
आ पुस्तक सन १८६७ ना २५ या आक्ट प्रमाणे रजिष्टर करावेलुं छे.
आ पुस्तकनो सर्वे हक मसिद्द कर्त्तनि स्वाधिन छे.

पृष्ठांक.	लिटी.	अशुद्ध.	शुद्ध.
१६८	३	प्रतित अने	प्रतित करी
१६९	२	केवल झाने	केवल झानीने
१६९	२५	ठवी	ठती
१८२	२	आवी पूर्व वर्गणा	आवे
		साथे बंधाय ठे	
१८८	३	अलोका काशमां	लोकालोकमां
१८८	८	श्रुतज्ञान	श्रुतज्ञान
१९७	१५	शुद्धा शुद्ध पणाने	शुद्धा शुद्ध कर्ता पणाने
२२७	१३	उपजोग	उपयोग
२४०	८	तनी	तेनी
२४७	१६	सिद्धा	सिद्ध्या
२५७	२६	निमलता	निर्मलता
२५९	२४	पारणति	परिणति
२६२	२४	नाद्	नहि
२६३	८	जुवाव	जवाव
२६४	२५	उत्तरे	उतरे
२६७	१	झाकयता	झायकता
२७५	२७	वनन	वचन
२७६	५	नींदनीय ठे	निंदनीय ठे)
२७६	६	ठोडी	ठोडी
२७६	१४	यागे	योगे
२७८	१३	ज्ञानामृत	ज्ञानामृत
२८०	१४	दशामा	दशामां
२८३	२०	रथो	रथो
२८७	८	पोनानुं	पोतानुं

ॐ

श्री सुमतिविलास ग्रंथ.

॥ दोहरा ॥

शासन रहे जिन आणखी, आझाए व्यवहार
निजमत कल्पीत जे कहे, ते न लहे जवपार ॥ १ ॥
शिवमग जेणे अनुजव्यो, ते श्री जिनवर देव
ए विण बहु मति कल्पना, काल अनादि कुटेव ॥ २ ॥
निजमत हठ सवि ठोडिने, करि जिन वचन विचार
उत्तम नरजव पामोने, निजपर आत्म तार ॥ ३ ॥

सामायक सिद्धपुपाय, सम्यक् न्यायसुधारस, आत्मबोध पत्रिका, शुद्धोपयोग प्रवेशिका अने अनुजवप्रवेशिका ए नामना अति सरल बालबोधक द्रव्यानुयोग, उत्सर्ग, अपवाद, कारण, कार्य, कारक, शुद्ध ज्ञान, शुद्धक्रिया, शुद्धव्यवहार अने निश्चयने यथार्थ जणावनार, अनंत-शुद्ध अध्यात्मरस पोषक अने छुष्ट कुमतिधी ठोमवी मोक्षमार्गे दोर-नार, शुद्धया शुद्धन्याय अने शुद्धज्ञानना दातार, बहु सिद्धांतनी साद्वी-पूर्वक, जेनो अमूल्य परमार्थ मात्र वांचवार्थी जणाशे एवा पांच ग्रंथनो संग्रह “ सुमतिविलास ” नामे ग्रंथ सारा उंचा कागलमां मोटा शुद्ध टाईपमां सुपररोयल आठ पेची चालीश फोर्ममां ठपावी बहार पाड्यो ठे.

केटलाक पुरुषोपुरुं विचार्या विना एकांते एम थोले ठे के आतो एकांते निश्चय ठे अथवा एकांते व्यवहार ठे. पण पक्षपात रहित न्याय विचारी ज्ञानीथोना वचन प्रमाणे तपासी चोकस करता नथी. तेम ग्रंथने पहेलेथी ठेला सुधी पुरो वांचता नथी अने अनादर करे ठे, वली कोई अणसमजुना क्हा प्रमाणे पुरुं चोकस कर्याविना खराने खोटुं तथा खोटाने खरुं कहेठे. एम एकांत निश्चय करी अथवा व्हेम खावी सर्वे जणनी बात न सांजले तो ते पोतानी मतिए साचा तत्वने पामे नहि. पण निरपेक्षपणे अनेकांतनये ग्रंथने पुरो वांची.

प्रमाणे तथा ज्ञानीश्रोता कदा प्रमाणे तपासवार्थी खरा खोटानी सम-
जण पडे, वली ते ठतां जो कोई शंका पने तो ते ज्ञानीने पूठी शंका
साफ करी साची वात होय ते कबुल करवी. पण ग्रंथनो पहेलेथी
निरादर करवो नहीं, पुरं तपास्या विचार्याविना खरं खोटुं कहेवुं नहीं
थने खरी वात ठतां कोई हठ कदाग्रह थजिमाने करी थथवा बीजानुं
थपमान करवा खरी वातने मरुशे, जूठी कहेशे थथवा तृपावशे ते
ज्ञानावरणी, दर्शनावरणी, मोहनी तथा वीर्यातराय बांधी थनंत संसार
त्रमण करशे. खराने खोटुं तथा खोटाने खरं कहेवुं ते वात ठीक
नथी. थने जे खरी वातने तृपावशे नहीं ते ज्ञानावरणी, दर्शनावरणी,
मोहनी थने थंतराय कर्मनो नाश करी थनंत सुखना जोगदारी थशे.
था ग्रंथमां कोई ठेकाणे कोई शंका पने तो ते ज्यांथी ग्रंथ मलेठे त्यां खु-
शीथी खखी पृष्ठुं तेथी तेनो खुलाशो मळशे. था ग्रंथनी थंदर जावनी
फोई साची नृस जणाय तो ते महेरवानी करी थमोने खखशो पटले
सुधारी खेवामां थावशे.

था ग्रंथनी कीममत रु. १-८-० राखवामां थावीठे.

नंग दश सामटा खेनारने नंग १) वधु, नंग ५०) सामटा खेना-
रने नं. १०) वधु वृट तरीके थापवामां थावशे.

पेसा नहि थापीशकाय एवापण मोक्षजिज्ञासु जीवने फक्त पोष्टेज
पेसा मोक्षवार्थी विना मूढ्ये थापवामां थावशे.

“ कर्मग्रंथ मूल ” ठण ग्रंथो सारा टाईपमां ठपावी बाहेर
पानेस ठे तेनी कीममत रु. ०-४-० ठे थामां पण कमीशन विगेरे उपर
प्रमाणे समजवुं.

वसी सुमतिविश्वास ग्रंथनो बीजो जाग विविध बोध प्रकाशक
पद्यग्रंथ ठपाय ठे ते पण थोना दिवसमां बद्दर पळशे.

उपरना ग्रंथ मज्जवानुं ठेकाणुं:—गांधीनाथजी मनसुखलाख
मु. बेजलपुर (जीम्मे पंचमहास) स्टेशन खरसाखीथा. प सरनामे
मज्जशे.

પ્રસ્તાવના.

આ સુમતિ વિલાસ નામના ગ્રંથમાં સારી રીતે ન્યાય, જ્ઞાન, પરમ-દયા, અધ્યાત્મ તથા ડ્રવ્યાનુયોગનો વિષય છે એને જાણતાં સમકીર્તની પરમ દૃઢતા થાય એ માટે ઘડુ સન્માને આ ગ્રંથ વાંચવાનો અન્યાસ કરવો. ઘણા પ્રમાણિક પુરુષોના વચનની સાક્ષી સહિત અનુજવ જ્ઞાને નિર્ધાર કરી લેવાયો છે આ ગ્રંથમાં નિર્મલ આત્મબોધ થવા અર્થે, અને રાગદ્વેષાદિમટી શુદ્ધાત્મજાવમાં સ્થિર સમાધિ પ્રાપ્તિ માટે નવ તત્વાદિ જાવ જિનેશ્વરના પ્રરૂપેલા નવ નિરૂપે પદ્મ પ્રમાણ કારકાદિકે કરી સારી રીતે સુગમ સમજાય એમ વર્ણન છે. જૂઠા અલંકાર છોટી ઉપમાઓ, અને કલ્પિત વાતો લેખવામાં આવી નથી.

આ ગ્રંથમાં મોક્ષ માર્ગનો અધિકાર છે મોક્ષ જિજ્ઞાસુ જગ્ય જીવો આ ગ્રંથના અધિકારી છે, જગ્ય જીવો શુદ્ધાત્મ અધિકાર પામે એ ફલ છે પૂર્વાચાર્યોના કરેલા મહાન્ ગ્રંથો ઘણા છે પણ દેશ કાલ અનુસરી વર્તમાન જાપા અને સુગમ યુક્તિથી સમજાવવામાં આવે તો જગ્ય જીવો સહેલાઈથી બોધ પામે એ દેવ છે. સદ્ગુરુની પરંપરાય બોધ પામેલાની ગુરુગમ લેવાયી શુદ્ધબોધ વિસ્તાર પામે અને સકલ ક્લેશનો અંત આવે અને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થાય. હૃદયમાં વિચારતાંજ પરમ આદ્વાદ ઉપજે એવા સામાયકસિષ્યુપાય, સમ્યક્ન્યાયસુધારસ, આત્મબોધ પત્રિકા, શુદ્ધોપયોગ પ્રવેશિકા અને અનુજવ પ્રવેશિકા ગ્રંથોનો સમાવેશ છે. એકાંત નિશ્ચય અથવા એકાંત વ્યવહારની વાત નથી સ્વાદ્વાદ શૈલીપ્રમાણે લેખાણ થયેલું છે, તેમાં પ્રમાદવશે મતિદોષથી તથા લેખાણ દોષથી કંઈ જૂઠું થઈ દોષ તો જ્ઞાની પુરુષોના વચન પ્રમાણેજ ધાયત કચુલ કરવી.

अनुक्रमणिका.

सामायकसिष्युपाय	पान.	१-१६४.
सम्यक् न्यायसुधारस	"	१६५-१७४.
आत्मबोध पत्रिका	"	१७५-२११.
शुद्धोपयोग प्रवेशिका	"	२१३-२४५.
अनुभव प्रवेशिका	"	२४७-३१६.

॥ सामायकसिद्ध्युपाय ॥

ढाल पहेली.

॥ अथ श्री स्तवन ॥

सामायक सिद्ध्युपाय

श्रुत ८.१२.११

दीक्षानेद, (राजपुत्राना.)

॥ परम पुरुष परमात्मा साहीवजी ॥ ए राग ॥

श्रीगुरु वचन सुवासमां साहीवजी, लही मुजमन मधुकर तृप्ति हो,
अलबेली वाणी जीनवीरनी साहेवजी० ॥

सम एक आत्म जावमां सा० दाखुं शिवपद इति हो ॥ अ० ॥ १ ॥

सामाश्कना अर्थनो सा० करगुं शुद्ध निबंध हो ॥ अलबेली ॥

नयनिक्षेप प्रमाण्यी सा० चेतन शक्ति संबंध हो ॥ अ० ॥ २ ॥

पुद्गलमां आपो लखी सा० परजावे थइ रक्त हो ॥ अलबेली ॥

ज्ञानादिक निज धर्मनी सा० उलटी कारक शक्ति हो ॥ अ० ॥ ३ ॥

बहु जेदे अजेद ठे सा० आत्म शक्ति अनंत हो ॥ अलबेली ॥

ते सवि विषम पदे करी सा० ग्रही पुद्गल खंध अत्यंत हो ॥ अ० ॥ ४ ॥

ज्ञानावरणादिक थइ सा० विविधा ऽवरणनी व्याध हो ॥ अल० ॥

विविध विज्ञाने टालवा सा० सेवो समपद साध्य हो ॥ अ० ॥ ५ ॥

ज्ञान ज्ञान नहि समवीनुं सा० दर्शन चरण न कोय हो ॥ अल० ॥

संवर निर्जरा शिव नहि सा० जीन आणा कीम होय हो ॥ अ० ॥ ६ ॥

समाचारी समपद विना सा० जूठी जाणो तेह हो ॥ अलबेली ॥

जीनवचनामृत सेवतां सा० टले विषमता एह हो ॥ अ० ॥ ७ ॥

तप जप पूजा प्रजावना सा० समजाव विना कीम थाय हो ॥ अ० ॥

समजावे साचुं सवे सा० निज संपत्ति प्रगटाय हो ॥ अ० ॥ ८ ॥

ढाल बीजी. राग

कंचन कोटि दीन प्रते मन मोहन मेरे, लाख वरस दिये दान

॥ मन मोहन मेरे० ॥

सामायक फल मापमां मन० नहि आवे तसमान ॥ मन० ॥ १ ॥

મિથ્યા ડટ્ટી ન સહિ શકે મનઃ સાજ સામાયકં શુરુ ॥ મનમોઃ ॥
 માટે તજી મિથ્યાતને, મનઃ જેદ જ્ઞાની થઈ શુરુ ॥ મનઃ ॥ ૨ ॥
 નિજ સુખ સંપત્તિ નિજ વિષે, મનઃ નહિ પરડવ્યાદિકમાહિ ॥ મનઃ ॥
 અસ્તિ નાસ્તિ વિચારતાં, મનઃ પ્રમ ડુઃખ રહે નહિ ત્યાંહ ॥ મનઃ ॥ ૩ ॥
 સમ એક આતમ જાયમેં, મનઃ રહી જ્ઞાન અનંતની આપ ॥ મનઃ ॥
 કેવલ જ્ઞાનાદિ અનંતનો, મનઃ પૂરણ સિદ્ધિ ઉપાય મનઃ ॥ ૪ ॥
 બાહિર કારણ માત્ર છે, મનમોઃ અંતર કાર્ય અનુપ ॥ મનમોઃ ॥
 બહિરંતર સમતા તજી મનઃ દ્રવ્ય જાય શુચિરુપ મનમોઃ ॥ ૫ ॥
 નય નય મતમત કલ્પના મનઃ તજી મિથ્યા ઉપચાર ॥ મનમોઃ ॥
 રાગ દ્વેષ જેવી ટલે મનઃ તે આચરણા પાર ॥ મનમોઃ ॥ ૬ ॥

ઢાલ ત્રીજી.

તજી બહિરાનમ નાવીયે, મન મોહનારે સાલ, અંતર આતમ
 માંસરે ॥ જવી થોદનારે સાલ ॥
 પરમાતમપદ જીનસમો, મનઃ જીદાં ઉપાધિ ન કાંયરે ॥ જવી ॥ ૧ ॥
 સમનાવે પરમી પ્રહો, મનમોઃ જીનવાળી ગુરુદેવ રે ॥ જવી ॥
 વચન દેવ ગુરુ સમવિના, મનઃ મિથ્યા કષ્ટ કુટેય રે ॥ જવી ॥ ૨ ॥
 ઠંડી કુનપતી વામના, મનઃ સુનય નિપુણ થઈ આપ રે ॥ જવી ॥
 જૂઠો ષિંગ મુકી વરો, મનઃ અકસુપ અમલ પ્રતાપ રે ॥ જવી ॥ ૩ ॥
 દ્રવ્યાનુસંગ દૂર કરે, મનઃ મિથ્યા મોહ અંધાર રે ॥ જવી ॥
 નિર્મલ સમ્યક્ પદ સદી, મનઃ ટાલો રાગ પ્રચાર રે ॥ જવી ॥ ૪ ॥
 અર્નગેજ તજી ધ્યાન, મનઃ ધર્મગુરુ ગુન ધ્યાન રે ॥ જવી ॥
 પ્રિકરણ સાવધ્ય વરજીને, મનઃ ટાલી પાવ સ્થાન રે ॥ ૫ ॥
 રંજિ વિનવ વિકાર તજીને, મનઃ દુઃખીયે પાર
 હિસાદિ શરિત તજી, મનઃ મુક્તિયોગ
 સિનવ દેવગુરુ સાચનો, મનઃ કરો

जावो वार चठजावना, मन० सहि जीन आणारंग रे ॥ जवी० ॥ ७ ॥
 इत्यादिक बहु चेदथी, मन० विधि निपेधनी चास रे ॥ जवी० ॥
 रागद्वेष टाळी रहो, मन० आतम शक्ति संजास रे ॥ जवी० ॥ ८ ॥

ढास चोथी.

आवी चडीठं इणसमे हो राज, तुज शासन महाराज, तारक
 तुं मित्यो० ॥
 कास अनंत दुःखमें गम्यो, हो० जो न खही समसाज ॥ ता० ॥ १ ॥
 मन मगन जीन वचनमां, हो० नमोवीर जीनराज ॥ तारक तुं० ॥
 मुख शिवकारण उपदेश्यो, हो० स्वरं सधुं में आज ॥ ता० ॥ २ ॥
 मिष्यांतम फेडी करे, हो० निर्मल आतमबोध ॥ तारक० ॥
 गुण अनंताणंदमें, हो० जसहस केवल ज्योत, ॥ तारक० ॥ ३ ॥
 धर्म तीर्थ थापी हण्ये, हो० रागादिक परजाव ॥ तारक० ॥
 चोविते जीनवर नमुं, हो० तुं जवजसनिधि नाव ॥ ता० ॥ ४ ॥
 वंदन नमन सकल समय, हो० कीजे अवसर पाम ॥ तारक० ॥
 दर्शन निर्मलता सहो, हो० सहजानंद विराम ॥ ता० ॥ ५ ॥
 शिव फल देवा एहने, हो० कल्पवृक्ष सम जाण ॥ तारक० ॥
 अखूट आत्म निधि राखवा, हो० चित्रावेल प्रमाण ॥ ता० ॥ ६ ॥
 कामीत पुरे दुःख हरे, हो० रतन चिंतामणी सार ॥ तारक० ॥
 आतम संपत्ति पामवा, हो० सकल धर्म आधार, ॥ ता० ॥ ७ ॥

॥ ठैनमः सिद्ध्यः ॥

जे उच्छृष्ट-परम ज्योतिमां पोताना तथा परना त्रिकाल
 वर्तिना सकल पर्यायो दर्पण तत्त्वनी पेठे जासे ठे, ते परमज्योति
 जयवंत थाठं ॥ ते परमज्योतिना प्रकाशक श्री रुपजादि चोवीश
 तीर्थंकर जयवंत थाठं ॥ वडी श्री जिनेश्वर देवनी वाणी

જયંતઃ થાઉં, ॥ કે જેને સેવી જીવ્ય જીવો પૂર્ણ સમજાવ પામી સાદિશ્યનંત શ્રવ્યાવાધ પૂર્ણ આત્મિક સુખના જોગી થાય છે. વલી પૂર્ણ પરમાનંદમાં લીન સકલ સિદ્ધ તે જયંત થાઉં. ॥ તથા મારા ધર્માચાર્ય જયંત થાઉં ॥ કે જેણે નિજ આત્મિક અનુજવ નાવદ્વારા જિન પ્રરૂપિત શ્રુત સમુદ્ધનો પાર લીધો. જેના પસાયથી હું મારી આત્મ સત્તાને જાણી સમજાવનો કામી થયો. જીવ્ય જીવોના મિથ્યાત્વાદિ તાપ દૂર કરનાર શ્રી જિનેશ્વરનાં સમજાવ જનક અમૃત સાદૃશ વચનો પરમ ગુરુના ગુરુગમથી મને પ્રાપ્ત થયાં તેનો સાર સ્વપરોપકારાર્થે લેશ માત્ર દર્શાવવાની મારી ઝમેદ તે શ્રીતીર્થંકર દેવના અતિશય પસાયે પૂર્ણ થાઉં. ॥

તથા શ્રીજિનેશ્વરના અપાયાપગમના અતિશય પસાયે સમપદ અન્યાસી જીવ્ય જીવોનાં સકલ વિઘ્ન દૂર થાઉં. તથા શ્રી તીર્થપતિના વચનાતિશય પસાયે સર્વે જીવો આપ આપણા પ્રશ્નોની સમાધાની પામો. વલી શ્રી દેશાધિદેવ અરિહંતના જ્ઞાના તિશય પસાયે આત્મ સ્વરૂપ સાધનાર પ્રાણીડના સર્વે સંશય દૂર થાઉં. તથા શ્રીજિનેશ્વરના પૂજા અતિશય પસાયે સર્વે આત્મા આપણા પરમપૂજ્ય પદને પામો. ॥

તે સમજાવને અર્થે શ્રી તીર્થંકર દેવે સર્વે આગમો પ્રરૂપ્યાં છે. ઠેકાણે ઠેકાણે સમજાવજ ડપાદેય કહ્યો છે. તે સમજાવમાં સ્થિર રહેવું તે સામાયક છે. માટે સામાયકસિધ્ધ્યુપાય નામે ગ્રંથ લખવાનો આરંભ કરું તું.

સામાયક—એ પદ્ધતિ ચારિત્ર તથા નવમું શિક્ષાવ્રત છે. સામાયક શબ્દની વ્યુત્પત્તિ સમ+આય+ક શબ્દોથી થાય છે.

૧ સમ—સમજાવ—પૂરણ ગણનધર્મે સામાન્ય સર્વે પુદ્ગલો, તથા ચેતન્ય ધર્મે સામાન્ય યવાસવજા જીવો; તેમાંથી એકને દ્રષ્ટ અને

एकने अनिष्ट न कल्पतां मध्यस्थ वृत्तिषु शुद्धात्मजावमां स्थिर रहेवुं.

१ आय-इक-समजावयी थतो ज्ञान दर्शन चारित्रनो छाज ते
आत्मजावज ठे.

माटे शुद्धात्मजावमांज (समजावमांज) स्थिर रहेवुं ते सा-
मायक ठे.

प्रश्न-हे परमगुरु आपे जे सामायक वर्णव्युं ते सामायकनुं फल
जाणवानी मारी इष्टा, कृपा करी पूर्ण करशेजी:-

उत्तर-हे वत्स, चित्त स्थिर करी सांजलः ठेकाणे ठेकाणे आ-
त्मानुजवी पुरुषो सामायक (समजाव) नी अनहद एके अवाजे
प्रशंसा करे ठे. ते आगम अनुसारे हुं कहुं तुं-

गाथा-दिवसे दिवसे लखलखं, देइ सुवन्नस्स खंभियं एगो;
एगो पुण सामाइयं, करेइ न पहुप्पए तस्स.

अर्थ-कोइ पुरुष दररोज लाख खांकी सोनानुं दान आपे तो पण
एक सामायकना तोले आवे नहीं.

ध्यान वृष्टे दया नद्याः शमपूरे प्रसर्पति ।

विकार तीर वृक्षाणां मूलाङ्गमूलनं भवेत् ॥

अर्थ-ध्यानरूपी वृष्टिधी दयारूपी नदीनुं शमता रूपी पूर
प्रसरते सते तीरे जगेखां विकार रूपी वृक्षो जम मूलधी जखडी
जाय ठे.

वली गाथा.

सामइयं मिजकए, समणोइव सावजं द्वइजह्मा ।

एएण कारणेणं, बहुसो सामाइयं कुज्जा ॥

अर्थ-सामायक वखते आवक साधु समान ठे. माटे घेहुंवार
(वारंवार) सामायक करवुं. तथा.

શ્લોક—સ્વયંજૂ રમણ સ્પર્શિ, વશિષ્ઠુ સમતારસઃ ।

મુનિર્યેનોપમીયેત, કોઽપિ નાસૌ ચરાચરે ॥

અર્થ—સ્વયંજૂરમણ સમુદ્રની હોરુ કરનાર, વર્ધન સ્વજાવવાલા સમતા રસ યુક્ત મુનિની, ચરાચર જગત્માં કોઈની સાથે સરલા-મણી થઈ શકે નહીં. તથા.

જ્ઞાન ધ્યાન તપઃશીલ, સમ્યક્ત્વ સહિતોઽપ્યહો ।

તં નાપ્નોતિ ગુણં સાધુર્યં પ્રાપ્નોતિ શમાન્વિતઃ ॥

અર્થ—વ્યવહારજ્ઞાન, વ્યવહારધ્યાન, વ્યવહારતપ, વ્યવહારશીલ, અને વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ વાલો સાધુ જે ગુણ (લાજ) ને નપામે તે ગુણ (લાજ) શમજાવ વાલો પામે ઠે. વહી.

શ્લોક—શમ સૂક્ત સુધાસિત્તં, યેષાં નક્તં દિનં મનઃ ।

કદાપિ તેન દહ્યન્તે, રાગોરગ વિપોર્મિજિઃ ॥

અર્થ—જેનું મન અહોરાત્રિ શમતા થતાવનાર જિન પ્રરુપિત સુવચનામૃતયી સિંચાયલું ઠે. તે રાગ રૂપી સર્પના ઝેરની ઊર્મિ-ઊંધી કદાપિ કલેશ પામતા નથી. વહી.

શ્લોક—ગર્જન્ જ્ઞાન ગજોત્તુંગા, રંગ ધ્યાન તુરંગમાઃ ।

જયન્તિ મુનિરાજસ્ય, શમ સાધ્યાજ્ય સંપદઃ ॥

અર્થ—ગર્જના કરતા જ્ઞાનરૂપી હસ્તિઉં થડે અતિ પ્રધાન ઠે; તથા હર્પયી ઊદ્ઘાસિત ધ્યાનરૂપી અશ્વો જેને વિષે ઠે, ધવી મુનિ-રાજની શમસાધ્યાજ્યની સંપદા વિજયવંત ઠે ॥ જેની વરાવરી જગત્ની કોષ્ણ સંપદા કરી શકે નહીં. તથા.

શ્લોક—કિં સ્તુમઃ સમતાં સાધૌ યા સ્વાર્થ પ્રગુણીકૃતા ।

વૈરાણિ નિત્ય વૈરાણામપિ હંત્યુપત સ્થુષાં ॥

કિં દંત્રેન તંપોઞિર્વા યમૈશ્ચ નિયમૈશ્ચ કિં ।

એકૈવ સમતા સેવ્યા તરિઃ સંસાર વારિધૌ ॥

અર્થ—એવા સાધુની સમતા—સમજાવતું શું વસ્ત્રાણ કરિયે ? જેણે પોતાના આત્માની સિદ્ધિ કરવાને સમતા આદરી એવા મુનિ તે સમતા ઘરમાં રહેતા ચકા આ ઝવના તથા આગલા અનેક ઝવના વેરજાવ ટાલી નાંચે છે, જેમ નિત્ય પાસે વસતાં થકાં કૃતરા તથા વિલાડીનાં વેર પણ શમી જાય છે. કપડી વેશ ધારણ કરવાથી શું થાય ? તથા ઘણી તપસ્યાર્થે પણ શું થાય ? વહી મૌન ધારી અતીતની પેરે ઇંડીયો દમન કીધે શું થાય ? અને વ્રત ધારણ કરે પણ શું થાય ? માત્ર એક સમતાજ—સમજાવજ સંસાર સમુદ્ર તરવામાં નૌકા જેવી છે. તેનુંજ સેવન કરવું તેજ શ્રેષ્ઠ છે. તથા.

શ્લોક—અર્ગલા નરકધારે, મોદ માર્ગસ્ય દીપિકા ।

સમતા ગુણરત્નાનાં સંગ્રહે રોહણાવનિઃ ॥

મોહાઢાદિત નેત્રાણામાત્મરુપમપશ્યતામ્ ।

દિવ્યાંજન શલાકેઽવ સમતા દોષનાશકૃત્ ॥

વહી—સમતા તે નરકને વારણે જોંગલ જેવી છે, અને મોદ માર્ગની દીપિકા છે. વહી ગુણ રુપ રત્નોને સંગ્રહ કરવામાં રોહણા ચલ પર્વતની ઝૂમિકા જેવી છે. જેનાં નેત્ર મોહવને ઢંકાયાં છે તે પોતાના રુપને જોઈ શકતા નથી તેને સમતા તે દિવ્ય અંજન શલાકા રુપ છે. અને અજ્ઞાન પમુલને ઠેદનારી છે. વહી જુઠં. વાહુબહી, આહાર, પાણી નિષ્ઠા વિના, શીત, તાપ, પાણી, મઘ, માંસ વિગેરે અનેક જંગલી પ્રાણીઠંથી થતા ઊપસર્ગ સદૃતા સુંદર રાજસુવન તજી અધોર વનમા એકલા વાર મહીના સુધી કાઝત્સગે રહ્યા. પણ હું મોટો અને મારા વીજા જાણ નાના તેને કેમ નમું ? એવી માને થયેલી વિપમતાથી પ્રવંચ ઊપ તપનું ફલ

ન પામ્યા. અને તે વિપમતાને તજી પરમોત્કૃષ્ટ સમજાવ મિત્રને
આદરતાં તરતજ અનંત જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અનંત વીર્યઆદિ
અવાધિત લક્ષ્મીને સદ્ગ જામ્યા.

વલી પ્રસન્ન ચંદ્ર રાજરૂપિણ, શામી વગરના વાહ્ય ચારિત્રને
સેવતા પણ સમજાવ મિત્રને વિસારતાં તરતજ સાતમી નરકનાં
દલીયાં તૈયાર કીધાં અને તત્કાળજ થોડીવારમાં અનંત કરુણ
પાત્ર સમજાવને સેવતાંજ કેવલ કમલાને પામ્યા.

આ સંસાર સમુદ્ર. વિષય કપાય રૂપ જલે જરેલા, કામ તૃષ્ણા-
રૂપ વનવાનલ સહીત, જન્મ જરા મરણ શોક વિયોગ જૂલ તરસ
વંદ તાપ ઉદન જેદન, તથા અશરણ અચાનક રોગ અગુપ્ત આદિ
અનેક જય રૂપ મઠ કઠપ મગર આદિ જલ જંતુનો આવાસ, તથા
અનેક વિકલ્પ રૂપ મોજાંવાળા મહા જયંકર અગાધ જવ સમુદ્ર જેમાં
એક ક્ષણ માત્ર પણ શાતા ન મલે એવા દુઃખ દાયક સમુદ્રમાંથી
તારી, ઇકાંતિક આત્યંતિક સદ્ગ અકૃત સ્વાધિન નિરુપચરિત
નિર્ઝંઘ અવિચલ અનંત સુખરૂપ શીવ નગરે પહોંચાડવા એક સમજા-
વજ સમર્થ છે. ઉક્તંચ.

સેયંવરો, ય આસંવરો ય વુશો અ અહવ અન્નોવા ।
સમજાવ જાવિ અપ્પા, લહેશ્ મુક્તં ન સંદેહો ॥

વલી.

પ્રગટ જેદ વિજ્ઞાન, આપગુણ પરગુણ જાને ।
પરપરિનતિ પરિત્યાગિ શુદ્ધ અનુજો યિતિ ઠાને ॥
કરી અનુજવ અન્યાસ સદ્ગ સંવર પરગાશે ।
આશ્રવ ધાર નિરોધ કર્મધન તિમિર વિનાશે ॥
ઠય કરી વિજાવ સમજાવ જજી, નિર્વિકલ્પ નિજપદ ગઢે ।
નિર્મલ વિશુદ્ધ શાશ્વત સુધિર પરમ અર્તીંદ્રિય સુખલહે ॥

અમ સર્વ ટેકાણે સમજાવનુંજ વચાણ જોવામાં આવે છે. સમજાવ અનુપમ છે. તેને કોની ઉપમા આપી? તેનું જેટલું વચાણ કરીએ તેટલું હું છે. તેનું વર્ણન કરવાને કોઈપણ સમર્થ થાય નહિ. વધારે શું કહિયે? પૂર્ણ સમજાવવાલાના સુખને વર્ણવવાને કેવલી જગવંતની જીઝ્હા પણ અસામર્થ્ય જજે છે તો અન્યની શી ગણત્રી ?

સૌરઠા—સમજાવજ એક સમર્થ, અનુપમ શિવસુખ આપવા ।

તે વિણ સઘલી વ્યર્થ, વ્રત તપ સંજમની ક્રિયા ॥

માટે જ્ઞાન ધ્યાન તપ સંયમ એ સૌ શમજાવરૂપ અલંકારવનેજ પ્રશંસાને પામે છે. નહિ તો સંસારસુખને આપી સંસાર વધારનાર હોવાથી અહિતકારીજ કહેવાય.

અનિચ્છન્ કર્મ વૈપમ્યં-બ્રહ્માંશેન સમં જગત્ ।

આત્માન્નેદેન યઃ પર્યેદસૌ શિવં ગમી શમી ॥

અર્થ—કર્મથી થતા વૈપમ્યને નહિ ગણકારતાં જગતના સર્વે જીવોને ચૈતન્ય સત્તાએ સામાન્ય જાણે છે. અને સર્વ પુરુષોને પૂર્ણ ગણન ધર્મે સામાન્ય જાણે છે. તે ઇષ્ટાનિષ્ટ વિકલ્પને તજી સમજાવને જજતાં મોહગામી થાય છે. અને અર્તાંદ્રિય શાશ્વત નિષ્પ્રયાસિક સ્વાધીન નિરંતર આત્મિક સુખને પામે છે.

સામાયક સિધ્ધ્યુપાયસ્ય પ્રથમોધિકારઃ સંપૂર્ણઃ

શ્રી સામાયકસ્વરુપવર્ણનોનામઃ

દ્વિતીયોધિકારઃ

પણ મિથ્યા સામાયકને સત્ય સામાયક જાણનાર ને માનનારને પૂર્વોક્ત ફલની પ્રાપ્તિ થાય નહિ. યથા—

શ્લોકઃ—યતઃ પ્રવૃત્તિર્ન મણી, લખ્યતે વા ન તત્ફલમ્ ।

અતાત્વિકી મણીફલિતિ, મણિ શ્રદ્ધાચ સા યથા ॥

તથા યતો ન શુદ્ધાત્મ, સ્વજ્ઞાવાચરણં જવેત્ ।

ફલં દોષ નિવૃત્તિર્વા, ન તદ્ જ્ઞાનં ન દર્શનમ્ ॥

જૂઠા મણિને મણિ જાણવાથી खरा મણિનું જ્ઞાન અવરાય છે. વસી તેજ જૂઠા મણિને મણિપણે નિર્ધાર કરવાથી મણિનું દર્શન પણ અવરાય છે. તેથી खरा મણિનું આચરણ પણ થતું નથી તેમજ મણિના લાજજોગાદિ પણ મલતા નથી. ૫ પ્રમાણે ચપલ પુદ્ગલમાં આત્મ પણું (પોતાપણું) માનવાથી અને વિપયાદિ રોગોમાં જોગ માનવાથી આત્માના સર્વે સ્વજ્ઞાવ ચપલ થઈને આપ આપણું કામ કરી શકતા નથી (આવરણને પામે છે.) તો खोटी મણિને खोटी જાણવાથી खरी મણિનું જ્ઞાન યાય છે. તેમ જે પુદ્ગલજ્ઞાવથી ન્યારું પવું આત્મ સ્વરુપ તે માંહેજ આત્મબુદ્ધિ થવાથી, અને પુદ્ગલને પર અને જગ જાણવાથી, અથવા દુઃખનું સ્થાનક જાણવાથી, પુદ્ગલ સંગે ઉપજેલો સંકલ્પ વિકલ્પ સર્વે નાશ પામે છે. પટલે સર્વે આવરણ નાશ પામી આત્માના કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણો પ્રગટ થાય છે.

પ્રશ્ન—હે જગવંત તો મને સાચા સામાયક તથા જૂઠા સામાયકનું સ્વરુપ કૃપા કરી સમજાવશો ?

ઉત્તર—હે વત્સ તું વિનય, વિવેકસહિત શાંત ચિત્તે નિર્વિકલ્પપણે પરમોપકારી સર્વજ્ઞ આત્મ જિનેશ્વરનાં અમૃત સમાન વચનો સાંજલી

हृदयमां ग्रहण कर; कारणके ज्यां सुधी जेनुं चित्त दृष्टिराग, द्वेष, मूढता, कदामद्, जिगेरेची अशुद्ध ठे त्यांसुधी तेने सद्वोधनी प्राप्ति यवी असंजाव्य ठे.

काव्य.

असद् ग्रावमये हि चित्ते, न कापि सक्तावरस प्रवेशः ।

इहांकुरश्चित्त विशुद्ध बोधः, सिद्धान्त वाचां वत कोपराधः॥

अर्थ—ते कदामद्ही माणसतुं चित्त पप्पर जेवुं ठे. जेम पप्परमां पाणी जेदे नहि तेम जिनवाणी रुप रस ते कदामद्ही माणसमां प्रवेश करे नहि. तेथी तेना चित्तरुप वृद्धमां शुद्ध बोध रुप अंकुर प्रगटे नहि.

असद्ग्रहामि ज्यक्षितं यदंतः, क तत्र तत्त्व व्यवसाय वह्निः ।

प्रशांति पुष्पाणि द्वितोपदेशं, फलानि चान्यत्र गवेपयंतु ॥

अर्थ—जेनुं अंतःकरण अथवा पदार्थना कदामद् रुप अग्निवने घखेवुं ठे तेना हृदयमां तत्त्वव्यापाररुप वेसि केम करी जगे ? अने समतारुप फुल केम फुटे ? तथा द्वितोपदेशरुप फळ क्यांची घाय ? ते माटे कदामद् तजी तत्व ग्रहण करवुं.

उपजातिवृत्तम्.

कुतर्क दात्रेण क्षुनाति तत्त्ववह्नीरसान्सिचति दोष वृद्धं ।

क्षिपत्यधः स्वाङ्गफलं शमाख्यमसद्ग्रहः कोपि कुहुविज्ञासः ॥

जे कदामद्ही ठे ते कुविचाररुप दात्रेने करी तत्त्वरुप वेडीने वेदे ठे अने पापरुप वृद्धने जस सिचे ठे तथा समतारुप अमृत फळने धूसमां नांवे ठे. एवो कदामद्रुप अमावास्यानी रात्रिनो विज्ञास ठे.

उपजातिवृत्तम्.

સ્થાલં સ્વબુદ્ધિઃ સુગુરોશ્ચ દાતું, રુપસ્થિતા કાચંન મોદકાલી ।
અસદ્ગ્રહઃ કોપિ ગલેગ્રહિતસ્તથાપિ ષોક્તું ન દદાતિ હૃદ્યઃ ॥

શિષ્યની બુદ્ધિરુપ થાલમાં સુગુરુ શુરુ જ્ઞાનરુપ મોદક પીસવા માંને છે, પણ કદાગ્રહ આવી ગહું પકમે છે, તેથી જિનવચનરુપ મોદક જમી શકાતા નથી. એવો કદાગ્રહ હૃદ્ય છે.

આમે ઘટે વારિ ધૃતં યથા સદ્ધિનાશયેત્તં ચ ઘટં ચ સઘઃ ।

અસદ્ગ્રહ ગ્રસ્તમતેસ્તથૈવ, શ્રુતાત્પ્રદત્તાહજયોર્વિનાશઃ ॥

જેમ કાચા ઘડામાં પાણી જરવાથી ઘસાનો તેમજ પાણીનો નાશ થાય છે, તેમજ કદાગ્રહી માણસને શાસ્ત્ર શીલ્પતા-અર્થ આપતાં શાસ્ત્રનો તેમજ તેનો પોતાનો ધંનેનો વિનાશ થાય છે.

અસદ્ગ્રહો યસ્યગતો ન નાશં, ન દીયમાનં શ્રુતમસ્ય શસ્યં ।

ન નામ વૈકલ્ય કલંકિતસ્ય પ્રોઢા પ્રદાતું ઘટતે નૃપશ્રીઃ ॥

જેમ કોઈ ઘેલા આદમીને મહોટી રાજ્યલક્ષ્મી આપવી ઘટે નહિ, તેમ જેહનો કદાગ્રહ ગયો નથી તેવા પ્રાણીને ધર્મોપદેશ આપવો યોગ્ય નથી.

વિદ્યા વિવેકો વિનયો વિશુદ્ધિઃ, સિદ્ધાંત વાલ્લજ્ય મુદારતાચ ।

અસદ્ગ્રહાદ્યાતિ વિનાશમેતે ગુણાસ્તૃણાનીવ કણાદ્વાસેઃ ॥

જેમ અગ્નિથી ઘાસનો સમૂહ જસ્મિજૂત થાય છે તેમ વિદ્યા, વિનય, વિવેક, વિશુદ્ધિ અને સિદ્ધાંત ઉપર વલ્લજતાપણું અને ઉદારતા એ સર્વ કદાગ્રહથી નાશ પામે છે.

વસી શ્રીમદ્વશોવિજયજી કદાગ્રહવિષે પદ કહે છે:-

राग प्रजाती.

अष्टिरागे नवि छागीये, वली जागीये चित्ते ॥
 मागीए शीख झानी तणी, हठ जांगीये नित्ये ॥ १ ॥
 जे ठता दोष देखे नहि, जिहां जिहां अति रागी ॥
 दोष अठता.पण दाखवे, जिहांथी रुची जागी ॥ २ ॥
 अष्टिरागे चखे चित्तधी, फरे नेत्र विकराखे ॥
 पूर्व उपकार न सांजरे, पने अधिक जंजाखे ॥ ३ ॥
 वीर जिन जब हुता विचरता, तव मंखलि पुत्तो ॥
 जिन करी जरु जने आदर्यो, इहां मोह अतिधूत्तो ॥ ४ ॥
 रुझिजंडार रमणी तजी, जजी आपमति रागो ॥
 अष्टिरागे जमाखी खणो, नवी जवजख तागो ॥ ५ ॥
 वली आचार्य सावध्य जे, हुळ अनंत संसारो ॥
 अष्टीरागे समती पण थयो, महा निशीथ विचारो ॥ ६ ॥
 हुए जिन धर्म आशातना, अजाण्युं कहे रंगे ॥
 मंरु आगळे जीनवरे, वदीठ जगवड अंगे ॥ ७ ॥
 गामना नटने मूर्खनो, मिढ्यो जेहवो जोगो ॥
 अष्टीराग मिढ्यो तेहवो, कथक सेवक खोगो ॥ ८ ॥
 आपण गोठडी मीठडी, हठीने मन खागे ॥
 झानी गुरु वचन रळीयामणां, कटुक तीरस्तां वागे ॥ ९ ॥
 अष्टीरागे त्रम उपजे, झान वधे गुणरागे ॥
 एहमां एक तुमे आदरो, जखो होय जे आगे ॥ १० ॥
 अष्टीरागी कदा मत हुवो, सदा सुगुरु अनुसरजो ॥
 वाचक जशविजय कहे, हितशिख मन धरजो ॥ ११ ॥

अगर जे कार्य न करे ते सर्वे मने प्रिय ठे. हट्टिरागवालो योग्य अ-
 योग्य न देखे, नजाणे अेमां काई आश्चर्य नथी. तेम हट्टिरागी जीव
 पोताना आत्महितने जाणतो नथी के कयुं वचन मारा आत्माने हित-
 करी. धोने जने कयुं वचन मारा आत्माने अहितकारी ठे; ते समजी
 सकतो नथी. जेनां नेत्र रागरूप धंतुराना रस बडे जमी गयां ठे, ते पोताना
 पार्थीन गुणने गोरी गुणने माटे पराधीन चाय ठे, रागप्रशित जीव
 टगावणो मोटी आपदामां पडे ठे, जेम मांसनी डली परोवेला छोहनी
 तिथी अगीशला कांटामां फसाणेली माठखानी जीजने ते माठयुं
 पोने पावुं काटी सकतुं नथी—पण आखर मरणने पामे ठे तेम हट्टी
 रागवालो कुमनमां पडी गुरु न्यायनां तत्त्वामृत उपजावनारां वचन
 समजी सकतो नथी. हट्टीरागीने देखीने सज्जन पुरुषोना मनमां
 कदवा अने फीकर धाय ठे के अंगरे! आवां प्रत्यक्ष न्यायनां वचन
 घेने केम नहि समजानां होय? अने पुर्जन पुरुषो तेनी हांसी करे ठे;
 के काई आपदा थ्यी नथी के जे ते रक्त पुरुषने न जोगववी पडे.
 बुद्धिमानने खायक ठे के चित्तमां मृष्टता करी अेकांत हठ ठोनी वच-
 नना गुण दोष जाणी खेवा. सायनुं बीख जाएया पत्री कोण बुद्धीवान
 नेनां हाय पावने? अेकांतीनुं मो सायना बीख मारयुं जाणी. बुद्धिने
 वरसत ठोटी न्याय मार्गे पावयुं. पत्री ते बहुधान्यक चापरीअे
 कुंगीनुं मुख जोनां जोनां रसोश्चर सामुं जोयुं, तो सुना पर सारुं
 मायूम वरसुं. पत्री कुंगीने कहेवा खायो के हे प्रिया! मने उतायुं
 जोजन करे! अोर जमना दूत मग्गी आंयो करी बोडी के हे! डुट
 तारा कुंजरम प्रमाणे मोटी श्रीने पर जोजन कर! एवां कुंगीनां
 वचन मांडवी ने मंगो पडे येजो. दुर्निवार संताप जोगववा खायो.
 अेकमां सुंदरीने ठोठो आरी प्रायनायक योअ्यो हे पिनाजी!
 परे पत्री जोजन करे. अेरुं सांजवनं उनां पण चिंतातुर पेसी रसो
 येअेवे कुंगी अोरमहित बोडी आ तें शुं पावुं मांडयुं ठे? ताहरी

बहाली स्त्रीने त्यां जई केम जोजन करतो नथी ? एवां कुरंगीनां वचन सांजली ते चोथरी सुंदरीने घेर जमवा गयो. त्यां पहाँचतांज सुंदरीण परम स्नेह साथे निर्मल चित्तयी कोमल उत्तम आसन आप्युं थने पतिनी निकट अनेक पात्र मूकी सरस रसीलां जोजन पीरस्यां. परंतु निर्मल शुद्ध जिनवाणी जेम कदाग्रहीने रुचती नथी तेम ते सुंदरीनां पीरशेलां जोजन सर्वे अस्वादिए लाग्यां. तेणे अेवुं मानी लीधुं के आ जे जे करे ठे ते सर्वे मने अनिए ठे, एवा विचारयी तेने ते जोजन रुच्यां नहि. कामरुपी अंधकारयी आछादित थयेला बहुधान्यके चितव्युं के चंडमानी मूर्ति समान सुंदर रुपवाली कुरंगी केम क्रोडीत थई मारा तरफ दृष्टी पण करती नथी ? निश्चय करी में एनी विरुद्ध कंई करुं दृशे. एवी चिंतायी जम्याविना ऊजो थयो, ते देखी सर्व कुटुंबीओथे कहुं के अर्हीआं सर्वे मनोहर जोजन ठे, ते तमने शुं सारां लागतां नथी ? त्यारे ते बोड्यो के मने एक पण पसंद नथी. मने कुरंगी पासेयी कंईपण जोजन आणी पीरशे तो हुं प्रसन्न थाउं. अेवां पतिनां वचन सांजली सुंदरी तरतज ऊठी कुरंगी पासे गई, ने कहुं के स्वामी माटे सरस रुचे अेवुं जोजन आपो. कुरंगी बोली के आजे ताहारे घेर जोजन करवानुं हनुं तेयी में कंईपण बनाव्युं नथी. जो ते रक्त बुद्धी मारुं आपेलुं गोवर (ठाण) खाई खेसे तो मारा समस्त डुपण पण खमी खेसे. एवुं मनमां विचारी गरम गरम चाबेला धऊंना दाणावाखुं निव पातखुं गोवर खावी मशालायी वधारी कहुं के हे सुंदरी खे था शाक खई जई स्वामीने पीरश. सुंदरीथे जई ते गोवर बहुधान्यकने पीरख्युं के तरतज सर्वे सुंदर जोजन ठोडी चारं-वार बहु प्रशंसा करतो जुंडनी माफक ते गोवर जमी प्रसन्न थयो.

आचार्य कहेठे के अष्टीरागवने जेनी सुद्धष्टी मुद्रित थई ठे, ते अधर्मेने धर्म, कुगुरुने सुगुरु, दुराचरणने सदाचरण, दुःखने सुख, कुमार्गेने सुमार्गे, मानी खेठे तो बीचारो बहुधान्यक गोवरने सरस

જોજન માની લે એમાં શું આશ્ચર્ય ? જેનું ચિત્ત ડ્રાટીરાગ, કદાગ્રહ જૂઠી દૃઢ રૂપી વજ્રમય કોટથી વિંટાયલું છે, તેના ચિત્તમાં સદ્વોધનો કેમ કરી પ્રવેશ થાય ? જેમ અગ્નિમાં કમલ નિપજે નહિ, તપેલા લોહ ઉપર પડેલું મેઘવિંદુ તુરત નાશ પામે, તેમ સદ્ગુરુના મુલ કમલથી ઉપજેલાં અમૃતમય જિન વચન કદાગ્રહીના ચિત્તમાં વીલકુલ અસર કરી શકતાં નથી. તથા પૂર આવતાં નદીના તીરે કોમલ ઠોડ ટકી શકતા નથી તેમ કદાગ્રહીના ચિત્તમાં સદ્વોધ ટકતો નથી અને હમેશાં કુતર્કરૂપી કીકાઝ તેના ચિત્તને અતિશય ક્લેશિત કરે છે અને સદ્વોધનાં ધીજને ત્રાઈ જાય છે તો સદ્વોધની વૃદ્ધિ કેમ થાય. અને શમ સુખની પ્રાપ્તિ કેમ કરી થાય ? જેમ ધૂવળને સૂર્યનું દર્શન થાય નહિ તેમ કદાગ્રહીને સમ સુખ નજરે પળ પડે નહિ. એવા કદાગ્રહીનો સંસર્ગ પણ વર્જનીય છે—

કાવ્યં.

અસદ્ ગ્રહસ્યેન શમં સમંતાત્સોહાર્દઙ્ઘુઃસ્વમવૈતિ તાદૃગ્ ।

ઉપૈતિ યાદૃકદલી કુટુહ સ્ફુટન્નુટત્કંટક કોટી કીર્ણા ॥

જેમ ફેલનું વૃક્ષ તે કંચેરાદિક વૃક્ષને સંગે કાંટાયે કરી કોરાય છે તેમ જે પ્રાણી કદાગ્રહી સાથે મિઝાઈ કરે તે અંતે હુઃખના વિપાકને પામે છે. માટે કદાગ્રહીનો સંગ તજી જવ જાયથી હૃદયિજ થઈ, વિપયાદિકને અસાર જાણી થાઠ મદ રહિત થઈ, લોકિક રીતથી પરાશ્મુલ તથા ગુણગ્રાહી થઈ વિનયપૂર્વક સ્વસમયમાં પ્રવર્તાવનાર જિનેશ્વરનાં વચન સાંજલો. કારણકે “વિનયમૂલે પન્નત્તો ધમ્મો” એવું મુચનું વચન છે. ધર્મનો વિનયીજ ધર્મ પામે.—

જિનેશ્વરનાં સર્વે વચનો પરસમયથી મૂકાવી સ્વસમયમાં આચરણ કરાવનાર છે—

सामायकसिध्युपाय द्वितीयोधिकारः.

१९

शुद्धतम अनुभव सदा, स्वसमय एह विवासरे ।
परवमी वांढमी जेह पने, ते परसमय निवासरे ॥
गाथा.

जीवो चरित्त दंसण, णाणठिर्त्त तं हि ससमयं जाणं ।
पोग्गल कम्मपएसठिअंच हि जाण परसमयं ॥

सम्-यपार्यपणे अने अयू-जाणवुं जवुं-माटे कपाय रहित,
पोताना शुद्ध ज्ञान दर्शन चारित्रमां स्थिर रहेवुं ते स्वसमय ठे. तथा
जे वचनोवके स्वसमयनी प्राप्ति थाय ते पण स्वसमय ठे. माटे
जिनेश्वरनां वचनो स्वसमयमां स्थित करनार होवाथी मात्र तेज
स्वसमय ठे. ते माटे स्वसमयने रुचि सहित सांजखो-ग्रहण करो. ते
अर्थने सन्मुख घाठ. तेना परमार्थने पूवो जाणो. माटे हे वत्स हवे
स्वसमय अनुसार जूवा तथा साचा सामायकनुं स्वरूप कहुं वुं ते
सावधान चित्ते सांजळ.

सामायकनुं स्वरूप-शम्+आय, इकः एम सामायक शब्द
सिद्ध थाय ठे.

शम्=शमजाव-पूरण गलण धर्मे सामान्य सर्वे पुद्गलो तथा
चैतन्य धर्मे सामान्य सर्वे जीवो तेमांथी एकने इष्ट अने एकने
अनिष्ट न कल्पतां, मन वचन काया स्वपर जीवना ऊच्य जाव प्रा-
णनी हिंसातां न प्रवर्तावतां निज शुद्ध ज्ञान दर्शन चारित्रमां स्थिर
रहेवुं ते शब्द नये सामायक ठे. ते आत्म स्वजावज ठे. तेज धर्म ठे.-

चारित्तं खज्जु धम्मो, धम्मो जो सो समोत्ति णिदिठो ।

मोहं खोहं विदूणो, परिणामो अप्पणो सम्मो ॥

अर्थ-चारित्र तेज निश्चय धर्म ठे, अने शमजाव तेज निश्चय धर्म
ठे, अने मोह क्षोभ रहित शुद्ध आत्म परिणाम तेज शमजाव ठे.

ઉક્તંચ જગવતિ સૂત્રે: “ આયા ચલુ સામાઈયં ” પણ શમજાવની અપેક્ષા વિના માત્ર “ સામાઈય વય જુત્તો ” આદિપાઠ ઘોલવા અંતે ડ્રવ્ય પ્રાણ જાવ પ્રાણની રક્ષાની અપેક્ષા ન રાખવી અંતે જાવની શુદ્ધિની માન વચન કાયાનું આર્ત રોડપણે પ્રવર્તાવવું તે સ્વરૂપ સામાયક નથી.

ડ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવ સહીત જે વસ્તુ છે તે સત્ છે. જાવ ધર્મ વિના વસ્તુ સત્ય કહેવાય નહિ માટે જાવધર્મ વિના ડ્રવ્ય પરંપરા તે અદિતકારી, જિનેશ્વરની આજ્ઞાથી બહાર છે. ઉક્તંચ—

લોયાણં એસ ઠિઈ, અજ્ઞાય પજ્ઞાય ગયાય મજ્ઞાયા।

દબ પરંપર ઠવણા, કુલ ક્રમં નેવ મિલિહસ્સં ॥

માત્ર લોકની સ્થિતિ કુલપરંપરા પ્રમુખ મર્યાદા તે ડ્રવ્ય પરંપરા સ્થાપના કહિયે કુલ પરંપરાથી આવેલી નહિ ઠોમીયે, એ સંસારનો વ્યામોહ જાણવો—અર્થાત્ પોતાની કુલક્રમ મર્યાદા પાલે પણ શુદ્ધ અશુદ્ધની વહેંચણ ન કરે તે લોકસ્થિતિ ડ્રવ્ય પરંપરા જાણવી.

મૂઢાણં એ સ ઠિઈ, ચુકંતિ જિણુત્ત વયણ મગ્ગાણં ।

દારંતિ બોહિલાજં, આય દિયં નેવ જાણંતિ ॥

મૂર્ખોની એ પ્રવૃત્ત સ્થિતિ કુલક્રમાગત મર્યાદા જિનોક્ત માર્ગથી ચુકે છે, તે આત્મ દિતને જાણતા નથી. હુલ્લંચ સદ્બોધના જ્ઞાનને હારે છે.

દવ્યપરંપર વંસો, સંજમ ચુક્કાણં સચ્ચ જિવાણં ।

જાવ પરંપર ધમ્મો જિણંદ આણાણં સુપસિદ્ધો ॥

અર્થ—ડ્રવ્ય પરંપરા વંશ ઘટલે જે કુલને વિષે જન્મે તે વંશ કહીયે. તે સત્તદશ વિધ સંજમ ત્રણ સર્વ જીવોને છે અંતે જાવ પરંપરા ધર્મ તે જિનેન્દ્ર આજ્ઞાથી સારી રીતે સુપ્રસિદ્ધ છે પણ ચિતરાગની આજ્ઞા

વિના ડ્રવ્ય પરંપરાય તપ જપ સંજમ ક્રિયા સર્વ ઠાર ઉપર લિપણ સમાન નકામું જાણવું. માટે લોકીક ડ્રવ્ય પરંપરા હેય તે અને લોકોત્તર આવશ્યકાદિ ક્રિયા આજ્ઞાપૂર્વક ફલદાયક છે.

ગાથા.

અણુયોગદારમુક્તે, લોગુત્તર વસ્તયં જિણવેરેદિં ।

આણાણ અણુચિન્નં, મુલ્લફલ્લં હોઈ જ્ઞવાણં ॥

અર્થ—અનુયોગદાર સૂત્રમાં લોકોત્તર આવશ્યકે વિતરાગ દેવે પ્રભુયું તે કે—આજ્ઞા પૂર્વક આચરેલું અનુષ્ઠાન જવ્ય જીવોને મોક્ષફલ આપે.

ગાથા.

આણાણ અણુચિન્ના, વસ્તય કાલંમિ સમણ સંધેદિં ।

લોઠત્તરીઆ ઠવિઆ, પરંપરા વિચરાગેદિં ॥

અર્થ—આજ્ઞા પૂર્વક શ્રમણ સંધે આચર્યો જે વ્યવહાર તે લોકોત્તર સ્થાપના જાવ પરંપરા ને એમ જિનેશ્વર દેવે કહ્યું છે.

ગાથા.

જંકિંચિ અણુઘાણં જિણેંદ આણાણ વહુ ફલ્લં હોઈ ।

જહ વમ તરુલ્લવીયં. વિઠારં લદ્દઈ વુદ્ધંતે ॥

અર્થ—જિનેંદ આજ્ઞા પૂર્વક કરેલું યોનું પણ અનુષ્ઠાન વહુ ફલ આપનારં યાય જેમ નાનું પણ વનનું વીજ વિસ્તારી શાસ્ત્રા પ્રતિશાસ્ત્રા વહુ ફલને આપે તેમ જિનેશ્વરની આજ્ઞા સહિતનું અનુષ્ઠાન ઠત્તન ફલને આપે.

ગાથા.

યોવંપિ અણુઘાણં, આણ પહાણં કરેઈ પાવજરં ।

લહુલ રવિ કર પત્તરો, દદ્દિદ્દિશિ તિમિર પણાસેઈ ॥

યોનું પણ અનુષ્ઠાન યાજ્ઞા પ્રધાન કરેતો પાપચર તે પણ લઘુકર્મી
પાય જેમ સૂર્યનાં કિરણો પસરતે ઠટે દશે દિશાનો અંધકાર નાશ પામે.
ગાથા.

જો પૂઝ્જાઝ્ દેવો, તઢ્યયણં જે નરા વિરાહંતિ ।
હારંતિ ઘોદિલાજં, કુદિઠિ રાણણ અન્નાણી ॥

જે જિનચર દેવને પૂજે પણ તેનું ઘચન જે પુરુષ વિરાધે તે પુરુષ
મિધ્યાહ્મી રાગચક્ષે ઘોધચીજ સમ્યક્ત્વ પ્રતે હારે. અને જે દેવને
પૂજીય તે દેવની યાણા માનીય તો સુખદાયી થાય.

ગાથા.

પૂઝ્યા પદ્મક્ષાણં, પોસહ ઝવવાસ દાણ સીલાઝ્ ।
સઢ્યંપિ અણુઠાણં, નિરઢ્યં કણય કુસુમુઢ્ય ॥

જિનપૂજા, મહાવ્રત, વ્રમુચ્ચ મૂલોત્તર ગુણ, પદ્મલ્લાણ, પોસહ, પવં
નિયિ, અનુષ્ઠાન, ઝવવાસ, ચઝવિહાર, દાન, શીલ, વ્રહ્મચર્ય ઈત્યા-
દિક સર્વે અનુષ્ઠાન યાણા રહિતને ધંતુરાના ફૂલની પેઠે નિરર્થક
જાણવાં. જેમ ધંતુરાનું ફૂલ દેહીતું શોને ઠે પણ અંદરથી જેર વાસું
અને મુગંધી રહિત તેમ વ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયા જિનેશ્વરની યાણા ઘાનું
મેઘીને હોય તો જિન યાણા રૂપ સુવાસવિના અંને મિધ્યાત્વાદિક
જેર યુક્ત માટે નિરર્થક જાણવાં. જેની યાજ્ઞા યારાધવા ઝપર અંને
યાજ્ઞા જાણવા ઝપર ઘુઢિ નથી તેને ગાય, હરણ, વૃહ, પચ્ચર, ગધેડા,
તરણાં, કૂતરા, સરખા જાણવા.

ગાથા.

જેસિં ન યાણ ઘુઢિ, વિઢ્યા વિણાણ ચૌરીમા મુઢી ।
તો ગોમિઢ્ય રુઢ્ય પચ્ચર, રવરતિણ મુણ્ણાઝ્ સારીઢં ॥
જે પુરુષને જીનેશ્વરની યાજ્ઞા યારાધન ઘુઢિ નથી તે પુરુષ

अथवा स्त्रीश्रोत्रे गाथामां कहेसा कारू. गाय, पच्यरादीक जेवा जाणवा जे चीजी विद्या विज्ञान अने चतुरार्थवंत ठे पण जिनेश्वरनी आज्ञा रहित ठे ते निरर्थक ठे. जिन आज्ञा तत्त्वार्थ विपयिक बुद्धि नथी. तेमां श्रुत ज्ञाननी चतुरार्थ मन शुद्धीए पण गुण नथी ते जीवो कृतरा, गंधेपायी हीण जाणवा. जिन आणा रहित अनुष्ठान ते वंश्या पुत्र समान अने जूमिना त्रिझजेवुं, आकाशना वाचका जरवा जेवुं, आंधला आगल प्रधान स्त्रीना हावजाव सरखुं जाणवुं. घड़ेराने करण जाळ, तथा घड़ेरा आगल वीणा वगामची, तेम आज्ञात्रष्टनुं चारित्र नटनी पेठे बिडवना रूप जाणवुं.

गाथा.

आणा जठं चरणं, वेसा दासीण णेह तुल्लं ।

किंवाग फल मसारं, तत्ताय सीसाइ अं नीरं ॥

आज्ञा द्रष्ट चारीत्र वेश्या तथा दासीना स्नेह तुल्य किंपाक फलनी माफक थसार थपवा तत्त खोहने स्वांति नक्षत्रना जलनी पेठे निरर्थक ठे.

संतोकचंद कहे ठे—जीन आज्ञा विना सरवे निरर्थक ठे ते आपणे जाणीये ठीये ऐविये वधारे खखवानी शी जरुर ठे ?

उत्तर—हजु तमे नथी जाणता के मित्रादिक चार जावनाथो हमेदा अवस्य आपणे जाववी जोईए के चौद राज्य लोकमां जे जीव ठे ते आपणा वंधु जाणवा. एटखे एमांथी कोई जीव जेखधारी कुगुड्योना सपाटामां आवे नहि. जाहेर पापी अने मिथ्यात्वी जीवो देखाय तेनो तो कोई जरांसो राखतो नथी पण ऊपरथी जैननो जेख देखी जोला खोको जरुसो कर माटे चेतववुं जोईए. जे खोको एवाने सेवे ठे अने सारो भास खबडावे ठे विनयादिक करे ठे. तेज जोला खोकोने खोटी धामधुम करी जरमावी देव, चक्रवर्ती आदिना विप-

યોની છાસ્રચમાં પાત્રી સંસાર સમુદ્રમાં ફુલાવે છે. કે જીવોતો વાપના થનાદિ વિપયોના છાસ્રચુ ઠેજ તે જૂલે તેમાં શો થચંવો છે? માટે એવા કુગુરુઓપી દૂર રહેવા માટે ચેતવણી આપી છે. થને જે એવા કુગુરુઓની સેવા નથી કરતા તેને તો એ કાંઈ ધૂમ્વાચી શકતા નથી. થને જ્ઞાની પુરુષ ઉપર મઝર ધરી વેગલેથી પળ ઘણાં ઝુફંકુ સ્વમાં કરે છે કે જેમ જ્ઞાનીઓને હરકન પહોંચે, એમ છે તો પણ આપણે તો ગમે તેવો જીવ મંતાર મમુદ્રથી તરે તે હથમ કરવો. કોઈ ઉપર દેશ ધરવાની જરૂર નથી. થને પરમેશ્વરની આજ્ઞાનો મહિમા વધારવા માટે લાલ્યું છે. વડી થન્યમતી કહે છે—“ આગે જીવ વિપય છાસ્રચી તેહને જોગ દેગાદ્યા રચી ” પટલે જે લોકો વિપયોને યાદે છે તેજ એવાની પાસે શાસ્ત્ર કપાઈ માંજલે છે. પણ જિન આણા વિનાનું જે કથન તે જય વ્રમણનો હેતુ જાણવો. જિનેશ્વરની આણામાં વર્તતાં મોહાદિક શયુરું જોર યાદે નહિ, જીન આણારૂપ મંદિરમાં મિથ્યાત્વ થને રાગાદિ ધોગટાઈ પ્રવેશ કરી શકના નથી માટે જિન આણા માંહેજ રહેવું.

વડી આજ્ઞા રહિત ચારિત્ર કેવું છે તે કહે છે.

ગય જૂન કવિઠ ફલં, પયંગ રંગુચ્ચ તદ્યા મિગ્ગ તન્હા ।

વિણય વિહુણં સ્વં, સંજારાગુચ્ચ વિઝ્જુલયં ॥

અર્થ—દાધીનું ગાંધેરું કોનું તે થસાર છે તેમ આજ્ઞા વિનાનું ચારિત્ર થમાર નયા પતંગના રંગની પેરે આજ્ઞા રહિત ચારિત્રને વ્રટ ધતાં વાર લાગે નહિ. વડી મુગતૃગ્નાજસની પેરે સાચું દેગાય, પણ તૃન્ના ન જાગે તેમ આજ્ઞા રહિત ચારિત્રથી પરમાનંદ થમૃતની તૃષા ન જાગે. વિનય વિના સ્વની પેરે, પટલે પુરુષ ઘણો સ્વંત દોય પણ ચિનય વિના શોના ન પામે વડી નાદરવા મહિનામાં વાદસાંનો તોરદ તેહ શા મનો વીજો મંચાનો રંગ યાય છે તે જાણેકમાં નાશ થઈ જાય તેમ આજ્ઞા રહિત ચારિત્ર નાશ પામે છે. જેમ ધીજસીનો ઝય-કાગે ન રહે તેમ આજ્ઞા રહિતનું ચારિત્ર થસ્થિર જાણવું.

हवे आणा रहित धर्म केवो ठे ते कहे ठे.

नयण विहिणं सुमुहं, रसोइआ खवण जाव वाहिरिया ।

निइ विणा किं रज्ज, पिम्मं विणा ए परवंधो ॥

नयनविना सारं मुख, खवण विनानी रसोइ, नीति विनानुं राज्य
अने प्रेम विनानो संबंध जेम असार ठे तेम आइआ विनानुं अनुष्ठान
असार जाणवुं.

खठि विणा ए सुखं, सोआरविवज्जिअं च वरकाणं ।

पुत्तं विणा ए वंसो, तह आण विवज्जियो धम्मो ॥

खट्टी विना सुख न होय, एटखे धन धान्यादि खट्टी विना
संसारिक सुख न होय, तेम आणा रुप खट्टी विना जीव धर्म करे
पण मोक्ष सुख न पामे. आणा वर्जितने व्याख्यान न शोचे, एटखे
व्याकरण, न्याय, काव्य कोपादिक चतुराई विना व्याख्यान न शोचे.
तेम आणा रुप चतुराई विना धर्म न शोचे. पुत्रविना वंश न चाखे
एटखे पुत्रविना जेम वंश न चाखे तेम जिन वचन रुप पुत्रविना धर्म-
रूपी वंश न चाखे. तेमज पूर्वोक्त प्रकारे जिन आइआ वर्जित धर्म न होय.

हवे जिन आणा रहित धर्म कयों खेखे न आवे

ते दृष्टांत सहित दृढ करे ठे.

इकमय सुण रहिउं, दस गुणीउं तहइ कोणि माहप्पं ।

तच्चरीरहे किं सन्ना, खदेइ संखाइ सह मिद्धं ॥

एकनाना अंकविना जेम हजारो मीमां पण संख्याने पामे नहि,
तेम जिन आणा रहित क्रिया वांछित फलने आपे नहि. क्रियातो क्रि-
याना फलने आपे पण वांछित फलनी प्राप्ति जिन आइआ सहितनी
क्रियापी बने.

इकं जिणेंद आणा, सुत्तोवमि आइ आण रहिआइं ।

वय दाण सीअ नाणं, न खहइ इकंपि तंचमयं ॥

એકમાના થંક સરસી જિન વિતરાગની આજ્ઞા અને શૂન્ય મીનાં સરીમાં ઘત, દાન, શિષ, જ્ઞાન તે એક દમડી માત્ર પણ મૂલ્ય ન પામે.

જો કોઈ આણા રહિત, પૂઆપમુદ્ધં કરેઈ તિક્કાલં ।

નરમયિ સચ્ચમસુદ્ધં આણા વજ્ઞં અણુઠાણં ॥

જો કોઈ પુણ્ય આજ્ઞા, રહિત ગ્રણે કાણ પૂજા પ્રમુલ્ય કરે, તેદનું પણ નાં ત્રિપા અનુષ્ઠાન, અશુદ્ધ જાણવું. આજ્ઞા બાહિર અનુષ્ઠાનપણાયકી.

જહ કોઈ મિસ્સદિઠી, ઊઝડ કાલં કરેઈ સજ્ઞાયં ॥

નાઝિયર દીવ માણુઆ, અને રાઝન દોસતં ॥

જેમ કોઈક મિશ્રદ્રષ્ટિની ઊત્તય કાણ સાંજ, સવાર પ્રતિક્રમણા દિક્ષની ક્રિયા, તે નાઝિયેર દીવના મનુષ્યની પેઠે નિષ્કલ્લ જાણવી. નાઝિયેર દીવના મદ્દવારી મનુષ્યોને નાઝિયેર ઘણાં મલ્લવાધી થનાજ ટરર ગગ અથવા દ્રેપ હોતો નથી, તેમજ મિશ્રદ્રષ્ટી જીવને જિનેશ્વરની આજ્ઞા ટરર ગગ અથવા દ્રેપ હોતો નથી તો આણા પ્રહણ વિનાની ક્રિયા તે નિષ્કલ્લ જાણવી.

ને સ્મર્ય મણિ તુલ્લા, ઘંટા લાલુચ્ચકકચ કિં તણયા ।

કુટ્ઠર ચમ્મ રમિત્તો, માયં ન લહેઈ ગુસિણસ્સ ॥

તે મિશ્રદ્રષ્ટીવંત દમક દમક વાજની વાદીગરો વગાડે છે પણ સ્મરક તુલ્ય જાણવા. ઊત્તય યંધિતવળાયી પટ્ટએ જેમ સ્મરક મણી એ તમક કચિયું દોષ તેમ મિશ્રદ્રષ્ટીને વિધિ અવિધિ એ કમ-વંધ કરતાં આવ. વડી ઘંટાના સોણની પેઠે પટ્ટએ ઘંટાનો સોણ એ તમક અવજ્ઞા તેમ મિશ્ર ધર્મવાદો પણ એ તમક વાદો અવગ્રાહ અને ચરણગ સ્મરન પટ્ટએ જેમ ચક્ર કમરન ધાગયી થેદુ તમક કમરન તેમ મિશ્ર પનં વિધિ અવિધિયી થેદુ તમક કમરન. વડી કુટ્ઠર કહેતાં

આનની પેરે ધર્મ આસ્વાદ રસિક સ્વાદ સુખ ન પામે. ઇટસે જેમ
આન રસનો સુત્ર સ્વાદ ન પામે તેમ વિધિ અવિધિયે કર્યો અનુષ્ઠાન
ધર્મ રૂપ રસનો સ્વાદ ન પામે.

ગાથા.

આણા સ્વંમણ કારી, જશ્વિ તિકાલં મહાવિઞ્ઞૂર્ણે ।

પૂર્ણ વીયરાયં, સર્વંપિ નિરત્થયં તત્સ ॥

શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાને સ્વંમણ કરવાવાલો પુરુષ જો મોટી સંપ
દા વને કરીને ઘણે કાલ વીતરાગની પૂજા કરે તો પણ તે સર્વ ક્રિયા
જેની પૂજા કરે છે તેની આજ્ઞા બાહિર હોવાથી નિરર્થક છે.

ગાથા.

રત્નો આણા ઝંગે, ઇક્કુચ્ચિય હોઈ નિગ્ગહો લોઈ ।

સર્વજ્ઞ આણાઝંગે, અણંતસો નિગ્ગહો હોઈ ॥

આ લોકને વિષે રાજાની આજ્ઞાનો ઝંગ કરવાથી એકજ વાર દંડ
પાય છે, પરંતુ સર્વજ્ઞની આજ્ઞાનો ઝંગ કરે છે તે અનંતી વાર વહુ
જન્મોને વિષે ઊદન, ખેદન, જન્મ, જરા, મરણ, શોક અને મોહાદિ
દેવને પામે છે.

ગાથા.

જહ તુસ સ્વંમણ મયમં, ઋણાઈ રૂણાઈ સુત્ત રત્નંમિ ।

વિહ્વાઈ તહ જાણસુ, આણા રદ્ધિયં અણુઠાણં ॥

જેમ ષોટરાણું સ્વાંડબું, મહદાને શણગારું, સુના વગનામાં રોવું
નિષ્ફલ છે, તેમ જિન આજ્ઞા વગરનું અનુષ્ઠાન પણ નિષ્ફલ જાણવું.

જહ જોયણ મત્તિહિકયં, વિણાસણ વિદ્ધિકયં જિયાવેઈ ।

તહ અવિદ્ધિ કલ્લ ધમ્મો, દેહ જવં વિદ્ધિકલ્લ મુલ્લવં ॥

જેમ અવિધિ કરેલું જોજન શરીરનો વિનાશ કરે છે તે વિધિ કરેલું જોજન જીવાડે છે, ઘટ્ટ, પુષ્ટિ, આયુષ્ય, કાંતી વધારે છે તેમ અવિધિ કરેલો ધર્મ સંસારને વધારે છે અને વિધિ કરેલો ધર્મ મોક્ષને આપે છે.

વિધિ અવિધિને યથાર્થ જાણવા માટે પાંચ ક્રિયાક્રમનું વર્ણન.

ધીમાન્તના રાસમાંથી ચોથા સંક્રમાં દેશનાની ઢાલમાંથી.

વિધિ ગરલ્હ અનુષ્ઠાન છે, તદ્વેતુ અમૃત વલ્લિ હોયરે ।

ત્રિક તજવા દોષ સેવવા, એ પાંચ જેદ પણ જોયરે ॥ એ ॥ સં ॥

વિધિ કિરિયા તે જાણીએ, જે અશનાદિક ઉદ્દેશરે ।

વિધિ તતત્ત્વિણ મારે યથા, તેમ એજ જવપલ્લ લેશે ॥ તે ॥ સં ॥

પરજવે ઈંડાદિક રુદ્ધિની, ઈલા કરતાં ગરલ્હ થાયરે ।

તે કાકાંતર પલ્લદિયે, મારે જિમ દુઃખકિયો વાયરે ॥ મારે ॥ સં ॥

લોક કરે નિમ જે કરે, ઉઠે વેમે સંમૂર્ધિમ પ્રાયરે ।

વિધિ વિવેક જાણે નહિ, તે અન્યાનુષ્ઠાન કહાયરે ॥ તે ॥ સં ॥

તદ્વેતુ તે શુદ્ધ રાગથી, વિધિ શુદ્ધ અમૃત તે હોયરે ।

મકલ્હ વિધાન જે આચરે, તે દીપ્તિ વિરલા કોયરે ॥ તે ॥ સં ॥

કરણ પ્રીતિ આદર ઘણો, જિહ્વાસા જાણનો સંગરે ।

શુદ્ધ આગમ નિવિચનતા, એ શુદ્ધ ક્રિયાનાં સિંગરે ॥ એ ॥ સં ॥

કલ્પલિંગ અનંતાં ઘર્યા, કરી કિરિયા પલ્લ નવિ લક્ષરે ।

શુદ્ધ ક્રિયા તો સંપન્ને, પુદ્ગલ આવર્તને અલ્લરે ॥ પુદ્ ॥ સં ॥

૧ આચરની પુદ્ગલિક મુગ્ધની લાલ્લવે પદ્મલે આદારાદિક પામ-
કને અર્પે જે ક્રિયા કરવી તે વિધિ ક્રિયા છે.

૨ અને અલ્લવના ઈંડાદિક મુગ્ધની લાલ્લવે જે ક્રિયા કરવી તે મલ્લ છે.

३ अथमान टासवाने अर्थे अथवा मान वधारवा लोकना देखा-
देखी करवी ते अन्यानुष्ठान क्रिया जाणवी.

ए प्रणे क्रिया परमेश्वरे तजवानी कही ठे अने आत्मगुणने हित-
कारी पाय एवी तद्देतु तथा अमृत समान सर्व कर्मरोगने तुरत
नाश करवावाही अमृत क्रिया ए पे क्रियाठ परमेश्वरे आदरवानी
कही ठे. जोखा लोको सम्यक् स्वरूपने जाण्याविना साध्य शून्य क्रिया
करीने अमे सुखी यद्गुं एम जाणी जिनोक्त संसार तरवा रुप क्रियाने
जुझे ठे अने शुद्ध क्रिया आदरी शकता नथी. वखी अव्यसिग अनेतां
कर्पा अने क्रिया पण करी पण समकीत विना ते क्रिया होवायी
वांठीत फल पाम्यो नहि, कारणके शुद्ध क्रिया समकीत पाम्या वगर
घायज नहि अने गुरर क्रिया वगर वांठीत फल पण मसे नहि, माटे
पहेलां तो सम्यक् रत्ननी प्राप्ति माटे सद्गुरुनां चरण कमळ सेववां
अने सम्यक्त प्राप्त करी रागादिकनो नाश करी केवस ज्ञाननी प्राप्ति
अर्थे जिनोक्त शुद्ध क्रिया अवश्य आदरवी.

संक्षेप सत्तरिमांथी. पा. २६ गा. ४०

आणाइ तवो आणा, इ संजमो तद्वय दाणमाणए ।

आणा रहीउं धम्मो, पखाव पुल्लव पम्हाई ॥

आज्ञापज तप, आज्ञापज चारित्र, आज्ञापज दान करवुं, केमके
आज्ञा रहित जे धर्म ठे ते तृण समूहनी पेठे शोजतो नथी.

माटे आणा रहित क्रिया जाव शून्य होवायी हितकारी नथी,
पण अहितकारी ठे. केमके एवी अशुद्ध क्रियामां रोकाइ रद्देवायी
शुद्ध क्रिया आचरी शकतो नथी तेथी ज्ञान, दर्शन अने चारित्र ए
प्रण गुण निर्मल शी रीते पाय ?

तेमज समकीत रहित क्रिया जाव शून्य होवायी निष्फल जाणवी.

ગાથા.

સમ્મત્ત રચણ જઠા, જાણંતા વહુ વિદાવિ સંઘાઈ ।

શુદ્ધારાદણ રહીઆ, જમંતિ તઢેવ તઢેવ ॥

સમ્યક્ત રજ્ઞ ઝ્રષ્ટ વહુ પ્રકારના શાસ્ત્રને જાણતો હોય તો પણ શુદ્ધ તત્ત્વ શ્રદ્ધાન વિના શુદ્ધ આરાધના રહિત માટે વારંવાર સંસાર ધ્રમણ કરે.

ગાથા.

જે દંસણેણ જઠા, નાણે જઠા ચરિત્ત જઠા જે ।

એ એ જઠ વિજઠા, સેસંપિ જણં વિણાસંતિ ॥

જે સમ્યક્તે ઝ્રષ્ટ હોય તે જ્ઞાન, ચારિત્રે પણ ઝ્રષ્ટ હોય અને શુદ્ધ નયે તો જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર એ ધ્રણેમાંથી એક ગુણે પણ ઝ્રષ્ટ હોય તે ધ્રણે ગુણે ઝ્રષ્ટ જાણવો.

ગાથા.

જહ મૂલંમિ વિણછે, હમસ્સ પરિવાર નઢી પરિવુઢી ।

તહ જિણ દંસણ જઠા, મૂલ વિણછા ણ સિઝંતિ ॥

જેમ મૂલ વિણસ્યા થકી વૃદ્ધની શાસ્ત્રા પ્રતિશાસ્ત્રા આદિની વૃદ્ધિ ન હોય તેમ જિન દર્શન (સમકીત) મૂલ વિના ચારિત્ર રૂપી વૃદ્ધ મોદા પાડ થાપે નહિ.

ગાથા.

જે વિણ નાણ પ્રમાણ ન હોયે, ચારિત્ર તરુ નવિ ફલિયો ।

મુલ્લ નિર્ગાણ ન જે વિણ લહીએ, સમકિત દર્શન વલિર્જરોજ્ઞસિં

ગાથા.

તત્રાદો સમ્યક્ત્વં, સમુપાશ્રયણીયમલિલ્લ યત્તેન ।

તસ્મિન્ સત્યેવ યતો, જવતિ જ્ઞાનં ચરિત્રં ચ ॥

સમ્યક્ત્વ વિના અગીઆર અંગનું જ્ઞાન પણ અજ્ઞાન કહેવાય છે. તથા મદ્વાત્રતાદિક પણ સંજમ ન. જાણવું. પરંતુ સમ્યક્ સહિત યોનું જાણવું પણ જ્ઞાન અને થોમો પણ ત્યાગ તે ચારિત્ર જાણવું.

વહી સમકીતવિના-ગાથા.

દાણં વસણં લિહં, સીલં રંકુલ્લપાલણં અદલં ।

જરદાહુલ્લ તવાહ, ઝાણં હલ્લે નીયાણં ચ ॥

સમકીત વિના દાન તે વ્યસન રૂપ જાણવું. અને શીયલ રાંક, જીલ્હારીની પેરે. અને તપાદિક જ્વરદાહ પેરે જાણવા. વહી જે ધ્યાન તે હુલ્લનો નિદાન કષ્ટ રૂપ જાણવું.

ગાથા.

કુમ્મહ ગહ ગહિઆણં, સુતીઠ જત્તાય ચિત્ત ઝમણુલ્લ ।

ઝમણુલ્લ જાવણાઠં, દંસણ ઝઠેણ જાણેણ ॥

કુમત, કદામહ રૂપ ગ્રહે પ્રદિત ષટ્થે ગઠ મમત્ત્વ કદામહમાં પક્ષેષા પ્રાણિઠની તીર્થયાત્રા તે ચિત્ત ઝમણ રૂપ જાણવી અને તેઠની જાવના તે જવ ઝમણરૂપ જાણવી. તેમજ દર્શન ઝઠેણે પણ જાણવી.

સાપ્પ સાપેહ્લતા વિના જે ક્રિયા તે ફેશ માત્ર જાણવી. જેમ અનેક પ્રજાય સહિત ષટ્ ડલ્લ ઠે અને તે માટી ડલ્લનો ધાય ઠે અને જુવન વ્યયરૂપ પ્રજાય પલટાવી પૂરણ પદે ષટ્ નિપ્પલ્લ કરવો, एवं જ્ઞાન જેને નથી અને દંરુ ચક્રાદિની પ્રવૃત્તિ કર્યા કરે તેથી અનંત કાષ્ઠે પણ ષટ્ ઘવાનો નથી; તેમ આત્મસિદ્ધિના અનંત પ્રજાયનું જ્ઞાન નથી અને આત્મસિદ્ધિ કયા ડપાદાન વને ધાય ઠે તે જાણ્યા વિના શરીર અને ઘાલ ડપકરણોથી ક્રિયા પ્રવૃત્તિ કરે ઠે પવી પ્રવૃત્તિ અનંત કાષ્ઠ સુધી કરતાં પણ આત્મસિદ્ધિ ન ધાય માટે સાપ્પ સાપેહ્લ ક્રિયા સિદ્ધિ આપે પમ જાણવું. સાપ્પ સાપેહ્લ તે સમકીત સહિત અને જિન આણ સહિત ઠે. જિન આણ સહિત તેજ

સમકીત સહિત અને સાધ્ય સાપેક્ષ સહિત છે. સમકીત સહિત તેજ સાધ્ય સાપેક્ષ અને જિન આણા સહિત છે.

દર્શન તે ધર્મનું મૂલ છે અને જે પરમેશ્વરની આણા અંગિકાર કરે છે તે દર્શનવંત ગુરુ વંદનીક જાણવા. અને પરમેશ્વરની આણાને જે આદરતા-ગણકારતા નથી, સ્વશ્ચાષ્ સ્વઠંદપણે ચાલે છે, માર્ગ ચલાવે છે તે વંદવા લાયક અથવા સંગ પરિચય કરવા લાયક નથી. તેની સાથે આલાપ સંલાપ કરતાં પણ પાપ લાગે, માટે આણા રહિત જાવ શૂન્ય ક્રિયા કરવાવાલા તથા કરાવવાવાલા, સમકીત રહિત, સાધ્ય નિરપેક્ષ ધામધૂમ ચલાવનાર એવા અગીતાર્થ, માર્ગને છોપનાર, ઉન્માર્ગની દેશના દેનાર, મત કદામદ્ધ ધારી, ગીતાર્થના દ્વેષીથી દૂર રહેવું. તેડ સાથે આલાપ સંલાપ અને સંગ પરિચય કરતાં પાપ લાગે, તો વાંદવું નમવું અને આહારાદિકનું દેવું તે તો કેમ કરાય ?

દંસણ મૂલો ધમ્મો, ઉવશ્ઠો જિણવરેહિ સીસાણં ।

તં સોજણ સકન્ને, દંસણ હીણો ન વંદિવ્વો ॥

(આગમ અષ્ટોત્તરીમાંથી)

જિનેશ્વર દેવે ધર્મનું મૂલ સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે, એવું પોતાના કાને સાંજણીને દર્શન રહિતને વંદવું નહીં. કારણકે દર્શન હીણનું સન્માન કરતાં દર્શન ગુણનો નાશ થાય.

પાસત્થો ડંસન્નો, હોશ્ કુસીલો તદ્દેવ સંસત્તો ।

અહંદોવિય એ એ, અવંદણિજ્ઞા જિણમયંમિ ॥

પાસત્થો, ડંસન્નો, સંસત્તો, અહંદો, કુશીલીડં, એડ જિનમતને વિષે અવંદણિક છે. કારણકે એ રાગદ્વેષને વધારનારા પટલે સમજાવને વિરુદ્ધ તેથીજ અવંદણીક કહ્યા માટે એવાડંનો સંગ તજી સમજાવને જાણવો.

પાસત્યાઈ વંદમાણ,—સ્સ નેવ કિત્તી ન નિજ્જરા હોઈ ।

જાયઈ કાયકિલ્લેસો, વંધો કમ્મસ્સ આણાઈ ॥ (સંવોધ)

પૂર્વે જેનાં નામ ચતાવ્યાં છે એવા પાસત્યાદિકને વંદન કરનાર જનોની કીર્તિ થતી નથી, તેમ નિર્જરા પણ થતી નથી, પરંતુ કાય-
ક્લેશ ધાય છે. વંદન કરવાના પ્રયાસથી આઠે પ્રકારના કર્મનો વંધ ધાય છે અને જિનાજ્ઞાનો જંગ ધાય છે.

એવા પાસત્યાદિકનું દર્શન પણ વર્જનિય છે.

કુસીલોસન્નપાસથ્યે, સઠંદે સવલે તહા ।

દિઠ્ઠીએવિઝ્મે પંચ, ગોયમા ન નિરક્કા ॥ (મહાનિપીથ)

ધ્રી વીરસ્વામી કહે છે હે ગોતમ! પાસત્યાદિ પંચ કુસાધુર્ભને નજરે પણ જોઈશ નહિ.

જહ લોહસિલ્લા અપ્પં,—પિ વોલ્લે તહ વિલગ્ગ પુરિસંપિ ।

ઈય સારંખો ચ ગુરુ, પરમપ્પાણં ચ વોલ્લેઈ ॥ (સંવોધસત્તરિ)

જેમ લોહ શિલા પોતે વૂડે છે અને તેને વલ્લગેલા પુરુષોને પણ વૂસાને છે, તેમજ સારંખી પરિગ્રહી સાધુર્ભ પોતે વૂસે છે અને તેના કપાસકને પણ જવસમુદ્રમાં વૂડાને છે.

પંચેસુ મહાપાવે, જો ન વલ્લિજ્ઞ ગોયમા ।

સંલાવાદીહિકુસીલાદી, જમેહિસો સુમતી જહા (મહાનિપીથ)

હે ગોતમ! પાસત્યાદિ પંચ મહાપાપીર્ભ સાથે આલાપ સંલાપ તથા નિવાસ કરનાર સુમતિની પેઠે જવન્નમણ કરશે.

કિઠ્ઠકમ્મં ચ પસંસા, મુહસીલ્લજણંમિ કમ્મવંધાય ।

જે જે પમાયઠાણા, તે તે ઝવવૂહિયા હુંતિ ॥

એવં ણાઠ્ઠાણ સંસંગિ, દંસણાલાવ સંધવં ।

સંવાસં ચ હિયાકંઠ્ઠી, સંવોવાણંદિ વલ્લા ॥સંવોધસત્તરિ।

सुमरीषीश्चा ब्रष्टाचारी गुरुर्जनी कृतिकर्म-छादशावर्त्त वंदन थने
प्रशंसा, पूजा करवायी कर्मबंध थाय ठे; वली प्रमादनी वृद्धि थाय ठे
माटे पासत्यादि कुगुरुथोनो संसर्ग, दर्शन, तेमनीसाथे आलाप संलाप,
नेमनी म्मुनि, तेमनो सद्व्यास, हितवांछक मुमुक्षु पुरुषे कदापि करवो नहि.

अथन्म य निवस्स य, दुण्हंपि समागयाइ मूलाइ ।

मंगमणेण विणाछो, अंबो निवत्तणं पत्तो ॥ संवोधसत्तरे ॥

आंधानां थने क्षीयदानां ए यंत्रेनां मूल एकठां थयां तेमां क्षीयकानां
मंगमंथी आंधो विनष्ट थयो थने क्षीयकपणाने पाम्यो, तेमज कुगुरु
अज्ञानीनी सेवा तथा सद्व्यासथी अज्ञाननी प्राप्ति थाय.

अगीयत्थ कुमीत्रेदिं, संगं तिविहेण वोसिरे ।

मुग्घवमग्गंसिमे विग्घं, पहंमि तेणगे जहा ॥संवोधसत्तरी॥

अगीनार्थ, कुमीक्षीआनो संग त्रिविधे (मन वचन कायाए)
करी त्यज्जी देवो केमके पंथमां चोरनी पेठे तेउ मोक्षमार्गमां विम
कनगा ठे.

वरं वाढी वरं मच्चू, वरं दारिद्र संगमो ।

वरं अरम्प यामो अ, मा कुमित्ताण संगमो ॥ (संवोध)

व्याधि, मृत्यु थने दारिद्रनो संगम तेमज अरण्यमां यास ए सपथुं
श्रेष्ठ ठे पंतु कुमित्रनो संगम श्रेष्ठ नहि.

पक्कणकुत्ते वसंतो, सउणीपारोवि गरहिउ होई ।

इय दंसणा मुविदिआ, मज्झि वसंता कुमीत्राणं ॥संवोधा॥

चंद्रावतना कुत्ते विरे वसंतो एवो शकुन पारंग (ज्योतिषी) पण
निदनीच थाय ठे; तेमज मुविहित एवा मुनी पण कुमीक्षीआमां वसता
एवा निदनीच थाय ठे.

उम्मगा देसणाए, चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।

वावन्नदंसणा खलु, न हु खप्पा तारिसं दहुं ॥ संबोध ॥

कम्मार्गनी देशना देवाधी श्री जिनेश्वर जगवंतनुं कहेलुं चारित्र
नाश पामे ठे माटे निश्चे नाश पाम्युं ठे सम्यक् जेनुं एवा तेउनुं देखनुं
पण न थाउं.

परिवार पृथ्थहेऊ, उसन्नाणं च आणुवित्तीए ।

चरणकरणनिगूहई, तं ऊवहं वोदिअं जाणं ॥ संबोध ॥

परिवारनी पूजाना हेतुए ऊसन्नानी अनुवृत्तिए चाखे अने चरण
शित्तरी करण शित्तरीने गोपये तेने समकित दुखज जाणनुं.

नवि तं करेसि अग्गी, नेव विसं नेव किन्ह सम्पो अ ।

जं कुणइ महादोसं, तिज्वं जीवस्स मिवत्तं ॥ ॥ संबोध ॥

तीव्र मिप्यात्व जीवनी साथे जेटखो महान् छेप करे ठे तेदखो
छेप नधी करतो अग्नि, नधी करनुं विप, अने नधी करतो काखो सर्प.
माटे एवा मिप्यात्वी, जिन थाइरा रहित, साध्यनी अपेक्षा नहि राख-
नार, जाव शून्य क्रियाकरनार, कुसाधुठनां टोन्नां ते संघ नधी.

मूख गुणेदि विमुक्कं, बहुगुणकखियंपि खड्संपन्नं ।

उत्तमकुखेवि जायं, निश्चिञ्जइ तयं गहं ॥ संबोध ॥

कोष्पण मुनि धीजा यहु गुणे अञ्जुत होय, खन्धि संपन्न होय
अने उत्तम कुखमां उत्पन्न यण्खा होय, तो पण मूख गुणे करीने
विमुक्त होय तो तेने काटी मुँक ठे एवो गच्छ तेज गच्छ ठे.

जत्थ य अञ्जा खरुं, पणिग्गहमाइय विविद् भुवगरणं ।

पणिज्जुंजइ सादृदि, तं गोयम केरिसं गहं ॥ संबोधसत्तारि ॥

जे गच्छमां साधवीण खावेसां बय पाआदि उपकरणो साधुठं जोगवे
ठे हे गोतम ! ते केवो गच्छ ? अर्पान् कोई नहि एवो जाएवो.

गाथा.

जदि नत्थिसारणा वा, - रणा य पन्निचोयणा य गवमि ।
सो अ अगवो गवो, संजमकामीदि मुत्तव्वो ॥

जे गगमां सारणा, वारणा, चोयणा, पडिचोयणा, धत्ती नथी ते
गग गगग मुद्दय ठे तेथी संयमना वांठक मुनिउए ते गवने तजी देवो.

गाथा.

मुहमीजाउं सउं-दचारिणो वेरिणो सिवपदस्स ।
आणानठाउं बहु-जणाउं मा जणह संघुत्ति ॥

(गौतम स्वामी प्रत्ये श्रीवीर जगवंत कहे ठे.)

मुसशीविया थयांत् मुयने विपे स्यापन कर्यो ठे आत्मा जेणे एवा
थने स्वउंदचारी थयांत् स्वेत्रा मुजय यत्तवा वाक्षा तथा शिवमार्ग जे
मोक्षमार्ग तेना वेरी, तेमज जिनाइयायकी प्रष्ट एवा घणा सोको होय
मो एव तेने संय एम न कहीश.

गाथा.

एगो साहु एगा, य साहुणी सावउंवि सद्धी वा ।
आणानुनो संघो, सेसो पुण अछीसंचाउं ॥

एक साधु, एक साधवी, एक आचक, एक आविका (आचार जेदे
करीने संघ कहेवाय ठे) तेमां जे जिनआइयाण करीने युक्त होय तेने
संघ कहेवो. वादीनाने हाककांनो समूह कहेवो.

गाथा.

निम्मज्जनाणवद्वाणो, दंमणजुतो चरित्तगुणवंतो ।
नित्यपगण य पुग्गो, बुव्वह पयारिसो संघो ॥

निर्मज्ज ज्ञाननी ठे प्रज्ञानना जेने विपे थयांत् निर्मज्ज ज्ञानवान,
दसने जे सम्यक्कर जेणे करीने पुद्गल थने चारित्र्यना गुणे करीने अर्थ.

कृत एवो जे संघ ठे ते तीर्थकर जगवंतने पण पूज्य ठे तेथी एवा गुणवानने संघ कहीए.

गाथा.

गठं तु जवेहंतो, कुव्वश् दीहंजवे विहीएत्तं ।

पावंतो पुण सिज्जश्, तइय्य जवे जगवई सिद्धं ॥

गठनी ऊपेक्षा करे तो दीर्घ-सांवा जव करे अने विधिपूर्वक पावन करे तो ब्रीजे जव सिद्धि पद पामे ए प्रमाणे श्री जगवती सूत्रमां सिद्ध पणे कथुं ठे.

गाथा.

आणानुत्तं संघं, दट्ठुं जो मन्नएण मत्तरित्तं ।

सो संजम पन्निघो, मिच्छादिठि मुण्यव्वो ॥

आणा युक्त संपने देखीने जे प्राणी मत्तर अजिमान चकी माने नहि तेने संजम प्रतिपन्न-एट्ठे संजमनी क्रिया करतां ठतां पण मिप्पाऊटी जाणवो. जे प्राणी सिद्धांत पंचांगी प्रमाणे आणा युक्त समाचारी आदरवा बाळा तेउने गठ कदामद्द ममत्ववालो कहके एतो पूर्वे हतो, हमणां तो गठ ममत्व परंपराए चाखे ते संघ ठे पवुं कहीने सोकोने जमावे. अने आणा युक्त संपने न माने. बखी तेना ऊपर मत्तर, अजिमान, देहा धरे. ते बाह्य संजम व्यवहार आदरता ठतां पण मिप्पाऊटी जाणवा. समाचारी-एट्ठे समाचारीनो परम रहस्यार्थ ए ठे के समजावनुं विविध युक्तिए करिने आवुं थाप, ते मुख्य मतस्य नहि जाणतां पोते कासी धारे कूवे ठे, धीजा जोआ जीवोने पण कूवावे ठे: माटे हे चेतना! कत्तूय घोखुं मन वचन काया अने स्वप्ने पण तने न घटे. तेमज धीजा पासो कत्तूय घोखावुं घोसताने जसो जाणवो ए पण मिप्पात्वनुं छद्दए ठे.

गाथा.

अमराण वंदियाणं, रुवं ददुण जेसि मणतावो ।
सो संतावो तेसिं, जवे जवे दोऊणंत गुणो ॥

देरने पण वांद्या योग्य एवा साधु मुनीराजने जोइने जेना मनमां
गंगार गाय मे संतापथी जयो जवे अतंत गुण संतापने पामे. केमके
नेने निनेश्वरनी आणा सन्मान करनार उपर मछर धर्यो तेणे जिन
गंगा उपर मछर धर्यो एम जाणवुं.

सवैया इकतीसा.

कुंजको देखि जैसे रोप करी जुंसे श्वान,
रोप करे निधन विखोकि धनवंतको ।
रेनके जगैयाको विखोकि चोर रोप करे,
मिथ्यामनि रोप करे मुनन सिद्धांतको ॥
दंसको विखोकि जैसे कागमनि रोप करे,
अनिमानी रोप करे देखत महंतको ।
मुकविको देखि ज्यों कुकवि मन रोप करे,
त्यौंही छुड़ान रोप करे देखी संतको ॥

एनो अर्थ व्यवहारमां मुखो ठे पण नीचे प्रमाणे जावथी अर्थ
विचारी खेवो. जेम मंजम गुणे गज समान एवा मुनिराजने देखी
कृपा पदमे मूर्खी ठउटुं बकनाग कूगनी पेने जसनार समजग-
इनादिक धने धनवान साधु आवक सम्यक्वर्तने देखीने ज्ञान,
दरसनदिक धने रहित एवा मिथ्याछरीउ रोप करे ठे. अमयाज
नेने पद ठे. अगम सनामदि मनेन रहता देखीने परधन दुरवा-
नाग पदमे ज्ञान दर्जनादि अगम धनने सुंउवावाका चोर पानानो
अर्थ नदि बकथी गेद करे ठे. धन, कृत्य, शरीर विगेरेमां ममत्त

करावनारो, पोताना कल्पित हठ कदाग्रहने नहि ठोरुनारो, जिने-
श्वरना सिद्धांत सांचलीने रोप करे ठे. के जे कोइ जीवपरिणाम
पुद्गलपरिणामनुं जेद ज्ञाने बेह्मचण करी हंस पेठे स्वगुण प्रजाय
रूप मुक्ताफल चुगनार, आणंद खेनार एवा जिन आणा युक्त स्वपर
विवेकी पुरुषने देखी मृतक पदार्थ मांस, त्रिष्टामां मग्न रहेनारो,
जगत् जीवनी एंठ चाखनारो कागनो रोप करे ठे. अजिमानी एटखे
साध्य शून्य, वचन निरपेक्ष, क्रियाना अजिमानी, आडंबर, समता
गुणे उदासीन गुणे जरेखा महंतने देखीने रोप करे ठे. सुकवि एटखे
आत्माना ज्ञानादि गुणो, मिथ्यात, अत्रत, राग, प्रमादादिके दवा-
एखा, हृणाएखा, जेथी प्रगट घाय एवां वचनो तरेहवार ठंदोथी
स्वसमयने वर्णवे ठे एवा, जरी जीवोने धर्म हेतु करनारो एवा
शासनना प्रजावक सुकवि उपर, कुकवि के जेना वचनमां अतत्य
वखाण ठे जेवा के स्त्रीना स्तन जे मांसना गोखा तेने कंचनना कलश
कहेवा, सखेखमादि रहेवानुं स्थान जे महोदुं तेने चंद्रमा सरखुं
कहेवुं, हारुकाना दांतने दारुमनी कडी जेवा कहेवा, दुर्गंधी श्रवता
एवा लंछने परवाखां सरखा कहेवा, अनंत वेदना उपजावनार काम
रोग तेने जोग कहेवा, बहु भ्रमण करावनार चक्रवर्ति आदिनां इंद्रिय-
जन्य रोगोने जोग कहेवा, इत्यादि विपरितता जीवो जेथी पामे
एवा शृंगारादि रसना ग्रंथ बांधनारो कुकवि ते उपरप्रमाणेना
सुकविने जोड़ने रोप करे ठे. विकथा ते विनाकारणे आत्माने जब
भ्रमण करावनारी ठे, एम जाणी हे चेतना! तारे स्वप्नमां पण विक-
थामां पडवुं नहीं.

दोहा.

विन आत्म जे जे कथा, निष्फल जाणो तेह ।

आत्म कथा अनुभव सहीत, आपे शिवपुर गेह ॥

आत्म सिवाय अथवा आत्म आराधना सिवाय जे जे कथा ते सज्जी विकया जाएवी. ते इत्यथी चार प्रकारे (१.) राज्यकथा ते अमुक राजा चक्रवर्तिनी पेठे तथा इंद्रनी पेठे सुख जोगवे ठे इत्यादि. (२.) देश कथा ते अमुक देशमां तरेह तरेह वारना मेवा, मिष्टान, गानगान, गणिकाउं, मणि, माणिक आदि पुष्प सुगंधी, अस्तर, डुध, मांग, मसासादिकनां सत्व, तरेह तरेहवारनां मध उंपंधो विगेरे बहु सगनां थने जोइए तेवां मल्ली शके ठे. बल्ली खोकोनी ह्वेलीउं इंद्रनी इंद्रापुरी जेवी शोनी रहेली ठे. घोना हायी विगेरे इत्यादि.

(३) श्री कथा—हस्तनि, चित्रनी, शंखनी, पद्मनीनां रुप, काम-पद्म, कामरत्ना, चतुराह साध्यअसाध्यनी वार्ताथो.

(४) जोजन कथा—शिखंड, मोसुब, मांस, दारु आदि वयाणे के अमुक जनावरना मांसमां एवो स्वाद होय ठे के एकवार चाखेतो ते स्वाद कदीए जुले नहि. बल्ली गुण एवो होय ठे के घणुं बीर्य तथा खोईने बधारे ठे पण आपणे शा कामनुं? तेमज अमुक रसोदमां पथायोग्य मशाखो पन्थायी एवो स्वाद थाय ठे के अमृत तेना त्यागळ शो मात्र ठे? एम नरक तथा थनरक वस्तुउंना स्वाद थने गुण वर्णन करवा सुगंधादिकनुं वयाणुं थयवा निंदवुं ते जोजन कथा जाएवी.

ए चार विकयाथो विनामनअवे नवव्रमण करावनारी ठे माटे सम्यक्इष्टी जीवोए ए बकी दूर रहेवुं.

जे बंजचेरजठा, पाप पामंति बंजयारीणं ।

ते हुनि दुष्टमुंदा, बोदिवि मुञ्जद्वा तेसिं ॥ ॥ संबोध ॥

जे ब्रह्मचर्य (शुद्धान्तारा) ब्रष्ट पुरुष ब्रह्मचर्यधारी पुरुषने सोनाना एगे क्षमावे ठे ते क्षमा पांगसा थाय ठे थने सम्यक्त्व पामनुं एव नेने अर्थनं दुष्टन थाय ठे.

कठं करेसि अप्पं, दमेसि अत्थं चयंसि धम्मत्थं ।
इकं न चयंसि मित्रं त्त विसल्लवं जेण वुद्धिहसि ॥ संवोध ॥

कष्ट करे ठे, आत्माने दमे ठे अने धर्मने अर्थे अव्यने तजे ठे पण
जो विपल्लव तुल्य मिथ्यात्वने तजतो नथी तो ते सर्व निरर्थक ठे
कारणके मिथ्यात्वे करीने संसार समुद्रने त्रिपे बूने ठे.

मेरुस्स सरिसवस्स य, जित्थियमित्तं तु अंतरं होई ।
दव्वत्थय जावत्थय, अंतरमिह तित्थियं नेयं ॥ संवोध ॥

मेरु पर्वतमां अने सरशवमां जेटलुं अंतर ठे तेदलुं अंतर अहिं
अव्यस्तव अने जावस्तवमां जाणवुं.

श्लोक—तात्त्विकः पक्षपातश्च, जावशून्या चयाक्रिया ।
अनयोरंतरं ज्ञेयं, जानु खद्योत योरिव ॥ योगदृष्टि ॥

तत्त्व ज्ञाननो पक्ष अने आत्म जाव शून्य क्रिया, ए वेमां सूरज
अने खजुआ जेटलुं आंतरं जाणवुं, एतसे ज्ञान ते सूरज समान अने
क्रिया ते खजुआ समान जाणवी.

उक्कोसं दव्वत्थयं, आराहिय जाइ अच्चुयं जाव ।
जावत्थएण पावइ, अंतमुहुत्तेण निव्वाणं ॥ संवोध ॥

अव्य स्तवनो उक्करो आराधक अच्युत नामना धारमा देवलोक
सुधी जाय पण सम्यक्त्व विना संसार भ्रमण कायम रखुं, अने जाव-
स्तवे करीने अंतर्मुहूर्त्तमां निर्वाण पद पामे.

मंनुक्कचुन्नकप्पो, किइया जाणिज्जं कज्जं किखेसाणं ।
तददुहुर चुन्नकप्पो, नाण कज्जं तं च आणाए ॥ अव्यगुण ॥

क्रिया ह्मेशधी जे कर्म दाय दाय ते देहकाना चुरण समान
जाणवुं एतखे एक देहकाधी यथेसुं चुरण करीधी पृथ्वी पाणी योगे
अनेक नवां देहकां यवानुं कारण ठे, तेम क्रिया कष्टधी बांधेसुं जे

पुण्य ते उदय आख्यायी मद मान विषयादि सेवी बहु पापनं
कारण थाय वे.

जंजीयम सोद्दिकरं, पासव पमत्त संजयाइणं ।

बहु एहिवि आयरियं, न तेण जीएण ववहारो ॥ आगम ॥

अर्थ—आत्म शुद्धि रहित पासव्यादिक घणा साधुओए आचरेखो
प्यवहार ते जीत व्यवहार नयी.

जं जीयं सोद्दीकरं, संविग्ग परायणेण दंतेणं ।

इक्केणविय आयरियं, तेणइ जीएण ववहारो ॥ आगम ॥

अर्थ—मोहादिक कर्म शत्रुने जीती अनंत चतुष्टय प्रगटतानुं कारण
एक पण संविग्ग गीतार्ये आचर्यो होय ते जीत व्यवहार जाणवो.

धन्नाणं विद्दिनोगो, विद्दिपस्काराहगा सया धन्ना ।

विद्दिबहुमाणा धन्ना, विद्दिपक्क अदूसगा धन्ना ॥ संबोध ॥

विधिनो योग धन्य पुरुषोने थाय वे. विधि पढ़ना आराधन कर-
नारने सदा धन्य वे. विधिनुं बहु सन्मान करनारने धन्य वे थने
विधि पढ़ने दूषण थापे नहि तेने पण धन्य वे. माटे अविधिप
कोखुं अनुष्ठान सर्वे कष्ट मात्र वे (निष्फल वे).

जं अन्नाणी कम्मं, खवेइ बहुआइं वासकोमीहिं ।

तन्नाणी तिद्दिगुत्तो, खवेइ उस्सासमित्तेणं ॥ संबोध ॥

बहु क्रोडो वसोए करी अज्ञानी जेटकां कमोने कपावे तेउकां
कर्म ज्ञानी प्रण गुतियुक्त वर्ततां एक आसोआसमां खपावे.

श्लोक—आगमं आयरंतेणं, अत्तणोदिय कंखिणा ।

नित्यनादो गुरु धम्मो, सच्चे ते बहु मन्निया ॥ आगम ॥

अर्थ—आगमने अर्थात् आगमोक्त रहस्यने आचरता उता आ-
त्मना हिन इतर पुरुषने तीर्थनाय, अरिहंत जगवंत, सद्गुरु थने

केवली प्ररुपित धर्म, ए सर्व बहु माननीय सत्वपणे अंगिकार करवा योग्य थाय ठे.

एवा बहु माननीय सुसाधुर्लनी जे निंदा करे ठे ते. निचे खखेला फसने पामे ठे.

डठा सुसाहु निंदा, इह परलोए विडठ दारिदा ।

पइ जम्मं विध्धकरि, सुपस्का वायेण दठ्ठव्या ॥ आगम ॥

अर्थ—जे डुष्ट सुसाधुनी निंदा करे ते आलोकने विपे थने पर-
लोकने विपे दरिद्रपणुं पामे. वखी ते साधुनी निंदा जन्मोजन्म
विमकारी घाय थने थनेक विमोनी करवायाली घाय, सुपदानो
थजाव माटे. जावार्य के जे प्राणी सुसाधुर्लनी निंदा करे के ए घारे
कुसनी गोचरी करे ठे. वखी मझिन गात्रे रहे ठे. सफेत कपमां पहेरे
ठे एण रंगता नथी. लोक परंपरानी बात मानता नथी ने सिद्धांत
परंपरा धृष्ट करे ठे. देव देवीनी स्तुति करता नथी इत्यादिक
निंदांमां प्रवर्त्ते ते प्राणी आलोक परलोकमां दरिद्र थाय थने जन्मो-
जन्म दान छान जोग उपजोग थने विरजना विमने पामे थने जसो
पहु तो मज्जेज नहीं.

डठ्ठण्णेण पिमुणत्तण्णेण, उवियट्ठ कोद बहुलेण ।

हारंति बोहिज्जानं, कीरु परंगाय जायंति ॥ आगम ॥

अर्थ—डुष्ट जात्रे करीने, पिमुनपणे चुगझी करवे करीने, डुवि-
दग्धपणे करीने, शोधना बांदोषपणे करीने, सम्यक्त्वना छान प्रत्ये
एारे, थने मरीने कीम पंगना श्वनारने पामे. जावार्यः आइहा
मुक्त साधुर्ल ठपर डुष्ट जात्र चितवे ने तेउनी चुगझि करे ने तेउ
ठपर शोध करे ते प्राणी कीम पनंतीथानी गति प्रत्ये पामे.

जे पर पुठे, साधुनी निंदा करे तेनां. फस बदे ठे.

तथा रूप पण ठे, पण आत्मगुण हीन देह, जाती, कुल, रूप, उक्तम पण होय एटखे पुन्य प्रकृतिवासुं होय पण आत्मगुणे रहित ते बंदवा लायक नथी. पण आत्मगुणे सहित तेज बांदवा लायक ठे. साधु, श्रावक, समकिती, थेवां नाम देहनां नथी पण आत्मगुणनां ठे. देहादिक ऊपर साधु श्रावकनी कल्पना करवी ते जूठी ठे. गुणाधिकने बांदवा एवुं आगम मांहे कसुं ठे तेथी जे न्युन गुणवालो होय ते अधिक गुण वालाने बंदे.

चंदण पक्क पणुल्लिय, परिमल रसिआ वरेवि चंदणया
चंपक कुसुम सुगंधिया, तिल्लाल होइ चंपिल्लो ॥ आगम ॥

चंदन घुट्टना पवने करी प्रेर्या परिमल रसिक ते बने बीजा खीवा-
दिक चंदन थाय, चंपाना फुलनी सुगंधे करीने तेल, चंपेल, नामने
पामे ठे, तेम आणायुक्त सुपुरुषनी संगते सुपुरुषपणुं प्राप्त थाय पण
मिथ्यात हठग्राहिथ्योनी सोवते मिथ्यात्वनीज पुष्टी थाय माटे जिन
आणाने नजवी.

असुइठाणे पमीआ, चंपकमाळा न कीरइ सीसे ।

पासत्याई ठाणे, सुवट्टमाणो तह अपुज्जे ॥ संबोधसत्तरि ॥

अशुची स्थानके पकेली चंपाना फुलनी मालाने कोइ मस्तके नही
बनावे तेम पासत्यादिकना साथे रहेतो नखो साधु पण अपुज्य
जाणवो.

मियमद गंधे लसणं, न चाइयइ विअप्पणो गंधं ।

रविकर पसरतेहिं, अंधत्तं होइ जलूआणं ॥ आगम ॥

अर्थ-कस्तुरीनुं खातरकरी लसण वावे तोपण लसण पोतानी दुष्ट
गंधने न मुके, अने सूर्यनां किरणो पसरे ठेते पण घुबड न देखे तेमज
सद्गुरुना ऊपदेशयी कदाग्रही पुरुष पोताना मिथ्यातने न मुके.

समयायार जछाणं, जाणंता खज्ज गारव जएणं ।

तेसिंपि नहि बोहिं, पावं अणुमोअमाणणं ॥ आगम ॥

जेन सिद्धांतना आचारधी ब्रष्ट वेपथारीने, साज मान आदिना जयधी एण जे जोजनादि आपे, सन्मान करे, ते प्राणीने बोध बीज नयी. केमके अशुद्ध आचारीनी क्रिया पाप रूप ठे. ते पापने अनुमोदतो, सन्मान करतो, सम्यक रत्नने हारे.

‘उक्तंचः आचारांग सूत्रे. आठमा अध्ययने

से वेमि समणुज्जस्सं वा असमणुज्जस्सं वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वत्थं वा पन्निगदं वा कंवखं वा पाय पुठणं वा णोपाएज्जा णोनिमंतेज्जा णोकुज्जावेयावइयंपरं आढायमाणेत्ति वेमि ॥

हुं कहंहुं के स्वमति पासत्था प्रमुख अथवा परमति सांख्यादि असंयतिने, जोजन पाणी अथवा खादिस स्वादिम वख पात्र कंवख पायपुठण विगरे आपवां नहि अगर आपवा माटे निमंत्रण करखुं नहि अथवा तेठनी बेयावच्च करवी नहीं. केमके उल्मार्गनी पुष्टी पाय ठे.

जे केवि धम्मसीळा, संजम तव नियम जोग जुत्ताय ।

ताणं दोस जणंता, जगा जगत्तएणंविति ॥ आगम ॥

धर्मी शीघ्रवंत संयमी तथा तप जोग नेम युक्त पुरुषोने जे दोषवंत कहे ठे ते पोते ब्रष्ट थएखो ठे उतां बीजाने ब्रष्ट कहे ठे.

श्लोक-कत्थ अम्हारिसा पाणी, दूसमा दोसदूसिआ ।

हा अणाहा कहंहुंता, न हुंतो जइ जिणागमो ॥ संबोध ॥

हा! खेद घाय ठे के दूसम कासना दोषे करीने दूषित एवा अमो अनायनी जो जिनागम न होत तो शी दशा यात?

जिण वयणं उसदमिणं, विसयसुद विरेअणं आणजिन्नूयं ।
जरमरण वाहि दरणं, खयकरणं सच्च दुःखाणं ॥ आगम ॥

जिन वचनरूप उसद ते विषयना विकाररूप कल्पित सुख महा
व्याधि तेनुं विरेचन एटखे रेच सरखुं ठे. प्रतिहत् शक्तिवंत जरा मरण
रूप व्याधि हरवा वालुं तथा सरवे दुःखनुं क्षय करवा वालुं ठे.

जिणवयणं उसदेणं, कंखा वाहि न फिट्ठए जेसिं ।

अमियंवि सुव्वतिसिं, अणंतसो लदइ मरणाइ ॥

जिनेश्वरनां वचन सांजलीने पण एटखे जीन वचनरूप उपधे करीने
पण कंखारूपी व्याधि (अन्य दर्शननो, मिथ्या दर्शननो अजिज्ञाप)
न मटे तेने अमृत पण विपनी पेरे परिणमे अने अनंता मरणादि
कने पामे.

लप्पइ सुरसामित्तं, लप्पइ पदुअत्तणं न संदेहो ।

एगं नवरि न लप्पइ, उल्लह रयणं च सम्मत्तं ॥

इंद्रपणुं मले, अने प्रजुता पण मले, ऐश्वर्यता, ठकुराइ पणुं पामवुं
ए सरवे सुखज ठे पण चिंतामणि रत्न समान एक सम्यक्त पामवुं
अति दुर्लभ ठे.

द्वितीयोऽधिकारः संपूर्णः

वृत्तिय सामायक साधनाधिकारः

श्री अरिहंतादि पंच परमेष्ठी, जे समजावना स्थानक ठे
 तथा पूर्ण समजावने प्राप्त होवाची समजावना साधनमां
 पुष्ट निमित्त ठे तेजने समजावनी प्राप्ति, स्थिरता निमित्त
 नमस्कार करुं, अर्थात् मारा परिणामने समजाव सन्मुख
 वाळुं ठे, वाळवानो उद्यम करुं ठे. केवा ठे ते पंचपरमेष्ठी—
 एठ चड घाडकम्मो, दंसण सुद्ध एणण वीरियमइउं ।
 सुद्ध देहत्यो अप्पा, सुद्धो अरिहो विचित्तिज्जो ॥
 जेणे पूर्ण समजाव आदरी चार पातिपां कर्मनो नारा कर्यो ठे.
 तथा अनंत ज्ञान, अनंत दर्शन, अनंत सुख तथा अनंत वीर्य, प्रगट
 कर्यो ठे. बडी जे अदार दोषपी मुक्त थया ठे.
 एठठकम्मदेहो, खोयाखोयस्त जाणवो दठा ।
 पुरिसायारो अप्पा, सिद्धो ज्ञाणह खोयसिहरत्यो ॥
 जेणे पाति अपाति आठ कर्मनो नारा कर्यो ठे, जे देह रहित ठे,
 यडी खोयाखोयकना इगता अष्टा ठे. त्रेलोक्य शिखरे वसनार शुद्धात्मा
 ते सिद्ध परमेष्ठीने नमस्कार करुं ठे.
 दंसण एणण पहाणे, वीरिय चारित्त वर तवायारे ।
 अप्पं परं च जुञ्जइ, सो आयरिउं मुणी ज्जेउं ॥
 ज्ञान आचार, दर्शनाचार, चारित्र्याचार, तपसाचार तथा धीपांचार ए
 पंचाचारनां पोते प्रवर्त्ते ठे, धने धीजाउंने प्रवर्त्तते ठे ने आचार-
 मुनिने नमस्कार करुं ठे.
 जो रयणत्तयजुत्तो, एिअं धम्मोवण्णणे खिरदो ।
 सो उवकाउं अप्पा, जंदिवर वत्तहो एनो तत्त ॥

जे रत्नत्रय युक्त निरंतर धर्मोपदेश करे ठे. एवा शुद्धात्मा उपा-
ध्यायने नमस्कार करुं तुं-

दंसण एणण समग्गं, मग्गं मोक्खस्स जो हु चारित्तं ।
साधयदि णिच्च सुद्धं, साद्धू स मुणी एमो तस्स ॥

मोक्षना कारण सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्र्यने निरंतर साधना
शुद्धात्मजावस्थित साधु मुनिराजने नमस्कार करुं तुं-

ससरीरेवि निरीढा, वज्झप्पिजतर परिग्गह विमुक्का ।
धम्मोवगरणमित्तं, धरंति चारित्तरक्कहा ॥

पंचिंदियदमणपरा, जिणुत्तसिद्धंत गहिय परमत्था ।

पंचसमिया तिगुत्ता, सरणं महएरिसा गुरुणो॥संवोधसत्तरी॥

पोताना शरीरने विपे पण इच्छा विनाना, बाह्य अने अन्त्यंतर परि-
ग्रह्यी विमुक्त यत्ना; चारित्र्यनी रक्षाने अर्थेज मात्र धर्मोपकरणे
धारण करनारा, पांच इंद्रियोने दमन करवामां तत्पर, जिनोक्त सिद्धां
तथी ग्रहण कयों ठे परमार्थ जेणे, पांच समितिय समिता अने त्रण
गुप्तिय गुप्ता एवा गुरु महाराजनं मने शरण याव.

वली सकल संपूर्ण अविनाशी सुखनिधान मोक्ष मार्ग
जोवा माटे त्रणे लोकमां एकज नेत्ररूप, तथा सकल नयोथी
प्रकाशित जन्मांध पुरुषोना हस्तिविधान, एकांत मतना वि-
रोधने मथनार, अनेकांत-स्याह्लादयुक्त आत्मवोध दातार,
समजावना कारण वीतराग प्रणित परमागमने नमस्कार
करुं तुं.

जो के अनेक जंग नय युक्त जिनशासन पुरमां प्रवेश
करयो अति डप्कर ठे, तो पण प्रवचन शक्तिये प्रेरीत, पंच-

પરમેષ્ઠી તથા પરમાગમનું શરણ ગ્રહી સામાયકનું કિંચિત્
વ્યાખ્યાન મારી અલ્પમતિ અનુસારે સ્વપર હિતાર્થે કરું તું.

સામાયક-૫ પહેલું ચારિત્ર તથા નવમું શિક્ષાવ્રત છે.

વ્યવહાર નિશ્ચયો યઃ, પ્રવુધ્ય તત્ત્વેન જવતિ મધ્યસ્થઃ ।

પ્રાપ્નોતિ દેશનાયાઃ, સ એવ ફલમવિકલં શિષ્યઃ ॥

જે પુરુષ વ્યવહાર તથા નિશ્ચયને વસ્તુ સ્વરૂપદ્વારા યથાર્થ જાણીને
કોઈ પણ નયની અપેક્ષા નહિ કરતાં માધ્યસ્થ જાવે રહે છે તે શિષ્ય
અપદેશના સંપૂર્ણ ફલને પામે છે. તેનેજ અર્થની સિદ્ધિ થાય છે. પણ
જે વ્યવહાર, નિશ્ચયની અપેક્ષા વગરનો, નિશ્ચયથી દુટો પડતો છે,
તે વ્યવહાર નય નથી પણ નયાજાસ છે.

બહી જેથી કાર્ય પ્રગટ થતું નથી તે કારણ નથી. જિનેશ્વરના
મતમાં કારણ કાર્યને સમયજેદ નથી. બહી જેમાંથી જાવ પ્રગટ
યતો નથી તે અવ્ય નથી.

સામાયક-૫ પહેલું ચારિત્ર છે તેનું સ્વરૂપ.

ચારિત્રં જવતિ યતઃ, સમસ્ત સાવય યોગપરિહરણાત્ ।

સકલ કપાયવિમુક્તં, વિશદમુદાસીનમાત્મરૂપં તત્ ॥

સકલ કપાય રહિત સમસ્ત સાવય યોગ પરિહરી સર્વ જીવોના
અવ્ય જાવ પ્રાણની રક્ષાયુક્ત પરપદાર્થોથી વિરક્તરૂપ શુદ્ધ જ્ઞાન,
દર્શનમાં સ્થિર રહેવું તે ચારિત્ર આત્મ સ્વરૂપજ છે; તેજ ધર્મ છે,
ઉત્કંચ (દશવૈકાલિક

શ્લોક:-ધમ્મો મંગલ મુક્કિઠં, અદિસા સંજમો તવો ।

દેવાવિ તે નમંસંતિ, જસ્સ ધમ્મે સયામણો ॥

ધર્મ તે ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે; તે ધર્મ અદિસા સંજમ થને તપસ્યે છે.
અદિસાં પટલે અવ્ય અંને જાવેથી ઉચ્ચ જીવના સ્વપર આણને, ઘણે

जोगे दृष्टवुं, दृष्टावुं, तथा दृष्टताने अनुमोदवुं नहि, एटले थनंत चेतनारुप निज स्वजावे स्थिर रहेवुं. रागादिक मलिनताए पोतानुं झायकता थंग चपल मलिन न करवुं. संजम एटले ठक्कायना ज्य जाव प्राणनी यत्नाए वर्तवुं. पंच अत्रत, पंच विषय, चार कपाय थने मन वचन कायांना जोगनी चपलता न आदरतां अप्रमत्त जावे सिद्धसमान आत्मरुपमां अगोल रूपयोगवंत रहेवुं. तप एटले ज्ञान दर्शन चरणमय आत्मस्वरुपमां तृप्तिवंत रही परपरिणतिना जोगनो दृष्टा निरोध करवो. ए त्रणे जाव ते पूरण समजाव ठे, माटे परम सामायिक कहीए.)

सम्मत्तं सद्वृणं, जावाणं तेसिमधिगमो णाणं ।

चारित्तं समजावो, विसयेसु विरुद्धमग्गाणं ॥

नवतत्त्वना जावनी सद्वृणा ते सम्यक् दर्शन, नवतत्त्वने निस्तार सहित नयनिक्षेप कारक पक्ष प्रमाण सहित जाणवुं ते ज्ञान. थने पंचइंद्रियोना विषयो—सकल पुद्गल परिणतिथी विरक्त राग द्वेष कपाय रहित आत्म स्वजावमां समजावे अचल रहेवुं ते चारित्र ठे तेज परम संवर ठे.

दर्शनमात्मविनिश्चित-रात्मपरिज्ञानमिष्यते बोधः ।

स्थितिरात्मनि चारित्रं, कुत एतेभ्यो भवति बन्धः ॥

शुद्धात्म स्वरुपनो निश्चय ते सम्यक् दर्शन, शुद्धात्मनो विशेष बोध ते ज्ञान, शुद्धात्म जावमां समजावे रहेवुं ते चारित्र ठे, तो ए त्रण बंध वंध केम थाय ? कारणके—

योगात्प्रदेशबन्धः, स्थितिवन्धो भवति तु कपायात् ।

दर्शन बोध चरित्रं, न योगरूपं कपायरूपं च ॥

मन वचन कायांना व्यापारपी प्रदेश तथा प्रकृतिबंध थने कपा-

यवने स्थितिवंध - तथा अनुजागबंध ठे. पण सम्यक् दर्शन ज्ञान चारित्र ए योग रूप तेम कपाय रूप नयी तो तेथी बंध केम घाय ? रत्नत्रयमिह हेतु-निर्वाणस्यैव भवति नान्यस्य ।

आत्मवति यत्तु पुण्यं, शुभोपयोगोऽयमपराधः ॥ सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्र मात्र निर्वाण हेतु ठे, पण अन्य गतिना हेतु नयी. अने सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्र साथे रागरूप शुभ ऊपयोग मखे तो देवादिक शुभगतिनो बंध घाय, ते मात्र राग रूप अशुद्ध ऊपयोगनो अपराध ठे पण ज्ञान दर्शन चारित्रनो दोष नयी.

उक्तंच जगवति सूत्रे ।

पुव्वसंजमेणं पुव्वतवेणं देवादेव लोए लववळंति ॥एटलो॥

तप संजम साथे राग रूप कपाय अंश जखे तो देवादिक गतिमां ऊपजे पण राग रहित शुद्ध तप संजम निर्वाण पदने आपे.

येनांशेन मुञ्चष्टि स्तेनांशेनास्य बन्धनं नास्ति ।

येनांशेन तु राग स्तेनांशेनास्य बन्धनं भवति ॥

येनांशेन ज्ञानं तेनांशेनास्य बन्धनं नास्ति ।

येनांशेन तु राग स्तेनांशेनास्य बन्धनं भवति ॥

येनांशेन चरित्रं तेनांशेनास्य बन्धनं नास्ति ।

येनांशेन तु राग स्तेनांशेनास्य बन्धनं भवति ॥

जे जे अंशे शुद्ध दर्शन शुद्ध ज्ञान शुद्ध चारित्र ठे ते ते अंशे बंध नयी; जे जे अंशे राग ठे ते ते अंशे बंध ठे.

जे जे अंशेरेनिरुपाधिकपाणुं, ते ते जाणोरे धर्म ।

सम्यक् क्षणीरे गुणगणा यकी, जाव खदे शिवशर्म ॥

एटखे आत्मगुणना जे जे अंश रागादि ऊपाधि रहित यया ते ते

अंशे धर्म जाणवो एम चोथा गुणगणायी मांडी चौदमा गुणगणांना चरम समय पर्यंत पूर्ण अंशे आत्म धर्म प्रगट थाय. परमसमाधि रूप सिद्ध स्थानकने वरे.

सामायक—एटखे आत्माना ज्ञान दर्शन चरण गुणो पुद्गल संगे विपमताने पामेला तेने सम थीरथोत्त करवा. इव्य अने जावप्राण हाणीमां मन वचन कायाना जोगोने न प्रेरवा. राग द्वेष विना शुद्धातम जावमां स्थीर रहेवुं.

करेमि जंते सामाझ्यं, सावज्जं जोगं पच्चस्कामि
जाव जीवं पज्जुवासामि, तिविहं तिविहेणं
मणेणं, वायाए, काएणं, नकरेमि, न कारवेमि
सच्चं करंतं पि अन्नं न समणुजाणामि, तस्स जंते
पन्निक्कमामि, निंदामि, गरिहामि, अप्पाणं वोसिरामि ॥

अर्थ—करुं तुं हे जगवंत ! समजाव रुपी सामायक व्रत. मन वचन कायाना जोगो जीवता सुधी सावय व्यापारधी रोकुं वुं. त्रिविधे—एटखे मनयी वचनयी काययी सावय व्यापार न करुं, न करावुं, अने कर्ताने अनुमिति न थापुं. अने पूर्वे मन वचन कायाना जोगो सावय व्यापारमां प्रवर्त्ताव्या तेने सावय व्यापारधी निवर्त्तावुं. पूर्वे सावय व्यापार थादर्यो तेने निष्ठु तुं. गरिहामि के० गुरु समीपे विशेषे निष्ठु तुं. के हवे सावयमां जोगो नही प्रवर्त्तावुं. अशुद्ध आत्म जावने ठोरुं तुं. साधुने तो ए प्रमाणे जावजीव समजावमां वर्त्तवुं अने आवरु देशप्रती ठे. माटे नीचे प्रमाणे सामायक वचरे.

करेमि जंते सामाझ्यं, सावज्जं जोगं पच्चस्कामि, जाव निअमं पज्जुवासामि, इविहं निविहेणं मणेणं वायाए काएणं नकरेमि, नकारवेमि, तस्स जंते पन्निक्कमामि

निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥

जगवंत हुं करं हुं समतारुप सामायक. सावय योग एटखे इव्य जाव हिंसारुप मन वचन कायानो व्यापार तेनो त्याग करं हुं. ज्यां सुधी वे घनी प्रमुख नियम ठे त्यांसुधी अंगिकार करीश. पुविहेणं कहेतां सावय व्यापार करं नहि, करावुं नहि. तिबिहेणं कहेतां मन वचन कायापी तस्त कहेतां पूर्वे सावय व्यापार कयों ठे ते सावय प्रवृत्तियी जोगने पाठा वाली आत्म स्वजावमां स्थिर करुं. निंदामि कहेतां जोगना सावय व्यापारने गुरु साखे निंदुं. गरिहामि कहेतां जोगने हवे सावय व्यापारमां न प्रवर्त्तावुं, अने अप्पाणं वोसिरामि कहेतां अशुद्ध आत्म जावने ठांहुं. एवी रीते धारेखा नियम प्रमाणे मन वचन कायाना जोग सावय व्यापारमां नहि प्रवर्त्तावतां जावयी सम परिणामे रहेवुं. ते वत्रीश दोष टाळी सामायिक सूत्रमां कक्षा प्रमाणे जावत् सामाश्य वयजुत्ताना पाठसुधी निरवय स्थिर परिणामे प्रवर्त्तवुं. ते वत्रीश दोषनां नाम मनना दश-वचनना दश-कायाना वार. मनना दश दोष ते निचे प्रमाणे.

१ अविवेक दोष-सामायकनुं स्वरुप नहि जाणवायी मनमां एवो विचार करे के आयी शुं फल थवानुं हतुं ? आयी ते कोण तयुं हसे ? एवा विकल्पनुं नाम अविवेक नामा दोष.

२ यशो वांठा-पोते सामायक करीए तेथी बीजा मनुष्यो मारी प्रशंसा करे एवा परिणामे करवुं ते यशो वांठा दोष.

३ धन वांठा-धननी इष्टाए करवुं ते धन वांठा दोष.

४ गर्वदोष-मने खोक धर्मी कहे ठे अने हुं सामायक पण तेवुंज करं हुं एवो अध्यवसाय ते गर्व दोष.

५ जय दोष-हुं आवक कुख्यां जन्म्यो हुं, मने खोको मोटा

ए मल दोष-घरना घरद करी सामायकमां चेल करी मेव खंवेरे ते.

१० विमासण दोष-गलामां हाथ नांखी बेसे इत्यादि ते विमासण दोष.

११ निजा दोष-सामायकमां ऊंघवुं ते निजा दोष.

१२ वस्त्र संकोचण दोष-सामायकमां टाढ प्रमुखनी जितीथी पत्रपी शरीर संकोचे ते वस्त्र संकोचण दोष.

या पत्रीश दोष रहित सामायक करवुं. या पत्रीश दोष टाड्या विना जे सामायक करे ते ते सामायकना फलने पामतो नथी. पत्री पंच अनिचार टाडीने सामायक करवुं.

इये मुहुपत्तीना पचास बोळ.

(१) मूत्र अर्थ तत्व साचो करी सबहु (२) समकीत मोहनि (३) मिश्र मोहनि (४) मिथ्यात्व मोहनि परिहर्क (५) कामराग (६) स्नेहराग (७) ऊष्टीराग परिहर्क (८) सुदेव (९) सुगुरु (१०) सुधर्म आदर्क (११) कुदेव (१२) कुगुरु (१३) कुधर्म परिहर्क (१४) ज्ञान (१५) दर्शन (१६) चारित्र आदर्क (१७) ज्ञान, दर्शन, चारित्र विराधना परिहर्क (१८) मनगुति, वचनगुति, कायगुति, आदर्क, (१९) मनदंड, वचनदंड, कायदंड परिहर्क (२०) हास्य, रति, अरति, जय, शोक, दुःखंता परिहर्क (२१) कृष्ण खेस्या, नीलखेस्या, कापोतखेस्या परिहर्क (२२) रममारव, रिझिमारव, जानामारव परिहर्क (२३) मायाशब्द, नियाण शब्द, मिथ्यात्वशब्द परिहर्क (२४) क्रोध, मान, माया, खोन परिहर्क (२५) पृथ्वीकाय, अग्नीकाय, तेजकाय, वायुकाय, वनस्पति काय, प्रमदयनी रक्षा करुं.

ए ठरर कहेसा योजनहिथी केटसाक योजो श्रीउने उवा कहेसा

પને ઠે. તે જે તજવાના કહ્યાં તે ડ્રવ્ય જાવથી તજવા અને જે આદરવાના કહ્યા તે ડ્રવ્ય જાવથી આદરવા.

એમ સમજાવ રૂપ આત્મજાવ સન્મુખ થઈ ડ્રવ્ય પ્રવૃત્તિ કરવી. તે ડ્રવ્ય સામાયક જાણવું. પૂર્ણ સમજાવ ચારમે ગુણઠાળે શુદ્ધધ્યાનના વીજા પાયા એકત્વવિતર્કમાં ઠે. તે તુરત કેવલ જ્ઞાન દર્શન રૂપ લાજને આપે ઠે. પણ ચોથે ગુણઠાળેથી સિદ્ધસમાન પોતાના આત્માની સત્તા જાણીને સિદ્ધસમાન પોતાના સ્વરૂપને જાવતો એટલે પરજીવ તથા પર પુદ્ગલાદિ ડ્રવ્યમાં શુદ્ધાશુદ્ધ અને ઇષ્ટાનિષ્ટ સંકલ્પ તજી રાગ દેશ વિના પોતાના શુદ્ધાત્મજાવમાં પરિણતિ સ્થીર રહેવાનો અન્યાસ કરતાં જેટલો જેટલો સમજાવ સ્થીરતા વધતિ જાય તેટલો તેટલો જ્ઞાન દર્શનાદિ આત્મગુણનો લાજ થતો જાય તેને સમ અને આય કહિયે. અને આત્મજાવ એટલે એકલો નિર્મલ આત્મજાવજ રહે માટે સામાયક કહેવું. પૂર્ણ સામાયક પૂર્ણ ગુણને પ્રગટ કરે. તે તો યથાહ્યાત ચારિત્ર જાણવું. માટે અવસર પામી પ્રમાદ ઘોડી જેમ બને તેમ સર્વે ઉચ્ચમે સમજાવ કરવો.

સમજાવ કરવાનો અજિલાપી થઈ સમજાવ કરવા માંને ત્યાંથી સામાયક કહીએ.

ઉક્તંચ જગવઈ અંગે.

ચલમાણે ચલિએ જાવ ણિઙ્ગારિઙ્ગમાણેણિઙ્ગિણોઽત્યાદિપાઠેઽઽ.

એટલે જ્યાંથી સમજાવ કરવા માંડ્યો ત્યાંથી સામાયક કહિએ. સિદ્ધ સમાન આત્મસત્તા જાણી સિદ્ધ પરમાત્માની પેઠે સમજાવે રહેવાનો અન્યાસ કરવો. એ રૂઢે પ્રકારે જિન આણા અગર નવતત્ત્વ, પદ ડ્રવ્યાદિક, જે પદાર્થ આગમમાં કહ્યા તેને ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જાવથી અને નામાદિ ચાર નિદેપેથી હેય, ફેય, ઝપાદેય સહિત, સંશય, વિવ્રમ, વિમોહ રહિત, જાણી સદહતાં. જે. જીવં. સમ્યક્

પોતાનું શ્વર રમાવે (સમજાવમાં રહે) તો આત્માની (પોતાની) સર્વે શક્તિ દયાપણી તે સ્વતંત્ર પ્રગટ થાય.

તેહ સમ ફક આતમજાવ છે, જાપ્યો જગવહ શ્રી જિનજાણ.
કર્મ કલંક ટાલી જવી લહીએ, તેથી પૂર્ણ પદ નિર્વાણ ॥

પુદ્ગલના રાગથી આત્માના સર્વે ગુણો વિકારી થયા તે રાગશી મેલ જાણી શુદ્ધ થીર થાય એક આતમજાવજ રહે તેનેજ સૂર્યસમાન થીથીર નગરને નગરતી સૂત્રમાં સામાયક પ્રકાશ્યું છે (કહ્યું છે)
પણીજ (પણ સામાયકપણીજ) જ્ઞાનાવર્ણાદિક કર્મ કલંક ટાલીને સંત્રાપ્તને આત્મ ગુણની નિર્મલતાને પામીએ પટલે નિર્વાણ પદને પામીએ માટે હે નવ્ય જીવો યજું સામાયક અવશ્ય આદરવું.

જ્ઞાનાદિક નિજગુણ આતમના, સત્તા જોતાં દીસે શુદ્ધ ।

પગલાંને પરજોગે રીંઝી, રાગાદિક કરી જોગ અશુદ્ધ ॥

આત્માના જ્ઞાનાદિક સર્વે ગુણો સત્તા જોતાં શુદ્ધજ છે પણ રાગાદિકે પરજાતમાં પરજોગમાં રીંઝી મન વચન કાપાના સર્વે જોગ અશુદ્ધ થયા.

તેદિજ સમજાવે સુખ પ્રગટે, શ્રીજિન વાણી સુધારસ પાય ।

એમ ત્રય યોગ સમજાવથી જાણો, જ્ઞાનાદિક કેવલ પ્રગટાયા ॥

અને જે વિવેક જાણી થણી ઠગાધિ સમજાવથીજ મટે અને સુખ થાય. જિનેશ્વરની વાણીએ અમૃત પીવાથી મિષ્ટાન્નનો વિકાર દૂર થઈ મન વચન કાપાના જોગ સમજાવે થઈ જ્ઞાનાદિક આત્મગુણ નિર્મલ થાય.

જિન જામનનું માર પદ છે, પ વિણ જૂઠું સર્વે મર્યાણ ।

મંત્રન નીચેને જ્ઞાન ધ્યાન પણ, પવિણ કદિએ સધિ અપ્રમાણ ॥

સમજાવ પણ જિન જામનનો માર છે, સમજાવ વિના સર્વે ક્રિયા

ધામધુમ માત્ર ઠે, સંજમ, શીલ, જ્ઞાન, ધ્યાન સમજાવ વિના હોયજ નહીં અને અંતરંગ સમજાવ વિના વહારની ક્રિયા કરીને જ્ઞાન ધ્યાનાદિ ધર્મો માનવાં એ અપ્રમાણ ઠે.

સામાયક પુદ્ગલમેં નાંદી, પર ડ્રવ્યે પર સત્તા માન ।

ચપલ વિષમતા રહિત આતમનો, કેવલ જાવ સામાયક જાણા ॥

વહુ પરમાણુ સંયોગી પુદ્ગલમાં વર્ણ ગંધાદિકે પૂરાવા ગલવાની શક્તિ હોય પણ સમજાવ રૂપ સ્થિર આત્મ ધર્મ હોય નહીં. માન એટલે પુદ્ગલનો એજ પ્રમેય ધર્મ ઠે. પુદ્ગલ પરિણામની ચપલતા અને રાગદ્વેષ રૂપ વિષમતા રહિત આત્માનો કેવલ સ્થિર સમજાવ તેજ સામાયક.

વિષમ વેગ ટાલી સમજાવે, વરતે તે સંવેગી જાણ ।

પીઢાં રાતામાં નહીં સમસુખ, એતો પુદ્ગલ હેય પ્રમાણ ॥

પુદ્ગલમાં શુષ્કાશુષ્ક કલ્પનાનો સંકલ્પ તે વિષમ વેગે વલગેલું ચિત્ત તેને પાતું વાલી સમજાવે સ્થિર કરે તે સંવેગી ઠે પણ પીઢા રાતા કપનામાં સંવેગીણું નથી. માટે પુદ્ગલ જાવતો હેય એટલે ઠાંભવાનોજ કહ્યો ઠે.

મોહમણિધર વિષમ વિષને, હરવા સુરમણિ સમ એ જાણ ।

જ્ઞાનાદિક ગુણ અશ્વટ સ્વજાનો, રાક્ષણ ચિત્રાવેલ પ્રધાન ॥

સુરતરુ સમ શિવફલનો દાયક, મિથ્યા તમ ટાલે સમ જાણ ।

કામગવી પુણ કામ કુંજ સમ, કામિત પૂરણ સુખ નિદાના ॥

સામાયક એ મોહરૂપી મણિધરના આકરા વિષને નાશ કરવાને સુરમણિ સમાન ઠે. જ્ઞાનાદિ ગુણનો અશ્વટ સ્વજાનો રાક્ષવાને ચિત્રાવેલ સમાન, મોહરૂપ ફલ આપવાને કલ્પવૃક્ષ સમાન ઠે, મિથ્યાત્વરૂપ અંધકારને ટાલવા (નાશ કરવા) સૂર્ય સમાન અને સિદ્ધિરૂપ-કામના પૂર્ણ કરવાને કામધેનુ સમાન ઠે અને અદ્ય સુખનું મૂલ ઠે. . . .

આત્મ વીર્ય દીણતા ટાલી, કરત હોહને કંચન વાન ।

एह रसायन जाणे अनुजवी, जिम रोहणगिरि रयणी खाण॥

અર્થ-આત્મા અનાદિ કાલથી પરુચિરુપ છોટો આંહાર સેવતાં દીનવીર્ય થયેલો તેને પરમ પુષ્ટ કરવાને સામાયક ઇ રસાયણ સમાન છે. અંતે સોદરુપ આત્મ સ્વજાત મલિન થયેલો તે મલિનતા ટાલવાને માટે સામાયક રસાયણ સમાન છે. ઇવા રસાયણ રુપ સામાયકને અનુગમીજ (સમકીતી) જાણે છે. વહી જેમ રોહણાચલ પર્વત રક્તની લાપ છે તેમ સામાયક જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રુપી રક્તની લાપ છે.

જ્ઞાન વિજ્ઞાન જંઘાર એહતો, સમપદમાં નવિ રહે અનાણ ।

दर्शन चरणने निर्मल संवर, शुद्ध निर्जरा मोहनું स्थાન ॥

અર્થ-વહી સામાયક ઇ જ્ઞાન વિજ્ઞાનનો જંઘાર છે. અંતે એહમાં અજ્ઞાન રહી શકતું નથી. દર્શન, ચારિત્ર, અંતે નિર્મલ સંવર, તથા નિર્જરા, તથા મોહનું સ્થાનક, તે સમનાવજ જાણ્યો.

जीव तणो गुण एहने जाणो, पुद्गल परणति ते किम होय ।

પુણ્ય પાપને બંધ નહિ ઇ, વિરલા જાણે સમપદ સોય ॥

અર્થ-સમનાવ તે જીવનોજ ગુણ છે. તે પુદ્ગલ પરિણતિ કેમ હોય ? સમનાવમાં પુણ્ય પાપરુપ બંધ પરિણતિ થાય નહીં. ઇવા સમપદને જાણનાર વિરલાજ હોય.

કામ મદન મર્દન મહિ જિન, તીર્ય ઘોર તીરથ ફલસાર ।

इम समजाव करो सामायक, जविजन सफल करो अवतारा॥

અર્થ-શ્રીમહિ જિનેશ્વરે જેમ કામમદને મર્દન કર્યો, તેમ સમનાવ કામમદને નાશ કરનાર છે. તીર્યનું ઘેર અંતે તીર્યનું ફલ તે સમનાવજ છે. માટે સમનાવ રુપ સામાયક કરીને જીવો અવતાર મરણ કરે.

मनसुखे समजावे रमतां, आत्म धर्म सकल प्रगटाय ।

अरिहंतादिक पद पण लहिए, कर्म रिपु जीती शिव पाय ॥

अर्थ—मनमां सुखे करी समजावे रमीए तो आत्म धर्म सर्व प्रगट
चाय अने अरिहंतादिक नवपद पण समजावथीज चाय अने कर्म
रूपी शत्रुनो नाश करी शिव कमला वरीए.

रागद्वेष त्यागाग्निखिल ज्वयेषु साम्यमवलम्ब्य ।

तत्त्वोपलब्धिमुखं बहुशः सामायिकं कार्यम् ॥

अर्थ—रागद्वेषने त्यागी समस्त इष्टानिष्ट पदार्थमां समजाव आ-
दरी वारंवार आत्म तत्त्वनी प्राप्तिनुं मुख कारण जे सामायिक ते
आचरवुं जोइए.

सामायिकाश्रितानां समस्त सावद्ययोग परिहारात् ।

जवति महाव्रतमेवा मुदयेऽपि चरित्र मोहस्य ॥

अर्थ—समस्त सावद्ययोगना परिहारथी सामायिक आश्रित जीव
आवक ठतां पण साधु समान जाणवो.

सच्चावधि नईउं, कमेण जह सायरंमि निवर्तति ।

तह जगवई अहिंसिं, सव्वे धम्मा समिल्लंति ॥

अर्थ—जेम सर्वे नदीउं समुद्रमां आवी मले ठे तेम सर्वे धर्म
जगवत् प्रणित अहिंसामां आवी समाय ठे. अने सामायिक पण
समस्त जीवोना ज्वय जाव प्राणनी हिंसा न करतां शुद्धात्म जावमां
स्थिर यई समजाव शुक्त रहेतां चाय ठे. माटे समजावमां सर्वे धर्म
समाय ठे.

ज्वयजाव प्राणनुं स्वरूप तथा तेनी रक्षाना उपाय जिन आगम
अनुसारे कहुं वं.

જે વસ્તુ ડ્રવ્ય, દેવ, કાલ, જાવ સહિત ઠતી ઠે તેને અઠતી કહેવી તે પેદેસા પ્રકારનું અલિક ઠે જેમ દેવદંત અર્થિયાં નપી.

અસદપિ હિ વસ્તુરૂપં યત્ર પરદેવ કાલ જાવેસ્તેઃ ।

ઝનાવ્યતે દ્વિતીયં તદનૃતમસ્મિન્ યથાસ્તિ ઘટઃ ॥

જે વસ્તુ ડ્રવ્ય દેવ કાલ જાવવી અઠતી ઠે તેને ઠતી કહેવી તે વીજો નેદ; જેમ ઘટ નપી ઠતાં ઘટ ઠે એમ કહેયું.

વસ્તુ સદપિ સ્વરૂપાત્ પરરૂપેણાજિધીયતે યસ્મિન્ ।

અનૃતમિદં ચ તૃતીયં વિજ્ઞેયં ગૌરિતિ યથાશ્વઃ ॥

પોનાના સ્વચતુષ્ઠ્ય વિચમાન વસ્તુને પરરૂપ કહેવી તે વીજા પ્રકારનું અમત્ય; જેમ વસ્ત્રદને ઘોડો કહેવો.

ગર્હિતમવદ્ય સંયુતમપ્રિયમપિ જવતિ વચન રૂપં યન્ ।

મામાન્યેન ત્રેધા મતમિદમનૃતં તુરીયં તુ ॥

મામાન્ય રીતે ચોથા અસત્યના ગર્હિત (૧) સાવચ (૨) અપ્રિય (૩) એમ ત્રણ નેદ ઠે.

ગર્હિત-આમી ચુગલી હાસ્ય કઠોર મિથ્યા શ્રદ્ધાન પૂર્વક, પ્રસાપ તથા ઝસ્મુપ્રસ્ય ગર્હિત વચન ઠે.

સાવચ-ઝેદન, નેદન, મારણ, શોષણ, અથવા વ્યાપાર ચોપાં દિનાં વચન ને સાવચ વચન ઠે.

અપ્રિય-અગ્નિ, ત્રય, મેદ, વેર, શોક, કસહ, આદિ કરવાવાણ વચન ને અપ્રિય વચન ઠે.

મવન્મિત્રવ્યન્મિત્રમત્તયોગેકદ્વેતુકયનં યન્ ।

અનૃત વચનેઽપિ તન્માત્રિયનં દ્વિસા સમયનરતિ ॥

અર્થ-અમત્ય વચન પ્રમાદ યોગે ઝનતે ઠે માટે અસત્ય વચનમાં તિત્તર દ્વિસા જાણવી.

અંવિતીર્ણસ્ય ગ્રહણં, પરિગ્રહસ્ય પ્રમત્ત યોગાદ્યત્ ।

તત્પ્રત્યેયં સ્તેયં, સૈવ ચ હિંસા વધસ્ય હેતુત્વાત્ ॥

અર્થ-પ્રમાદ કંપાય યોગે માલિકના વિના આપે પારકી વસ્તુ લેવી તે ચોરી છે. તે ચોરી વંધના હેતુથી હિંસા જાણવી. કોઈનું મૂકેલું અથવા પનેસું અથવા જૂસેલું કંઈ પણ લેવું તે ચોરી છે.

યદ્દેરાગયોગાન્મેધુનમજિધીયતે તદગ્રહ ।

અવતરતિ તત્ર હિંસા વધસ્ય સર્વત્ર સન્નાવાત્ ॥

અર્થ-વેદના રાગરૂપ યોગથી સ્ત્રી પુરુષોનો સહવાસ તે અગ્રહ છે તે અગ્રહમાં પ્રાણીવધ હોવાથી હિંસા છે.

હિંસ્યન્તે તિલ્લનાલ્યાં તપ્તયાસિ વિનિહિતે તિલાયઘત્ ।

વહ્વો જીવા યોનો હિંસ્યન્તે મૈથુને તઘત્ ॥

અર્થ-જેવીરીતે તલથી જરેલી નલીમાં તપેલું સોહનું સલીઝં ધા-લવાથી તલ નષ્ટ થાય છે, તેમ મૈથુનવને યોની સ્થાનમાં વહુ જીવો દુષાય છે.

યદપિ ક્રિયતે કિન્ચિન્મદનોડેકાદનં રમણાદિ ।

તત્રાપિ જવતિ હિંસા રાગાદ્યુત્પત્તિ તંત્રત્વાત્ ॥

અર્થ-મૈથુનમાં રાગ થવાથી મૈથુનના અંગ શિવાય અન્ય અંગમાં જે રમણ ત્યાં રાગની ઉત્પત્તિ તે મુલ્ય નાશ પ્રાણની હિંસા થઈ ચૂકી. વીર્યાદિકમાં સંમુદ્ધિમ જીવની ઉત્પત્તિ થાય તે દુષાય તેથી અવ્ય પ્રાણની હિંસા છે.

યા મૂર્ઘનામેયં વિક્રાતવ્યઃ પરિગ્રહો હ્યેયઃ ।

મોહોદયાહ્લદીર્ણો મૂર્ઘ તુ મમત્વં પરિણામઃ ॥

અર્થ-પર અવ્યમાં મૂર્ઘ તેજ નિશ્ચય પરિગ્રહ છે. અને મોહના ઉદયથી પરઅવ્યમાં મમત્વ પરિણામ તે મૂર્ઘ છે.

मूर्त्तं लक्षणं करणात् सुघटा व्याप्तिः परिग्रहत्वस्य ।

सग्रन्थो मूर्त्तवान् विनापि किल शेष संगेज्यः ॥

परिग्रहत्वनुं मूर्त्तं लक्षणं वे. तेथी बाह्य संग परिग्रहयी रहित
पण मूर्त्तवान् होय तो तेने परिग्रहीज जाणवो.

यद्वत्पङ्कधाधारमपि, पङ्कजं नोपलिप्यते तेन ।

धर्मोपकरणं धृतवपुरपि साधुरलोपकस्तद्वत् (प्रशमरतिः)

जेम कादवने आधारे रहेतां ठतां कमल कादवयी सेपातुं नयी,
तेम धर्मोपकरणे धारतां मुनि मूर्त्त रहित होवयी अपरिग्रही वे.

सर्वेया इकतीसा.

जेसे फीटकरी खोज हरमेकी पुट बीना श्वेत वस्त्र नारीये
मजीठ रंग नीरमें. । जीज्यो रहे चीरकाख सर्वया न होइ
खाख जेदे नहीं अंतर मुफेती रहे चीरमें ॥ तेसे समकीतवंत
रागछेप मोइ बीनु रहे नीशी वासर परिग्रहकी जीरमें; ॥
पूरव कर्म हरे नूतन न बंध करे जाचे न जगत सुख राचे न
शरीरमें; ॥ समयसारे ॥

अतिसंक्षेपाद्विधः सजवेदाज्यन्तरश्च बाह्यश्च ।

प्रथमश्चतुर्दशविधो जवति द्विविधो द्वितीयस्तु ॥ पुरुष सिद्ध

ते परिग्रहना संक्षेपयी बाह्य अने अज्यन्तर वे जेद वे, तथा अ-
ज्यन्तर परिग्रहना चौद, अने बाह्य परिग्रहना वे जेद वे.

मिथ्यात्ववेदरागास्तथैव हास्यादयश्च परुषोपा ।

चत्वारश्च कषायाश्चतुर्दशाज्यन्तरा ग्रन्थाः ॥ पुरुषार्थ ॥

मिथ्यात्व, क्रोध, मान, माया, खोज, हास्य, रति, अरति, जय,
शोक, दुःख, पुरुषवेदराग, स्त्रीवेदराग, नपुंसकवेदराग, ए चौद
अज्यन्तर परिग्रह वे.

અથ નિશ્ચિત્ત સચિત્તો વાહ્યસ્ય પરિગ્રહસ્ય જેદોછો ।

નેપઃ કદાપિ સદ્ગઃ સર્વોઽપ્યતિવર્તતે હિંસા ॥ પુરુષાર્થ ॥

વાહ્ય પરિગ્રહના અચિત્ત (ધન, વસ્તુ, રૂપું, સોનું, આદિ) તથા સચિત્ત (દ્વિપદ-દાસ, દાસી, સ્ત્રી, તથા ચતુષ્પદ-પટલે ગાય, ધોના, જેસ પ્રમુખ) એમ બે જેદ છે.

એ સમસ્ત વાહ્ય અન્યંતર પરિગ્રહ ડ્રવ્ય, જાવ, હિંસાનાં કારણ છે, માટે તેનો ત્યાગ કરવો.

એ પાંચે અગ્રત હિંસાનાં કારણ છે માટે સમ્યક્ પ્રકારે વસ્તુ સ્વરૂપ જાણી પંચ અગ્રતથી વિરત્ત થઈ શુદ્ધાત્મ જાવમાં સ્થિર થવું-સમ-જાવ સહિત વર્તવું.

આત્માના સર્વે જેદ સ્વજાવ રાગદ્વેષના વિકારથી વિવિધ વિકારી થાય છે. તે વિવિધ પ્રકારે સમજાવ કરવાનાં અનુષ્ઠાનો આદરી સમ-જાવ કરવો. તે વિશેષે સહીષ્ણુ થિયે. સર્વે ડ્રવ્ય પોતાના ડ્રવ્ય, દેવ, કાસ, જાવથી અસ્તિપણે છે, પરના ડ્રવ્ય, દેવ, કાસ, જાવથી નાસ્તિપણે છે. જે આત્મા અરૂપી જ્ઞાનનો પુંજ ડ્રવ્યથી પોતે એકજ, દેવથી અસંખ્યાત પ્રદેશી, કાસથી સ્વગુણ વર્તનાવંત, અને જાવથી જ્ઞાનાદિક ગુણો સહિત છે. એમ પોતાના ડ્રવ્યાદિક ચારથી આત્મા અસ્તિ પણે છે, અને પુદ્ગલ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિ ગુણ પર્યાયનો પુંજ પરમાણું પણે એકજ ડ્રવ્ય છે. અથવા દ્વિપ્રદેશી, ત્રણ પ્રદેશી, આદિ અનંત પ્રદેશી મુખી સંધ ડ્રવ્ય એકત્વપણે એક, અને દેવથી પરમાણુપણે, અને દ્વિપ્રદેશી જાવત્ અનંત પ્રદેશી મુખી, કાસથી વર્ણ, ગંધ, સંસ્પાનાદિ પ્રવર્તનપણે, અને જાવથી પૂરણ મગ્ધન પણે છે, એમ પુદ્ગલ પણ પોતાના ડ્રવ્યાદિકે અસ્તિ પણે છે. એમ સર્વ ડ્રવ્ય, દેવ, કાસ જાવ પણે અસ્તિપણે છે, કોઈ કાસે કોઈ ડ્રવ્યનો ડ્રવ્ય, દેવ, કાસ, જાવ, ધીજાનાં જાવ નહિ, અને ધીજાનો તેનાં

आवे नहि माटे नास्तिपणो ठे. एटले जीव ड्रव्यमां पुद्गल ड्रव्य नास्तिपणे ठे. एटले जीव ड्रव्य पुद्गल ड्रव्यादिके अठता ठे त्रिकाले पुद्गल ड्रव्यादिके रूपे न थवानो स्वजाव जीव ड्रव्यना ड्रव्यादिमां अस्तित्वपणे रहेलो ठे; एम इत्यादिके सत्त जंगे विचारतां मां स्वरूप शुद्ध सिद्ध परमात्मा समान ठे. तो-हुं पुद्गल वर्गणाथी उपजेला मन वचन कायाना जोगमां व्यापी अन्य पुद्गलोमां तथा शरीर धारी अन्य जीवोमां रागद्वेषनी प्रवृत्ति केम करं ?

अस्ति नास्ति स्वजाव समजवा माटे उदाहरण.

१ जेम आंयो ड्रव्य पोते एकत्व पिरूपणे ड्रव्यथी ठतो ठे ते स्वड्रव्ये अस्ति.

२ अने सिंबडाना ड्रव्यरूपे त्रिकाले पण थाय नहीं ए परड्रव्ये नास्ति स्वजाव जाणवो.

हवे क्षेत्रथी आंवांनी शाखा प्रतिशाखा पत्रपुष्प फलादि स्वक्षेत्रे विस्तारपणे अस्ति ठे. अन्य वृक्षादि विस्तारपणे नथी.

आंयो स्वकाले फळ आपे पण अन्य वृक्षादि काले फळे नहि तेथी स्वकाले अस्ति परकाले नास्ति.

आंयो पोताना वर्ण गंध रस स्पर्श आदि स्वजावे अस्ति, सिंबादि परवर्ण गंध रस स्पर्श स्वजावे नास्ति.

३ ए अस्ति तथा नास्ति स्वजाव समकाले सर्वे ड्रव्यमां ठता दोय माटे स्याद् अस्ति नास्ति त्रीजो जांगो.

४ वस्तुमां थनंता धर्म समकाले ठता ठे ते सर्वे धर्म एकज वचने उच्चारण यद् शके नहि ते स्यात् अवक्तव्य-चोथो जांगो.

५ अस्ति स्वजाव पण थनंतो ठे एक वचने अस्तिपणाना सर्वे धर्म एक समये उच्चारण थाय नहि माटे अस्ति अवक्तव्य पांचमो जांगो.

૬ નાસ્તિ સ્વજાવ પળ અનંતો ઠે, તે એકજ વચને એકવારે ઉચ્ચારણમાં આવે નહિ તે નાસ્તિ અવક્તવ્ય નામા ઠપ્પો જાંગો.

૭ અસ્તિ સ્વજાવ તથા નાસ્તિ સ્વજાવ વસ્તુ માંહે સમકાલે યુગપદે અનંતા ઠતા ઠે, તે સમકાલે એકજ વચને ઉચ્ચાર કરી શકાય નહિ માટે સ્યાદ્અસ્તિનાસ્તિયુગપદ્અવક્તવ્ય સાતમો જાંગો. એમ સતજંગીનું સ્વરૂપ ઠપ્પે ડ્રવ્યમાંહે ગુરુગમથી વિચારતાં આત્મા સિદ્ધ સમાન ઠે. તો મહારે પરબ્રહ્માદિક માંહે મન, વચન, કાયાના જોગ રાગ રીંકપણે પ્રવર્ત્તાવી મિત્રસમાન જીવોના ડ્રવ્ય તથા જાવ પ્રાણની હાણી કરવી તથા દુઃખવડું ઘટે નહિ. પ્રમાદ ઝોડી યત્ના-એજ વર્ત્તવું. સ્વપર જીવના ડ્રવ્ય અને જાવ પ્રાણને હું કેમ હણું ? તથા કેમ હણાવું ? અને હણતાને જલો કેમ જાણું ? માટે સર્વે જીવ ઉપર સમજાવજ રાખવો.

ડ્રવ્યપ્રાણ દશ ઠે—પાંચ ઇંદ્રિયો, મનવલ, વચનવલ, કાયવલ, શ્વાસોશ્વાસ, અને આયુષ્ય, એ દશ પ્રાણને ચાંપવું, કચરવું, ઠેદવું, વાંધવું, અથવા, સર્વથા પ્રાણ રહિત કરવો મતલબકે કોઈરીતે કોઈના પળ એ પ્રાણને દુઃખવડા, મન, વચન, કાયાના યોગથી હણવા, અથવા હથિયારવડે હણવા તે ડ્રવ્યહિંસા જાણવી. અને જાવ પ્રાણતે—જ્ઞાનાદિક ગુણ તથા કર્ત્તાદિ સ્વજાવ, દાનાદિક શક્તિ, ક્ષાંત્યાદિ મુખ્ય દશ ગુણ તે આત્માના ઠે. એમ આત્માના સ્વજાવિક ધર્મ તે જાવ ધર્મ કહિણ, એ જાવ ધર્મ જે જ્ઞાનદર્શનાદિ ગુણ તે ઝન્માર્ગે દેશના દીધાથી હણાય ઠે. તે મારા મિત્રને કેમ હણું ?

જેમ જિનેશ્વરનાં જાપિત વચન વિરુદ્ધ દેશનાથી અગર મત્તિ કલ્પનાનાં વચનોથી જીવ અજ્ઞાનમાં પડે ઠે, તેમ મિથ્યાત્વમાં પળ પડે ઠે. તેમજ પરજાવ આચરણાનો પરિણામી થાય ઠે. જેમ ચક્ર-વર્ત્તીડ તથા દેવ દેવાંગનાદિકોનાં રૂપ સુલ્લ વસ્ત્રાણતાં સંજાલ વિના

અને જિન આજ્ઞાના ઉપદેશ સંજાલવિના દેશના દેતાં જીવો વિષય કપાયના પરિણામી થાય છે, તેમજ સ્વજીવને તથા અન્યજીવને ક્રોધ ઉપજાવતાં ક્ષાંતિ ગુણની હાણી થાય છે. અને સ્વપરને માને ચનાવતાં માર્દવ ગુણ હાણાય છે, સ્વપર જીવને કપટ માંહે વર્તવાવાથી આર્યવ ગુણ હાણાય છે, સ્વપર જીવને લોભે વલગાડતાં મુક્તિ ગુણ હાણાય છે, પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષય તથા ધનાદિકની લાલચમાં પડતાં, પાડતાં ઇચ્છાકરતાં તપ ગુણ હાણાય છે. અને પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપને લક્ષમાં નહિ રાખતાં પ્રાણાતિપાતાદિ અવતનો પરિણામ કરતાં તથા પંચઇંદ્રિયોના વિષયોમાં લક્ષ રમાવતાં તથા ક્રોધાદિક ચાર કપાયમાં પ્રવર્તવાતાં તથા આત્મ ઉપયોગ વિના તથા જિનેશ્વરની આજ્ઞા વિના મન, વચન, કાયાના જોગમાં પ્રવર્તતાં શુદ્ધોપયોગ રૂપ સંજમ ધર્મ હાણાય છે. પુદ્ગલ પરિણતિને આત્મ ધર્મ કહેવાથી તથા જાણવાથી સત્ય ગુણ (સમ્યક્ત ગુણ) હાણાય છે.

તે કપાયાદિ મલિન અધ્યવસાય કરવાથી આત્માનો શોચ ગુણ હાણાય છે. તથા સંજમ સામાયકાદિકમાં મન, વચન, કાયાદિકને અશુદ્ધ રાખતાં તથા અતિચાર સહિત વર્તતાં શોચ ગુણ હાણાય છે. તથા જીવ અદત્ત, સ્વામી અદત્ત, ગુરુ અદત્ત, તથા તીર્થંકર અદત્ત પ્રહણ કરતાં શોચ ગુણ હાણાય છે. સમસ્ત અથવા કાંઈ પુદ્ગલ ઇચ્છની પ્રાહ્લકતા તે મૂર્ઠા કહિય. તે મૂર્ઠા આત્માના અર્કિંચન ગુણને હણે છે. અને અતીત અનાગત વર્તમાન સંબંધી ઓદારિક વેક્રિયના કામજોગની અજિજ્ઞાપા કરતાં, કરાવતાં, અનુમોદતાં શુદ્ધ આત્માનંદ પમાય નહિ, માટે વ્રહ્મચર્ય ગુણની હાણી તે પણ જાવહિંસા જાણવી. ૫ પ્રમાણે આત્માના દશેજાવધર્મની હાણી થાય છે તે જાવહિંસા જાણવી, અને ૬ જાવહિંસા નહિ થવા દેવાને માટે સમજાવમાં વર્તવું તેજ સામાયક છે. ઠકારકની યથાર્થ પ્રવૃત્તિ વિના કોઈપણ ધારેલું કાર્ય સિદ્ધ થવું નથી. તે નહિ જાણતાં અંધ પરંપરા, પ્રવૃત્તિ કરતાં,

करावतां, मोहरूप कार्यनी सिद्धि मानवायी आत्मानो स्वजावाचरण गुण हणाय ठे, अने परजावनुं आचरण थाय ठे, ते जावहिंसा. अने मिथ्या प्रवृत्ति हेक्ष करतां, करावतां अव्य प्राणनी पण हाणी थाय ठे ते अव्यहिंसा कहिए. माटे मोह अर्धी जीवोए ययार्थ ठकारक प्रवृत्तिए मोहरूपी कार्य साधवुं. ते कारकनुं स्वरूप नीचे प्रमाणे उष्टां-ते करी घट कार्य ऊपर ठ कारक कहिए ठीए.

१ घट स्वरूपने जाणतो अने घट करवा तैयार थयो एवो कुंजार तेज घटने करी शके ते कर्ता नामा पहेलुं कारक.

२ घटना स्वरूपने जाणतो एवो कुंजार घट करवानो अजिज्ञापी थाय तोज घट घने माटे करवानो अजिज्ञाप ए कार्य नामा बीजुं कारक.

३ करणनामा बीजुं कारक तेना घे चेद ठे.

१ घट घवा लायक शुद्ध माटी ते उपादान नामे कारण.

२ घट कार्य करवा माटे दंम चक्रादि साधनो ते निमित्त कारण.

४ घट संपदा रूप पिंड स्थाप्तादि निपजाववा, पूर्ण पदे घट तैयार करवो ते संप्रदान नामा चोथुं कारक.

५ पूर्व पिंदादि पर्यायनो व्यय करवो ते अपादान नामा पांचमुं कारक.

संप्रदान अपादाननो विशेष बोध-जेम कांकरी विगेरे दूर करी मृत्तिका शुद्ध करी पाणी नांखी पिंन निपजाववो. अहिंथां पूर्व मृत्तिका मांहेला कांकरा दूर करी पाणी घने एक पिंन करवो तेमां मृत्तिकानी अशुद्धता तपा मृत्तिकाना नृतापपानो व्यय थयो ते अपादान, अने पिंड पर्यायनी उत्पत्ति ठे संप्रदान, एम जवन व्यये कार्य निपजे.

जवन जवन व्यय विणु कार्य नवी दोवेरे । जिम ह्पट्टे न घटत्व ॥ शुद्धाधार शुद्धाधार मुगुणनो अव्य ठेरे । सत्ता-धार सुतत्व ॥

जैम जवनं कहेतां नवा पर्यायनी उत्पत्ति अने व्ययं कहेतां पाठेसां पर्यायनो नाश ए यया विना कार्य निपजे नहीं; जैम माटीनां पिंडमांधी पिंड पर्यायनो व्ययं करी स्थास पर्यायनो जवनं, स्थास पर्यायनो व्यय अने कोश पर्यायनो जवनं तथा कोश पर्यायनो व्यय अने कपास पर्यायनो जवनं, अने कपास पर्यायनो व्यय अने घट पर्यायनो जवन ए रीने कार्यनी उत्पत्ति घाय. तेमां जे नवा कार्यनुं उत्पन्न करवुं ते संप्रदान जाणवुं. तो जे घडो ते माटी उपादान शिवाय पप्पर रेती मुतर विंगेरेनो घने नहि.

६ अधिकरण, जे कार्य पर्यायने निपजाववुं होय ते जूमि, कास, आकाशना आधार निपजे. जूमि, कास, आकाशना आधार विना कोइ पण कार्य घनी शकतुं नथी माटे ठहुं अधिकरण नामा कारक जाणवुं.

एम ठ कारक आत्मसिद्धिरूप कार्य करवाने माटे जाणवां जोश्ये.

१ जैम घटनो कर्ता घटना स्वरूपने जाणतो होय तेशो कुंतार ते तेनो कर्ता; तेम आत्मसिद्धिना स्वरूपने जाणतो होय एवो सम्यक् ज्ञानी आत्मसिद्धि करवा उद्यमवंत ययो ते कर्ता नामा पहेलुं कारक.

२ जैम घट कार्य करवानो अनिस्त्राप ते कार्य नामा बीजुं कारक; तेम आत्मसिद्धि करवानो अनिस्त्राप ते कार्य नामा बीजुं कारक.

३ जैम घट कार्यनुं करण कारक तेना ये जेद एक निमित्त बीजुं उपादान.

१ घट कार्यनुं उपादान सत्ता वाखी माटी; तेम आत्म सिद्धि रूप कार्यनुं उपादान जव्य परिणति जाणवी.

२ जैम घट कार्य निपजाववानां निमित्त दंरु चक्रादि ठे; तेम आत्मसिद्धि निपजाववानुं निमित्त मुनये जिनेश्वरनी वाणी.

४ संप्रदान—जैम मृत्तिका शुद्ध करी पिंड निपजाववो; तेम निष्पाव नाश करी सम्यक् निपजाववुं; राग नाश करी वीतरागता

નિપજાવંવી, વિગેરે આત્મસંપદાનું પ્રગટ કરતા જવું તે આત્મસંપ્રદાન કહીએ. આત્મ સંપદા તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, દાન, લાજ, જોગ, ઝંપજોગ, વીર્યાદિ અનંત આત્મ સંપદા છે. આત્મ પરિણામે પોતેજ પોતાની સંપદાનો દાતાર થઈ પોતાનેજ એ સંપદા આપવી. એટલે આત્મ માંહે સત્તાગતે કેવલ જ્ઞાન દર્શનાદિ સંપદા અનંતી છે પણ દેહદેહાદિના મમત્વે મિથ્યા ડ્રષ્ટીએ પોતાની સંપદા પોતે લેલી શકતો નથી. કારણકે પરમાંહે લક્ષ રમાવી નિજ લક્ષણ તરફ લક્ષ દેતો નથી તેથી સંપદા નિકટ ઠતાં પણ અત્યંત દૂર થઈ રહી છે. તે નય યુક્ત જિનેશ્વરની વાણી રૂપી હૃદયારે કરી મિથ્યાત્વાદિ દૂર કરી પોતાની સંપદા પોતાની ડ્રષ્ટી ગોચર કરવી. નિજ સંપદા નિજ ડ્રષ્ટી ગોચર કરનાર પોતેજ છે માટે દાતાર પણ પોતેજ, અને દેવાનું નિજ શક્તિરૂપ ધર્મ તે દાન તે પોતાનાજ ધર્મ જાણવા. અને નિજ શક્તિ પ્રદાન કરનાર પોતેજ પાત્ર, કે જે નિજ સત્તાનો લાજ લેઈ શકે છે એમ દાતા પાત્ર દેવ ત્રણે અજેદપણે જાણવાં; માટે આત્મ સંપદાનું દાન દેવું તે સંપ્રદાન કહીએ.

૫ અપાદાન—જેમ ઘટ કાર્ય માટે પૂર્વ પર્યાયનો વ્યય કરવો કહ્યો છે; તેમ સિદ્ધિરૂપ કાર્ય માટે મિથ્યાત્વ અને રાગાદિ પૂર્વ પર્યાયનો નાશ કરવો તે અપાદાન નામા પાંચમું કારક જાણવું. અર્હિંયાં વિસ્તાર ઘણો છે પણ મુખ્ય મતલબ લેલી છે; વિશેષે તત્ત્વજ્ઞાનીઝંથી અથવા સૂત્રોપી સમજી લેવું.

૬ અધિકરણ—સર્વે લોકીક કાર્યમાં જૂમિ, કાલ અને આકાશ છે. તેમ અર્હિંયાં આત્મ સિદ્ધિરૂપ અલોકીક કાર્યમાં મનુષ્ય ગતિ વજરૂપજનારાચ સંઘયણ તથા કાલ લઘ્વિનો પરિપાક જાણવો. એમ ઠ કારક જાણ્યા વિના જે ઉપદેશ દેવો તે પોતાને તથા પરને પ્રાયઃ રાગદ્વેષનું કારણ અને જેવે ત્રમણનું કારણ જાણવું. માટે શુદ્ધ કાર-

કના જાણ પાસે મોહરૂપી કાર્યની પ્રવૃત્તિ સમજી એવાજ સદ્ગુરુની નિશ્રાણ વર્તવું તેથી સમજાવની પ્રાપ્તિ થાય, પોતે પણ કારક જ્ઞાન વિના કાર્યનું કરવું તે રાગદ્વેષ રૂપી વિપમતા પામવાનું કારણ છે. યથાર્થ કારક પ્રવૃત્તિ જાણી મોહરૂપી કાર્ય કરવું તેથી સમજાવની પ્રાપ્તિ થાય. ચર્ણાદિ જનુ ધર્મવંત પુદ્ગલ થને અન્ય જીવ ઉપર મમલ થને રાગાદિ કરી મારા કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા, દાન, જ્ઞાનાદિ સર્વે ગુણને કેમ આવરું ?

પણી સ્વગુણ આચરણની પરંપરા રાગાદિક વિકાર કેમ ઉપજાવું ? મારું જ્ઞાનાદિક ધન મારી સત્તા જૂમિમાં અલંકૃત છે. પરથી લેવું અગર પાને દેવું તે મારાથી ધની શકે તેમ નથી. પરથી મારા સુખ દુઃખાદિકની દ્રાણી વૃદ્ધિ નિશ્ચયથી થઈ શકતી નથી તો સમય માત્ર પણ પરમણ કરવું મને ઘટે નહીં.

સ્વજ્ઞાતિક ધર્મ-મારા કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતાને થનાદિના અવોધથી ડહાટા પ્રવર્ત્તાવવાથી થતી રાગાદિક પરિણામિ મટાડવા, સ્વકર્તાદિક ધર્મ શુદ્ધ નયે પ્રવર્ત્તાવતાં કર્તાદિક પરિણામની વિપમતા મટી સમનાવરુપ સામાયક થાય.

૧ કર્તા-હું શુદ્ધ ચેતન મારા જ્ઞાનાદિક સ્વજ્ઞાતિક કાર્યનો કર્તા સ્વદ્વ્યાદિકમાં એકજ નિત્ય અવાધિતપણે નું. જનુ પુદ્ગલ સ્વજાવનો હું કેમ કર્તા થઈ ? પુદ્ગલ ચપલ, જનુ, અનંત જીવની ઇંત્ર તથા સડણ પગલ વિધ્વંસળાદિ ધર્મ સહિત છે. તે પોતેજ અનંત પરમાણુ જેગા થઈ ઔદારિકાદિ આઠે ધર્મણા તથા સંસ્થાનાદિ તથા ચર્ણાદિ ઘડુરૂપે પાય છે. તો તેનું મિથ્યા કર્તાપણું માનવું મને ન ઘટે.

૨ જોક્તા-જેથી પરિણામ વિદ્યાંતીને પામે તેજ જોગ ધર્મ. તેતો મારા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિ સ્વતંત્ર ધર્મમાં સમાધિરૂપ અનંત જોગ ધર્મ છે, પણ પુદ્ગલ જે ચપલ જડ અનિત્ય ઇંત્ર તેમાં સ્થિરતારુપ

समाधि होय नहीं, तो एक पुद्गल इष्टमानी रागी अने एक अनिष्ट मानी छेपी थइ पुद्गल मांहे जोग धर्म मानी पुद्गल जोगे रींजी मारा स्वजोग गुणने आबयों. पुद्गल अव्य के जे जगत् जीवनी एंव दरेक जीवे विविध वर्णारूपे परिणमेला अनंती वार विषय कपाय जावे जोगव्या, लोकाकाशना सर्व प्रदेशे नवि नवि गति योनी प्राण प्रयासि करतां वारंवार स्पर्शा, तारुना तर्जना ठेदन जेदन आदि महा जयंकर वेदनाउ जोगवी. जोक्तापणे विषय जोग अणमिलते प्रयासनी वेदना जोगवी परजावनो कामी थइ वारंवार जव त्रमण करवुं ते जोग गुणनी विषमता मने केम घटे? ने जिन वचनामृत चाखी स्वजाविक जोग जोगववाने कोण मूर्ख प्रमाद करे? हुं तो ज्ञानादि स्वगुण समाधिनी जोगी थइ रहूं. मारा अव्यादि चार मांहे जगत्ना अव्यादि चार नथी, मारो अनंतो जोग धर्म मारा अव्यादिक मांहेज ठे पण जगत्ना अव्यादिक मांहे नथी अने शुरू निश्चय नये मारे तथा पुद्गलने संबंध नथी तो मारे स्वजाविक जोग-धर्म ठोनी जगत्मां जोगी थवुं न घटे एम जाणी सम्यक्त्वान् जीव विरक्त थाय.

३ ग्राहकता—मिथ्या जावे मारो ग्राहकता गुण विषम थयेलो ठे ते मारे समपणे करवो जोइये. ज्ञान दर्शन चारित्रादि रिद्धि तेनेज हुं ग्रही शकुं पण पुद्गलना वर्णादिक मारामां आबी शके नहि तो मिथ्या अजिमान केम कइं? समय समय ज्ञान दर्शनादिना उपयोगनी नवि नवि प्रवृत्तिनुं थवुं तेज मारो स्वकास ठे, अने समय समय नवा वर्णादिकनुं उपजवुं ते पुद्गलनो स्वकास ठे. ज्ञानादि स्वगुण-रूप ग्राहने आत्मा ग्राहकज ग्रही शके. तेमज वर्णादि पुद्गल ग्राहने पुद्गलज ग्रहण करी राखे. जेम सोनाना पितादिक गुणोने सोनुंज ग्रहण करी राखे अने प्रांवाना रक्तादिक गुणोने प्रांवुज ग्रहण करी राखे ठे. तो मारे परव्यादिना ग्राहनी शी जरूर ठे? जावची

મારા જ્ઞાનાદિ કર્તાદિ ગુણો રૂપ સહસ્રી મને સુખ તથા જોગ આપનારી અને હુઃખ દુરિતથી વચાવનારા પ્રાણો મારામાં જ છે. કોઈ દ્રવ્યની સત્તા કોઈ દ્રવ્યમાં જતી આવતી નથી મારે ધનની જરૂર નથી જેથી વિપયના વિપમ વિકાર ઊપજે છે અને વિપયોની અને માનાદિની ઇચ્છાથી જ ધનની પ્રાપ્તિ થાય છે. પણ હું ચેતન ધન વિપય વિચારથી રહિત હું વિપય વિકારનો ઔદારિકાદિ શરીરમાં છે. હું તે ઔદારિકાદિ શરીરને જાણું તું, એ મને જાણતા નથી, એવા નિર્વિકારી મારા મને ઠોમીને જડ જે ઔદારિક શરીરમાં મારું મનન કરી એના માટે ક્રિયા ક્લેશ તથા સંકલ્પ વિકલ્પ હું કેમ કરું? છીની પ્રાપ્તિ મને ન ઘટે. કામ રોગ મારા આત્મ થંગમાં છે નથી. હું શુદ્ધ મુક્ત, મારા મુક્તિ આચરણ ઠોમીને નવઘારે હુગંધિ વહેતું રસ રૂપિર માંમ મેદ અસ્થિ મજ્જા વીર્યરૂપ સાત ધાતુ, સાત મુક્ત, વિદ્યા મુક્ત જરવાની કોઠી જેવું રોમે રોમે હુગંધે શ્વેતું વાયુપિત્ત કફ જલ-દર ઘગંદર પ્રમેહાદિક અનેક હુઃખોની જાણ, જાણમાં શોનતું, જાણમાં વિકલ્પ, જયંકર, અનિષ્ટ હુગંધવા લાયક દેખાતું પ્રેતરૂપ શરીરને માટે કોણ મૂર્ચા સ્ત્રી આદિકની પ્રાપ્તિ કરે?

હું એક જ હું પુદ્ગલની પેઠે થઈ પરમાણુથી બનેલો ઊપચરિત દ્રવ્ય નથી પણ પદ્મ જ્ઞાન મુક્ત હું. ત્રિહાંતો અનુભવા હોય જ શાની? ત્રિહાંતો અન્ય થીતું મને ત્રિહાંતો અનુભવા હોય પણ મારા એક પળમાં અન્ય પ્રવેશ કરી શકું નથી તો જરૂર હું એક જ હું તો શુદ્ધ જ હું. તો જે એક હોય તે નિત્ય જ હોય પણ જે અન્ય અન્ય પરમાણુ સંજોગ બનેલાં દ્રવ્યો સ્ત્રી પુત્રાદિ ઘર વસ્ત્ર આનંદાદિ નિત્ય હોય નહિ, તેનો સંજોગ તેનો અવશ્ય વિજોગ હોય જ. હું અન્ય સંયંક થિના એક જ હું તો અવિનાશી પણ હું. અને કામાદિ રોગ તે તો અનંતા પરમાણુથી નિરજેલી વર્ગનારૂંથી બનેલાં વીર્યોદિ રસ રૂપિર માંમ મારા માં છે નથી પણ જ્ઞાનાદિ જ્ઞાનાદિ શક્તિ તેજ મારું વીર્ય છે. શ્રી

आदिकनी ग्राहकता मने केम घटे? मारुं धन चोर देखी शके तथा चोरी शके तेवुं नथी, शीत ताप वरसाद मारा अरुपी अंगने सागी शके तेम नथी, मारो माख मिलकत मारा असंख्यात प्रदेशरूप संतां जूमि मांहे अतूट अक्षय अखंड ठे ते कोइ पण खंडित करी शके तेम नथी. सोनानी पीळाश सोनाथी न्यारी करी चोरी जाय तो मारी सत्ता धनने पण खेइ शके माटे मारे घरनो शो खप ठे? मारे पुद्गलनो शो खप ठे? एम अनेक ग्राहकता पुद्गलमां अहंपणुं जाण्या मान्याचीज थाय ठे. कया 'डुःखने भटाहवां तथा कया सुखने वधारवा पुद्गल वस्तुनी ग्राहकता करुं? पण में श्री गुरुना परम अमृत रूप वचन रसने पीधो हवे परडव्य माटे परनी ग्राहकता मने न घटे.

॥ दोहा ॥

प्रवचन ग्रंथे जाखीउं, पूर्णानंद निजमांहि ।
विषय विष उतरि गयो, तव पुद्गल खप नांहि ॥
पर पद आतम डव्यको, कहन सुनन कवु नांहि ।
चिदानंद धन खेखही, निज पदतो निजमांहि ॥

एदखे मारुं पद मारामां ठे. परग्रहणबुद्धि ए ग्राहकता गुण सिध्यात्व अवस्था मांहे विषम कयों. पर मांहे रक्त यइ परग्रहणबुद्धि करी अथवा परमांहे छेपी कबुपित यइ निज गुण ग्राहकता चूक्यो; ते रागादि मने न घटे, मारे परधी कांइ काम नथी एम उदासिन्न-वृत्ति करी पर ग्राहकतानी बुद्धि ठोकुं. ते समजावनी आय (साज) कहिए.

व्यापकता—व्यापक डव्य अने व्याप्य एदखे गुण.जे सोनुं डव्य ते व्यापक ठे, अने जाराश, चीकाश, पीळाश आदि जे गुणो ते व्याप्य ठे. तेम हुं अरुपी आत्मा ते व्यापक हुं. मारो ज्ञानादि गुणो-

ज मारामां व्याप्य ठे. परमांहे मारुं कांइए नथी. व्याप्य व्यापक
अनेदपणे हुं एकज तुं. तो निम्न डव्ये मारे व्यापकता करवानुं गुं
काम ? जेथी मारो व्यापक गुण पुद्गल मांहे व्यापी विपमताने करे
ठे. जेम कोइ पलता घरमां पेशी पोते बलवानी वेदना जोगवे ठे,
फरता चक्र उपर चढी पोते फरे ठे, तेम अनंत पुद्गलथी बनेली
नीजो,—समण परण विष्वंसन रुपमां व्यापी रागद्वेष करी शांत
गुणने चूकी व्यापक गुणनी विपमता करवी मने केम घटे ? हेय
मान (वांढ्या योग्य) पर वस्तुनी व्यापकता ठोमी निज व्याप्य
निजमां स्थिर करी स्वतावे बर्त्तवुं, ए समतावनो खान ते सामा-
यक जाणवुं.

रमणता—रमणता गुणथी अनंत पुद्गल संयोगी विनाशी जगत
जीवनी एंव एवा धन, श्री आदिने अज्ञानथी मनोहर जाणी ते
मांहे चित्तनुं रमवुं. एकने अनिष्ट जाणी द्वेषनी वेदना वेदवी, एकने
इष्ट जाणी राग रीजे रमवुं, ते मने न घटे, केमके जेम हजारो रमणो
भूळनो ढगवो करी तेमांहेथी श्री, वाग, गजादि विविध घाट सुरुप
तथा कुरूप घनावी एकने इष्ट एकने अनिष्ट कष्टी दुःखी, हर्षित-
थवुं. तेमज चौदराज लोक मांहे नरेखा पुद्गल डव्य अनंत परमाणु
रुप, अनंत वर्गणा, अनंत स्वरूप सर्वें जर नावे सामान्य; समण,
पटण, विष्वंसन, मित्रण, विवरण गुणें सामान्य एवा पुद्गलो मां-
हेथी बनेजां धन, पुत्रादिने रम्य जाणी चित्त रमाववुं, अथवा अ-
रम्य जाणी जुगुप्सा करवी. ते मारा ज्ञानादि शुद्ध रम्य रमण परि-
णाम रोकी-चूकी मिथ्या रमण करवुं मने न घटे, हुं शुद्ध चेतन
राजा नुं. एवा पुद्गल विवर्नी आशायी दुःखीन थवुं (नटकवुं)
मने न घटे. एम स्वर विवेक ग्रही निज रम्य रमण परिणामी थवुं
एज मारो स्वतावे ठे. ए विना मारा ज्ञानादि गुणाने विपम करी
अज्ञानथी दुःखो सत्तां. शुद्ध दर्शन विना मिथ्याद्वेषी यह परपदमां

आपो सखी जव त्रमण करतां जयंकर विकारो सद्या. चारित्र गुणनी विपमताए पराचरण पटखे. विषयकपायादि आदरी विषयकामना शांति अर्थे विषय जोगववाना पदार्थो भेलववा बहु प्रयास करी क्रोधानसे धगधगित पोते क्रोधानलमांहे दुःखित घयो. कोपाग्निए अन्य जीवोने तपावी, मारी, ताडी, बैरादि बांधी बहु जव त्रमण जन्म मरण वियोगादि सद्यां; माने चढी अपमान पामी अनेक वेदनाउ सहन करी; माया आदरी आर्त रौद्र ध्यानमां वर्त्ती स्त्री आदि. पर्याय पामी परवशादि बहु दुःखो सद्यां, सोजे लागी ताप तृपा जूख वेठी, थाराम ठोनी दरिया डुंगर विकट देश प्रवेश करी परतंत्रादि पामी प्राणघात पर्यंत दुःखो सद्यां, परहास्य करी मित्र समान पर-जीवने कपाय ऊपजावी पोते कपायी थइ निज समान सर्व स्वजाति जीव अव्ययी बैर परिणाम करी बैरनी परंपराए बहु दुःखो सद्यां, पुद्गल वर्णादिमांहे रक्त थइ रीज मानी स्वसत्ता चूकी स्वगुण वियोगे पुद्गल संयोगे बहु दुःखो सद्यां, विनाशीक जे पुद्गल अव्य धन कुटुंब परिवार आगुप्य कामजोगनी शक्ति कुधादि शरीरनी शक्तिउने राखवा परिणामी थइ ते शक्तिउनो नाश यतां जयजीत थइ जयंकर जय वेदनाउ जोगवी ते ठतां पण स्थिर न रहेवा लायक एवी पुद्गलीक शक्ति पुद्गलीक रिद्धि विनाश यतां बहु शोकातुरी जोगवी, मलमूत्रनुं पूतलुं चर्म पटखे ढंकायलुं, स्नान विलेपनादिके, बली वस्त्र आभरणादिके शणगारी अंदरनी अशुचि जूली कोइ देखीती अशुचि देखी दुगंठा कीधी दुगंठानो परिणामी थयो, दुगंठानी वेदनाउ वारंवार जोगवी, वेद कुदय जे मदन परिणाम ते पण ओदा-रिकादि शरीर मांहे यता विकारमां ममत्व करी, रमण करी ते विकारनी विपमताने निवारवा अनेक परतंत्रता जोगवी जेम विष-धरनुं विष चढ्याधी मूर्खादि वेगो उपजे तेम कामविषयना वेगो आ-करां दुःखो सद्यां एम अनेक परिणामे पराचरणी थइ निज सत्ताधी

રમણ પરિણામને ચૂક્યો. માટે મને રમણ ગુણની વિપમતા ન ઘટે. એક અવાધિત આત્મિક કાર્ય કારણમાટે સ્થિર થવું. એમ રમણ ગુણની સમપરિણતિ કરવી તે સામાયક જાણવું.

॥ તૃતીય અધિકાર સંપૂર્ણ: ॥

ચતુર્થ સામાયક ધ્યાનાધિકાર.

સંસારી જીવ કોઈ સમયે ધ્યાન વગરનો હોતો નથી, તે ધ્યાનના ચાર જેદ છે. (૧) આર્ત ધ્યાન (૨) રોડ ધ્યાન (૩) ધર્મ ધ્યાન (૪) શુદ્ધ ધ્યાન. તેમાં આર્ત અને રોડ એ બે ધ્યાન તે સંસાર વૃદ્ધિનાં કારણ જાણી તજવાં. અને ધર્મ ધ્યાન તથા શુદ્ધ ધ્યાન સમજાવ અને મોક્ષનાં હેતુ જાણી આદરવાં, તેમાં પહેલા આર્ત ધ્યાનના ચાર જેદ છે; (૧) છટ વિજોગ (૨) અનિષ્ટ સંજોગ (૩) પીના ચિંતવન (૪) અમશોચ.

દેહને આત્મા જાણવાથી આર્ત ધ્યાન થાય છે.

છટ વિયોગ આર્ત ધ્યાન-આર્ત ધ્યાનથી પરિણામની વિપમતા થાય છે. આત્મા પોતે શુદ્ધ અને સત્તાણ સિદ્ધ સમાન છે તેને જગતના કોઈ પણ પદાર્થ મુલ્ય અગર દુઃખ આપી શકતા નથી. દેહના મમત્વ-પણાથી સિદ્ધ સમાન પોતાનું સહજાનંદ સ્વરૂપ ચૂકી ધન કુટુંબ પરિવારાદિ કલ્પિત છટ વસ્તુના વિયોગથી ચિંતાતુર થઈ હાય વિલાપાદિ દુઃખ વેદતો પોતાના સમતા સમુદ્ધ સમાન સ્થિર આત્મ સ્વજાવને

સંકલ્પ વિકલ્પ ક્ષય પવનથી પ્રેરી ચંચલ કરી મહા વેદના વેદી ધ્યાગલ તિર્યંચાદિ જીવ ઝ્રમણનો ઝોગી થાય છે. માટે હે ચેતન ! આ શરીર ધન કુટુંબ પરિવારાદિમાં તું અને તારું કાંઈ પણ નથી. જૂઠો ઝ્રમ જાર શા વાસ્તે ઝપાડું તું ? એમ તત્ત્વ ગવેષણા કરી પુદ્ગલથી તન્મય થયેલી પરિણતિને સુલટાવી પોતાની જ્ઞાયકતાથી પરિણતિ તન્મય કરી સમપરિણામે સ્થિર થવું તેજ સમ કહીયે. જેમ નિર્મલ સ્થિર જલમાંહે તારા સૂર્ય ચંદ્ર વૃક્ષાદિનું પ્રતિબિંબ તદ્વત જણાય છે. તે યાથી પવન સંયોગે ઝ઼઼લી ચોતરફના મેલથી મોલાઈ અશુદ્ધ થવાથી તે માંહે સૂર્યાદિનું પ્રતિબિંબ અયથાર્થ જણાય છે. તેમજ નિર્મલ સ્થિર ચેતન્ય સ્વજ્ઞાવમાં જગત્ના સર્વ પદાર્થનું જાસન થાય છે પણ વિકલ્પક્ષય પવનથી પ્રેરાયેલું ચિત્ત આત્મ સ્વજ્ઞાવને ચપલ કરે છે. તેથી સ્વપર સ્વરૂપને અયથાર્થ જાણે જુએ છે અને રમણ પણ અયથાર્થ કરે છે માટે કલ્પિત શ્દ વસ્તુના વિયોગનું ધ્યાન ઠોળી મારું શ્દ મારા સ્વદ્રવ્યાદિમાં છે એમ જાણી પરથી વિરક્ત થઈ સમ પરિણામી થવું.

અનિષ્ઠ સંજોગ આત્તં ધ્યાન—હે ચેતના ! તારે અનિષ્ઠ સંજોગ નથી કારણકે એક દ્રવ્યમાં બીજો દ્રવ્ય, એકના ક્ષેત્રમાં બીજાનું ક્ષેત્ર, એકની સમય વર્તનામાં અન્યની સમય વર્તના, તથા એકના સ્વજ્ઞાવમાં અન્યના સ્વજ્ઞાવ પ્રવેશ કરી શકતા નથી. જેમ સુવર્ણ દ્રવ્યમાંહી અન્ય દ્રવ્ય ઘ્રાંચા વિગેરે પ્રવેશ કરી શકતા નથી; વ્યવહારથી સોનું ઘ્રાંચું એકમેક થયેલું વ્યવહાર દ્રષ્ટીવાલાને જણાય છે. પણ ચતુર સરાફ સોનાને જિઝ્ઞા જાણી શકે છે કે એની અંદર સેંકડે ચાર તોલા ઘ્રાંચું છે અને ઠંઠું તોલા સોનું છે. વહી તે ઘ્રાંચાસાથે મહેલા સોનાને નાઈટ્રીક એસીડમાં નાંચવાથી ઘ્રાંચું એસીડ સાથે મલી જઈ સોનું અલગ રહેશે. તો નિશ્ચયથી કોઈ દ્રવ્ય અન્ય દ્રવ્ય સાથે મલી એકમેક થઈ જતું નથી. વહી દ્રવ્યથી પોતાનું જારેપણું તથા પિત્તાદિ

गुणने सोनुं वोरुतुं नथी. तेम जे सोनानो प्रदेश ते मांही बांवाना प्रदेशे प्रवेश कर्यो नथी माटे कोइ ड्रव्य कोइ ड्रव्यनो प्रदेश अन्य ड्रव्यना प्रदेशमां प्रवेश करी शकतो नथी. वली कालथी बांवाने गलवामां जेटलो समय थाय ठे तेटला समयमां सोनुं गली शकतुं नथी. वली जेटलो समय सोनानी स्थिति रहे ठे तेटला समय बांवानी स्थिति रहेती नथी. वली सोनानी उत्पत्ति प्रलयनो जे समय तेज बांवानी उत्पत्ति प्रलयनो समय धाय नहि. एक ड्रव्यनी काल परिणति बीजानी काल परिणतिमां प्रवेश करी शके नहि. सोनानो स्वभाव बांवांमां आवतो नथी. कारण के वस्तु ड्रव्यत्वपणे पोताना सर्व प्रदेशे स्वगुण वर्तनाए परिपूर्ण जरी ठे तिहां अन्य प्रवेशनो अवकाश नथी. जेम मीठानी कांकरी पोताना स्वभाव द्वारगुणे सर्वे अंगे जरी ठे तिहां मीठाश खाटाश आदिने रहेवानो अवकाश नथी तेमज सर्व प्रदेशे धोलाश अने कफहारकादि गुणोथी सर्व अंगे परिपूर्ण ठे तिहां अन्य गुणनो प्रवेश संजवेज नहि. शाक मांहे विविध तरेहना मशाला जेगुं आवेलुं मीतुं पोताना कारादि स्वभावने तथा कफ हारकादि गुणोने ठोडतुं नथी तेम मारा ड्रव्य क्षेत्र काल जाव मांहे पुद्गलना ड्रव्य क्षेत्र काल जावनो प्रवेश नथी पण मिथ्याद्रष्टि हूं मन वचन कायाना जोगरुप पुद्गलो तथा तेना संबंधिक धन कुटुंबादिक एउने हरकत करनारा अन्य पुद्गलोने अनिष्ट जाणी छपी केम थाऊं ? जोगने वशे ग्रहेला पुद्गलो मारा होय नहि. हूं ड्रव्य क्षेत्र काल जावयी अनादियी अनन्ता काल मुधी निश्चयनये चैतन्य शक्तिमय शुरू हुं-बुरू हुं. सत्ता जोतां सिद्ध समान हुं. अखख अतुख अविचल चिद्बिलास प्रकाशवान स्वमुख स्थानक सुखरुप हूं पोतेज हुं. त्यां छिधा नथी. तिहां कोइ मने अनिष्ट केम यइ शके ? मारी सत्तानूमिमांही मारी स्मृद्धि सहित वसुं हुं ते स्थानक इन्द्रिय गोचर नथी. मारुं जे आत्मिक धन ते

माराथी प्रदेशांतर घाय नहि. माटे निर्जय निराकुञ्ज ठतां अनिष्ट संजोग विना जूहुं अनिष्ट संजोगनुं ध्यान केम करुं? हुंज मारा लक्षणेने जूली माराथी विलक्षण जे पर पुद्गल ऊव्य चपल परिणामी राख्या रहे नहि एवामां आपो मानी मारा सम परिणामनी समाधिने चूकुं नुं. तेथीज में अनंता जव त्रमण कर्या. हवे हुं एवा अनंत ऊपाधियुक्त शरीरमां आपो मानी हुं अनिष्ट संजोगथी विपमता करुं नहि. पण ते विपमता ठोडी निरुपाधि आत्म समाधिमां समपरिणामे स्थिरयोज रहुं.

पीना चिंतवन आर्त्त ध्यान—आत्मा पोते अवाधित, अस्पर्शी, अनंत कालथी अनंती पुद्गल वर्गणार्त्त साचे गति योनि करतां आत्मानो प्रदेश मात्र खर्यो अथवा घसायो नथी. कारणके स्पर्शवान् पुद्गलो अस्पर्शी आत्माने स्पर्श करी शकता नथी. पीना चिंतवन ए पण देह बुद्धिथी घाय ठे, माटे जरु देहनी अंदर आपापणुं मानी हुं जरु जाव केम जोगवुं? सरुण परुण विध्वंसन स्वजाव औदारिकादि शरीरमां होय ठे, पण कोइ रोगादि वेदना मारा अंगमां नथी. तो हुं अठती वेदनाने केम जोगवुं? एवी वेदनावाला शरीरमांथी आपापणानो लक्ष ऊठावी अव्यावाध सहजानंद स्वजावमां लक्ष देइ स्वजाविक समाधिमांहे स्थिर थवुं. तेथी पीनाचिंतवन मटी निर्विकल्प समाधि मले.

अग्र शोच आर्त्त ध्यान—एटखे जविष्य काले मारुं शुं यशे? मारो कोण आधार ठे? इत्यादिकनुं चिंतवन मिथ्या ऊष्टीएज घाय ठे. पण मारो आत्म ऊव्य त्रणे काल चेतनमूर्ति ठे, पर परिणतिना संयोगथी जरुना ममत्वनी चपलतामां हुं व्यापेखो नुं, हवे श्री गुरु चरण पसाए जिनेश्वरना अमृत समान वचनोनो स्वाद खेइ मारुं मिथ्याविष कंश्क उतरुं ठे, तो परनुं ममत्व करी हुं आगामी कालनी चिंतानं करुं.

उप्पय उंद.

हों निदधें तिहुँ काख, शुद्ध चेतनमय मूर्ति ।

परपरिणति संयोग, जई जगता विस्फुरति ॥

मोह करम परहेतु पाइ, चेतन पर रखै ।

ज्यों धतूर रस पान, करत नर बहुविध नखै ॥

अवसमयसार वर्णन करत, परम शुद्धता होउ मुज ।

अनयासवनारसिदास कहि, मिटौ सद्गज भ्रमकी अरुजा ।

निश्चय नयथी हूं त्रणें काले शुद्ध चेतनमयमूर्ति (पिं) हूं, पर परिणति पटले पुद्गल परिणतिना संयोगथी जगता रूपविष चढयुं तेथी चपलता थइ, मोहनि कर्मथादि परहेतु पामीने चेतना निज स्वरूपने नूढ्यो ठे, पोतानो लह परस्वरूपमां रमतां स्वसत्ता दृष्टिगोचर करवानो अवकाश मढ्यो नथी, तेथी परनो कर्ता जोक्ता थयो ठे, जेम धतूरनो रस पी-निशो चक्रवाथी मनुष्य बहुविधे नाचे हसे ठे, तरेह तरेहवारना चाखा करे ठे; तेम परममत्वी जीव जेने मोहरूप मदिरा पीथी तेअनेक तरेहना हास्य खिलापादिक करे ठे. हवे समयसारनुं वर्णन करतां पटले जैन सिद्धांतथी आत्म परिणति आत्ममय बलाणतां मने परम शुद्धतानुं उलखाण थयुं, अनयास पटले बीजा शास्त्रोनो प्रयास कर्याविना सद्गज सिद्ध समान आत्म स्वरूपने (शुद्ध ब्रह्मने) जाणवा नहि देनारो पुद्गलमां अहंपणानो भ्रम अनादिथी अनातम संगे थएखो तेनी अरुजाट मिथ्या मतमां मग्नता लागी रह्यी इती ते मटी जाउं.

समयसारनो अर्थ—जे वचन आत्मानी परिणति आत्ममय-तावनार तेज वचन जिनेश्वरनां जाणवां; अने पर परिणतिने आत्ममय यतावे ते जिनेश्वरनुं वचन नथी माटे सभय-कहेतां; आत्ममय

सार घतावी आत्मं थनुजव करावे तेज जैननुं सिद्धांत ठे; तेनेज स समय कहीए.

चरण करणप्पहाणा, स समय परसमय मुक्कवावारा ।

चरण करणस्ससारं, एधिय सुद्धं नयाणत्ति ॥

चरण सित्तरी थने करणसित्तरी प्रधानपणे आचरे ठे, पण स समय परसमयने जाणतो नथी. ते चरण करण संसार फखने थापे ठे केमके जाणपणुं शुद्ध नये नथी तो आचरण मिध्याज होय.

आज्ञापज तप, आज्ञापज चारिघ्न. आज्ञापज दान करवुं, केमके आज्ञा रहित जे धर्म ठे ते नृण समूहनी पेठे ठे. अर्थात् आज्ञारहित धर्म शोजतो नथी, कारणके पासना समूहमां धान्य धीज नथी. माटे जिन थाणा प्रमाणे स्वपर सद्धण विचारनां हुं सदाए चिंता रहित नुं. माटे हवे हुं शरीरमांदी मारापणुं मानवाधी धनी आगामी चिंतानुं ध्यान ठोडी स्वरूपने ध्याजं. समजावे स्थिर रहूं.

हवे रौड ध्यानधी धती परिणामनी विपमना मटाडी समजावी धवुं ते रौड ध्यान नीचे प्रमाणे—

१ तिघ परिणामे जीव हिंसानुं चितवन ते हिंसानुबंधीनामा रुडध्यान जाणवुं—जेम प्रसन्नचंद रुपिए राज थयें बहु जीवोनी धान पाय एवा संप्रामना ध्यानधी संजम धेणीधी परुतां सातमी नरकनां दखीथां मेखण्यां तेज (प्रसन्नचंद) सम परिणामे वर्ततां योनीज वखतमां केवख सद्धमीने वयां.

माटे हे आत्मा ! जग थने थस्थिर जे राजरमणी रिद्धि इत्यादि ठे तेने माटे मारा स्वजाति थन्य जीवोने कोइ प्रकारे पण केम हणुं. दुःखवुं ? थने जे वचनधी मारा स्वजाति जीव मित्रोने दुःख उपजे एवी जिन थाणा रहित, तथा उद्योग देइ विचार्या वगरनी बापी होय ते केम योषुं ? पण जे मारा संजमने प्रशस्त होय थयवा माग

जीव मित्रोने हितकारी थाय तेज वचन बोखवां, मन पण परहिं-
सामां केस प्रवर्त्तानुं? जेम पृथ्वी उपर दारु विठावी उपर घास विगेरे
ढांकी सैन्य, फोजो, विगेरे हणवानी गोठवण करवी, अने फलाणो
मरेतो ए धन मारे हाथे आवे. केर, हथियार, अग्निके, स्वपर प्रा-
णने दुःखववानो, नाश करवानो, नाम मात्रना धनने हरवा माटे
विविध विकल्पो करी एवां अकृत्य कार्यों कयां के जे कहेतां अने
याद आवतांज लाज अने कंपारो आवे. अने जेना कनवा विपाको
सांजलतां त्रास पामिए माटे चोरीना विकल्पोनुं ध्यान ठोनी निर्वि-
कल्प ध्यानमां रहुं.

४ परिग्रहानुबंधी—परिग्रह मेळववानी, संग्रह करी राखवानी
इष्टा, मूर्ता, कामनाथी जे जीवो अनेक हिंसांनुं अनेक जूवुं
अनेक परद्रव्य हरणनुं पण ध्यान करे ठे तेठं विकराल महा
विहामणा अथाग जब समुद्रमां त्रासदायक अने जयंकर वेदनाठं
सहे ठे. जुठं सजुम चक्रवर्त्ती घणी रिद्धि ठतां पण बधारेनी लालचे
सातमी नरके गयो. तथा लोभथी घणा जीवो दुर्गतिए गया, एवा
दाखलाठं घणा शास्त्रोमां ठे, अने घणा लोकोना जाणवामां ठे, माटे
ए विपे बधारे कांइ लाखवानुं नथी, पण थापणी सत्ता मांहे आत्मिक
अनंत धन गुरु वचने गुरुगम छेइ ऊष्टीगोचर करीए तो ते धन
सर्वे दुःखने नाश करवावांनुं सर्वे संपत्तिमय ठे. माटे स्वसंपदा ध्यानी
थइ स्थिर थवुं. ऊपला आर्त्त तथा रौड, बंधे ध्यानोने तिर्यंच, नरक
गतिना दातार जाणी तेमांथी सह ऊठावी ऊदासिध्वृत्तिए
स्थिर थवुं.

धर्म ध्यान करीने समजाव करवो ते विपे—धर्म ते वस्तुनो
स्वजाव. हुं आत्म वस्तु तुं ने मारा स्वजाव ज्ञानादिक गुण तेज
मारो धर्म ठे. ए मारो धर्म मिथ्यात्व अवतादिके कर्म परिणाम मांहे

दवाएलो ते प्रगट करवाने जिनोक जे व्यवहार ते कारण धर्म अथवा तारण धर्म कहीए. व्यवहार क्रियारूप धर्म ते निमित्त कारण ए बहारनुं ठे. श्रुत तथा चारित्र धर्म ते उपादान ठे. तेनुं साधन उत्सर्गानुजायी शुद्ध व्यवहार ठे. वस्तुनो सत्तागत शुद्ध परिणाम स्व-गुण प्रवृत्ति कर्त्तादिक अनंतानंद रूप सिद्धावस्थाए रखो ते एंवजूते उत्सर्ग उपादान शुद्ध धर्म ठे. ते धर्मनुं जासन रमण स्थिरतापणे चेतन तन्मय उपयोगे एकत्व पणे चिंतवन ते धर्म ध्यान कहीए.

हवे तेनी चार जावना ठे ते ध्याववी—ज्ञानजावना, दर्शन-जावना, चारित्रजावना, वैराग्यजावना. हवे ए चार जावनानां लक्षण (१) ज्ञान जावनार्थी निश्चलपणुं थाय एटले परवस्तुमां आपो जासे नहि; पोताना समजावमां स्थिरता पणुं आवे. (२) दर्शन जावनार्थी मुंजाय नहि एटले मंत्र तंत्र देवदेवीना चमत्कार प्रमुख देखी साचुं माने नहि; जाणे के ए सर्वे परजाव ठे, कृत्रिम वस्तु ठे, ए सर्वे मारे असत्य एटले निरुपयोगी ठे अने अकृत्रिम वस्तु जे आत्म स्वरूप अनंत गुण पर्याय सहित तेज सत्यपणे मादरुं ठे.

३ चारित्र जावना—पूर्वकृत कर्म निर्जरे अने आत्मानी परि-णति आत्म जावमां रहे; नवां कर्म न उपाजें ते.

४ वैराग्य जावना—स्त्री आदिना संग तथा पौत्रलिक कर्म मुखे तजाय; संशय मात्र न रहे. ए चारे जावनानुं स्वरूप जाणवुं. पुद्गल जोगथी उदासिन्नवृत्ति थाय. जेने सम्यक्त्व निर्मल ठे तेने जोगमां मग्नता होय नहि. पण कोइ अणसमजु जीव एम जाणे के मने देवगुरु धर्मनी श्रद्धा ठे, हुं समकीर्ती तुं, तेथी मने कंइ कर्म लागतां नथी, एम निर्जय थइ विषयो जोगवे अथवा संसारी सर्वे कृत्यो वेधमक रही करे पण जे समये जोगमां मग्नता ठे ते समये मिथ्यात्व ठे अने ज्ञाननी जाग्रती होती नथी ए वाचत स्याद्वाद

नयथी जाण्या विना पोते जोगादिकनी मग्नतामां वर्त्ते, अन्यने वर्त्तावे तो ते अन्यंत संसारी यशे तेणे जिनेश्वरनी आज्ञा यथार्थ जाणी नथी कहुं ठे के-

उक्तंच सवैया तेवीसा-सम्यक्वंत सदा उर अंतर, ज्ञान विराग उज्जे गुण धारे, जासु प्रजाव लखे निज लवन जीव अजीव दशा निरवारे, आत्मको अनुजो करी व्हे थिर, आपु तरे अरु औरनि तारे, साधी सुख्य लखे शिवशर्म सुकर्म उपाधि व्यथा वमिन्तरे ॥

मनहर ठंद.

जबलगु जीव शुद्ध वस्तुकों विचारे ध्यावे ।
तव लगु जोगसों उदासि सर्वंग है ॥
जोगमें मगन तव ज्ञानकी जगन नाही ।
जोग अजिलापकी दशा मिथ्यात अंगहे ॥
ताते वीपेजोगमें मगनसो मिथ्याती जीव ।
जोगसों उदासी सो समकिति अजंग है ॥
ऐसी जानी जोगसों उदासी व्हे मुगती साधे ।
यह मन चंग तो कठोतमांही गंगहे ॥

सम्यक्वान् जीव सदा पोताना उरमां ज्ञान थने वैराग्य वशे गुणने धारण करे ठे. ज्ञानना पसायथी निज आत्म लक्षणने उलखी आत्मजाव मांहे स्थिर थाय, थने थजीव दशाने मिथ्या जावे ग्रहण करेली. ठे तेने वैराग्य पसाये निवारे थने आत्मानुभवमां स्थिर थाय, पोते पण विचाररूप जखयी तरी उपर थावे, थने थन्य जख्य जीवोने पण परजोग रसरूपी जखयी जरेखा संसार समुद्रथी तारे, पोतानी सत्ता छटीगोंचर करी स्वतंत्रताए वर्त्ते, थने कर्म ऊपाधिनी

વેદના વમી નાંચે. જીહાં સુધી જીવ પોતાના જ્ઞાનાનંદી શુદ્ધ સ્વરૂપને વિચારે, ધ્યાવે, સદ્ગુણમાં રાચે, પોતાની શુદ્ધતામાં રમણ કરે, ત્યાં સુધી સર્વાંગે જોગથી ઇદાસિન્નપણું હોય, પણ જે સમયે જોગમાં મગ્ન હોય તે સમયે મિધ્યાદશા છે, અને જ્ઞાનમાં જાગૃત દશા નથી કેમકે જોગ અજિહ્વાપ માંદે વર્તવું તે તો મિધ્યાત્વનું અંગ છે. તેથી વિષય જોગમાં મગ્ન રહે તે જીવ મિધ્યાત્વી કહેવાય, અને વિષય જોગથી ઇદાસી રહે તે અજંગ પણે સમકિતી છે. ચિત્તરૂપી કષરોટ જોગ પરિણામ વિના ચંગ નિર્મલ છે, તેમાં આત્મ પરિણતિરૂપ ગંગા વહીજ રહી છે. એવું જાણીને અહો જગ્ય જીવો! જોગથી ઇદાસ થઈ મુક્તિ સાધવી. સમજાવવું સેવવું એ મુક્તિનું સાધન છે, પૂરણ સમજાવતો બારમેં ગુણઠાણે ધાય, પણ સમ્યક્ પ્રગટ થયા પછી પૂરણ સમજાવ રૂપી સાધ્ય દ્વિતીમાં રાચી જેમ જેમ સમજાવ પ્રગટ થાય, તેમ વિધિ નીપેથ ચાલ આદરી શ્રાવક તથા સાધુ સર્વે સમજાવના ડય-મમાંજ પ્રવર્તે એમ ઘેરાય જાવનાથી પરપદનો મમત્વ વૃટ્ટી સમજાવ આવે સિદ્ધિ થાય.

સામાયક વયજુત્તો, જાવમણે દોષ નિયમ સંજુત્તો ।

વિવ્રહ અસુદં કમ્મં, સામાયક જતિઆ વારા ॥

સામાયક ઘત યુક્ત જ્યાંસુધી મનને વિષે સરગ્ગે નિયમે સંયુક્ત હોય ત્યાંસુધી અનુજકર્મને તોડે, જેટલી વાર સામાયક જાવમાં દોષ તેટલી વાર સામાયક કરનાર શ્રાવકને પણ સાધુ જેવો જાણવો, એ માટે યહુ સામાયક કરવાં, માટે સાધુને તથા શ્રાવકને સમજાવ જાવવો, સમજાવના પરિણામી થવું તેમાં જેદ નથી. એવી રીતની જે જાવના જાવવી, અથવા એવી જાવનામાં જેનું ચિત્ત સ્થિર ધાય તે થવી ધ્યાનથી સમજાવ કરી સ્થિર જાવને પામે, માટે તેમ પ્રાપ્તી જે છે તેજ ધર્મ શુદ્ધ ધ્યાન કરવાને યોગ્ય છે, પાકી ધીજા અયોગ્ય છે, માટે જોગથી વિરક્ત થઈ સમજાવે વર્તવું. મન અતિશય ધંચક છે

ते चपलताने छीधे जीताय नहि, शत्रुनुं सैन्य छाखो गमे होय तो पण तेने जीतवाने समर्थ होय, एवो पुरुष पण मनने निग्रह करवा समर्थ थइ शकतो नथी. शामाटे के मनतो पवनथी पण अत्यंत चंचल ठे तेथी मन जीतवुं घणुं डुप्कर ठे तो पण उद्यमवंत थइ समजावना अज्यासी थवुं तो सहेजे जीती शकाशे एमां कंइ संशय नथी, कोइना शब्दादि काने न पडे एवा निर्दोष स्थानमां ध्यान करवुं जोइये, परवस्तु उपर वैराग्यनो अज्यास करवाथी उदासिन्नतां रुप मृगांकनी पुनीनुं सेवन करवाथी आत्मिकवीर्य-पुरुषत्वपणाने पामीने महाधिकराल मोहादिक शत्रु जे सिद्ध समान जीव मित्रोने केदमां अनंत कालथी राखी अनंत विपत्तीउं-विटंवना करावे ठे, बली तेने पोतानी सत्तारुप धननो खजानो स्वप्नामां देखवा देतो नथी तेने (मोहादि शत्रुउने) कृणवारमां नाश करवानी शक्तिनो दातार ते समजावज ठे एम जाणवुं ते मोहनी सत्ताजुमी पुद्गल पदार्थ ठे एटले एने रहेवानुं स्थानक पुद्गल ठे. जे पदार्थों देखवामां आवे ते तो बाह्य पदार्थ आत्माथी जिन्न निर्जीव पुद्गल वस्तु ठे तेना वर्ण गंध रस स्पर्शादिकमां आपणे कांइए प्रयोजन नथी एम जाणीने तेनो राग ठोडवो एनी तृष्णा ठोनी जे धर्षी अज्यास करशे ते शुद्ध जाववालो थशे. शुद्ध ध्याननी इछा राखे तेने केवी वस्ती जोइए-ज्यां छी अथवा छी जात, पशु, नपुंसक, देवी अने छीनां चित्रो न होय तथा कोइ माठा आचार बाखो न होय ए वस्तीमां ध्यान सुखे सधाय. विशेषे करीने एवीज वस्ती जोइये एवुं आगममां जिनेश्वरे कयुं ठे पण जेनुं चित्त स्थिरताने पामेखुं ठे मन वचन कायाना जोग जेना वश थएला ठे तेवा पुरुष गाममां रहो अग्र वनमां रहो तेने कांइ बाध नथी. जिहां पोतानुं चित्त समजावमां वत्तें, पोतानो आत्मानंद उपयोग वन्यो रहे त्यां ध्यान करवुं. जगवतीजीमां कयुं ठे के चलइ सो फंदइ स्वरूपथी उपयोग चलायमान थाय तो

कर्म बंध करे अने जे जे समय मन वचन कायाना जोग स्थिर रहे ते काल पण रुडो जाणवो. एटले दिवस रात्री घडी पहोर पल स्थिर उपयोगमां वसें ते वेला धन्य करी मानवी एज सामायक ठे. जेथी पोताना ध्याननो व्याघात धाय त्यां न जवुं. वली वाचना, पृष्ठना, परिश्रद्धना अनुप्रेक्षा, ए मारे धर्मनां आलंबन ठे माटे समजावने माटे अवश्य एज करणी ठे ए करणीनुं आलंबन न होय तो ध्यान रुपी मेडी उपर चढी शके नही अने आलंबन वालो रुनी रीते चढी शके परमात्माए मन वचन कायाना जोगनी स्थिरताने ध्यान कह्युं ठे एज समजाव जाणवो ते माटे धर्म ध्यान कहिए ठीए ते धर्म ध्यानना चार पाया ठे.

(१) आज्ञा विचय (२) अपाय विचय (३) विपाक विचय (४) संस्थान विचय—

आज्ञा विचय—वीतराग देवनी आज्ञानेज आत्महितकारी माने सद्दे—जगवते ठ ड्रव्यनुं स्वरुप बताव्युं ठे, ते साते नये करी चार प्रमाणे करी चार निक्षेपे करी इत्यादिक जेम जाप्या ठे ते मध्ये पांच ड्रव्य अजीव जाणी तजवा कहा ठे एक आत्म ड्रव्यना शुद्ध गुण पर्याय आदरवा कहा ठे ते आत्म स्वरुपनी उल्लखाण माटे स्याद्वाद स्वरुप नित्यानित्य पक्ष निश्चय व्यवहार प्रमुखे करी तेनुं स्वरुप विचारी निःसंदेह पोताना स्वरुपनुं ध्यान करे ए परमात्मानी आज्ञा प्रमाणे यथार्थ उपयोग जासन थये थके हर्ष उपजे ते उपयोगमां निर्धार जासन थयुं. तेनुं रमण करवुं ते अनुजवीने तन्मय थवुं तेने आज्ञाविचय धर्मध्यान कहिए. उक्तं.

अप्पाणंजावे विहरमाणे गोयमा खिणोगम् मक्कये पमायं ।

इत्यादिक सूत्रोधी जाणवुं—हे गौतम ! शुद्ध निर्मल ज्ञान दर्शन संप्रममय आत्माने जावतां विचखुं कृण मात्र पण प्रमाद करवो

નહિ એમ જિનઆજ્ઞા ઉપયોગમાં વર્તવું. તે વિશેષ નિષે પ્રમાણે
ઉક્તંચ.

અરિહં ઘિણા ન દેવો, જેસિં ચિત્તે ઘિણિઝિં હોઈ.

તવ્યયણ કરણ ચરણા, સુસાહુણો તેસિ મહ ગુરુણો ॥

અરિહંત ઘિના ધીજો કોઈ દેવ નથી એવો જેના ચિત્ત વિષે નિ-
શ્ચય હોય અને પોતાના વચન વડે અરિહંતના વચનને સ્થિર કરવાનો
ઉદ્યમી હોય એવો સાધુ તેજ ગુરુ છે તેજ વંદણા યોગ્ય છે. અરિહંતની
આજ્ઞામાં વર્તવું તેજ ધર્મ છે એમ જાણી જિન આજ્ઞામાંહે વર્તવું. ગુરુ
પણ તેનેજ જાણવો કે જે નિશ્ચય વ્યવહારથી વસ્તુ સ્વરૂપ જાણી
આત્મ સ્વભાવમાં સ્થિર થવા માટે જિનેશ્વરના કહેલા ઉત્સર્ગ અપ-
વાદની પ્રવૃત્તિ સહિત આચરણ કરાવે પણ શિષ્યીલાચાર્યોની આચ-
રણી જાવપરંપરા ઘરની એકઝી ઇચ્છ્ય પરંપરા તે જિનેશ્વરની આજ્ઞા
નથી. તે વિષે પ્રથમ કહેલું છે તેથી અર્થિયાં સમ્યું નથી. ઉક્તંચ

ગુરુ વણ્ણો ધમ્મો, વિમુદ્ધસિદ્ધંતજાસિં હોઈ.

પવયણ તદ્દત્તિકરણં, સમ્મતંચિંતિ જગગુરુણો ॥

નિર્દોષ સિદ્ધાંત પ્રમાણે સદ્ગુરુ પ્રરૂપેલાં વચન અનુસાર ધર્મ હોય
તથા પ્રવચનને તદ્દત્ત કરવું પણ સમ્યક્ત્વ કદ્યું છે. જગત્ ગુરુ તિથં-
કર દેવે સદ્ગુરુ ઉપદેશો સિદ્ધાંત ત્રાપિત નયની વિશુદ્ધતાપ
તદ્દત્ત કદેશો ઇદ્રે સમ્યક્ સહિત ધર્મનેજ ધર્મ કહ્યો છે.

અર્થાત્ પંચાંગી પ્રમાણે આચરણ તેજ ધર્મ કહીયે. જે સમ્યક્
સહિત વર્તવું તેજ જિનેશ્વરની આજ્ઞા છે. ઉક્તંચ

જીવાઈ સદ્દહણં, સમ્મતં જિણવરેદ્દિપન્નતં.

વવહાર નિઠ્ઠણં, જાણંતો હદ્દ સમ્મતં ॥

જીવાદિક નવ પદાર્થના પ્રજ્ઞાનને સામાન્ય કેવડીમાં પ્રધાન પણ

तीर्थंकर देवे सम्यक् प्ररुपुं ठे. व्यवहार अने निश्चय नयथी नवत-
त्त्वना स्वरूपने जाणतो, प्रतित करतो सम्यक्त्ववान् कहिये. उक्तंच

जिण पन्नत्तं धम्मं, सद्वद्दमाणस्स दोइ रयणमिणं ।

सारं गुण रयणाणय, सोवाणं पढम मोख्कस्स ॥

अर्थ—जिनेश्वरना प्ररुपेखा धर्मेने सद्वद्दतां थकां सम्यक्त्व रत्नरुपी
सारनूत गुण समुज्जने पामे, ते (सम्यक्) मोहानुं प्रथम पगयीउं
जाणवुं. वीतरागना प्ररुपेखा धर्मेनी जेने अखा होय ते प्राणी सम्य-
क्त्व रत्न रूप मोह प्राप्तादनुं प्रथम पगयीउं पामे.

दंसण णाण चरित्ते, तव नियमे विणय खंति गुण इत्था ।

एएवि वंदणीया, जे गुणवाई गणधराणं ॥

अर्थ—दर्शन, ज्ञान, चारित्र, तप, नियम, खांती आदि गुणयंत होय,
ते गणधर महाराजना गुणना बोलवा वाखा एटखे गणधर महाराजनी
प्ररुपणानुं बखाण करवा बाखा, ते वंदवा सायक जाणवा. जेणे गण-
धर महाराजनी आज्ञानुं सन्मान करुं, तेणे तीर्थंकरनी आज्ञानुं
सन्मान करुं, एम जाणवुं. अने तेज जिनशासनमां वंदवा योग्य
समजवा. एथी उल्टा पासत्थादिक गद्य ममत्व कदाग्रही तप,
नियम, चारित्रनी निंदा करनार, गणधरादिकना थवर्णवाद बोलवा-
बाखा जाणवा. माटे सम्यक्त्व सहित धर्म आदरवो.

खज्जं विमाण वासो, खज्जं छीज्जाय वत्तिया खडी ।

इद आदरियं न खज्ज, इत्थह रयणुज्ज सम्मत्तं ॥

विमाण वास पानवो तथा ओढो गमे सस्त्रि पानवी सहस्र ठे पण
जिन वचननो सम्यक् पोष पानवो रत्ननी पेठे छुर्जन ठे.

जिण वयणं अखहंता, जीवा पावन्ति तिरुत्त्व इत्काइं ।

खहिज्जणं सपमत्ता, ताणं चियं घोर संसारो ॥

जिन वीतरागनां वचन नथी पाम्या ते पुरुष तिदण थाकरा
 दुःखो पामे, वसी जिन वचन पामी प्रमाद करे ते प्रमादी घोर दुःख
 ग्य संसारमां जटके.

णाणं नरस्स सारं, सारं णाणस्स सुद्ध सम्मत्तं ।

सम्मत्त सार चरणं, सारं चरणस्स निव्वाणं ॥

नरगत्यनुं सार ज्ञान ठे. ज्ञाननुं सार सम्यक्त ठे. सम्यक्तनुं
 सार चारित्र्य ठे. थने चारित्र्यनुं सार निर्वाण ठे. ते ज्ञान जिनेश्वरनी
 थापामां वचतांज ठे.

अपायविचय—अनेक संसारी जीव अनंत समाधिमय पोतानुं
 थारम स्वल्प नृषी कर्मने वश पड्या दुःखी थाय ठे. शायी के थ-
 ज्ञान, राग, द्वेष, कषाय, थाश्रवना वदो. पण हे चेतन ! तुं तो हवे
 जाण पुरुष थयो, पुद्गल वस्तुमां पोतापणुं मानी पर कर्ता पर जो-
 क्तादि परिणामणो केम थयुं ? हे चेतन ! ए वस्तु जर तारी
 नहि, ए तुं नहि, तुं चेतन्य ठे, ए जर ठे. तारुं तो अनंत ज्ञान,
 दर्शन, चारित्र्य, वीर्य ठे. वसी निश्चय नये तुं गुरु, बुरु, थविनाशी,
 थजर, थनादि, थनंत, थदय, थहर, थनहर, थचल, थकल,
 थमर, थकर्मो, थनामी, थबंध, थनुदय, उपयोगी, थनेदी, थवेदी
 थनेदी, थवेदी, थकषायी, थमन्यायी, थसेसी, थशरिरी, थना-
 हारी, थज्याथाथ, थनावगाही, थगुरुल्लु परिणामी, थनींद्रिय,
 थप्राणी, थशोनी, थसंसारी, थमल, थपरंपर, थनाश्रित, थरुंय,
 थविहल, थनाश्रव, थल्लय, थशोकी, थसंगी, थनाकार, थमूर्ति,
 थोकाथोक इत्येक नुं. तारी ज्ञायकना ग्य निर्मल स्फटिक मणिनी
 जलकनां जगन्ना सर्वे जल्य, हेय, काय, नाव, त्रिकाश्वर्ती उत्पाद
 वय प्रोच्यनुं प्रनिवाप्तन थइ थयुं ठे. वसी तारी जगमग दर्शन
 ज्येतिनां पदज्य दर्शो रया ठे. वसी एवी ज्ञान दर्शननी स्थिर

परिणति सदाए अखंड धाराए परिणमी रही ठे. वली तारी चेतन्य शक्ति अखंड, अतूट, अखूट, अपरंपार, निराधार, निःसंग, निर्जय, अनाकुल ठतमां ठती ठे. तुं स्वगुण जोगी, स्वसत्तादानी, निजस्वरूप रम्यमां रमण करवावालो शुरू चिदानंद तुं, ठतां जम पुद्गल के जेमांही दुःख भ्रम विषय विपना विपम विकारो, कपाय अग्नि-रूप दावानल ठे तथा बहु रोगनी खाण समण, पमण, विध्वंसन, प्रेत-रूप ठे तेमां शुज अशुज मानी केम विषय विकारनो जोगी थाजं तुं ? एम पुद्गल जावने अपाय जाणी सहजानंद आत्म स्वजावमां स्थिर परिणामी धवुं ते समजाव जाणवो.

विपाक विचय-हवे विपाक विचय ध्यान करी समजाव करवो ते कहुं तुं. आपणो आत्मा परमात्मा सरखो सिऊनो साधर्मी ठे. ते पोतानुं स्वरूप अणजाणतां आ संसारमां खुतो ठे. ते स्वरूप विचारतां एम जासन धाय ठे के जे परायो संग कीधो ते मांहे राची माची रह्यो तेथी कर्मने वश पड्यो दुःखी थावं तुं. ते कर्म विचार कहे ठे. जीवनो ज्ञान गुण ज्ञानावरणीए दाव्यो ठे, एम दर्शनावरणादि यावत् वीर्य गुण अंतराय कर्म दाव्यो ठे. एम आठ कर्मथी जीवना आठ गुण दवाणा ठे, तेथी आ संसारने विपे जीवने जन्म मरण अतंतां करवां पके ठे. ने सुख दुःख पोते पोतानां करेलां कर्मथी जोगवे ठे. ते सुख वास्तविक नथी. मिथ्याइष्टिए कल्पनाथी सुख मान्युं ठे ते सुखमां राचवुं नही. जेम छी चार शेर रुपानां सांकछां पगे पहेरी सुख माने ठे. वली कान तुटता सुधी काने पहेरवाना आजूपण पहेरी कल्पनाथी सुख माने ठे पण तेज आजूपण पुरुषने पहेरावीए तो सुख माने नही. तेम पुण्य उदयथी धन अने विप-यना जोगोमां मिथ्याइष्टिए कल्पनाथीज सुख मनाएलुं ठे. एवा कल्पित सुखमां हे चेतन ! तारे राचवुं न घटे. वली दुःख ते पोताना पूर्वना अशुज कृत्य कर्मना उदयनो विपाक ठे. ते तारी आत्म स-

તમામાં નથી. તું તો અલંકૃત જ્ઞાનમુદ્રા શુદ્ધ સત્તાવંત જ્ઞાનનો પુંજ એક નિત્ય અચાલિત તું. માટે એવા પુદ્ગલોને દૂષિત જોઈ તારો લક્ષ તે માંદે જવા દેવો નહીં. ઇંદ્રિયે શુદ્ધમાં રાગી, અશુદ્ધમાં દ્રેષી થવું નહીં. એ કર્મનું સ્વરૂપ વિચારવું. તે પ્રકૃતિવંધ, સ્થિતિવંધ, રસવંધ, પ્રદેશવંધ એ ચાર વંધનાં સ્થાન વિચારવાં તથા હૃદય, કલ્પદીપ્તિ, સત્તા, મેના સ્વરૂપનું ચિંતન કરવું. એવા કર્મ પરિણામથી હૃદાસિદ્ધિવૃત્તિ પડે. એવામ્ ચિત્ત કરી આત્મ સ્વભાવમાં સ્થિર થવું તે સમનાવ કરીએ.

સંસ્થાન વિચય—ત્યાં ઉત્પાદ, વ્યય, પ્રોલ્ય, હલ્ય, દોષ, કાલ, નાશાદિ વિચારે, પર્યાય લક્ષણે જૂદા જૂદા જોડે કરીને, નામ સ્થાપના હલ્ય નામ જોડે કરીને ચૌદ રજ્જુ લોક કૈવો છે—હંત્રપણે ચૌદ રજ્જુ છે. તે મધ્યે સાત રજ્જુ નીચો અધો લોક કહીએ. અંતે વિચારે અ-દારમેં યોજન મનુષ્ય લોક છે તેને ત્રીજાં લોક કહીએ તે ઉપર કાં-ઈક કુપો સાતરજ્જુ ઉર્ધ્વ લોક છે, તે મધ્યે દેવતા વૈમાનીક તે ઉપર સિદ્ધ દોષ જે માંદે સિદ્ધના જીવો અનંત સમાધિના જોગી રહ્યા છે. એવો ચૌદરજ્જુ લોક તેના સર્વ પ્રદેશ ઇંદ્રિયે લોકાકાશના સર્વ પ્રદેશ મારા જીવે અનંતકાલ મંત્રારમાં જમતાં જન્મ મરણે કરી સ્પર્શ્યા છે. વધી એ લોકને ત્રિંચ પંચાસિકાપનું અવસ્થાન તથા પરિણમન હલ્ય ગુણ પર્યાયનું અવસ્થાન ત્યાં પોતાના કર્મનો કર્તા અંતે જોક્તા આ-ભાજ છે અંતે તે આત્મા અકરી અવિનાશી ઉપયોગ લક્ષણે પુત્ર તે પર પોતેજ છે તો એવા ચૌદરજ્જુ લોક માંદે રહેલા મારાથી ત્રિંચ તે અન્ય પરાર્ય મને સ્થિરતાનું સ્થાનક નહીં. મને સ્થિરતાનું સ્થાન અમંથ્યાન પ્રદેશરૂપ મારી મનાજીમિત્ર છે. એમ પરવસ્તુનો રાગ ગ્રેમી અત્તન સ્વભાવમાંદેજ સ્થિર થવું તે સમનાવ જાણવો.

દોષ ધર્મ ધ્યાનનું સ્વરૂપ મંદેશથી સ્પષ્ટીએ ત્રીણ—કર્મ જનિત સનુદ્ધ સ્થાપિત ત્રીણ, ઇંદ્રિયે કર્મ કરી પ્રાપ્ત થયો એવો જે જયસમુદ્ધ

તે જન્મ જરા મરણ રોગ જલે કરી સંપૂર્ણ જરેલો છે, એમાં મોહ રુપ મોટા ત્રમરા પડી રહ્યા છે ને કામરુપ વનવાનલ લાગી રહી છે, જેમાં કપાય રૂપી ચાર પાતાલ કલશા છે તે મધ્યે આશા રૂપી મોટો વાયુ પ્રવંન વેગે સમુદ્રના જલને કલ્લોલે પ્રેરે છે, મહા વિકલ્પરૂપી કલ્લોલ ઊઠ્ઠી રહ્યા છે એવો મોહરૂપ ઊઠ્ઠત જવ સમુદ્ર છે. મનમાંહે વિશ્રાંત કહેતાં હર્ષ શોકનું થવું તે રૂપી વેલ સમુદ્રમાં ફેલી રહી છે, નેની ચરુજાટમાં પનેલા જીવને નિકલવું મહાહુષ્કર જાણવું. વલી ત્યાં યાચના રૂપી સેવાલનો સમુહ ઘણો છે અને દુઃખે પૂર્ણ થાય એવી જે જોગ તૃષ્ણા તે સમુદ્રનો મધ્ય જાગ છે. અજ્ઞાન રૂપી વાદલાની ઘટા ઘનઘોર અંધકાર કરતી ઠાયી—બ્યાપી રહી છે. આપદા રૂપી વિજ-લીના વિપમ ઝબકારા ચડ રહ્યા છે. કદાપિદ રૂપી મોજાં અદ્વિત ઊઠ્ઠી રહ્યાં છે. વલી ત્યાં વિવિધ જાતિના રોગરૂપ મધ્ય કઝાદિક જલજંતુ ઘણાં ઊઠ્ઠી રહ્યાં છે. વલી ચંચલતા રૂપ શૂન્યપણા રૂપ ગર્વરૂપ જે જે દોષો તે તે મોટા પર્યતો જ્યાં છે એવો જવસમુદ્ર તેને વિચારવો. હવે તેવા જવ સમુદ્રને તરી પાર પામવાનો ઉપાય કહીએ ટીપ. જ્યાં સમ્યક્ત રૂપ હ્રદયંધન વાંધેલાં અઢાર હજાર શિલાંગ રૂપ પાટીયાં જ્યાં જનૈલાં છે ત્યાં જ્ઞાન રૂપી નિર્યામક જાગના ચલાવનાર છે. સંવર કીચે કરીને પાટીયાંનાં આશ્રવ રૂપ ઊંડોને પૂર્યાં છે. જે મનોગુતિરૂપ ગુણ સુકાન તેને સમુચાલે આચારરૂપ મંરુપે કરી દીપતું—શોજતું ઊત્તર્ગ ને અપવાદ માર્ગ વચ્ચે ચાલતું એવું જે જાગ તેને વિપે આત્મ શુજટનું સૈન્ય ચઢતું કે જેમાં શુદ્ધ અધ્યવસાય રૂપી ઘણા યલવંત શુજટો છે. વલી તે વહાણને જસા સ્થિર જોગ રૂપી કુવાસ્પંજ છે. તે સ્પંજ ઉપર ઘાપેલો અધ્યાત્મ રૂપી સદ તે વહાણને ચલાવે છે. હવે તે અધ્યાત્મ રૂપ સદ થકી પ્રગટ થયો જે તપ રૂપી પવન અનુકુલ વહેતો થકો વહાણને ચલાવવાના વેગે કરીને સંયેગ. રુપે. ચાલતું વહાણ વેરામ્ય (ઉદાસિનતા) માર્ગ માંહે

ચારિત્ર ફરી જાક મહા વેગે ચાલ્યું જાય છે તેની અંદર મહા મુનિરાજ ઘેઘા છે, મહા રિહ્નિના ધણી છે, તેમની અનિત્યાદિક જે તણી જાવનારું તે ક્ષય પોતાની પેટી તે માંહે જ્ઞાનરૂપી રત્ન જોરેલાં છે. તે પેટી પોતાની પાસે રાખેલી છે. ઈવી રીતે જે મુનિશ્વર પ્રવર્તે છે તે નિર્ગિત્તને મોહ નગરનું રાજ મુલે પામે. હવે ઈવી રીતે મોહ નગરે તળાં મંગાવની માંહે એક મોટો મોહ નામે પટ્ટીપતિ છે. તે સર્વે પ્રોધાદિક નીતો શિંગેરે કર્મ પરિણામનો રાજા છે, તે મહા જોરાવર છે. ઇંદ્ર, વંદ્ર, નાગેંદ્ર પણ એને જીત્યા સમર્થ નથી એવો જોરાવર મોહરાજા તેને મયર પદ્મી જે સ્થા ચારિત્રરૂપી જાકમાં જ્ઞાનાદિક પનપી જોરેલા મુનિરાજ માંહે ઘેઘેલા છે અને તે મોહ નગરે જાય છે, ઈવી મયર પદ્મનાંજ મોહગજા જરાક શોકાનુર થઈ વિચારે છે કે હવે આઘ્રમુ થઈ વેણી રહેં કંઈ સરે નહીં, જો વેણી રહીય તો સર્વે મંમાતનું નાટક વંધ પડી જાય, માંહે પોતાના મુખ્ય અધિકારીનું ગગ કેશરી અને હેય ગતેંડને હુકમ આપ્યો કે, હુધ્યાનનામા ટંકે-હને જહ્દીથી હુકમ આપી મર્વે હથિયાર અને ગુનટો યુક્ત આપણા હુધ્વહિ જહ્દાતને તૈયાર કરાવો. વણી હુધ્વાચાર પ્રમુખ જાજો તે પણ મત્ર કરો, એવો હુકમ મયરનાંજ ગગ કેશરી આદિકે પોતપોતાના અધિકાર પ્રમાણે સમાધની સામગ્રી એંડ ગુનટો સહિત વહાણો તૈયાર કર્યો. અને મુનિગજના ચારિત્ર રૂપી વહાણના સન્મુખ થયા, તે મુનિ-ગજના ચારિત્ર ધર્મ પ્રધાનના ગુનટો ગ્થિગતા રૂપી મંડપમાં ઘેઘા હતા તેને મયર પદ્મનાંજ પોતાના માલિકને મચેન કર્યો અને તુર્તજ ગ્થમંદર નૂમિય ચારિત્ર ધર્મ ગજાનું સૈન્ય સર્વે એકનું કર્યું. તત્ત ચિત્ત પ્રમુખ વહાણો પણ મર્વે માથે સાઘ્યા અને સાગસાજ સમ્યક્ પ્રવરન વહાણના માલિકે મોહ ગજાનો જે મિથ્યાત્વ રૂપી મોટો ગુનટ તેને ઠગાવો-ઘાવ રહીત કર્યો. જે મહા વગરમી મહા શિવમ કામ કરનારો પણ પ્રવરને મહેતમાં એક સીસાણ દુરપો અને ઠગરામ

नामा शुजटे मोहराजाना रणधंजने तोड्यो. द्वांति शुजटे ऊपशम
रूपी खड्गनी धाराए क्रोधरूपी मोहना थोड्डाने एकज घामां धरणीए
ढाड्यो. मार्दवरूपी शुजटे पोताना वजे करी आठ सुवा सहित मान
शुजटने हएयो. आर्यव शुजटे सरखता रूपी औपधी पाइने कपट
चोरटाने नाश कर्यो. निस्पृह नामा शुजटे समता रूपी बाणे करी
खोजरूप सुंटेराने पाड्यो. अढारसैं शीखंग रयनो धोरी एवो
शीखरूपी शुजट तेणे कंदर्प शुजटनो अंत आय्यो. वैराग रूपी शुजटे
हास्यादि पद शुजट सहित राग केशरीने तथा छेप गजेंजने प्राण
मुक्त कर्यो. श्रुत ज्ञान जोगादिक शुजटोए निज्झादि शुजटोने हएया,
धर्म ध्यान शुजटे महातिदण जेदक हथीपारोवडे मोहना विविध
शुजटोने विन्न जिन्न करी अंगोअंगधी जूदा कर्यो. शुक्ल ध्यानरूपी
शुजटे रूपक गुणरूप बाणोना प्रहारे करीने तुपेला अने जाहेर मोहा-
दिक सर्वे कर्म परिणामना शुजटोनो अंत आय्यो. तेवारे ते मुनि-
राज परम समजावने प्राप्त थइ निश्चित आत्मिक अमर राज्यने-
पान्या. एम आत्मानुं अने मोहराजानुं धनेनुं जोर विचारी शशुषी
पोतानुं सबायुं बल फोरवी मोह परिणामने जीती समजाव करवो.
परअनुरागे प्रवर्त्तवुं तेज धंध ठे अने स्वगुण अनुयायीपणे प्रवर्त्तवुं
तेथी मुक्ति ठे. केटलाक आचार्योनुं एवं कहेवुं ठे के धर्म ध्यान ठछा
गुणवाणधी ते आठमा गुणवाणा सुधी होय, वली केटलाक आ-
चार्योनुं कहेवुं एवं ठे के जो धर्मध्यान चोथे गुणवाणे न होय तो
वस्तुना धर्म जाण्या बिना सम्यक्त रहे नहि. माटे अर्द्धायां सख-
वानुं एटखुंज ठे के धर्म ध्याननो मनोरथ करवो ए पण धर्मध्यान
मांहेज गणीए. वली वीजी रीते चार ध्यान कहां ठे तेनां नाम—पिं-
न्स्य (१) पदस्य (२) रूपस्य (३) कृपातीत (४)

(१) पिंन्स्य—हवे पिंन्स्य ध्याने करीने सम परिणाम करवो
ते कहिये ठीए. पिंन्स्य कहेतां शरीरनी अंदर असंख्यात प्रदेशी

જ્ઞાનાવરણી જે કર્મ છે, ક્ષય ઉપશમ તસ થાયરે ।

તો હોય એહજ આત્મા, જ્ઞાને અવોધતા જાયરે ॥ વીર૦ ॥

હવે જ્ઞાનપદ કહીએ ટીપ. જ્ઞાનાવરણી જે કર્મ છે તેની પાંચ પ્રકૃતિ છે. તે ઉપશમ અથવા ક્ષય થાય એટલે આત્માનો જ્ઞાન ગુણ જ્ઞાનાવરણી કર્મે દબાઇલો આવરણના ક્ષય તથા ઉપશમ થવાથી પ્રગટ થયો તે જ્ઞાન ગુણ આત્માનો આત્માથી અજિન માટે આત્માજ છે.

જાણો ચારિત્ર તે આત્મા, નિજ સ્વજાવમાં રમતારે ।

લેશ્યા શુદ્ધ અલંકર્યો, મોહ વને નવિ જમતારે ॥ વીર ॥

અર્થ—વિજાવથી વિરામ પામી વિષયાદિકનું રમણ ઠોડી નિજ સ્વજાવમાં એટલે પોતાના જ્ઞાનાદિક સ્વજાવમાં શુદ્ધ લેશ્યાના અલંકાર યુક્ત રમણ કર્તા આત્માને ચારિત્ર કહીએ. પણ પુદ્ગલ સત્તાજૂમી જે પરમાણુ વર્ગણારૂપ વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ સંઘયણ સંસ્થાનાદિકનું સ્થાનક તેજ મોહને રહેવાનું વન છે. તેમાંહે ચિત્તનું રમાવવું—દ્રમણ કરવું તિહાં ચારિત્ર ન હોય પણ પરાચરણ હોય. તે પરાચરણ તજી આત્મા પોતે પોતાના આત્મ સ્વજાવમાં રમણ કરે તેને ચારિત્ર કહીએ માટે ચારિત્ર તે આત્મા છે.

જઠા રોધે સંવરી, પરિણતિ સમતા યોગેરે ।

તપ તે એહિજ આત્મા, વત્તે નિજ ગુણ જોગેરે ॥ વીર ॥

અર્થ—આત્મા પોતાના જ્ઞાનાદિક ગુણનો જોગી થઈ સ્વગુણ સંતોયે તૃપ્ત રહે. પણ પુદ્ગલના સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રૂપ, શબ્દાદિના વિષયની જ્ઞા ન કરે, પોતાના શુદ્ધ ઉપયોગને ન ચૂકતાં ઇન્દ્રિયાદિકને સંવરી રાખે કે જેથી અશુદ્ધ ઉપયોગ રૂપ પરદ્રવ્ય ગુણ પર્યાય જોગવવાની જ્ઞા થાય નહિ. પોતાની પરિણતિ પોતાના દ્રવ્ય દેવ કાલ જાવે

સમતા યોગે કરે, પરયોગે ઘણી પરિણતિને પર વિરક્તતાએ સમજાવ
કરી પોતાની પરિણતિ સ્વજાવ યોગે કરવી, તેને તપ કહીએ. માટે
આત્માની પરિણતિ પરયોગથી વારી આત્મયોગે કરી આત્મ સ્વજા-
વને જોગવતો તૃપ્ત રહે તેનેજ તપ કહીએ. માટે તે પણ આત્માજ છે.
એમ નવ પદમાંહે એકજ આત્મપણું છે, એકજ આત્મજાવમાંહે નવ
પદ છે. એ માંહેલા અરિહંતાદિ પંચપરમેષ્ઠી પદને આત્મસત્તામાંહે
ધારતો નાગ પાર્શ્વનાથ અરિહંતના અતિશય યુક્ત વચનોએ સમ્યક્ત્વ
પામી ધરણેઙ્ગ પદથી વચો. વહી અરિહંતાદિ પંચ પદના અથવા નવે
પદના ડ્રવ્યગુણ પર્યાય અને પોતાના ગુણ પર્યાય અજેદપણે વિચા-
રતાં, ધ્યાવતાં, રમણ કરતાં પોનેજ આત્મા અરિહંતાદિક પદની
વ્યક્તિ પટલે પ્રગટતાને પામે એમ ધોવીશમા તીર્થંકર વર્ણમાન સ્વા-
મીએ ઉપદેશ્યું છે. આત્મા આત્મધ્યાનથી પોતાની રિહ્તિને પ્રગટ કરે
એમ પદસ્થ ધ્યાન કરી પરડ્રવ્યથી વિરક્ત થઈ સમ પરિણામે સ્થિર
થયું તેજ સામાયક જાણવું.

રુપસ્થ ધ્યાનથી સમજાવ કરવો તે કહીએ ઠીએ. રુપી શરીરમાં
રસો ઈયો હું અરુપી ચેતન મારું રુપ જ્ઞાન છે એ શિયાય અન્ય રુપ
મારું નથી. અનંત ગુણ પર્યાય સહિત હું જ્ઞાપકરુપે તું, જ્ઞાપક શક્તિ
મારી મારામાં છે, પુદ્ગલ પર્યાયમાં અહંપણે મમત્વ કરી હું રાગી
હોવી કેમ પાઉં ? એમ સમ પરિણામે રહેવું.

રુપાતીત ધ્યાનથી સમજાવ કરવો તે કહીએ ઠીએ—રુપાતીત
ધ્યાન શુદ્ધ ધ્યાનના ધરનું છે પણ અર્હિયાં સમુદાયે જેનું આપ્યું છે
તેથી કમું છે. પણ એ ધ્યાન શુદ્ધ ધ્યાન જેનું સમજવું. અર્હિયાં
માર્ગણ, ગુપધ્યાન, નય, પદ, પ્રમાણ, મનિ આદિ જ્ઞાન, દાય-
ઉપશમજાય સર્વે ઢોડવા યોગ્ય છે. તે અર્હિયાં મરનાં આવે નહિ.
અર્હિયાં તો સિદ્ધ પરમાત્માના શુદ્ધ મૂલ્ય ગુપ તેજ રુપે પોતાના
આત્મતત્ત્વને જાણી તન્મયતાએ થયું એજ ધ્યાન સુક્ષ્મ વિજાવથી

गोडारी सिद्धिपदने आपे. एम रुपातीत ध्यान करी परम स्थिरता-
ए अर्चक आत्म संपदानुं जोगवतुं. हवे धर्म ध्याननी चार जावनाउं
गाररी ते नीने प्रमाणे.

(१) मेत्री (२) प्रमोद (३) मध्यस्थ (४) कारुण्य.

प्रथम मेत्री जावना कहीए ठीए—सर्वे जीव साथे मित्रजावतुं चिंत-
यतुं. जेम पोतानुं छष्ट छठीए तेम मित्रनुं पण छष्ट विचारुं, सर्वे जी-
वतुं कदापि जाहानुं जेम के मारा जीव मित्रो मिथ्यात्यादिकने वश
पटी विषय कसायादिकनी वेदना वेदी नवब्रमणना तापने जोगये
उ. मारी जे शक्ति वे ने फोरयी शत्रुना तावाथी जीव बंधुउने गोडातुं
पगार हनु पण मारी शक्ति विशेष होय तो एक जीवने पण मिथ्या-
त्वादिकने वश ग्द्वेवा देऊं नहि. यत्री कोइनुं धीमत्कुल कुलं चिंतयतुं
नहि, सर्वे पोताना ज्ञानानंदना जोक्ता थाउं एम चिंतयन करतुं ते
मित्र जावना जाणवी, उहां सर्वे जीवो उपर समपरिणाम करयो ते
सामादिक जाणतुं.

धीत्री प्रमोद जावना कहीए ठीए.

जेतना धर्माचार्य अने धीजा पण म्यपर समयना जाण प्या आ-
चार्यादिक स्वयं रमण करना, सद्ज्ञानंदी, ज्ञानानंदी, दर्शनानंदी,
भुत अन्त्यामी, सम्पद्वंत, जिनेश्वरना वचनना विस्तार करवा बासा
सामनना प्रभावको आदिने देखी जाणी पोताना चित्तमां नेउं मझेनो
हरे ठमंगनुं आवतुं. चित्तमां प्रमोदनुं प्रमदयुं ने प्रमोद जावना
कहीए, उहां मन्त्रवेना, मन्त्रजोगी, गंगादिक रहित मध्यस्थ परि-
णामीउनुं बहुमान ने पूर्ण समजावतुं कारण माटे समताए कहीए.
वती तेरा दुखोना मेत्राएथी चित्तमां मद्रा आनंद प्रगट पाय. आज
माटे ज्ञानी दुखोना मज्जागम पयो, आज मने एमनां दग्गन ययां,
हवे इ एमनी मेत्रा बक्ति करीज, आज मार्ग पाव दूर ययां, मोटो
जावना उदय ययो, ए दुखो अर्जत गुणोना धनी उ, मोटो सुखना

ॐ: वर्षादि अनन्त पर्यायनो पिरु पुद्गल विगेरे पर पर्यायनो पिरु हुं नथी.

(२) पदस्थ—ज्ञान दर्शनादि अने दान वाचादिनुं स्वामित्व
पणुं ते माहुरंपद ते; वर्णादि शब्दादि परपद ते माहुरं नथी.

(३) रूपस्य—ज्ञायकरूप माहुरं वै; वर्णादिरूप माहुरं नथी.

(४) रूपातीत—अनंतगुण व्यक्तसिद्ध अरूपी समान हुं रूपा-
तीत हुं.

વીજા મંથોનાં એ ચાર ધ્યાન જૂદી રીતે સહ્યાં છે પણ અર્હિયાં
તો મૂલ્ય અધ્યાત્મ રીતે સહ્યું છે.

મારા સરસાના મિથ્યાત્વાદિ રોગોની નિવૃત્તિ કરવાવાલા, જિનેશ્વરનાં વચનરૂપ પરમ અમૃત પાઠ પરમ આદ્વૈત ઉપજાવવાવાલા, મોહના જેરપી મૂર્ઝિત જીવોને જિનવચન સુધારસ ઘાંટી સચેત કરવાવાલાને હું કેવી રીતે રીંજવું ? માત્ર પ્રમોદ સહિત તેમની યાચામાં રહેવું એજ મને પરમ પ્રમોદનું કારણ છે. ગુણીના ગુણાનુવાદમાં પ્રમોદિત થવું તે પણ સમન્નાવ જાણવો.

॥ दोहा ॥ समकीत दायक गुरु तणो, पच्चुवयार न थाय ।
जव कोमा कोने करी, करतां सर्व उपाय ॥

प्रीती मध्यस्थ जावना कहीए छीए.

आ संसारमां अनेक जीवो कर्मने वश पड़ेछा, पोताना स्वरूपना
अज्ञाण, देव गुरु धर्मादि तत्त्वने नहि जाणतां अविनय, आशातना,
विराधना, हिंसा, जूठ, व्यञ्जिचार, व्यसन विगेरे अनाचारने सेवता
देखी छेप करवो नहि, मारवुं, ताड़वुं, ऊगवो, जबरान नहि करतां

तेज उपर दया लाववी के आ वापडा केवी रीते अने क्यारे धर्म पांमे. पोताथी तेजने बोधी शकाय एवं होयतो बोध आपी मार्गमां लाववा. कदापि बोध न पांमे तो बीजाने बोध देवानी सत्ता मारा आत्मामां नथी पोतानी अवस्थिति पाके मार्ग सन्मुख थशे एम जाणी मध्यस्थ परिणामे रहेवुं ते समजाव जाणवो.

बोधी करुणा जावना कहीए ठीए.

सर्वे जीवो सत्ताए सिद्ध समान ठे. कर्म वशे शरिरादिकना ममत्वे अशुभ उदये करीने जन्म, मरण, जय, शोक, रोग, वेदना वियोग, वेदन, जेदन, तारुन, तर्जन आदि अनेक वेदनाने सहे ठे; पण एवा मुज समान जीवोने दुव्य अने जावथी हुं केम दुःखी करुं ? चांपवुं, चगदवुं, ठेदवुं, प्राणघात करवो, जय त्रासादिक पमारुवुं मारा तनमन वचनथी न थाय; माटे हुं सावचेत रहुं. मने उदय आवेला कृत्यो करवां पने ठे ते उपयोग ठोडी न करुं अने संजम निर्वाह अथें जो कांइ करवुं पने तो परमेश्वरनी आणाए उपयोग राखी करुं. वली हुं कोइ जीवने पण त्रिकाले दुःखनो कारण न थाऊं. वली मिथ्यात्व कपायादि उन्मार्गमां न पाहुं, न चलावुं, पण जेम वने तेम आत्म समाधिना जोगी करुं. ते करुणा जावना जाणवी. एम मैत्रादिक चारे जावना जावतां समजाव पांमिए.

शुक्लध्यानथी समजाव करवो ते लखीए ठीए.

मारा ज्ञानादि गुणो सरवे पुद्गल ममत्वे विषम जावने पांमेला ठे. एटले शरीरने पोतापणे जाणतां, मानतां, अनुभवतां कोइ पुद्गल इष्ट अने कोइ पुद्गल अनिष्ट, वली केटलाक जीवो ऊपर इष्टता अने केटलाक जीवो ऊपर अनिष्टतानो संकल्प थाय ठे; तेज संकल्प विकल्पना विकारे विषमता पांमेला मारा गुणो समजावे करी विषमता मटारी आप आपणुं पराक्रम प्रगट करी पोतपोताने कामे लागे. जेमके ज्ञान, निर्मल ज्ञानरूप कार्य करे. दर्शन, केवल दर्शन-

इय कार्य करे. चारित्र्य ते शुरू रमणाणंद कार्य करे एम सर्वे गुणो
 आप आपणा स्वजावेज प्रगट थाय. ते शुक्ल कहेतां निर्मल ध्याने
 बने ते शुक्लध्यान पर आलंबन विना आत्म स्वरूप उलखी
 (जाणी) ने तन्मयपणे ध्यावे. एवं ध्यान ते शुक्लध्यान कहीए.
 जे पुरुष शांत दांत होय ते पोताना आत्म स्वरूपने विपे रमे. बीजो
 पुरुष शुक्लध्यान योग्य नथी. केमके सिद्धनो पण एज स्वजाव ठे.
 साधके पण एज स्वजाव आदरवो. बीजा आचरणथी ए वस्तु मले
 नहीं. ते शुक्लध्यानना चार पाया ठे तेनां नाम. (१) पृथक् वितर्क-
 सप्रविचार (२) एकत्व वितर्क अप्रविचार (३) सूक्ष्मक्रिया अनि-
 वृत्ति (४) अने व्युत्तिन्नक्रिया अप्रतिपात्ति.

तेमां प्रथमना ये पायानुं अप्रमत्तजावे ध्यान थाय अने पाठ-
 खना ये पाया केवलीने ध्याववाना ठे अने ए ध्यानना विश्रामने विपे
 अनित्यादि जावनानो त्याग न थाय. भ्रम रहित पणे जे जावना
 ठे ते ध्यानना प्राण जाणया.

हवे ए ध्यानने विपे लेश्या त्रण होय तेनां नाम.

(१) तेजोलेश्या (२) पद्मलेश्या (३) शुक्ललेश्या.

ए ध्यानने विपे वर्ततो जीव जेदनो नजनार थाय तेनुं चिन्ह ए
 ठे जे आगमनी धरुआ पूर्ण होय, ए ध्यान थकी उत्तम धर्म प्रगटे.
 ए थकी स्वर्गना सुखनी प्राप्ति थाय. मोटुं पुण्यानुबंधी पुण्य ऊपाजें
 पण ए थकी मुक्ति थाय नहीं. हवे मुक्ति थवा इय शुक्लध्यान ते
 कहीए ठीए-त्यां प्रथम समपरिणाम थाय. कपट रहितपणे जीवने
 मुक्तपणुं धारण करतो शुक्लध्यान एटखे निर्मल ध्यानने ध्यावे. उद्-
 मस्यपणे आत्मजावमां मन धरीने रहे. त्वारे राग छेपने जीते ते
 धणीनी मुक्ति थाय. हवे ते पायानो विचार कहीए ठीए.

पृथक् वितर्क सप्रविचार नामा पहेलो पायो-एटखे जी-

धर्मी अजीव जूदो करवो. अने स्वभावधी विज्ञाव जूदो करवो—पृथक् कहेनां निम्न निम्न जूदा बहेची नांखवा. स्वस्वरूपने विषे तथा इव्य पर्याय विषे पृथक् पृथक् पणे ध्यान करवुं. पर्याय गुणने विषे संक्रमण करवा. गुणने पर्याय विषे संक्रमण करवा. एम स्वधर्मेने विषे धर्मा-सर जेद ते पृथक् कहीए. एनो जे वितर्क कहेतां श्रुत ज्ञानादि उप-योग पटसे त्यां नाना प्रकारना नय निदोषा प्रमुखनो विचार ते श्रुत-ध्यान प्यानुं ध्युं. त्यां अर्थ अद्भुत जोगादिकनो जे विचार तेनुं मां-होमांहे संक्रमण करवुं अथवा निम्न निम्न करवुं अथवा व इव्यना गुण पर्यायमां रमण थाय ठे. एवी रीते न्यारो न्यारो स्वरपर विचार पटसे आत्म इव्य निम्न विचार. पुद्गलादि पांच इव्यने पर जाणी अथवा स्वजीवइव्य सिवाय पद इव्यने परजाणी तेनो विकल्प टाळी पोतानो उपयोग प्रत्येक इव्य गुण पर्याय एक एकनो जूदो जूदो विचार थाय. ते पृथक् कहेतां जे निर्मल अने वितर्क कहेतां स्वरपरनो विचार करवो. एवी रीते एकाग्रपणे जे ध्यान ते पृथक् स्वरपरनो विचार नामा पहेलो पायो जाणवो. एवी रीते परत्यागी स्वसत्ता स्वरूपमां उपयोग थीर करे ए पद सर्वे गुरु व्यवहारनो ठे तेने ज्ञान धकी जेद ज्ञान कहीए. ध्यान अकी मुख्य ध्याननो पहेलो पायो कहीए. ए पायावालो स्वर्ग गति पामे ए पायो आत्मा गुण-वापायी अग्यारमा गुणगणा सुधी होय. ए पायावासाने श्रेष्ठ जोग उत्कृष्टतानुं साधन थाय.

हेवे एकत्व वितर्क अप्रविचार नामा बीजो पायो—पटसे पोताना आत्म इव्य सिवाय अन्य जीव इव्य तथा धर्मादिक पांच इव्यना इव्य गुण पर्यायनुं ध्यान ठोडी एक पोतानाज गुण पर्याय पोतानां एकत्वने प्यावे पटसे इव्य गुण पर्यायमय एकज हुं आत्मनस्व नुं. निर्मल सिद्ध परमात्मां अने पोतामां कांड जेद जाये नहि. पोताना ज्ञानादिक अनन गुण पर्यायनुं एकत्वपनुं एक

સમયે પરિણતિનું પોતાનાજ સ્વરૂપથી તન્મયતાનું કરવું, માટે એકત્વ વિતર્ક અપ્રવિચાર કહિયે. પણ હ્રદાં વિતર્ક કહેતાં, શુજ્ઞ જ્ઞાના-વલંબીપણે, અને અપ્રવિચાર કહેતાં વિકલ્પ રહિત, દર્શન જ્ઞાનનો-સમયાંતરે કારણતા વિના, રત્નત્રયીનું એકસમયી કારણ કાર્યતાપણે જે ધ્યાનને ધીર્ય ઉપયોગની શક્તિ છે, તેથી એકાગ્રપણે હોવાથી એજ સ્થાનક વિષે ત્રણે જોગ શુદ્ધ હોય, અને વિતર્ક કહેતાં વિચાર તે પણ થોનોજ હોય, એટલે મનનું ચંચલપણું થોડું હોય, જેમ સમુદ્ર પવન રહિત સ્થિર થાય, તેમ મન વિકલ્પના કલ્લોલો વગરનું સ્થિર થાય, એટલે અર્હિયાં વિચાર છે પણ સૂક્ષ્મ છે, એટલે એ ધ્યાન અવધિ-જ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાનનો ઉપયોગ દેતાં ઘની શકે નહિ શામાટે કે અવધિ, મનઃપર્યવજ્ઞાનનો પરાનુયાયી છે એનો વિષય રૂપી દ્રવ્યને જાણવાનો છે. અને આ ધ્યાનનો વિષય સ્વઅનુયાયી અને અરૂપી દ્રવ્યને જાણવાનો છે માટે એ બેનો ઉપયોગ અન્યોથન્ય પ્રતિપક્ષી છે તે માટે એ ધ્યાન શ્રુતજ્ઞાનોપયોગથી નિપજે, એ ધ્યાન થકી નિર્મલ કેવલજ્ઞાન પામે; પણ એ ધ્યાનથી મુક્તિ પામે નહિ, શામાટે કે એ પણ યોગાદિ પ્રાપ્તિ છે, તે કારણ માટે. એવી રીતે એકાગ્રપણે એ ધ્યાનને વિષે પ્રવર્તે તેને એકત્વ વિતર્ક અપ્રવિચાર નામે ઘીજો પાયો જાણવો; આ ઉપસા ધ્યાનનો વિષય આગસા પંક્તિના લેખાણ ઉપરથી સર્યો છે. પણ મારા અનુજવમાં નથી. કારણ કે વિષય કપાયથી વિરામ પામેલો નહિ, એવો હું તેથી એવી વુદ્ધિ મારામાં ક્યાંથી હોય? માટે આ વિષય કોઈ અનુજવી પુરુષોની ગુરૂગમથી સમજી લેવો, ઉપરના ધ્યાનમાં પવન રહિત જેમ દીપક અગ્નિ શિલાપ રહે છે, તેમ વિકલ્પ રહિત મનની સ્થિરતા થાય છે, એ ધ્યાન પર્યાયરૂપ છે, ધારમા ગુણભાષાના અંત સુધી એ ધ્યાન છે—

હવે સૂક્ષ્મક્રિયા અપ્રતિપાતી નામે ત્રીજો પાયો—ઘીજા પાયાના અંતે કેવલજ્ઞાન પામી તેરમા ગુણભાષામાં કેવલજ્ઞાન દર્શન ઉપયોગમાં

वर्ते इहां बीजुं ध्यान ठे नहि, तेवारे तेरमाने थंते चौदमे जतां बीजो पायो शुक्लध्याननो जाणवो. एक काय योग बाहिरथी रुंधेसो ठे. तथा मन जोग, वचन जोग, समस्त रुंधेसा ठे. तथा केटसाक आचार्य कहे ठे के बाहिरज रुंधेसा ठे, एवी रीते बादर जोग रोकीने तथा वचन कायाना, सूक्ष्म जोग रोकी अयोगी थयो, त्यां अग्रतिपाती आत्मानुं निर्मलरीयं अचक्ष परिणाम ते सूक्ष्मक्रिया अग्रतिपाती पायो जाणवो, सत्ताए पंचाशी प्रकृति हती ते मध्ये बोहोत्तेर खपावीने पासीनी तेर रही, ए बीजो पायो जाणवो.

हवे चोयो पायो उच्चिन्नक्रिया निवृत्ति नामे कहिए विये. जे जोग कायानो सूक्ष्म रखो हतो, ते पण रोक्वो, एटसे सर्वे जोग रुंध्या, ते सर्वे क्रियानो इहां ठेवद थइ गयो, थने इहां शैलेशिकरण करे, एटसे शैल कहेंतां, पर्वत जेम कोइ पवनथी कंपे नहि तेम अजोगी मुनिश्वर शैलेशिकरणे पदोंच्या थका निःकंप पणे रहे. तेर प्रकृति जे रही हनी तेनो पण त्यां दाय करीने थकर्मां थाय, सर्व क्रिया रहिन थइने स्वस्वरूप प्रगट करे ए ध्याननुं नाम समुच्चिन्न क्रिया. शुक्लध्यान पण ठे, हवे ध्याननो चोथो पायो ध्यानां थकां शरीर, थवगाइना, थावयुं ए सर्व थकी थसगो थइने मोदमां जाय ए शुक्लध्याननो चोयो पायो कसो.

हवे ए शुक्लध्यानना चार पायानां फस कहे ठे. प्रथमना जे ये पाया ठे तेमांना पदेसा पायाने ध्यावावासो—ऊपशम नाव होवारी. पंगेतो देवशोके जाय, थने दायक नाववासो बीजो पायो थंन मुथी पुगे करी केवडज्ञान पामे. थने ऊपरना ये पायामांना सूक्ष्मक्रिया अग्रतिपाती पायामां मरण ठे नहि. थने चोथे पाये पदोंचीने मोद जाय ए पाया पंगे नहि. माटे ए बीजो थने चोथो थंने पाया मोद गतिना दातार जावना. शुक्लध्यान वासो यथार्थ पदार्थ देखे, आ-

ध्वनो नाश देखे, ने संसार स्वरूप ए जवनी परंपरानुं कारण देखे. अन्य पदार्थों सर्वे आत्मा थकी विपरीतपणे जाणे. ए शुक्लध्यानना त्रिसामानां एवी रीते जाणे देखे. तथा शुक्लध्यानना त्रणे पायामां उत्कृष्टि शुक्ललेश्या जाणवी. चोथो पायो जे ठे ते तो लेश्या रहित ठे. तो बीजा दोष तो होयज क्यांधी ? पण शुक्लध्यानना पहेला पायार्थी शुक्लध्यानवाखाना जोग पण सर्वे शुद्ध होय. ए शुक्लध्याननुं लक्षण कहिए ठिये. अहिंसक होय, मोह रहित होय, स्वपर विवेकी होय, तत्त्वबुद्धि होय, बली अवंध थयो माटे उपसर्ग, परिसहयी कंपे नहि, निर्जयपणे वत्ते, सूक्ष्म अर्थने विपे पण मुंजाय नहि, निःशंकपणे रहे, मोह मायाना लक्षण थकी तथा सर्व संजोग थकी जूदो रहे, ए सर्वे विवेकनां लक्षण जाणवां, देह तथा उपकरणनी त्याग घुडिए असंग अनुष्ठाने वत्ते, एवी रीते जे मुनि ए लक्षणे ध्यानादिकने विपे प्रवत्ते, ते ज्ञान पामे. ए रीते ध्याननो क्रम जाणीने जे प्रवर्त्तवुं एज परमात्मानी आज्ञा ठे, एवी रीते ते आज्ञानो अन्यास करशे ते संपूर्ण अध्यात्मज्ञानी थशे. हवे ए ध्याननो महिमा कहिए ठिये.

के ज्यां एवुं परिपक्व उत्कृष्ट ध्यान पामे थके इंद्र, चंद्र, नागेंद्रनी पदवीने तो ए मुनीश्वर तृण वरोवर गले ठे. शामाटे के आत्मानो प्रकाश मुखे करे, एवुं ज्ञान प्रगटे, ने बली जवनो नाश करे. माटे एज ध्यानने सेवो, अने जे कामातुरी होय ते पण कामदशाने ठगे, शामाटे के जरु स्वभाव जाणीने विषय सुखनो त्याग करे, पण रागदशा ठंडवी तो घणी छुप्कर ठे, अने जे ध्यानवंत मुनीश्वर ठे, ते तो परमात्माश्च साक्षात् दरशे ठे, ते ध्यानमां तृप्ति पामीने फरीने ते रागादिक न वंठे, अने बीजा जे जीवो रखा तेने रात्रि सर्व निद्रामां जाय ठे, अने ध्यान दशावाखाने रात्रि तो उंछव, महोछव सरखा आनंदमां जाय ठे, जेम हवड कुवानुं पाणी मोळाएवुं

યગમેયું હોય, તેવું ધ્યાન વિનાનું મન જાણવું. અને જેને સર્વ ચક્રી સિદ્ધિ ફલની ઇચ્છા હોય તે ધ્યાનરૂપી ઘટમાં મનરૂપી જલ ઝરે તો નિર્મલ થાય, જેમ હવરુ કુવાનું પાણી ઘટમાં ઝરવાથી નિર્મલ થાય છે, તે પ્રમાણે જાણવું. સર્વ ક્રિયાનું ફલ તે ધ્યાનથીજ છે. અને ધ્યાન તે પરમાર્થનું કારણ છે. વહી અતિશય અનિષ્ટ વિષયપણું હોય અને પણે પ્રકારે તે ઝડપના કષ્ટમાં પડ્યો થકો પણ નિશ્ચયપણું ન ઠંકે તેને આત્મા વિષે સ્ત્રીન કહીએ. પ્રગટ દીઠો જે મોદા સુખરૂપ સૂર્ય તેને કેમ ઠંકે? અપિતુ નજ ઠંકે. વહી જેણે શાસ્ત્રના વિચારથી નાસ્તિકતાય તદન દૃષ્યો છે, તેનુંજ જ્ઞાન મોટું છે. જેમ સૂર્યના તેજમાં ચંદ્રમા ઘટ નહાય તારા તથા દીપકનું તેજ સમાઈ જાય છે, તેમ ધ્યાને કરીને જેદાણો છે અજ્ઞાનરૂપ અંધકાર જેનો તે પ્રાણીને મહા આનંદ રૂપ આત્માનું તેજ તે અનુનય જ્ઞાનમાં શોષી રહ્યું છે. વહી તે પ્રાણીને ધણા કાલનો સમતા સ્ત્રી સાથે વિયોગ હતા તે એક દાણમાં જામ્યો અને સંયોગ થયો. એવો ધ્યાનરૂપી પરમમિત્ર મારે પરમ હેતુ છે. ને મને પરમ વહાલો છે એમ ધ્યાની પુરુષો કહે છે. સંસારના કૃત્રિમ મિત્ર ચક્રી શું ?

હવે ધ્યાનનું ઘર વસ્ત્રાણીયે વિષે—કે જ્યાં કામરૂપી તાપ તો છે નહીં ને શીતરૂપ શીતલ સુગંધે ઝરેલી ઘેઠકો છે, ત્યાં વહી મોટી સમતારૂપી તણાઈ કહેતાં ગાદી તકીએ ઘેઠો છે. પરલે ધ્યાન મંદિરમાં આત્મા ઘેઠો ચક્રો, નિવૃત્તિ રાણી સાથે પરમાનંદને જોગવે છે વહી જ્યાં શીતરૂપ સિંહાસન છે. હંડિયદમન રૂપ શાંતજલ ઝરેલું છે. સમતારૂપી પોઝીયા યાદા છે. આત્મા પરમાત્મામાં અંતર રહ્યો નથી અને પંક્તિ સોઝોના ઝયડા વિવાદ ધણા હતા તે ય સ્થાનકે ધ્યાનરૂપી મંધિગણે સર્વે તોડી નાંખ્યા. અને તરફણ આત્મા અને પરમાત્માને અનેદણે કરી દીધો.

દ્વે અમૃત રસ વતાવીએ ઠીએ—અજાણ છોકો ઘણે ઠેકાણે
અમૃતરસ માને છે પણ જ્ઞાની છોકતો ધ્યાન વિષેજ અમૃત માને છે.

સ્વાગતાવૃત્તમ્ ॥

કામૃતં વિપજ્ઞેતે ફણિલોકે । ક્ષયિણ્યપિ વિદ્યો ત્રિદિવે વા ॥
કાપ્સરો રતીમતાં ત્રિદશાનાં । ધ્યાન મેવતદિદં બુધ સેવ્યં ॥
ગોસ્તનેપુ ન સિતાસુ સુધાયાં । નાપિ નાપિ વનિતાધર વિવે ॥
તં રસં કમપિ વેત્તિ મનસ્વી । ધ્યાન સંજવધૃતો પ્રયતે ચઃ ॥

અર્થ—જાગ છોકમાં અમૃત ક્યાં થકી હોય ? એ વિચારા વિષયમાં
રંગાઈ ગણલા છે. કોઈ કહેશે કે ચંદ્રમામાં અમૃત છે તોપણ તે વાત
જાસન થતી નથી કારણકે તે દિને દિને ફીણ થતો જાય છે. જ્યાં
ફીણપણું હોય ત્યાં અમૃત ન હોય. કોઈ કહેશે કે દેવ છોકને વિષે
અમૃત છે તે પણ સંજવતું નથી; દેવજોકો પણ અત્યંત વિષયરસે વ્યાપ્ત,
અપ્સરાના રંગમાં રંગાણલા છે. ર્ષાદિ વહુ દોષોએ કરી અને મરણ-
દિના જપે કરી વ્યાકુલ છે. માટે ફક્ત ધ્યાનમાંજ અમૃત છે તે માટે
હે પંક્તિ ! ધ્યાનનુંજ સેવન કરો.

વીજા ઇંદનો અર્થ—કેટલાક છોકો ગાયના હુધમાં અમૃત
માને છે. કોઈ સાકરમાં માને છે. કેટલાક છીના ઇંદમાં અમૃત માને છે
પણ જે જે ઠેકાણે છોકો અમૃત વતાવે છે તે અમૃત નહીં ઠતાં વિષ-
યાદિક વિકાર જેરમય છે પણ તે અમૃતરસ નથી અને અમૃતરસ તે
તો અપૂર્વ છે, તેને તો અનુજવી પુરુષોજ જાણે છે. અમૃતરસ ચાહ્યા
પઠી વીજો રસ ચાહવાની તૃષ્ણા હોતી નથી. માટે શુદ્ધધ્યાનરૂપી
અમૃતનો આસ્વાદ સેનારોજ મુક્તિના સુખને પામે છે. એ ચાર ધ્યાન-
માંથી પ્રથમનાં આર્ત રોડધ્યાન અવશ્ય ઠાંકવા યોગ્ય છે અને ધર્મ-
ધ્યાન આદરવા યોગ્ય છે. એ ધર્મધ્યાનથી મુક્તિ નથી પણ મુક્તિનું
કારણ પાપ અને દેવલોકના સુખને પામે. અને શુદ્ધધ્યાનના પ્રથ-

મના થે પાયા તેમાં ઝપશમીને પહેલો પાયો તે સ્વર્ગના મુલનો દાતાર
 ઠે થને દ્વાયકવાલો વીજો પાયો પામે તે કેવલજ્ઞાન થને મુક્તિનો
 દાતાર ઠે. પચી કોશ્ક જીવ સ્વર્ગને પામે પણ ઘણા જીવો અહિં-
 આંધી ઝંચે ધની મુક્તિને પામે. જે પહેલો પાયો આઠમાથી તે દશમા
 ગુણગણા મુખી ઠે ત્યાં મરણ નથી. અહિંયાં જે સ્વર્ગની ગતિ
 પહીં ને નીચલા ઝપલા ગુણગણાને આશ્રયે કહી ઠે. મરણ થવાનું
 હોય તો ઠઠે સાતમે આઠીને મરણ કરે અને ચડેતો અગીઆરમા
 ગુણગણે જડને મરણ કરે કેમકે અગીઆરમા ગુણગણે શુક્લધ્યાનનો
 પહેલો પાયો સંતરે ઠે. અને આઠમા નવમા અને દશમા ગુણગણે
 મરણનો અત્રાવ ઠે અગીઆરમાવાલો મરણ કરેતો સર્વાર્થસિદ્ધ
 વિમાને જાય. ને આઠમાથી ચઢતાં અગીઆરમું ન સ્પર્શતાં ધારમા
 ગુણગણે જાયનો ને અવધ્ય ચોદમે ગુણગણે જડ સિદ્ધિ પદને પામે.
 દશમા ગુણગણાના અંતે મોહનિય કર્મનો ક્ષય કરે તો ધારમેજ જાય
 પણ અગીઆરમે જાય નહીં. ધારમા ગુણગણે ગણલો જીવ શુક્લધ્યા-
 નનો વીજો પાયો ધ્યાય. ત્યાં ત્રણ કર્મ જે જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી,
 ને અંતરાય તેનો નાશ કરે. અને મોહનિય કર્મનો તો દશમાના અં-
 તેજ નાશ કર્યો ઠે. એમ ચારે ધનધાતી કર્મનો ક્ષય થયો. ૫ ચારે
 કર્મ આત્મગુણની ધાત કરવાવાલાં હતાં માટે ધાતીકર્મ કહેવાય.
 ધાતીનાં ચારકર્મ તે આત્મગુણની ધાત કરનાં નથી માટે તે ચારને
 અધાતીકર્મ કહી ૫. તે તો શુભાશુભ કસને દેશ્વાનનારાં ઠે. પણ જે
 ધાતીકર્મ ને વીજા પાયાના ધ્યાનથી નાશ થાય. તે ધણી કેવલજ્ઞાન
 પામે ૬૨ મુક્તિ પામે નહીં; કારણકે ધારમા અને તેરમા ગુણગણે
 મરણ નથી પણ તાદૃશ્ય મુક્તિનું કારણ ઠે. વીજો પાયો અયોગી-
 ૬૩ને આરે ૬૨ મુક્તિ ન થાય. કર્મ પ્રકૃતિ થતોનેર મરણે. આત્માને
 હૃદયને કરે અને ચોપો પાયો ધ્યાનાં ચકાં સર્વે કર્મનો નાશ કરે ૫
 પાયાના અંતે મુક્તિ પામે.

द्वे जे ध्यान कह्युं तेनो सार संक्षेपधी देखारुं तुं—परजा-
वनो त्याग करी, मननी चपलता टाली आत्मस्वभावमां स्थिर धवा-
यीज मुक्ति थाप. एवा जीवने अहिंसां जीवतां पण मुक्तिज ठे
एस जाणवुं.

मासुज्जह मारज्जह, माडस्सह इष्टणिष्ठ अत्थेसु ।

धिरमिच्चह जइचित्तं, विचित्त जाणप्पसिद्धीए ॥

हे जव्य जीवो ! ध्यानना अनेक प्रकार ठे ते ध्यान सिद्धि करवा
माटे इष्ट अनिष्ट वस्तुमां मोह करशो नहीं, राग करशो नहीं, अने
द्वेष पण करशो नहीं अने चित्तने आत्म स्वभाव मांहे स्थिर थापो.

मा चिष्ठह मा जंपह, मा चित्तह किंचिजेण दोइ धिरो ।

अप्पा अप्पम्मिरुं, इए मेव परं द्वेज्जाणं ॥

हे जव्य जीवो ! तमे कांइ शरीरनी चेष्टा न करो. वचनना जड्य
न करो. मनमां शुज अशुज संकल्प चिंतवन न करो. आत्माना परम
स्वभावमां लक्ष स्थिरयोज करी रीज पामी रहो. एस परम ध्यान
होय. मिथ्यात्वजावधी जीव त्रिपमताने पाम्यो ठे. ते सम्यक्ज्ञावे
समज्ञाव करवो. जीव अनादिनो ज्ञान गुणे युक्त वतां पुद्गलनो
संगी पोताना अगुल्लघु स्वभावमांहे जासता अनेक ज्ञेय पदा-
थोंमां ममत्वयी हुं अने मारुं मानी पर पुद्गल रुपने ए हुं तुं एस
जाणी पुद्गलमां रहेछा जे वर्णादि स्वभाव अने मिलण विस्तरण
रुपादि जे पर्याय तेमां रागी द्वेषी थइ ज्ञान अज्ञानरुप, दर्शन अद-
र्शनरुप, चारित्र पराचरणरुप, वीर्य बाधकरुप (करणवीर्य रुप), तप
अतृप्तिरुप (असंतोषरुप), स्वामित्व परस्वामित्वरुप, कर्त्ता परक-
र्त्तारुप, जोक्ता परजोक्तारुप, ग्राहकता परग्राहकतारुप, व्यापकता पर-
व्यापकतारुप, रमण पररमणरुप, दान पुद्गल विषयादि परिणामी,

साज पुद्गल धनादिनो, जोग पुद्गल पर्यायनो जोगी, जपजोग पुद्गल गुणनो, अने वीर्य इंद्रिय कार्यमां, ए प्रमाणे अनंत गुणो विषमताने पास्या. ते मात्र परपुद्गलने पोतापणे जाणवायीज ययुं. नो पोतानुं स्वरूप ज्ञानादि सत्तावंत जेम ठे तेम यथार्थ जाणवायी मयें विषमता मटी समजावनी प्राप्ति थाय.

हीराचंद नामना एक गृहस्थने में पूठयुं के तमे कोण ठो ? ते घोड्यो के हुं हीराचंद तुं. में तेने पूठयुं के आ शरीरनी अंदर मांस, रधिर, हामकुं, चामकुं आदि अनेक पदार्थों ठे तेमां हीराचंद तुं पयुं जाणनार कोण ? तो ते घोड्योके सर्वे मखीने हीराचंद. में तेने पूठयुं के तमे हीराचंद तुं पयुं जाणनार एक ठो के अनेक ठो ? हाडकुं, चामकुं, मांस आदि अनेक पदार्थयुं जाणनार कोण ठे ? हाड, चमांदि अनेक तत्वोयी यनेळां ठे, ते तत्वो अनेक परमाणुंयी यनेळां ठे. अने ते समये समये जुनां विंगरे अने नवां थायतां जाय ठे. तेमांयी पूर्व अथर समयना अनुभववालो कोण ठे ? अनुभवतो एकज स्थानकमां स्थिर रहेतो देखाय ठे. तो ते अनुभववंत कोण ठे ? त्यारे ते कहे ठे के हुं ए वान कांइ जाणनो नयी. पण पटसुं जाणुं तुं के आ शरीर तेज हुं तुं. शरीर ए हुं तुं पयुं जाणनार तमे एक ठो के बहुत ठो ? ते कही. त्यारे हीराचंद कहेके बहुत मखीनेज एक थाय ठे. पण कांइ चीज एकखी होती नयी. में तेने कसुं के बहुत चीज मखीने शाक थाय ठे. ते एक शाक कहेथाय ठे पण साराश बहुत चीजोण मखीने करीके एकखा खूणनीज यइ ? बहुत चीजो मखीने साराश यइ नयी. जेटखी शाकमां चीजो पडी ठे तेणे आप आसरा मुख, स्वाद, विंगरे ओठ्यां नयी. ते एकखा सूणे सदाश, माराश, विंगरे बहुत स्वाद पण कस्यो नयी. मात्र मूण पोताना साराश मुखनेज को ठे. तेम ज्ञापकता शक्तिना कतां तमे एक चेतनाज ठो. जेन शाकमां जेहुं यइयुं खूण पोताना साराश स्वजावने, पाचन

शक्तिने, दस्त साफ करवा विगेरे पोतानी शक्तिने ठोडतुं नथी अने हिंग, आमखी विगेरे परशक्तिने ग्रहण करतुं नथी तेम शरीरमां रहेखो आत्मा पोतानी ज्ञानशक्तिने ठोडतो नथी अने रुधिर मांसादिनी शक्तिने ग्रहण करी शकतो नथी. माटे आत्मा एकज चैनन्य शक्तिवंत, नित्य, अबाधित शाश्वतो ठे. शरीर घट्ट परमाणुनो पिंन ए तमने जाणतो नथी पण शरीरने जाणवावाला तमेज एक शुद्ध चेतना पोतानी शक्ति सहित ठो. तेयी स्वपर स्वरूपने जाणी परस्वरूपनुं ममत्व त्यागी पोतानी चेतनाशक्तिमां स्थिर धवुं.

हवे बार जावनानां नाम खखीए ठीए. (१) अनित्य (२) अशरण (३) संसार (४) एकत्व (५) अन्यत्व (६) अशुचि (७) आश्रय (८) संवर (९) निर्जरा (१०) लोकस्वभाव (११) बोधि दुर्लभ (१२) धर्म जावना.

पढम मणिञ्च मसरणं, संसारो एगया य अणुत्तं ॥

असुइत्तं आसव सं, वरो अ तह णिज्जरा नवमी ॥ १ ॥

लोगसहावो बोही, डल्लहा धम्मस्स साद्गगा अरिहा ॥

एअण्ठ जावणण्ठ, जावेअव्वा पयत्तेणं ॥ २ ॥

(१) अनित्य जावना—आ संसार अनित्य ठे. धन, कुटुंब, राज्य, खल्ली, शरीर, चपल पुद्गल परमाणुंथी वनेखां ठे. ते स्थिर रहे नहि. संध्या रंग समान, वखी पाणीना परपोटा जेवां डाज्जनी अणी ऊपर रहेखा जखविंछु जेवां, वादखानी ठाया जेवां चपल, बिनाशिक ठे. आपणी इछाए चाखतां नथी. तेम आ शरीर अने इंद्रियादिकनी शक्ति, वखी कामजोगादिकनी शक्ति ते पण राखी रहेती नथी तेम आपणी इछाए पण चाखती नथी. एवा अनित्य पदार्थ ऊपर पोतानुं सिद्ध समान आत्मस्वरूप चूकी कोण मूख राग करे ?

(૨) અશરણજાવના—મરણ સમયે ચક્રવર્તી, ઇંદ્ર, તીર્થંકર આદિ ગમે તેવા મોટા પુરુષોને પણ ધન, કુટુંબાદિક કોઈપણ ઘંચાવી શકતું નથી. તેમ રોગાદિકની વેદનાને પણ કોઈ મટામી શકતું નથી. ઇટલે કોઈ કોઈનું શરણ થતું નથી. સંસાર માંહે જન્મ મરણ અને નરકાદિ ડુર્ગતિની વેદના મટાડવાને છી, ધર્મી, પુત્ર, માતા, પિતા, સજ્જન, હેતુ, નોકરો વિગેરે કોઈપણ શરણ થતું નથી. પણ ડુર્ગતિ આદિથી ઘંચાવવાને એક આત્મધર્મ એજ શરણ થાય છે. અને આત્મધર્મના દાતાર પોતાના ધર્માચાર્ય તે પણ વ્યવહારથી શરણ જાણવા. એમ અશરણ જાવના જાવવી.

(૩) સંસાર જાવના—આ સંસારને વિષે સર્વે જીવ, લોકા-કાશમાં રહેલા સર્વે પુદ્ગલોને વિષયજાવે તથા કપાયજાવે, તથા સર્વે વર્ગણા પણે જોગવી ચૂક્યા છે. જે પોતાની માતા હતી તે છી તથા જે છી હતી તે માતા, જે પિતા હતો તે પુત્ર તથા પુત્ર હતો તે પિતા, શેઠ હતો તે નોકર તથા નોકર હતો તે શેઠ, જીલ્લ આપનારો હતો તે લેનારો થયો તથા લેનાર હતો તે આપનાર થયો, તથા શત્રુ તે મિત્ર, મિત્ર તે શત્રુ, જે સુંદર ઘડીવાલા મહા ઘણવંત હતા તે કોઠાદિક મહારોગોળ પીમ્તિ, દીન, દુઃખીયા, દરિદ્ર થયા, જે નિગોદાવસ્યામાંહે વહુ દુઃખના જોગી હતા તે દેવાદિક રિદ્ધિને પામ્યા, અને જે દેવાદિક રિદ્ધિવંત હતા તેજ એકંદ્રિય, વિકલંદ્રિય, નરકાદિ પરતંત્રપણે વેદનાના જોગદારી થયા, વહી જે મહંત પૂજાને પામતા હતા તેજ મહા નિંદવા યોગ્ય થયા, કેશર ચંદન પુષ્પાદિકના જોગી હતા તેજ કેશર ચંદનાદિ એકંદ્રિયની ગતિ પામી પોતાના અંગે વેદન જોદનની વેદના સહી અન્ય જીવોને જોગના કારણ થયા, એવી એવી રીતના અનેક સંવંધો સંસારને વિષે સર્વે જીવો કરી ચૂક્યા છે. એવો વિકરાલ જયંકર વિચિત્ર

गतिवालो आ संसाररूप समुद्र अथाग जाणी हे चेतना ! तारे पोतानुं आत्मतत्त्व चूकी, आ संसार समुद्रना किनारे निर्जय रहेवुं ए तने घटतुं नयी. एवा संसारमां त्रमण करतां हे जीव ! तें अनंत पुद्गल परावर्तन कर्पा, हवे तारी निर्मल ज्ञायकता शक्ति संजाली तारी सत्तानृमिमांहे प्रवेश कर. संसार त्रमण करतां रागादिक विषमता परिणामे करी तारा ज्ञानादिक गुणची खाली रह्यो. हवे संसार त्रमणने वधारवावाला एवा रागादि परिणतिना विषमजावने तुं न कर. ए विषमताने मटाडी समजावनो खाज लेवो ते सामायक जाणवुं.

(४) एकत्व जावना—आ जीव संसारमां पोते एकलोज आवे अने पोते एकलोज जाय, सुख दुःखादि विषाक पोते एकलोज जोगवे. पण तेमांहेची कोइ जोगववा लागे नहीं. तेम पोताना ज्ञानादि गुणो ते पण पोते एकलोज पामे, जोगवे, एम एकत्वजावना जाववी.

(५) अन्यत्व जावना—पोतानो आत्मा ज्ञानरूप ठे अने शरीर जड अचेतन ठे. परस्पर निन्न ठे. आत्मा ते शरीर नयी अने शरीर ते आत्मा नयी. शरीरना वर्ण गंध संस्थानादि ते आत्माना नहीं अने आत्माना ज्ञान दर्शन चारित्रादि ते शरीरना नहीं. जे शरीरनुं ते सर्वे आत्माची अन्य ठे. धन, सज्जन, राज्य, वागादि सर्वे आत्माची अन्य जाणी ते उपरची ममत्व अने रागादि ठोडी उदासिन्नपणे पोताना स्वरुपमां स्थिरयोज थवुं.

(६) अशुचि जावना—शरीर ते रस, रुधिर, मांस, मेद, अस्थि, मज्जा, वीर्य, पण, आंतरंगां, नसो, जाख, विष्टा, मूत्र, पित्त, श्लेष्म आदिनुं पिंड त्वचावने ढंकायसुं, ठेकाणे ठेकाणे केशोना जुंन अने श्वांची व्याप्त ठे पुरुषना नव अने स्त्रीना चार छारे नगरना खासनी पेठे जुगंधी वहेती रहे ठे एवुं शरीर कोइ काळे पण पवित्र होतुं

નથી, હજારો સમુદ્રના પાણી અને પૃથ્વી જેટલી માટીથી મોંઘું ધોડ પત્રી એક કોગલો મોંઢામાં જરી પીવાના પાણી જેગો નાલી કોણે પીવા આપે તો તે શુરુ કહેવાતો નથી. વલી કોઢ, જલોદર, જગંદર, વહી ક્રમીતીશેષ કરીને આકુલ અને કંઠમાલ, ફઢમાલ, કઠોદર, મરોદર, જૂગ, તૃષા, કામ આદિ અનેક રોગોનું ઉપાદાન જે માંહે અનેક રોગોથી વ્યાસ હીણમાં નિકું, હીણમાં ફીકું, પ્રેત સરહું ઇયું આ જીવ ને ગર, નિર્મલ આત્મ અંગ, અનંગ, અવિચલસુલની ગાળને પૂરી કોણ મૂયં રાગ રસે રીંકે ? એમ જાણી શરીરાદિકનો રાગ ઠોંગી નિર્મલ આત્મ અંગ માંહી સ્થિર થયું, તે સમતાવ જાણવો.

(૭) આશ્રવ જાવના—વહી મિથ્યાત્વ પડલે હલટી સદ-હતા અને કાંઈનું કાંઈ જાણવું, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય, અને મન, વચન, કાયાના યોગ પ પાંચે રસને કર્મ પરિણામ આવે છે. આત્મા કર્મપુદ્ગલવર્ગના સાથે બંધાય છે. તે જ્ઞાનાનંદી પોતાનું મ્થરુપ પોતાના ઉપસોગમાં ગલ્વવાથી અને મિથ્યાત્વાદિકથી પરતાવનો રસ ન આવે, ઈથી મંતાવથી ગંકવું. વહી દાનાદિકે કરી જુનકર્મ બંધાય છે, અને વિષય કષાય પરિણામે અજુન કર્મે બંધાય છે, ઈથી બંધ પ્રવૃત્તિ આત્મમનાને ચૂકાવનાર સંસાર ટ્રમણ કરાવવાવાટી હેપ જાણી આશ્રવના પરિણામ તત્ત્વી ચૈતન્ય પરિણામી થઈ મત્તા સમાધિ માંહે સ્થિરથોત થવું, તે સમતાવ જાણવો.

(૮) મંચર જાવના—વહી જે ક્રિયા વાચ્ય પ્રવૃત્તિ અને અંતર પરિણામથી આશ્રવનું રોકાવું થાય, તે મંચર જાવના. જેમ દહ્માદિક પરિણામે શ્રોત્રાદિક આશ્રવનું રોકાવું થાય, મિથ્યા પરિણામે આશ્રવ આશ્રવનું રોકાવું મમ્મલ જાવે થાય, અવિરતિ પડે પંચદંડિય અને સ્વદિકના જોતમાં રાગ રક્તનાં રિત્ત પરિણામે રોકાવું થાય. મન, વચન, કાયાનાં યોગની અગુલ જાવમાં પ્રવૃત્તિ તે પડટાવીને

જ્ઞાનાદિક આત્મ ગુણમાંહિ પ્રવર્ત્તાવવા અને આત્મ ધર્મના દાતાર
 ઇવા દેવગુરુ શાસ્ત્રના આદર સન્માન માંહિ પ્રવર્ત્તાવવા, વલી પ્રમાદ
 જાવે આવતા કર્મ રસ પરિણામને શુદ્ધ ઉપયોગે શુદ્ધ સત્તારસી પરિ-
 ણામે રોકવા તે આત્મી સંવર જાવના જાણવી.

(૧) નિર્જરા જાવના—જેમ કોઈ વસ્તુમાં દાવી રાખવાથી આં-
 ધાનું ફલ પાકે છે, તેમ તપે કરીને કર્મનું પચાવું, પૂર્વ સંચિત કર્મનું
 લવું તે નિર્જરા. તે નિર્જરા અકામ, સકામ વે જેદે છે. અકામ નિ-
 ર્જરા શુજાશુજ કર્મ ઉદય આવેલાં જોગવવાથી થાય છે, તે કંઈ
 વંઠિત ફલને આપે નહિ. સકામ નિર્જરા કર્મનું અનિષ્ટપણું જાણી
 જ્ઞાન શક્તિય કર્મ રસ જારવાને થયે પદવિધિ વાણ, પદવિધિ અ-
 ન્યંતર તપે કરી કર્મ રસને નિરસ કરવો. તે આત્મ પરિણામમાં
 જોરેલો કર્મ રસ, શુદ્ધાત્મ જાવના કામી થઈ ઠોકવો તેને
 સકામ નિર્જરા કહીય. તે સકામ નિર્જરા જ્યાં સુધી દેહને પોતા-
 પણે જાણ્યો છે ત્યાં સુધી યત્ન શકે નહિ. અને અકામ નિર્જરા તો
 મિષ્ટાહ્લેષી અનંતીવાર કરી તે કંઈ લેવે આવી નહિ, જે માટે જિને-
 શ્વરની આજ્ઞાપ તપધર્યા આદરવી, માટે જીવાંજીવ પરિણામને
 જાણી, પર પરિણામ માંદે રાગ, રીક, સ્વીજ તજી પોતાના શુદ્ધાત્મ
 જાવમાં સ્થિરજાવે રહેવું, પોતાના જ્ઞાનાદિક સ્વજાવના જોગી,
 અનુજવી થઈ અલંકાર ધારાપ આત્માનંદ આસ્વાદ લેવો. પુદ્ગલ વર્ણ-
 દિક ઉપરનો રસ જ્યાં સુધી આત્મ પરિણામ માંદેથી નિકલતો નથી
 ત્યાં સુધી નિર્જરા થતી નથી. માટે વાણ થને અન્યંતર તપ આત્મ
 પરિણામમાંથી પર પરિણતિનો રસ કાઢવાના નિવર્ત્તવાના કામી થઈ
 હલ્ય જાવથી આદરવો, અંતર પરિણામમાંદેથી પુદ્ગલ ગુણ પર્યા-
 યનો રસ કાઢવાનો જાણવાવિના ધાહિરના તપાદિક કરનાર વાણ
 તપસ્વીની પેઠે માત્ર કાયકેશ કરે છે. માટે પુદ્ગલ રસે રીજેલા
 આત્મ પરિણામને જિનવાપી રસે ધોઈ આત્મરસે રત્ત થઈ, પરમા-

નંદ જોગી થવું, પુદ્ગલ રસે રીંજેલો ચેતના અનંત કાલથી કર્મ વિપાકના કટુક રસ જોગવી વારંવાર જન્મ મરણાદિક કરતો મોહની નિંદ માંહે અચેતન સરલો થઈ, જન્મતાથી જન્મવત્ વની રહ્યો છે, તેજ કર્મ રસ અજાણે સરસ સુરસે રસી થઈ પરમપૂજ્ય પદને પામે; માટે કર્મ રસની રીંજ, રાગ, તજી સમજાણે વર્તવું ઊપર જે વાણ્ય અન્યંતર તપ સભ્યો તે નીચે પ્રમાણે.

અણસણમૂળોઅરિયા, વિત્તીસંલેવણં રસચાઈ ।

કાયકિલેસો સંલીણયા ય વજ્જો તવો હોઈ ॥

અણસણ—અગ્નની ઇચ્છાનો નિરોધ તે અપવાસ, ઠઠ, અઘ્માદિ અગ્ને પકાસણાદિક તે ઇત્વર અણસણ જાણવું; અગ્ને આયુષ્ય નિકટ જાણી માત્ર, પદ્મ, અગર કેટલાકદિવસ પહેલાં જાવજીવ સુધી અજ્ઞાદિકને ન ઇચ્છવું—જોગવું, તે યાવત્કથિક અણસણ જાણવું.

ઝણોદરી—પેટ પુરું જરવાની ઇચ્છા નહિ, પટલે જાત પાણીની ન્યૂનતા કરવી, તથા ઊપકરણો તેમજ રાગાદિક કપાપની ન્યૂનતા કરવી.

વિત્તીસંલેવણ—શરીરના જોગ ઊપજોગની વસ્તુ સંજમ અર્થે જે વાપરવામાં આવે છે તેમાંથી ઘટાડવું, પટલે સમ્યા, આસન, આહારાદિકમાંથી ઘટાડવું.

રસચાઈ—પટલે—દહીં, ડુધ, ઘી, તેલ, મીઠાશ, પકવાન સુશ્વડી પ્રમુદ્ધ, ય ઠ વિગત તથા મદ, મદિરા, માંસ, માંસાણ અગ્ને પંચેન્દ્રિયના વિષયોને ઇચ્છવું નહિ, અગ્ને વિષયોના કારણ ધન, સ્ત્રી આદિને ઇચ્છવું નહિ, જોગવું નહિ.

કાયકિલેસ—કાયા ઉપર સોચાદિક કષ્ટ પટે અગર પાણીસ પરિસ્થિતિ આગ્યા ઠતાં પણ અસંપમની ઇચ્છા નહિ.

સંલીણયા—એના ચાર જેદ છે, ઈંદ્રિયસંલીનતા, કપાય સંલી-
નતા, યોગ સંલીનતા, વિવિક્ત ચર્યા સંલીનતા. કપાયને. ઇચ્છવા નહિ
આદર કરવા નહિ, મન વચન કાયાના જોગ અસંજમમાં પ્રવર્તાવવાને
ઇચ્છે નહિ. ઈંદ્રિયોને વિષયમાં પ્રેર્યાની ઇચ્છા નહિ, સંજમ યત્ના ન
રહે એવી વસ્તુને ઇચ્છવી નહિ.

એમ ઠ પ્રકારે ઘાહ તપ જાણવો; તે સર્વથી અને દેશથી એવા બે
જેદે જાણવો; અંતર ડટ્ટીવિના ઉપર સહ્યા પ્રમાણે ઘાહ તપ મિથ્યા-
ડટ્ટી જીવ પણ કરી શકે; અને ઘાહ શરીરને તપાવે માટે ઘાહ તપ
જાણવો.

પાયઞ્ચિત્તં વિણહં, વેયાવચ્ચં તદેવ સજ્જાહં ॥

જ્ઞાણં ઝસ્સગ્ગો વિઅ, અપ્પિતરહં તવો હોઈ ॥

અર્થ:—પહેલું (પાયઞ્ચિત્તં કે) પ્રાયશ્ચિત્ત તપ ઇટલે કીધેલા અપ-
રાધની શુદ્ધિ કરવી. કપટ રહિતપણે સાગેલા દોષને ગુરુ આગલ
પ્રકાશ કરી તેની ગુરુ મુખથી આલોચણા લેવી તેના દશ જેદ છે. માત્ર
ગુરુની આગલ પોતાના કરેલા અપરાધનું કથન કરવું તથા ગોચરી
પ્રમુખનું જે આલોચવું તે પહેલું આલોચન પ્રાયશ્ચિત્ત. પૂંજ્યાવિના
પાતરું પ્રમુખ પરઠવવાથી મિઠામિ હુક્કડ દેવું તે ઘીજું પ્રતિક્રમણ પ્રા-
યશ્ચિત્ત. શબ્દાદિક વિષય ઉપર રાગાદિક કર્યાથી તેનું આલોચન
કરવું અને ઘીજું મિઠામિ હુક્કડ પણ દેવું ઇટલે યજ્ઞે વાનાં કરવાં તે
ઘીજું મિથ્ર પ્રાયશ્ચિત્ત. અગુરુ જ્ઞાત પાણી પ્રમુખનો જે ત્યાગ કરવો તે
ચોપું વિવેક પ્રાયશ્ચિત્ત. કુસ્વપ્નાદિક દીઠાથી કાયોત્સર્ગ કરવો તે
પાંચમું કાયોત્સર્ગ પ્રાયશ્ચિત્ત. પૃથ્વીકાય પ્રમુખનો સંપદ થવાથી
નીવી પ્રમુખ જે ઠમાસીપર્યંત તપ કરવું તે ઠળું તપ પ્રાયશ્ચિત્ત.
પૃથ્વી આદિકનો સંપદ થવાથી કાંઈક દિદ્ધા પર્યાપની ન્યૂનતા
યદ્ હોય તે અપરાધનું નિવારણ કરવાને જે હુર્દમ તપ કરવો

તે સાતમું વેદ પ્રાયશ્ચિત્ત. મૂલ ગુણ જંગ થવાને લીધે સર્વથા વ્રત પર્યાપનું વેદન થવાથી ફરી જે મહાવ્રત લેવાં તે આઠમું મૂલ પ્રાયશ્ચિત્ત. અતિ સંક્ષિપ્ત પરિણામે કરી કોઈનો ઘાતપાત થઈ ગયો હોય, તો સૂત્રોક્ત વિધિ કરી તપ કરવું, અને ત્યાર પછી ફરી મહાવ્રતને ધારણ કરવાં તે નવમું અનવસ્થાપ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત. સાધવી અથવા રાજાની રાણી પ્રમુલ્હ સ્ત્રીને વિષે સંજોગ થઈ ગયાથી ચાર વર્ષ પર્ણ ક્રિયાસહિત અને લિંગાદિક જેદે રહિત તીર્થપ્રજાવના કરી, ફરી દીક્ષા લેશે જે ગઘમાં આવવું તે દશમો પારાંચિત પ્રાયશ્ચિત્ત. ૫ દસ પ્રકારે પ્રાયશ્ચિત્ત તપ કરવું.

વિણ્ઞા-વિનય તપ, પૃથ્વે ગુણવંતાદિકની જાતિ કરવી, તથા આશાતના ટાઢવી ઇત્યાદિક એના સાત જેદ છે. તેમાં પ્રથમ જ્ઞાનનો વિનય પાંચ જેદ છે. ત્યાં મત્યાદિ પાંચ પ્રકારના જ્ઞાનની વાણ્ઞયી સેવા કરવી તે પદ્ધતિ જાતિ વિનય, પાંચ જ્ઞાનનું અંતરંગ પ્રીતિસહિત વહુમાન કરવું તે વીજો વહુમાન વિનય, પાંચ જ્ઞાને કરી દીઠેજા જાણેજા પદાર્થોની સમ્યક્ પ્રકારે જે અનુભવથી જાવના કરવી તે વીજો જાવના વિનય, પાંચ જ્ઞાનનું વિધિ કરી ગ્રહણ કરવું તે ચોથો વિધિ ગ્રહણ વિનય, અને પાંચ જ્ઞાનનો જે અન્યાસ કરવો તે પાંચમો અન્યાસ વિનય.

વીજો દર્શનનો વિનય એ જેદ છે,

- (૧) ગુરૂપા પૃથ્વે ગુરુ આદિ સંગે ઊચિત ક્રિયાનું સાધવું.
- (૨) અનાશાતના વિનય પૃથ્વે અનુચિત ક્રિયાથી નિવર્તવું અથવા આશાતના કરવી નહિ. ૫વી રીતે દર્શનનો વિનય એ પ્રકાર છે. ૫ એ પ્રકારનો વિનય જ્ઞાન દર્શન ધરણાદિ આત્મગુણે અધિક ધર્માં-વાર્તાદિનો કરવો તે ગુરૂપાનું સ્વરૂપ અનેક પ્રકારે છે. (૧) સત્કાર પૃથ્વે સ્તવન તથા વંદનાદિક કરવાં. (૨) અન્યુજ્ઞાન પૃથ્વે આસનથી

उठवुं. (३) सन्मान एटले वन्न तथा पात्रादिके करी पूजा करवी.
(४) आसनपरिग्रहण एटले अति आदरे करी आसन लावी
आपीने स्वामी ! आ आसन उपर वेसो एम मुखयी कहेवुं तेमज
(५) आसननुं प्रदान एटले मात्र मुख थकी कहेवुं एटलुंज नहीं
पण ते प्रमाणे आसन देवुं. (६) कृतिकर्म एटले बंदना करवी ए
साधु प्रमुखनी अपेक्षाये जाणवुं. (७) अंजलिग्रहण एटले हाथ
जोडवा. (८) आवताने सामे जवुं (९) वेठेसाने (पर्युपासना)
सेवा करवी (१०) जनाराने बोलाववा जवुं ए दश प्रकारे शुश्रूषारूप
पहेसो विनय थाय ठे.

धीजा अनाशातना विनयना पिस्तालीश जेद ठे ते कहे ठे (१)
रूपजादिक चौबीश तीर्थंकर (२) जिन प्ररूपित धर्म (३) धर्मा-
चार्य अथवा प्रव्रजाचार्य (४) व्याख्यान करनार वाचना दातार
(वाचक) (५) वय, पर्याय तथा श्रुत ए ग्रण प्रकारना धिविर
(६) कुल, ते चंझादिक एक आचार्यनी संतति (७) गण ते
पोतपोतामां सापेक्ष कुलनो समुदाय कोटिकादिक (८) संघ ते
ज्ञानादिक गुण सहित साधु समुदाय अथवा गण समुदाय रूप विपे
(९) सांज्ञोगिक, ते एक भंडसिमां जे साथे व्यवहार होय ते
(१०) क्रियामां जे पोताना सरखी क्रियावाला होय ते. एमनी साथे
मतिज्ञानादिक पांच ज्ञान मेखवतां पंदर थया. तेने विपे (१) आ-
शातनानो त्याग करवो, तेमज (२) जक्ति सहित बहुमान करवुं,
तया (३) ठता गुण वर्णवीने यशः कीर्त्ति दीपाववी. एवी रीते
पूर्वोक्त पंदरने ए ग्रण गुणतां अनाशातना विनयना पिस्तालीश जेद
थाय ठे. ए अनाशातना रूप धीजो विनय कसो.

त्रीजो चारित्रनो विनय पांच जेदे ठे. ते कहे ठे:—सामायिक
प्रमुख पांच चारित्रोनी सदृष्टा करवी, तेमज कायाये करी फरसवुं,
आदरवुं, पासवुं तेमज जव्य प्राणीनी आगल प्ररूपणा करवी.

त्रण प्रकारना योगनो विनय कहे ठे:—आचार्यादिकोनो सर्व-
कासने विषे मन, वचन, तथा कायाये करी विनय करवो. एटखे मने
करी मातुं चिंतवुं नहीं. वचने करी मातुं बोखवुं नहीं. तथा कायाये
करी माठी प्रवृत्ति करवी नहीं. तेवी रीतेज ते आचार्यादिकने विषे
मन, वचन थने कायाने शुज प्रवृत्तिमां उदीरवां, प्रवर्त्ताववां ए रीते
त्रण प्रकारे योगनो विनय ते पूर्वोक्त त्रण विनयनी साथे मेलवतां म
जेद विनयना थया.

सातमो लोकोपचार विनय सात जेदे ठे. ते कहे ठे:—(१) गुरु-
प्रमुख जे श्रेष्ठ पुरुष होय तेउनी समीपे बसवुं, (२) आराधना
योग्य पुरुषनी छाये प्रवर्त्तवुं, (३) पोतानी ऊपर उपकार करे तेनी
ऊपर पाठो प्रत्युपकार करवो, एटखे गुरुने जो हुं विनये करी प्रसन्न
करीश, तो ते मने शास्त्र दान देशे, एवा थनिप्राये करी गुरुने ज्ञान
पाणी प्रमुख लावी देवुं, (४) तेमज ज्ञानादिक साधन माटे
जे नात पाणी प्रमुख थापवां, (५) तथा दुःखे करी पीनाएला जे
ग्यान तेनी थोपधादिके करी गवेषणा करवी (६) तेमज देश
तथा कासनुं जाणवुं, जे थवसरे जे ऊचित होय, ते थवसरे ते करवुं,
(७) बन्धीओ (ज्ञानादि गुणे वर्द्धमान) संबंधी सर्व कार्यानि विषे
थनुकुलपणुं एटखे तेमनां कार्य करवामां उजमास रहेवुं. इति ज्ञान-
एवी रीते लोकोपचार विनय सात प्रकारे ठे. एम विनयना सात जेदे
करी बीजुं विनय तप जाणवुं. यद्यपि विनय तो एकज ठे तथापि
ज्ञान, दर्शन, चारित्र, मन, वचन, काया, थने लोकोपचार, ए सात
विषये करी विनय करीए तेवी बीजो विनय तप पण सात प्रकारनो
कसो.

वेयावचं—वेयावृत्त्य तप एटखे ज्ञान, पाणी प्रमुख संपादना रूप
उपटंज दश्ये, ते दश जेदे ठे. यथा:

आयरिय उवज्जाए, थेर तवस्सी गिलाण सेहाण ।

साहम्मी कुल गण सं, घ वेयावच्चं हवइ दसहा ॥

आचार्य ते जेनी पासेयी धर्म प्राप्त थाय ठे ते. उपाध्याय ते जे विद्या अध्यास करावे ठे ते. स्थविर, ते ज्ञान, पर्याय, तथा वय, ए त्रण प्रकारे. तपस्वी ते ठठ अठ्ठन प्रमुख तप करनार होय ते. (गिलाण के०) जे रोगी होय ते. सेहाण ते शिष्य नवी दीक्षा लीधेलो होय ते. साहम्मी ते समान धर्मवान् होय ते. (कुल के०) चंडादिक कुलवान् होय ते. गण ते कोटिक प्रमुख. संघ ते समुदाय रूप होय ते. एवी रीते ए दशनी अशन, पान, वस्त्र, पात्र, तथा औषध प्रमुखे करी यथायोग्य सेवा करवी, तेने श्रीजो वेय्यावृत्त्य तप कहे ठे.

(तदेव के०)—तथैव एट्ठे तेमज चोथुं (सज्जाउं के०)

स्वाध्याय ए नामनुं तप, ते पांच जेदे ठे, यथा “

वायणा पुठणा चेव, तहा य परिअट्ठणा ।

अणुप्पेहा धम्मकहा, सज्जाउं होइ पंचहा ॥ ”

(वायणा के०) वाचना, ते पोते जणवुं, शिष्यादिकने जणावुं, तथा वांचवुं. पृष्ठना, ते जे सूत्रार्थमां संदेह पड्यायी गुर्वादिकने पूठवुं ते. (तहाय के०) तेवी रीतेज (परिअट्ठणा के०) परिवर्त्तना, ते पूर्वे शीखेलो जे अर्थ तेने फरी संजारवो ते. अनुप्रेक्षा, ते पूर्वे धारेला अर्थनुं चिंतवन करवुं ते. तथा धार अने चार जावनानुं जाववुं. (धम्मकहा के०) धर्म संबंधी कथा कहेवी अथवा धर्मोपदेश करवो ते. ए प्रकारे स्वाध्यायतप पांच जेदे थाय ठे ते कहुं.

स्वाध्याय एट्ठे समयरूप जिनेश्वरनां वचन. जे वचन वने आत्मा आत्म अनुभवने पामे एवां वचननुं वांचवुं, जणवुं, जणाववुं, चिंतववुं, ते स्वाध्याय तप जाणवुं.

૫ (જ્ઞાણં કે૦) ધ્યાન તે આત્મવીર્ય મન વચન કાયાના જોગદ્વારા ન પ્રવર્તતાં ગ્રણે જોગને સ્થિર રાખી શુદ્ધાત્મજાવમાં ઉપયોગ સ્થિર રાખવો તે ધ્યાન તપ જાણવો. ધ્યાન વિષે આ ગ્રંથના ધ્યાનાધિકારમાં તથા અનુજવ પ્રવેશિકા નામના ગ્રંથમાં વિશેષે કહ્યું છે તેથી અહિંયાં લખ્યું નથી.

૬ (ઉસ્સમ્મોવિચ્છ કે૦) કાપોત્સર્ગ તપ પણ દ્રવ્યથી તથા જાવથી થે જેદે છે, તેમાં દ્રવ્યોત્સર્ગના ચાર જેદ છે, અને જાવોત્સર્ગના ત્રણ જેદ છે, તિહાં પ્રથમ દ્રવ્યોત્સર્ગ કહે છે.

(૧) ગમ્મનો ત્યાગ કરી જિનકલ્પાદિક જે આદરવો, તે પહેલો ગણોત્સર્ગ; (૨) અણસણાદિક ત્રત લઈને શરીરનો જે ત્યાગ કરવો, તે યીજો દેહોત્સર્ગ; (૩) કલ્પવિશેષે ઋષિનો જે ત્યાગ કરવો, તે ધીજો ઉપધ્યુત્સર્ગ, (૪) અધિક તથા અશુદ્ધ અજ્ઞાનાદિક ચારનો ત્યાગ કરવો, તે ચોથો અશુદ્ધનત્તપાણ ઉત્સર્ગ. એ ચાર પ્રકારે દ્રવ્યથી ઉત્સર્ગ જાણવો. ઉત્સર્ગ પદ્ધતે ત્યાગ કરવો, એ અર્થ સમજવો.

હવે જાવોત્સર્ગના ત્રણ જેદ કહે છે ૧ ક્રોધાદિક ચાર કપાયનો જે ત્યાગ કરવો તે પહેલો કપાયોત્સર્ગ. ૨ નરકાદિકના જવનું આ-વનું ધાંધલાનાં કારણ, જે મિથ્યાત્વાદિક છે, તેનો જે ત્યાગ, તે ધીજો જવોત્સર્ગ અર્થાત્ સંસારોત્સર્ગ. ૩ ધંધનાં હેતુ જે જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મ જ્ઞાનપ્રલયનીકષણાદિક છે તેનો જે ત્યાગ, તેને ધીજો કર્મ ઉત્સર્ગ કહિયે. એ જાવથી ઉત્સર્ગ ત્રણ જેદે કયો, એથી કર્મની નિર્જરા પાવ છે. એ રીતે એ ત્રણ પ્રકારે (અપ્પિનરહિતયો કે૦) અન્યંતર તપ (દોહિ કે૦) છે. એ ત્રણ જેદને સમ્યક્દ્રષ્ટિ જીવ તપ કરી માને. એનું એ ચાર પ્રકારનાં તપે કરી નિર્જરા તત્ત્વ કયું.

(૧૦) સ્લોકન્યરૂપ જાવના—કેટ ડર વે હાથ દેડ યંત્રે પગ પસારી ડાનેજા પુરુષ જેમો મનઝાકાર પદ્ દ્રવ્યાત્મક પૂર્વ પર્વાયે વિનશે નથા

पर्याये उत्पन्न धाय इत्यथी निश्चल रहे एवो चोद रज्जु प्रमाण लोक
ठे. तेनुं नीचेनुं तलीज उंधा वाखेसा सरावला सरखुं अने मध्यजाग
जाखर सरखो उपरनो जाग मृदंग सरखो. एवो जे लोक ते मांहे हुं
सर्वे ठेकाणे उत्सर्पिणी अवसर्पिणीना सर्वे समयोमां ने लोकाकाशना
सर्व प्रदेशे पुद्गलनी सर्वे जातीनी वर्गणामां जन्म मरणे करी रोग,
जय, शोक, वियोग, अज्ञान कपायादि महा वेदनाउं जोगवी चूक्यो.
ते जरु शरीरमांहे आत्मबुद्धि करी रागादिकना विकारोयी सुख
दुःखादिना संकल्पो करी स्वरूप रमण अवकाशने न पाम्यो तेनुं
फल हतुं. हवे चिंतामणीरत्न समान दुर्लज मनुष्य जव, वली तेयी
दुर्लज बीतराग देव, तथा आत्म समाधि यतावनारा गुरु, अने मि-
प्यात्व रागादिना जययी ठोकावनारो बीतराग प्ररुपित धर्म, तेने
ठोनी चोद रज्जुलोक मांहे रहेसा मारायी जिज्ञ पदार्थो उपर
रागादि विषम परिणाम करी एवा चोद रज्जुप्रमाण लोकमां हुं
त्रमण केम कशं ? एम समपरिणामे धर्तुनुं. ते सामायक जाणुनुं. प.
लोकस्वभाव नामा दशमी जावना जाणवी.

(११) बोधि दुर्लज जावना—चक्रवर्ती आदिक रिद्धि, श्प,
पक्ष, पराक्रम, स्त्री पुत्रादिक मन गमता जोगोनी प्राप्ति संसारमां
जमतां थनंती बार पाम्यो. वली श्रवामनिर्झाराना योगे पुण्यना सं-
जोगयी मनुष्य जव, आर्यदेश, निरोगीपणुं, धर्म धवणादिक, तथा
वाक्षचारित्र, वासयी आचार्य पद, पूज्यपणुं थनंतीशर प्राप्त थयुं तो
पण सम्यक्त प्राप्त थयुं ते अति दुर्लज ठे मांहे राज्यरिद्धि, वस्र, स्त्री
आदि तथा वासयी धर्मप्रवृत्ति अने साध्यग्रन्थ क्रिया आचार्यादि
पूज्यपदजो राग ठोनी सम्यक्त जावनी इतताने वधारी समजावे
स्थिर थयुं ते अगीधारमी बोधिदुर्लज जावना जाणवी.

(१२) धर्म जावना—इत्तर संसार समुद्रयी तारवाने प्रवहण
समान श्री जिनेश्वरनी वापीण प्रलपेजो दशविध द्वांत्यादिक धर्म

तथा रत्नत्रयात्मकधर्म ते पामवो दुर्लभं ते तथा धर्मना साधन अहिं-
तादिकनो जोग तेपण पामवो दुर्लभं ते माटे पामीने प्रमादी यइ पर
वस्तुना रागमां रक्त न थवुं. एम वारमी धर्म जावना जावी सम
परिणामी थवुं. एम वार प्रकारे जावना जावी समपरिणामी थवुं. तेज
ज्ञानादिक आत्मगुणना साजरूप व्यापारे आत्मानो जाव प्रगट करवो.
एज सामायक जाणवुं.

खुहा पिवासा सी जण्हं, दंसा चेला रङ्गिउं ।

चरिआ निसिद्धिया सिज्जा, अक्रोस वह जायणा ॥

अलाज रोग तण फासा, मल सक्कार परीसहा ।

पन्ना अन्नाण सम्मत्तं, इअ बावीस परीसहा ॥

था दुधादिक परिसिद्ध आद्या उतां पोताना निज आत्म स्वरूपने
अपाहारी, अहय, अखंड विचारी क्रोधादिक न करतां आत्मवीर्यं
करी थापणी ज्ञायकनामां समतावे स्थिरयोज रहेवुं ते समताव
जाणवो.

एकता ज्ञान निश्चय दया, सद्गुरु तेहने जाखे ।

निर्विकल्प उपयोगमां, निज प्राणने राखे-आत्म०

हुं ज्ञान नुं मारा स्वरूपमां जासना ज्ञेयरूप पट् डव्य परपदार्थोपी
मने कांइ प्रयोजन नथी, ए उपयोगे परसंबंधे रागादि परिणामे
बंधाएसी आत्मपरिणनि परसंबंधपी ठोमी पोताना स्वरूपपी तन्मय
करी, सर्वे संकल्प ठोमीने, निर्विकल्प नावे स्थिरयोज, स्वरूप अनेदे
तन्मयताए राखे. संकल्प विकल्प परिणामे दृणाता आत्मवीर्य ज्ञा-
नादि प्राणने निर्विकल्प परिणामे पटखे निर्विकल्प उपयोगे वचावे ते
निश्चयपदार्थ कहीए. माटे अर्द्धियां समतावनेज दया कही. जिनशा-
सनमां समताव एज मुख्य साध्य ठे.

देशी कमखानी ॥ शुद्ध समजाव ठे, साध्य रूढये जिहां ।

वचन सापेक्ष क्रिया ठे, साधन तिहां ॥

हवे समयसार सिद्धांतनो सार वतावे ठे.

सवेया इकतीसा.

आचारिज कहे जिन वचनको, विस्तार अगम अपार हे
कहेंगे इमकितनो !, बहुत बोलवेसो न मकसूद चुप जखी,
बोलीए सुवचन प्रयोजन हे जितनो, नानारूप जलपसो नाना
विकल्प उठे, ताते जेतो कारिज कथन जखो तितनो, शुद्ध
परमात्मनको अनुज्ञो अन्यास कीजे, यहें मोख पंथ परमा-
रथ हे इतनो.

॥ दोहा ॥ यह निचोर या ग्रंथको, यह परमरस पोष ।

तजे शुद्ध नय बंध हे, गहे शुद्ध नय मोष ॥

कुंदकुंद आचार्य कहे ठे के जिनमहाराजना वचननो विस्तार
अगम अपार ठे. हुं केटखो कही शकुं ? धलुं बोलवानी मतलब
नधी चुप रहवुं ते ठीक ठे, अने जेटलुं प्रयोजन ठे तेटलुंज सुवचन
बोलवुं. पण नानाप्रकारनुं बोलवुं.—जल्प करवाधी नाना प्रकारना
विकल्प उठे. तेधी जे एक कार्य ठे तेटलुंज बोलवुं घस ठे. शुद्ध नये
परमात्मानो निर्मल सत्ता इष्टीगोचर करी अनुज्ञव आस्थाद लेवो.
एटले निर्मल आत्मरूपना अनुज्ञव योगनो अन्यास करवो. एज
मोक्ष मार्ग ठे. एटले आखा समयसारना कथनमां एज परमार्थ ठे.
अहिंसां विकल्पने समजावनो नाश करनार जणावी दुंकांमां मोक्ष
मार्ग कखो. एज विकल्प तजवाधी समजाव आवे. अने समजाव
थाववापी शुद्धात्म अनुज्ञव थाय. शुद्धात्म अनुज्ञव एज आत्मानो
सिद्धि ठे.

॥ पंचप्रमाद ॥

मझां विसय कसाया, निहा विकहा य पंचमी जणिया ।

ए ए पंच पमाया, जीवं पामंति संसारे ॥

मय, विषय, कषाय, निजा, विकषा, ए पांच प्रमाद जीवने संसारमां ब्रमण कराये ठे माटे तजवा.

॥ निजार्थी यतीहानी ॥

जइ चउदस पुज्यधरो, वसई निगोएसुडणंतयं काळं ।

निहा पमाय वसओ, ताहोदिसि कह तुमं जीव ॥

इयारे निजार्थ प्रमादना वशयकी चौद पूर्वधर निगोदने विषे अनंताकावमुधी रहे ठे. तो हे जीव! ताहं शं यशे ? अर्थात् तुं जो निजा प्रमादने वश पळ्यो तो कदि पण उंचो आवी शकीश नहीं. जुठं जुवननानुं केवलीना चरित्रमां जुवननानुं केवलीनो जीव पूर्व-सातवमां चौद पूर्व जणया त्यांर कमपरिणाम राजानो महान् अधिपति मोहगता विषयो थयो के मारा ताशामांधी आ जीव चारित्र धर्म राजाना सहाय्यी मुक्ति नगरे सिधावाने तैयार थयो ठे. हवे जो कदावि हुं उचम नहीं कर तो सर्वे संसार म्वासी यइ जग. एम विचारी शोकानुर यइ बेगो ते देखी तेनी दासी निजा विचार करवा खागीके आश्या माझीक चिंनानुर ठे, जो मारा सरखुं काम होय तो हुं बजावी खावुं. जेथी मारा म्वामिनी प्रसन्नता मारा वर वनी रहे. एम जाणी बोखी के प्रनु आज चिंनानुर कम दीसो गे ? आशने गमकेशरी अने छेपगजेंद्र आदि मोटा मोटा जोडाउ महान् पराक्रमी वनां, जय आदिकनी हरकत तावचामां पात्रा हगुं नहीं. हुं आशना दामनी दामी नुं तो पण जो आपनो अजिप्राय मने जगतो अने आशीय आशो नो आपनी कृपाधी हुं पण काम बजावी खावीत. एम निजा दामीनां वचन सांजवी मोहगताप.

पोतानो अजिघ्राय जणावी आशीष सहित हूकम आपतांज ते निजा दासी चौद पूर्वधारी मुनि महाराजना अंगमां प्रवेश करी उपयोग चूकावी ते मुनिना आत्माने मान आदि मोहराजाना मोटा सुजटोने तावे कयों. ते कपायोए मुनिने नरकमां खइ केटला काल सुधी महान् विटंबना ऊपजावी. बहु संसार जमाव्यो. माटे मोहराजानी नानामां नानी दासीना पण विश्वासे रहेवुं नहीं. चौद पूर्वधारीनी पण एवी दश थइ तो मारा सरखानी शी गति ? माटे निजा प्रमादने वश थइ उपयोग चूकवो नहीं. अने जो आपणेज उपयोगे गने नहीं चूकीए तो मोहराजाना घापनुं पण जोर चाखवानुं नथी.

॥ कपायोनुं फल ॥

जं अज्झिअं चरित्तं, देसूणाए अ पुव्वकोमीए ।

तं पुण कसायमित्तो, हारेइ नरो मुहुत्तेणं ॥

आठ वर्ष उठां क्रोड पूर्व वर्ष पालेवुं चारित्र शुजपरिणाम-
रूप, ते एक मुहूर्त मात्रना कपायथी नाश थाय वे माटे उपयोग
राखी समजावने चूकवो नहीं.

॥ चारे कपायोना दोपोनुं जुडुं जुडुं वर्णन करे वे ॥

अनुपुपुत्तम् ॥ कोहो पीई पणासेई, माणो विणय नासणो ।

माया मित्ताणि नासेई, खोहो सव्व विणासणो॥

क्रोध प्रीतिनो नाश करे वे. मान विनयनो नाश करे वे. माया
मित्राइनो नाश करे वे. खोज सर्व गुणोनो विनाश करे वे.

चारित्रनी प्रधानता. आर्यावृत्तम्

सुवहुंपि सुअमहीअं, किं काही चरण विप्पहीणस्स ।

अंधस्स जह पवित्ता, दीव सयसहस्स कोमीउं ॥

अर्थ-अत्यंत ज्ञानान्यास कयों होय, तोपण चारित्र रहितने

ज्ञान मुं करे ठे? थर्यात् कांड पण अवबोध करी शकतुं नयी. जेम
 सागो कोमो प्रज्वलित करेखा दीपको आंधळाने कांड बोध करी
 शकना नयी. ज्ञानतो तेनेज कहीए के ज्यां परनावने पोतापणे न
 मनाय गने परनावतुं आचरण घाय नहि, पण आत्मभावमां आत्म-
 त्तुं मनाउ आत्मज्ञानतुं आचरण घाय ते उत्सर्ग चारित्र ठे. ते प्रगट
 वस्तुनां कारणो हेय उपादेय रूप क्रिया परिणतिने पण चारित्र
 कहीए, कारणमां कार्यनां आगेप करी नेगम नययी कार्य कहेवाय
 ठे. **कारण-कार्याध्यागेप इति वचनात्** हेय उपादेय रूप
 क्रिया वस्तुनां आज्ञा प्रमाणे न आदरे तो उत्सर्ग चारित्र पण
 ज्ञाना वस्तुनां आगे? माटे उत्सर्ग चारित्रने जन्म आपनारी हेय उपा-
 देय रूप क्रिया आदरवी. स्वभाव आचरण रहित मात्र कंठे कोणुं
 ज्ञान ते परमाथें ज्ञान नयी एटखे इत्य नाय प्रवृत्ति विनानुं ज्ञान ते
 कांड सेवतुं नयी.

देहा-ज्ञान कहीजे नेहने, गग रहे नहि रंच ।

गवि मन्मुग्य कही किम रहे, अंधकार प्रपंच ॥

अर्थ-जेम मृत्युना किष्णामां अंधार रहि शकतुं नयी तेम सागो
 ज्ञानमां पुद्गल विषयो नखा जणाइ तेना गग रंच मात्र गही
 शकने नयी. ज्ञान अने चारित्र ए अतिशयपणे आत्माना गुण आ-
 र्णवी तन्मय होय ए शिवाय ज्ञान ते उपचार मात्र ठे.

अस्मिदि मृश्रमहीअं, पयामगंडोइ चरण जुत्तम्म,

इकोवि जह पड्यो, मचग्यु अस्मा पयामेइ ॥

अर्थ-कस्मि दुष्ट दूरनां अक्षगुण श्रुताग्याम प्रज्ञान करना
 कार ठे. जेम चहुकावने एक दीपक पण प्रज्ञान करेने तेम
 जणाइ.

अदिग्गनेनर किम्बि, गेहो जवकारणप्यणामठं

ણાણીસ્સ જં જિણુત્તં, તં પરમં સમ્મચારિત્તમ્ ॥

અર્થ—વાહિર અંતર ક્રિયા (મન વચન અને કાયાની ક્રિયા) ટોડીને જ્ઞાની મુનિ પોતાના આત્મસ્વચાવમાં સમજાવે રહે તે નિશ્ચય ચારિત્ર છે. તેજ સ્વરો સમજાવ જાણવો.

ડ્રવ્ય ચારિત્રનું લક્ષણ.

અસુદાદો વિણિવિત્તી, સુદે પવિત્તી ય જાણ ચારિત્તં ।

વદ સમિદિ ગુત્તિરૂવં, વવહારણયા દુ જિણ જણિયં ॥

અર્થ—હિંતા વિપયાદિ અશુભ કર્મ તજીને પંચ સુમતિ ત્રણ ગુત્તિ સહિત વિનય વૈયાવચ્ચ અથવા જ્ઞાન ધ્યાનાદિક આત્મગુણને પ્રગટ કરવા રૂપ શુભ કર્મ તે ડ્રવ્ય ચારિત્ર જિનેશ્વરે કહ્યું છે.

જયણા ય ધમ્મજણણી, જયણા ધમ્મસ્સ પાલણી ચેવ ।

તવવુદ્ધિકરી જયણા, એગંત સુદાવહા જયણા ॥

જયણા એ ધર્મને જન્મ થાપનારી માતા છે, જયણા ધર્મનું પાલણ કરનાર છે. જયણા તપની વૃદ્ધિ કરનારી છે, જયણા એકાંતે સુખનેજ થાપનારી છે માટે જયણા એજ સામાયક છે,

સ્વંતી સુદાણ મૂલં, મૂલં ધમ્મસ્સ ઉત્તમા સ્વંતી ।

દરહ મહાવિજ્ઞા હવ, સ્વંતી દુરિયાહ સલ્લાહ ॥

ક્રમા સુખનું મૂલ છે, ધર્મનું મૂલ ઉત્તમ ક્રમા છે, મહા વિદ્યા જેવી ક્રમા સર્વે દુરિતને હરે છે.

અનુદુપ્પ—હયં નાણં ક્રિયાદીણં, હયા અન્નાણચ્ચો ક્રિયા ।

પાસંતો પંગુલો દદ્ધો, ધાવમાણો અ અંધચ્ચો ॥

ક્રિયા રહિત જે જ્ઞાન તે દુષ્ણણ્યું છે, અને જ્ઞાન રહિત ક્રિયા પણ હુણણી છે એટલે ક્રિયા રૂઝડા ફલને થાપનારી થાય છે, અર્થાત્ જ્ઞાનવહે હેય, ઉપાદેય, જણાય છે. ક્રિયાવહે હેય ઉપાદેય

કરાય છે. એકથી વને નહિ. જેમ પાંગલો અગ્નિ દેશતાં ઠતાં દાજ્યો થને થાંધલો દોડતાં ઠતાં દાજ્યો, તો જ્ઞાનવડે રાગ થને રાગનાં કારણ વિષયાદિને દેય જાણી તજવાં થને જ્ઞાનાદિક નિજગુણ તથા દેવગુરુની શ્રાદ્ધા થને સન્માન ઉપાદેય જાણી શ્રાદરવું. દેશનો માર્ગ જાણતાં ઠતાં પગ ઝગાવવાની ક્રિયા કરે નહિ તો તે માર્ગનું જાણવું નિષ્ફલ થયું થને માર્ગ જાણ્યાવગર ચાલચાલ કરે તો યિપમ થટથીમાં જરૂ પને, માટે થાંધલો થને પાંગલો ઘસે મઢી પંચિત નગરે પહોંચે થર્પાત્ આંસ્ર થને પગ થંને સહિત વંચિત ગમે પહોંચે. જેમ ગાડી ઘસે પેમાંના સંજોગથી ચાલે છે તેમ જ્ઞાન થને ક્રિયાના સંજોગથી મુક્તિ નગરે પોહોંચાય છે.

સંજોગ સિદ્ધિ અ ફલં વયંતિ, ન હુ એગ ચક્રેણ રહો પયાઈ ॥
અંધો ય પંગો ય વણે સમિચ્ચા, તે સંપણઠા નગરં પવિટ્ટા ॥

પંચિત પુરુષો જ્ઞાન થને ક્રિયાના સંજોગની સિદ્ધિવેગેજ મુક્તિ રૂપ પાસની પ્રાપ્તિ કહે છે, કારણ કે એક પેને રથ ચાલતો નથી પણ ઘે પેમાંવેગેજ રથ ચાલે છે. તેનું ડ્રષ્ટાંત કહે છે. થાંધલો થને પાંગલો વનને વિષે એકઠા મઢીને ત્યાંથી નાઠા થને તે નગરમાં પેરી ગયા તેમ જ્ઞાનવડે જાણી ક્રિયાવડે પરજાય તજાય છે થને સ્વનાવમાં સ્થિર થવાય છે.

જદા સ્વરો ચંદણ જારવાદી, જારસ્સ જાગી ન હુ ચંદણસ્સ ॥
એવં સુ નાણી ચરણેણ દીણો, જારસ્સ જાગી ન હુ મુગ્ગઈ ॥

જેમ ચંદનનો જાર વહેનાર ગધેનો જારનો જોગી છે, પણ ચંદનની મુગંધનો જોગી નથી, તેમ જ્યોતિષ, વેદકાદિક શાસ્ત્રનો જાણનાર વ્યવહારથી જ્ઞાની કહેવાય છે, પણ તે સ્વનાવ આચરણ રૂપ ચારિત્રના આચરણ વિના માત્ર હું જ્ઞાની નું એવા અતિમાનના જારનેજ ટગમે છે. પણ આત્મસ્વનાવ આચરણના જ્ઞાનને સંજ શક્તો નથી

પટલે ચારિત્ર વિના જ્ઞાન તે ચંદનના ઝાર ઝપાનવારૂપ છે પણ મુક્તિ શ્રી સુગતિનું દાતાર થાય નહિ.

કો ચક્કવટ્ટિ રિફિં, ચઈઝં દાસત્તણં સમખિલસઈં ।

કો વ રયણાઈ મુત્તું, પરિગિન્હઈ ઝવલ લંઘાઈ ॥

અર્થ—ચક્કવર્તીની રિફિને તજીને દાસપણનો અજિલાપ કોણ કરે? વલી રત્નને સૂકી દઈને પથરનો કમકો કોણ મૂર્ખ ગ્રહણ કરે? અર્થાત્ જે લાજાલાજના વ્યાપારથી અજાણ હોય તે મૂર્ખ તેમ કરે. મોઢા ફલ્લને આપનારું જે ચારિત્ર તે ઠોડીને સંસાર ત્રમણ કરાવે એવા વિષયાદિકને મૂર્ખજ ગ્રહણ કરે માટે સુઝ પુરુષોપ ચારિત્રમાં શિધિલ પરિણામ ન કરવા, આવેલાં હુઃખ નાશ થઈ જાય છે માટે પોતે ગ્રહણ કરેલાં વ્રત ઠોમ્ત્રાં નહિ અને સમપરિણામમાં રહેવું.

અહિ ગિલઈ ગલઈ ઝઅરં, અહવા પચ્ચુગલંતિ નયણાઈં ।

હા વિસમા કજ્જગઈ, અહિણા ઠચ્ચુંદરિ ગહિજ્ઞા ॥

ચારિત્ર ગ્રહ્યા પઠી જેના ઢીલા પરિણામ થાય છે, તેને સાપે ઠચ્ચુંદર ગ્રહણ કર્યા જેવો ન્યાય થાય છે. જો તે ઠચ્ચુંદરાને સાપ ગલી જાય તો તેનું પેટ ગલ્લે અને જો ઠોમીદે તો આંહો જાય. હા! શ્તી લેવે! કાર્યનીગતિ વિષમ થઈ છે એવા જેના સંજમ લીધા પઠી સંજમ પાલવાને શિધિલ પરિણામ થયા હોય તેને સર્વોત્કૃષ્ટપણું ઘતાવવાને કહે છે.

નેરફયાણવિ હુલ્લં, જિજ્ઞઈ કાલેણ કિં પુણ નરાણં ।

તા ન ચિરં તુહ હોઈ, હુઃખમિણં મા સમુચ્ચિયસુ ॥

નારકીનાં હુઃખ પણ કાલે કરીને નાશ પામે છે તો મનુષ્ય માટે શું કહેવું? તે માટે તને આ હુઃખ ઘણા કાલ સુધિ નહીં રહે માટે તું લેદ ન કર. આ શરીર ઉપર જે હુઃખ અને સુખ થતું પોતાને માનવું તે મિથ્યાઝટી છે, ઘહિરાત્મજાવ છે, માટે તજવા લાયક છે.

અંતર ધ્યાત્મદ્રષ્ટે તું નિત્ય ચેતનાવંત નિર્દોષ તું માટે ગ્રહણ કરેલાં
વ્રત સમનાથે પાલવાં, ચારિત્ર ગ્રહણ કરેલું ઘોડી દેવું તે ઘડુજ
અનિષ્ટ છે.

વરં અગ્નિમિ પવેસો, વરં વિસુ-દ્ધેણકમ્મણા મરણં ।

મા ગહિયવ્યય જંગો, મા જીત્યં સ્વહીત્તસીલસ્સ ॥

મોટી અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો તે શ્રેષ્ઠ છે વહી અણશણ કરીને
મગ્ન પામવું તે શ્રેષ્ઠ છે પણ ગ્રહણ કરેલા વ્રતનો જંગ કરવો તે ઠીક
નથી. તેમજ શીલમાં સ્વદ્વના સહિત જીવવું શ્રેષ્ઠ નથી. સમનાથને
જન્મ થાપનાર સમકિત થને સમકિતનું ફલ થતાયે છે.

વ્યવહાર થને નિશ્ચય નયથી મોક્ષમાર્ગ.

સમ્મદંસણ ણાણં, ચરણં મોક્કવમ્મ કારણં જાણે ।

વ્યવહારા ણિચ્ચયદો, તત્તિય મહ્ચો ણિચ્ચો અપ્પા ॥

વ્યવહાર નયથી સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્દર્શન થને સમ્યક્-
ચારિત્ર, એ પ્રણે મહીને મોક્ષનું કારણ થાય થને નિશ્ચય નયથી
સમ્યક્જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમય ણવો જે આત્મા તે પોતેજ મોક્ષનું
કારણ છે.

જો અપસવ્યો રાગો, વદ્દહ સંસાર જમણ પરિયામી ।

વિમવાહ્સુ સયણાહ્સુ, હઠત્તં પુગ્ગલાહ્સુ ॥

જે અપ્રશમ્ય રાગ, વિવધાદિક ઊપર થયેલા સંક્રાનાદિક ઊપર
તે સંસાર વ્રમણ પરંપરાને વધારનાર જાણવો. પુદ્ગલાદિક વસ્તુને દ્રષ્ટ
શક્તિ; વહી તત્વાર્થમૂર્ખમાં વધું છે કે:-

નામ ન્યાપના ડબ્બ જાવ તસ્તન્યાસ.

અર્થ-નામ, સ્થાપના, ડબ્બ, જાવ, એ ચાર નિદેશ? વસ્તુના ન્યામ
પટ્ટે વસ્તુનાં રહેનાર સ્વરૂપાયે છે. વસ્તુથી અનિષ્ટ છે. તો ચાર

નિદેષેયી, દેવ, ગુરુ, ધર્મ, આત્મા અને અનાત્મા સર્વેને જાણીએ તોજ નિર્મલ સમકિત થાય, અને સમકિત થાય તોજ રાગ દ્વેષથી મુક્ત થઈ શકાય માટે શુદ્ધ નિદેષણું જાણણું જરૂર કરવું જોઈએ. સૂત્રોમાં ઝપચારથી ચાર નિદેષણ પણ કહ્યા છે તેનું ફઠ્ઠ પણ ઝપચારથીજ કમું છે. માટે નિદેષપચરિત જે મોદ તે શુદ્ધ નિદેષણ જાણણીજ સાધિ શકાય. વહી ડ્રવ્ય, દેવ, કાલ અને જાવ તે પણ વસ્તુના વસ્તુમાંજ દોષ, પણ પરડ્રવ્યે ડ્રવ્યાદિકનું કલ્પવું તે ઝપચારથીજ છે. માટે ડ્રવ્ય, દેવ, કાલ, જાવથી વસ્તુ સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ અને ડ્રવ્ય, દેવ, કાલ, જાવ, તેજ નિદેષણ છે. ૫ વિષે સૂત્રોમાં વધારે અધિકાર છે. અર્હંત્યાં તો માત્ર એક એક ગાથાની સાદી છરીએ વિષે.

દવ્યં ગુણસમુદાઈ, ચિત્તં ઝંગાદ વટ્ટણા કાલો ।

ગુણ પજ્ઞાય પવત્તી, જાવો નિચ્ચ વટ્ટધમ્મો સો ॥

ગુણનો સમુદાય તે ડ્રવ્ય, અવગાદના તે દેવ, ગુણ પર્યાયની પ્રવૃત્તિ તે કાલ, નિજ વસ્તુ ધર્મ તે જાવ, એમ જાણવું. જ્યાંસુધી પરડ્રવ્યની કામના છે ત્યાંસુધી રાગ જતો નથી, અને આત્મગુણો પ્રગટ થતા નથી. આત્માને પોતાના માટે સુખનું કારણ પોતાનો-જ સ્વભાવ છે. જોઈ રહ્યું છોકના પદાર્પની અંદરથી આત્માને માંડ પણ લેવાનું નથી. તો પરડ્રવ્યની કામના કરી પોતાના સ્વરૂપને જૂલું ૫ મિષ્પાનાવ છે. અને એથી રાગાદિક ઝપજી જવદ્રમણ થાય છે.

અહમિક્કો સ્વજુ સુક્ષો, નિમ્મમઠં નાણદંસણ સમગ્ગો ।

તસ્મિઠ્ઠિઠં તચ્ચિત્તો, સવ્વે ૫ ૫ સ્વયંનિમિ ॥

એગો મે સાસઠં અપ્પા, નાણ દંસણ સંજુઠં ।

સેસામે યાહિયા જાવા, સવ્વે સંજોગ સન્ધણા ॥

અહં આત્મા જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણ પર્યાય રૂપ. અનંત સ્વપન્નનય,

उक्त्यपी अखंड समुदायपणे एक तुं वली निश्चय नययी शुद्ध तुं.
 ययदि अनादि परजावमां सुब्ध थइ जष्ट थको अशुद्ध थयो, तो पण
 स्वज्ञानियी मूळधर्मे अनंत ज्ञानादि गुणमय, शुद्ध निष्कलंक, निरा-
 मय, निःशंग निर्दोषी तुं. सर्व ममकार परजावयी रहित तुं. ज्ञान-
 शक्त नामन परिणामन रूप, दर्शन सामान्योपयोग, तेहीज मय तुं.
 पण शुद्ध नामन, रमण परिणामन रूपे आत्मा रघो थको सर्व पर-
 दासिने रूप करी न्न शुद्धस्वरूपने घही सर्व परजाव चेदी करी
 मिमंत ज्ञानेद निजजावे.

नाण पयामगमो, हगाउ तयो संयमो उगुत्ति करो,

शुद्धता पट्टे पोताना आत्माने गिद्ध समान शुद्ध जाणी, पोने
 कृतन गुण युक्त स्वद्रव्यादिकरणे एकज तुं. एज उपयोग निरण-
 कण पट्टे अयंन म्थिर परिणामे राखी, परद्रव्यमांहे मारे कंइ
 दा काम नयी. एम उदाभिन्नवृत्ति मोहकपी शत्रुनो नाश करी
 अल्पस्वदाव म्थिर करी पोताना ज्ञान, दर्शन, चारित्र्यादि गुणां
 शक्तिमां रक्षेडा व्यक्तिपणे म्थनप्रताण करीने जयनो पडह यज्ञान्यो
 वे. मोटे ज्ञान, दर्शन, चाग्रि, रमण परिणाममां आत्मपरिणिनिं
 एकत्व कावुं. परद्रव्यनी कामना तजी म्थिरयोत सत्ता जोगी थनुं
 एज सामायक वे.

॥ श्लोक ॥ गग द्वेपादि कल्लोखे, ग्लोखं यन्मनो जलम ॥

म पश्यन्त्यात्मनस्तत्त्वं, मनस्तत्त्वं नेनरो जनः ॥

गग द्वेपादि कल्लोखयी जेनुं मन करी जल मोलाड पणुं नयी ते
 आत्मनन्दने जइ वे ने जेनागे पोनेत परमात्मा रूप वे बीजो को-
 रमणा नयी.

॥ श्लोक ॥ अविद्धिं मनस्तत्त्वं, विद्धिं त्रांनि गत्मनः ।

वाग्येन्दुविद्धिं, विद्धिं नाशयेतनः ॥

રાગાદિક પરિણામે રહિત એવું આત્માનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ છે અને તેનાથી જે ઇચ્છાનું જેમાં આત્માની ઝાંતિ તે આત્માથી જુદું પર સ્વરૂપ છે તે માટે રાગાદિ રહિત મનને ધારણ કરવું એટલે મન રાગદ્વેષ પરિણામ વાલું થવા દેવું નહિ. રાગાદિ પરિણામ યુક્ત મન અનંત સંસાર જમાવે છે તેજ મન રાગાદિક રહિત થયે પરમપદની પ્રાપ્તિ થાય છે માટે મનને મોહની કર્મની પ્રજ્ઞાતિના સંસર્ગવાલું થવા દેવું નહીં પણ શુદ્ધ સ્વચ્છાવ સંસર્ગવાલું કરવું એજ સત્ય સામાયક સમજવું.

અવિદ્યાજ્ઞાસ સંસ્કારે રવશંરિપ્યતે મનઃ ।

તદેવ જ્ઞાન સંસ્કારેઃ, સ્વતસ્તત્ત્વેઽવતિષ્ટતે ॥

શરીરને વિષેજ પવિત્ર અને સ્થિર એવું આત્મા તથા આત્મિક વિગેરે જે જ્ઞાન તે અવિદ્યા, તે અવિદ્યાના અજ્ઞાસથી ઉત્પન્ન થયેલી વાસના-ય અવશ (વિષયને અને ઇંદ્રિયોને આધિન પણ આત્માને આધિન નહિ) એવું મન થાય છે તેજ મન જ્ઞાન સંસ્કારે કરીને આત્મ સ્વરૂપને વિષે રહે છે.

શ્લોક—યત્ર કાયે મુનેઃ પ્રેમ, તતઃપ્રાચ્યલ્ય દેહિનમ્ ।

બુદ્ધ્યા તદ્વત્તમે કાયે, યોજયેત્ પ્રેમ નશ્યતિ ॥

મુનિને જે પોતાના અથવા પરના શરીરને વિષે ભેદ થાય છે તે શરીરથી બુદ્ધિ વને આત્માને પાત્રો ફેરવીને તેથી પણ ઉત્તમ એવા વિદાનંદમય આત્મ સ્વરૂપને વિષે જોમે છે કે જેથી કાયા ઉપર ભેદ થતો નથી.

શ્લોક—આત્મ વિન્નમજં દુઃખમાત્મજ્ઞાનાત્પ્રશમ્યતિ ।

નાયતાસ્તત્ર નિર્વાતિ, કૃત્વાપિ પરમં તપઃ ॥

શરીરાદિકમાં પોતાપણનો ત્રમ થવાથી ઉપજેલું દુઃખ આત્મ જ્ઞાનથી એટલે આત્મામાં શુદ્ધાત્મપણું જાણવાથી નાશ પામે છે વહી

इत्ययं समुदायपणे एकं तुं वक्षी निश्चय नययी शुद्ध तुं.
यद्यपि अनादि परजावमां सुब्ध थइ त्रष्ट थको अशुद्ध थयो, तो पण
स्वजानियी मूलधर्मे अनंत ज्ञानादि गुणमय, शुद्ध निष्कलंक, निरा-
मय, निःसंग निर्दोषी तुं. सर्व ममकार परजावयी रहित तुं. ज्ञान-
मकल जासन परिच्छेदन रूप, दर्शन सामान्योपयोग, तेहीज मय तुं.
एषा शुद्ध ज्ञान, रमण परिणमन रूपे आत्मा रह्यो थको सर्व पर
उपाधिने रूप करी स्व शुद्धस्वरूपने ग्रही सर्व परजाव जेदी करी
निर्मल आनंद निपजावे.

नाण पयासगमो, हगाउ तयो संयमो उगुत्ति करो,

शुद्धता पटले पोताना आत्माने सिद्ध समान शुद्ध जाणी, पोने
अनंत गुण युक्त स्वद्रव्यादिकपणे एकज तुं. एज उपयोग तिदण-
ताए पटले अर्थन स्थिर परिणामे राखी, परद्रव्यमांहे मारे कंइ
पण काम नयी. एम उदासिधवृत्तिण मोहरूपी शत्रुनो नाश करी
आत्मस्वताव स्थिर करी पोताना ज्ञान, दर्शन, चारित्रादि गुणो
शक्तिमां रक्षेया व्यक्तिपणे स्वतंत्रताए करीने जयनो पडह वजाव्यो
वे, मोटे ज्ञान, दर्शन, चारित्र्य, रमण परिणाममां आत्मपरिणतिनुं
एकद्व कर्तुं. परद्रव्यनी कामना तजी स्थिरथोज सत्ता नोगी थरुं
एज सामायक वे.

॥ श्लोक ॥ गग बेपादि कल्लोखे, खोखं यन्मनो जखम् ॥

स पश्यत्यात्मनस्तत्त्वं, सतत्त्वं नेनरो जनः ॥

गग बेपादि कल्लोखयी जेनुं मन रूपी जख मोखाइ गयुं नयी ते
आत्मनन्वने जण वे ने जोनागे पोनेत परमात्मा रूप वे बीजो कोइ
समात्मा नयी.

॥ श्लोक ॥ अविदितं मनस्तत्त्वं, विदितं त्रानि रात्मनः ।

धारयेत्तदविदितं, विदितं नाशयेत्ततः ॥

रागादिक परिणामे रहित एवं आत्मानुं वास्तविक स्वरूप वे अने तेनाथी जे उजटुं जेमां आत्मानी व्रान्ति ते आत्माथी जुडुं पर स्वरूप वे ते माटे रागादि रहित मनने धारण करवुं एटखे मन रागछेप परिणाम बाधुं यवा देवुं नहि. रागादि परिणाम युक्त मन अनेंत संसार जमावे वे तेज मन रागादिक रहित यवे परमपदनी प्राप्ति याव वे माटे मनने मोहनी कर्मनी प्रकृतिना संसर्गबाधुं यवा देवुं नही पण शुद्ध स्वभाव संसर्गबाधुं करवुं एज सत्य सामायक समजवुं. अविद्याच्यास संस्कारे रवशंक्षिप्यते मनः । तदेव ज्ञान संस्कारे, स्वतस्तत्त्वेऽवतिष्ठते ॥

शरीराने विपेज पवित्र अने स्थिर एवं आत्मा तथा आत्मिय विगेरे जे ज्ञान ते अविद्या, ते अविद्याना अन्यासयी उत्पन्न यएखी वासना-ए अवर (विपयने अने इंद्रियोने आधिन पण आत्माने आधिन नहि) एवं मन याव वे तेज मन ज्ञान संस्कारे करीने आत्म स्वरूपने विपे रहे वे.

श्लोक—यत्र काये सुनेः प्रेम. तनःप्राच्यव्य देहिनम् ।
बुद्ध्या तज्जन्ते काये. योजयेन् प्रेम नश्यति ॥

सुनिने जे पोताना अथवा परना शरीराने विपे झेद याव वे ते शरीरपी बुद्धि यने आत्माने पात्रो फेखीने तेपी पण उत्तम एवा विदानंदमय आत्म स्वरूपने विपे जोगे वे के जेपी काया ठरर झेद यतो नही.

श्लोक—आत्म विघ्नमजं दुःखनाल्लज्ञानात्प्रशाम्यति ।
नायनाल्लभ निर्वानि, कृत्वापि परमं तपः ॥

शरीरादिकनां पोताग्नानो व्रन यवापी ठरजेवुं दुःख आत्म ज्ञानपी एटखे आत्मानां शुद्धात्मनुं जाणवापी नाश पाने वे इडी

આત્મ સ્વરૂપમાં અસાવધાન એવા પુરુષો ઝલ્કાટ તપ કરીને પણ મોક્ષ પામતા નથી.

શ્લોક—શુદ્ધં શરીરં દિવ્યાંશ્ર, વિપયાનન્નિવાંઠતિ ।

ઉત્પન્નાત્મમતિર્દેહે, તત્ત્વજ્ઞાની તતશ્રયુતિમ્ ॥

શરીરને વિષે આત્મ બુદ્ધિ વાલો પુરુષ શુદ્ધ એવા શરીરને અને દિવ્ય એવા વિષયોને છેટે ઠે અને તત્ત્વજ્ઞાની પુરુષ શરીરની નિવૃત્તિને છેટે.

પરબ્રાહ્મં મતિઃ સ્વસ્માચ્ચ્યુતો વધ્નાત્યસંશયમ્ ।

સ્વસ્મિન્નહં મતિશ્રયુત્વા, પરસ્માન્મુચ્યતે બુધઃ ॥

શરીરને વિષે આત્મ બુદ્ધિવાલો બહિરાત્મા આત્મ સ્વરૂપથી વ્રટ થઈને રાગી દેવી થઈ સ્વેચ્છા વંધનને પામે છે. અને આત્મને આત્મ બુદ્ધિવાલો થંતર આત્મા શરીરાદિકના રાગથી મુકાય છે.

જાગર્તિ જ્ઞાનઙ્ગિશ્ચેત્, તૃષ્ણા કૃષ્ણાઙ્ગિ જાંગુલી ।

પૂર્ણાનંદસ્ય તલ્લિસ્યાદેન્ય રુશ્ચિક વેદના ॥

તૃષ્ણા રૂપી કાલા સર્પના વિષ પ્રત્યે શાફની વિદ્યા સમાન જે પુરુષની જ્ઞાનઙ્ગિ જાગૃત છે તે પૂર્ણાનંદી પુરુષને શું દીનતા રૂપી વીંટીની વેદના થાય ? થયાંતુ ન થાય.

યસ્ય જ્ઞાનમુધાસિધો, પરબ્રહ્મણિ મમતા ।

વિષયાંતર સંચારસ્તસ્ય હાલાદલોપમઃ ॥

જ્ઞાનામૃતના સમુદ્રરૂપ પરબ્રહ્મને વિષે હમેશાં જેનો ઉપયોગ છે, એવા પુરુષને વિષયાંતરમાં પ્રવૃત્તિ તે વિષ સમાન જાણે છે.

સ્વજ્ઞાત્ર મુક્તમમ્નસ્ય, જગત્તત્વાવલોકિનઃ ।

ઘર્ત્ત્વં નાન્યજ્ઞાવાનાં, સાદિત્યમવશિષ્યતે ॥

સ્વજાવ સુલ્લમાં મમ્મ શ્ચને જગત્ના તત્ત્વોનું શ્વલોકન કરનાર પુરુષનું પરજાવને વિષે કર્તૃત્વ નથી. માત્ર સાદૃશ્ય છે.

પરબ્રહ્મણિ મમ્મસ્ય શ્લઘા પૌઞલિકી કથાં ।

કામી ચામીકરોન્માદાઃ સ્ફારા દારાદરાઃ ક્વચં ॥

જે પુરુષની પૌઞલિક કથા ચિરલ્લતાને પામી છે, એવા પરબ્રહ્મને વિષે મમ્મ પુરુષ ક્યાં? શ્ચને સુવર્ણાદિથી ઉત્પન્નચતા ઇન્માદ તથા સ્ત્રીઠંપ કરેલા ઉદાર શૃંગારાદિ હાવ જાવ ક્યાં?

શમશૈલ્યપુપો यस્ય વિપ્રુપોઽપિ મહાકથા ।

કિં સ્તુમો જ્ઞાનપીયૂષે તત્ર સર્વાંગ મમ્મતા ॥

સમજાવની શિતલતાનું પોષણ કરનાર જ્ઞાનનું વિંદુ માત્ર પણ જે આત્માને વિષે છે તેની મહાવાર્તા થાય છે. તો જ્ઞાન શ્ચમૃત સિંધુમાં જે પુરુષની સર્વાંગ મમ્મતા છે તેનું વર્ણન તો શું કરવું? માટે હે જગ્ય જીવો! ટુંકામાં મુકિ માર્ગને ચાહતા હો તો સમજાવ રૂપ સામાયક શ્વશ્ય પ્રમાદ ઘેડી આદરો.

યસ્ય દૃષ્ટિઃ કૃપાદૃષ્ટિર્ગિરઃ શમસુધાકિરઃ ।

તસ્મૈ નમઃ શુજ્ઞાનધ્યાનમગ્નાય યોગિને ॥

જેની દ્રષ્ટી સર્વ પ્રાણીઠંપર કૃપા વરસાવે છે, શ્ચને જેની વાણી શમરૂપી શ્ચમૃતને ઠંટે છે એવા શુજ્ઞાન ધ્યાનમાં મમ્મ યોગિને નમસ્કાર છે.

વત્સકિં ચંચલસ્વાંતો ત્રાંત્વા ત્રાંત્વા વિપીદસિ ।

નિર્ધિ સ્વસન્નિધાવેવ સ્થિરતા દર્શયિષ્યતિ ॥

હે વત્સ! સુલ્લને માટે ચંચલ મનવાલો થઈ શામાટે ઝ્રમણ કરે છે? શ્ચને ક્લેશ શામાટે પામે છે? સ્થિરતા સુલ્લરૂપી સ્વજાનો તારો તારીંજ પાસે તને ચતાવશે માટે સ્થિર પરિણામી થા.

ज्ञानङ्गं विनश्येत लोचविक्षोभकूर्चकैः ।

अम्लज्व्यादिवास्थैर्यादिति मत्वा स्थिरो भव ॥

खाटा पदार्थधी जेम दुधविनाश पामे ठे, तेम अस्थिरताधी-क्षो-
जधी यता विक्षोभरूपी कुचाए करीने ज्ञानरूपी दुधनो नाश थाय
ठे. एम समजी पोताना स्वभावमां स्थिर था. परभावने चित्तमां
न पेशरा दे.

अचेतनमिदं दृश्य, मदृश्यं चेतनं ततः ।

कं रूप्यामि कं तुप्यामि, मध्यस्थोऽहं भवाम्यतः ॥

था देखातुं एवुं शरीर आदि जरु पदार्थ ठे, थने नहि देखातुं
आत्म स्वरूप चेतन्य रूप ठे माटे हुं कोना उपर रोप थने कोना
उपर मनोप कइं ? तेधी हवे हुं मध्यस्थ रूप थाजं तुं. ए परिणामे
समभाव थाय.

इविदं वि मोक्षवदेजं जाणे पाउणदि जं मुणी णियमा ।

तद्वा पयत्तचित्ता जूयं ज्ञाणं समञ्जसद् ॥ (उव्यसंग्रह)

ध्यान करवायी मुनीउने धने प्रकारे मोक्षमार्गनी प्राप्ति थाय
ठे, ए माटे रुडे प्रकारे प्रयत्नशील यज्ञे ध्यानान्यासमां उद्यम
करवो एज समभावनुं कारण ठे.

जंकिंचि विचिंततो णिरीद्विप्ति हवे जदा साहू ।

खट्वाणय एयत्तं तदा हु तं नस्स णिच्चयं ज्ञाणं ॥ (उ.सं.)

जे वारे साधु स्वरूप सन्मुख खट्वा एकत्व करीने मन, यवन,
कायानी कांइ पण क्रिया करतो नयी थने याद तया अन्योनर
पग्निहने पण उन्नतो नयी पण कांइक स्वगुण पर्यायरूप चिंतन
करे ठे तेगो मुनि शुद्ध ध्यान योग्य थाय ठे.

श्लोक ॥ ध्यानायादि क्रिया सेयं, प्रत्याहृत्य निजं मनः ।

प्रारब्धा जन्म संकटपा, दात्मज्ञानाय कटपते ॥

कल्याणकारी ध्याननी दशा तेज क्रिया जाणवी. माटे स्वपरत्ता. वरी पोतानुं मन पातुं वाली जन्म मात्रना संकल्प विकल्प ठोडीने पोताना आत्माने ज्ञानने विपेज राखीए, स्थिर करीए.

मन्यते यो जगत्तत्त्वं स मुनिः परिकीर्तितः ।

सम्यक्त्वमेव तन्मौनं, मौनं सम्यक्त्वमेव च ॥

जगतता तत्त्वने माने ठे एटखे जाणे ठे ते मुनि कहेवाय ठे. सम्यक्त्व एज मौन ठे अने मौन तेज सम्यक्त्व ठे. जो कदापि न बोखतुं एने मुनिपणुं कहीए तो पंच स्थावर बोखता नथी ते शिवाय घणा खोको बोखवानुं नेम करी बेशे ठे ते पण मौन कहेवाय नहि तेथी आत्मकार्यनी सिद्धि धती नथी पण अंदरना विकल्पो तजवा तेज मुनिपणुं ठे. बाहिर मौनपणुं छड बेठा उतां चित्त अंदर चितवन करे ठे के अमुक कार्य में ठीक कर्युं अथवा अमुक कार्य ठीक न थयुं अमुक शुक्ति करवायी फलाणुं काम ठीक बनशे.

बली आचारांगमां कथुं ठे के:-

जं समंति पासदा तं मुणंति पासदा जं मुणंति पासदा तं
समंति पासदा-एटखे जे मुनि पणुं ते सम्यक्त जाव ठे अने जे स-
म्यक्त जाव ठे तेज मुनिपणुं ठे.

माटे सकल विकल्प रहित समज्ञाननेज मुनि पणुं कथुं माटे स-
मजाव एज साध्य ठे,

गाथा-जो जाणइ अरिहंतै द्रव्य गुण पज्जवंतेहि, ।

सो जाणइ अप्पाणं, मोहो खड्डु जाहि तस्सखयं ॥

जे अरिहंतने द्रव्य गुण पर्याय सहित जाणे तेज पोताना आ-
त्माना द्रव्य गुण पर्यायने जाणे अने तेनोज मोह खय घाय माटे
आत्म स्वरूपनुं जाणवुं तेज समजाव ठे.

ગાથા ॥ આત્માત્મન્યેવયત્તુહં જાનાત્યાત્માનમાત્મના ।
સેયંરત્નત્રયે ક્ષતિ, રુચ્યાચારૈકતા મુનેઃ ॥

આત્મા આત્માપ કરીને આત્માને વિષે શુદ્ધ જાણે છે માટે મુનિને
આ જ્ઞાનાવસ્થા રત્નત્રયીમાં જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની એકતા કરે છે એ-
ટલે પર સંબંધમાં આત્માને કાંઈ પણ કામ નથી પોતાની સિદ્ધિ પોતા
વડેજ થાય છે. માટે પરવસ્તુમાં ઇષ્ટાનિષ્ટ ઓડી આત્મ સ્વજાત સ્થિર
કરવો.

ગાથા-જ્ઞાનયોગ સ્તપઃ શુદ્ધ માત્મરત્યેક લક્ષણં ।

ઈન્દ્રિયાર્થોન્મનીજાવાત્સમોદ્ધ સુખ સાધકઃ ॥

આત્માની પરિણતિ પરપુદ્ગલ યોગે રાગદ્વેષ પરિણામી થઈ છે, તેજ
આત્માની પરિણતિ સ્વસ્વજાત યોગે કરી આત્મ પરિણામ માંદે રક્ત
કરી સ્થિર થવું પણ શુદ્ધ તપ છે. જિહાં ઈન્દ્રિય સુખની ઇચ્છા નથી
પણ મોહનું સાધક પણું છે જાવાર્થ-આત્મ પરિણતિ પરયોગે રમાવતાં
પરસંગે સંસાર ધ્રમણ કર્યું તેજ પરિણતિ આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુ-
ણોમાં રમાવતાં મોદ્ધ જાણવું. આત્માની પરિણતિ આત્મામાં રમાવવી
તેજ રાગ દ્વેષ વિષ્ણંસનું કારણ છે માટે જ્ઞાનયોગ તેજ સામાયક
જાણવું.

શ્લોક-યસ્ત્યાત્મરતિરેવ સ્યાદાત્મ તૃપ્તશ્રમાનવઃ ।

આત્મન્યેવ ચ સંતુષ્ટ, સ્તસ્ય કાર્યં ન વિચિતે ॥

આત્મ સુખમાં જે સંતુષ્ટ છે એટલે આત્મીક સુખે કરીને જેને તૃપ્તિ
થઈ છે, તેને કાંઈ પરનાવની રમણતા ઘેજ નહિ. પત્રો પોતાના સ્વજા-
તિક ગુણોમાં સંતુષ્ટ થઈને બેઠો છે તો તે પુરુષને થાક વસ્તુમાં રમણ
જાનું હોય ? માટે આત્મ સ્વજાતમાં રહેવું તેજ સમજાવ થને
સામાયક છે.

અવકાશો નિષિદ્ધોસ્મિન્ન રત્યાનંદયોરપિ ।

ધ્યાનાવટંજતઃ કાસ્તુ તત્ક્રિયાણાં વિકલ્પનં ॥

આત્મજ્ઞાનીના ચિત્તમાં હર્ષ અને શોક પેશવાનો અવકાશ નથી. તો સંકલ્પ વિકલ્પરૂપ ત્રિપમતા શાની હોય ? અને જ્યારે સંકલ્પ વિકલ્પને જીત્યો ત્યારે આત્મસત્તાગતે રહ્યા જે આત્મિક ધર્મ તે વ્યક્તિપણે દૃઢે પ્રગટપણે આવે સ્વગુણ સંપદા સિદ્ધ સમાધિનો જોગી થાય દૃઢે સમ પરિણામમાં રહે ત્યાં ક્રિયા કલાપનો સંકલ્પ વિકલ્પ રહેતો નથી.

સૂત્રમાં સાત પ્રકારનાં વચન છે તે જૂદા જૂદા કારણોથી જૂદી જૂદી રીતે પ્રકર્યાં છે એથી પણ આત્માની સત્તા જૂદી કહી છે માટે આત્મ સત્તા ઊંઘલી આત્મ સત્તા માંહે પોતાની પરિણતિ સ્થિર કરવાથી સર્વે સંકલ્પ નાશ થાય છે. સાત પ્રકારનાં સૂત્રનાં વચનનાં નામ. (૧) વિધિસૂત્ર (૨) ઉચ્ચમસૂત્ર (૩) ઉચ્ચયસૂત્ર (૪) વર્ણવ-સૂત્ર (૫) ઉત્તર્ગસૂત્ર (૬) અપવાદ (૭) ઉત્તર્ગ અપવાદ સૂત્ર. એ રીતે સાત પ્રકારનાં વચન છે તે સર્વે સમજી લેવાં અને આત્મ સ્વજાવમાં સ્થિર થવું તે સમજાવ છે.

સ્થિરજૂતમપિસ્વાતં, રજસા ચલતાં વ્રજેત્ ।

પ્રત્યાહત્ય નિગૃહ્ણતિ, જ્ઞાની યદિદમુચ્યતે ॥

સ્થિરજૂત જે અંતઃકરણ તેની પરજાવને વિષે જે રમણતા તેને રજો-ગુણ કહીએ. તે રજોગુણના યોગે કરી મનની ચપલતા ઘણી હોય અને જિહાં સુધી ચપલતા તિહાં સુધી આત્માનું કાર્ય થાય નહિ. તે તમોગુણનું તથા રજોગુણનું સ્વરૂપ અન્ય શાસ્ત્રયકી જાણજો. હવે તે રજોગુણે કરી ચપલતાપણું પામેલું એવું જે મન તેનો જ્ઞાની પુરુષો પ્રત્યાહાર કરીને-પાનું વાલીને મનને નિમ્મદ્ધ કરે છે. શોક-શનેઃ શનેરુપરમેદ્વધ્યા ધૃતિગૃહીતયા ।

गाथा ॥ आत्मात्मन्येव यद्वृद्धं जानात्यात्मानमात्मना ।

सेयं रत्नत्रये इति, रुच्याचारेकता मुनेः ॥

आत्मा आत्माए करीने आत्माने विषे शुरू जाणे ठे माटे मुनिने
आ ज्ञानावस्था रत्नत्रयीमां ज्ञान दर्शन चारित्रिनी एकता करे ठे ए-
टखे पर संबंधमां आत्माने कांइ पण काम नयी पोतानी सिद्धि पोता
वडेज थाय ठे माटे परवस्तुमां इष्टानिष्ट ठोडी आत्म स्वभाव स्थिर
करवो.

गाथा—ज्ञानयोग स्तपः शुद्ध मात्मरत्येक लक्षणं ।

इंद्रियार्थोन्मनीजावात्समोद्ध सुख साधकः ॥

आत्मांनी परिणति परपुद्गल योगे रागद्वेष परिणामी यइ ठे, तेज
आत्मांनी परिणति स्वस्वभाव योगे करी आत्म परिणाम मांई रक्त
करी स्थिर यवुं एज शुरू तप ठे. जिहां इंद्रिय सुखनी इच्छा नयी
एज मोक्षनुं साधक पणुं ठे जावार्थ—आत्म परिणति परयोगे रमावतां
परसंगे संसार भ्रमण करुं तेज परिणति आत्माना ज्ञानादिक गु-
णोमां रमावतां मोक्ष जाणवुं. आत्मांनी परिणति आत्मांमां रमावती
तेज राग द्वेष विध्वंसनुं कारण ठे माटे ज्ञानयोग तेज सामायक
जाणवुं.

श्लोक—यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्म तत्तश्च मानवः ।

आत्मन्येव च संतुष्ट, स्तस्य कार्यं न विद्यते ॥

आत्म मुक्तमां जे संतुष्ट ठे एटखे आत्मीक सुखे करीने जेने तृप्ति
यइ ठे, तेने कांइ परजावनी रमणता वेज नहि. एतो पोताना स्वजा-
विक गुणोमां संतुष्ट यइने वेवो ठे तो ते पुरुषने बाह्य वस्तुमां रमण
ज्ञानुं होय ? माटे आत्म स्वभावमां रहेवुं तेज समभाव अने
सामायक ठे.

अवकाशो निषिद्धोऽस्मिन्न रत्यानंदयोरपि ।

ध्यानावप्रवृत्तः कास्तु तत्क्रियाणां विकल्पनं ॥

आत्मज्ञानीना चित्तमां हर्ष अने शोक पेशवानो अवकाश नथी. तो संकल्प विकल्परूप विषमता शानी होय ? अने ज्यारे संकल्प विकल्पने जीत्यो त्यारे आत्मसत्तागते रक्षा जे आत्मिक धर्म ते व्यक्तिपणे एटखे प्रगटपणे आवे स्वगुण संपदा सिद्ध समाधिना जोगी धाय एटखे सम परिणाममां रहे त्यां क्रिया कक्षापनो संकल्प विकल्प रहेतो नथी.

सूत्रमां सात प्रकारनां बचन ठे ते जूदा जूदा कारणोधी जूदी जूदी रीते प्रज्ञायां ठे एधी पण आत्माना सत्ता जूदी कही ठे माटे आत्म सत्ता उंखली आत्म सत्ता मांदे पोतानी परिणति स्थिर करपायी सर्वे संकल्प नाश धाय ठे. सात प्रकारनां सूत्रनां बचननां नाम. (१) विधिसूत्र (२) उद्यमसूत्र (३) उन्नयसूत्र (४) वर्णवसूत्र (५) उत्सर्गसूत्र (६) थपवाद (७) उत्सर्ग थपवाद सूत्र. ए रीते सात प्रकारनां बचन ठे ते सर्वे समजी खेवां अने आत्म स्वजायमां स्थिर धवुं ते समजाव ठे.

स्थिरभूतमपित्वांतं, रजसा चक्षतां व्रजेत् ।

प्रत्याप्य निगृह्णति, ज्ञानी यदिदमुच्यते ॥

स्थिरीभूत जे अंतःकरण नेनी परजावने विषे जे रमणता नेने रजोगुण फटीए. ते रजोगुणना योगे करी मननी चपडता परी होय अने जिहां सुधी चपडता निहां सुधी आत्मानुं कार्य धाय नहि. ते समोगुणनुं तया रजोगुणनुं स्वरूप अन्य शास्त्रयसी जाणजो. हं ते रजोगुण करी चपडतारनुं पामेधुं एवुं जे मन देनो शानी प्रत्याहार करीने-एवुं बाडीने मनने निन्द करे दे. ॥ १ ॥
श्लोक-शानः शानरूपरनेदबुद्ध्या धृतिगृहीतया ।

ગાથા-તિત્થયરત્તં સમ્મ-ત્તલાઈયં સત્તમી તર્હયાએ ।

વંદણાણં વિહિણા, વર્હં ચ દસારસીહેણં ॥

તીર્થંકરપણું, ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ અને સાતમી નરકથી ત્રીજી નરકનો વંધ એ ત્રણ વાનાં વિધિપૂર્વક મુનીને વંદન કરવાથી શ્રીકૃષ્ણે ઉપાર્જન કર્યાં.

ગાથા ॥ ઊઠ્ઠમ દસમ હુવા-લસેહિં માસરુમાસલમણેહિં ।

હ્તોઝ અણેગ ગુણા, સોહા જિમિયસ્સ નાણિસ્સ ॥ સંવોધસત્તરિ

ઊઠ, અઠમ, દશમ, હુવાલસ, અરુમાસલમણ અને મહિનાના ઉપવાસ કરવાથી જે શોજા છે તે કરતાં પણ રોજ જમતા એવા જ્ઞાની સાધુની શોજા અનેક ગુણી છે કારણ કે જ્ઞાની પણ જિનશાસનને દીપાવનાર છે. શુદ્ધ તપશ્ચર્યાથી પોતેજ તરે પણ જ્ઞાની અનંતા જીવોની વિપમતા દટલે જન્મ જરા મરણની કલ્પના મટાવી પરમાનંદની પ્રાપ્તિ કરાવે છે.

દંસણ વય સામાઈય, પોસહ પમિમા અવંજ સચ્ચિત્તે,

આરંજ પેસ ઊદિ-ઠ વજ્જણ સમણજૂણ અ ॥

અર્થ-શ્રાવકની અગ્યાર પડિમા તે સમજાવનેજ મદદકારી છે જુઓકે (૧) દર્શન પડિમામાં પરને પરજાણી પરનું મમત્વ તજાય છે. સમકીર્ત શુદ્ધ કરાય છે ને સમકીર્ત ગુણ નિર્મલ થયેથી ચોટા વિકલ્પો નાશ થઈ સમજાવ આવે છે. (૨) વ્રત પડિમામાં હિંસાદિ અવ્રતોથી મન વચન કાયાના જોગ નિવૃત્તિ પામે છે. (૩) સામાયક પડિમા દત્તો સુદ સમજાવજ છે. (૪) પોસહ પડિમાથી આત્મા જ્ઞાન ધ્યાને પોપાય છે દટલે પુષ્ટ કરાય છે. (૫) કાયોત્સર્ગ પડિમાથી સમતાનો અન્યાસ વધે છે તે પણ સમજાવજ છે. (૬) વ્રહ્મચર્ય પડિમામાં કંદર્પનો રાગ ઓગાય છે. (૭) સંચિત્ત પરિહાર પડિમામાં જીવો ઉપર ક્રમા થાય છે તે પણ સમજાવજ છે. (૮) પાપ પરિગ્રહનું ઓગવું

૯ પણ સમજાવને જણે છે. (૯) આરંજવર્જક પદ્ધિમાંમાં જીવની યત્ના થાય તે પણ સમજાવજ છે. (૧૦) પાપનો ઉપદેશ નહિ કરવો ૯ પણ સમજાવજ છે. (૧૧) શ્રમણ સમાન થઈ રહેતું તે સર્વે જૂત ઉપર સમજાવ જાણવો ૯ અગ્યારે પદ્ધિમાં સમજાવનાં ચિન્હો છે. જે ચિત્તમાં સમજાવ વિના અગ્યારે પદ્ધિમાં જીવ વગરના ચિત્રામણ જેવી છે. માટે શુદ્ધ સમજાવ પરિણામી થઈ અગ્યારે પદ્ધિમાં આદરવી. (મનોરથ જાણવો).

સંપત્તદંસણાઈ, પદ્ધિયહ જઈજણાઓ નિસુણેઈ ।

સામાયારિં પરમં, જો રાહુ તં સાવગં વિંતિ ॥

અર્થ:-પ્રાપ્ત કર્યું છે સમકીત જેણે ઇત્થે સંપૂર્ણ થઈ છે દર્શનાદિ પ્રતિમા જેને ઇવા શ્રાવક પ્રતિદિવસ મુનિ જનની પાસે પરમ ઉત્કૃષ્ટી સમાચારી સાંજણે ઇત્થે સમાચારીથીજ સમજાવનું આચરણ થાય માટે નિશ્ચય તે પુરુષને તીર્થંકર જગવંત શ્રાવક કહે છે. જગવંતનું નામ દેશને મતમતાંતરિયો જિન વચનને યાજુ મૂકી પોતાના વાંધેલા મંથોને તીર્થંકરના વચનો કહી જોણા લોકોને ગુંચવણમાં પામે છે.

॥ જિન પૂજાના પ્રકાર ॥ ગાથા ॥

વરગંધ પુષ્પ અરવ્યય, પર્ણવ ફલ ધૂવ નીર પત્તેદિં; ।

નેવિજ્જ વિહાણેણ ચ, જિણપૂઆ અઠ્ઠહા જણિયા. ॥

ઉવસમઈ દુરિયવગ્ગં, હરઈ હઈં કુણઈ સયલ સુકાઈ ।

ચિંતાઈયંપિ ફલં, સાદઈ પૂઆ જિણંદાણં ॥

શ્રેષ્ઠ ગંધ, પુષ્પ, અફત, દીપક, ફલ, ધુપ. જલપાત્ર, અને નેવે-ચના વિધાને કરીને જિન પૂજા આઠ પ્રકારે કહી છે.

જિનેંદ્રની પૂજા દુરિત વર્ગને ઉપશમાવે છે, દુઃખને દૂર કરે છે, સમસ્ત સુખને ઉત્પન્ન કરે છે અને ચિંતાતીત-ચિંતવવાને પણ અશક્ય ઇવા મોક્ષ ફલને સાધે છે. અર્થિયાં પણ દ્રવ્ય

પદ્ધિ

જ્ઞાનાદિક ગુણના વહુમાનાર્યે હોય. જ્ઞાનાદિક ગુણ તે સમ-
જાવમાંદેજ રહ્યા છે, સમજાવનું સન્માન થયું પણ જો કદાપિ ધન
પુત્રાદિક વિપયિક સુખને પરિણામે હોય તો આશ્રવમાંદેજ ગણાય છે.
માટે સમજાવ તેજ સાધ્ય છે. તેજ આદરવા લાયક છે.

મિઠાડુકડનું પ્રવર્તન.

જં દુક્કંતિ મિઠા, તંજુજો કારણં અપૂરંતો ।

તિવિહેણ પમ્ફિકંતો, તસ્સ સ્વદુ ડુક્કમં મિઠા ॥

જે ડુષ્કૃતને મિથ્યા કરે તે ડુષ્કૃત સંવંધી કારણો ફરીને સેવે
નહિ અને વિધિય કરીને પમ્ફિકમે તેનું સ્વદુ મિથ્યાડુષ્કૃત જાણું.

મિઠામિ ડુક્કમનો અર્થ—ગાથા.

મિત્તિમિઠ મહવત્તે, વત્તીદોસાણ ગયણે હોઈ ।

મિત્તિઅ મેરાઈઠિઓ, હિત્તિ દુગંગમિ અપ્પાણં ॥

કત્તિ કમં મે પાવં, મત્તિય દેવેમિ તં ઝવસમેણં ।

એસો મિઠાડુક્કમ, પયસ્સવરત્થો સમાસેણં ॥

“ મિ ” મૃદુ માર્દવપણને વિષે છે “ ઘા ” દોષોનો આઘાદન કરવાને
અર્થે છે. “ મિ ” મર્યાદામાં સ્થિત થવા માટે છે “ ડુ ” આત્માની
ડુગંગા કરું તું એમ જણાવવા માટે છે, “ ક ” મારા કરેલાં પાપ એમ
સૂચવે છે. અને “ મ ” તે પાપને ઝપશમવને ઘાલી નાખું તું. એમ કહે
છે. આ પ્રમાણે “ મિઠામિ ડુક્કમ ” શબ્દના દરેક અક્ષરનો અર્થ
સંક્ષેપ માત્ર જાણવો.

શ્લોક—અન્યલિંગાદિ સિદ્ધાના માધારઃ સમતેવેદિ ।

રત્નત્રયફલપ્રાપ્તેર્યથા સ્યાન્નાવજૈનતા ॥

જ્ઞાનસાફલ્યમેપેવ નયસ્થાનાવતારિણઃ ।

ચંદનં વન્દિનેવ સ્યાત્ કુગ્રહેણતુ ઋસ્મ તત્ ॥

જે અન્યલિંગી સિદ્ધ થયા તેણે ઇન્ધ્રવર્ષી મોઢાં પક્ષ સાધતા થકા રત્નપ્રયના પક્ષની પ્રાપ્તિવળે જાવથી જૈનપણું પામ્યા; માટે તે અન્યલિંગીજીને પણ સમતા તે એક આધારજૂત હતી. જો નયસ્થાનકે ઊતારી જોણ્યે તો, એ સમતાજ જ્ઞાનનું પક્ષ છે; ને જેમ જ્ઞાનવળે જવતાપ શમે છે, તેમ સમતા રૂપ ચંદને કરી જવતાપ શમી જાય છે; પણ કુપ્રહ કેળવે કદામિદ્ અજ્ઞાનરૂપ અશિવને સમતારૂપ ચંદન ઘસી જસ્ય થાય છે.

દૂરે સ્વર્ગસુખં મુક્તિપદવી સા દવીયસી ।

મનઃ સંનિહિતં દૃષ્ટં સ્પષ્ટં તુ સમતાસુખં ॥

દૃશોઃ સ્મરવિષં શુણ્યેત્ ક્રોધતાપ ક્ષયં વ્રજેત્ ।

આશ્વત્થમલ્લનાશઃ સ્યાત્ શમતામૃતમજ્જનાત્ ॥ અધ્યા૦ ॥

દેવલોકનાં સુખ તો દૂર છે. ઘસી મોઢાં પદવી તે તો મોટી છે અને જવ સ્થિતિને હાથ છે, તે વારે મનની પાસે પ્રગટપણે દેખીએ પવી સમતાનું સુખ તે શું સ્વોદું છે? સમતારૂપ અમૃત કુંડમાં શ્વાન કરવાના પ્રજાવથી આંસ ઘસી કંદર્પરૂપ દર્પનું વિષ શોષાઈ જાય છે; ક્રોધરૂપ તાપ નાશ પામે છે; ઊઠ્ઠતારૂપ મેઘ તે પણ દૂર થાય છે.

આરુરુદ્ધુર્મુનિયોગં, શ્રયેદ્વાહ્યક્રિયામપિ ।

યોગારુદ્ધઃ શમાદેવ શુદ્ધ્યત્યંતર્ગતક્રિયઃ ॥ જ્ઞાનસાર૦ ॥

યોગારુદ્ધ થવાને ઇચ્છતો મુનિ ઘાણ ક્રિયાને પણ સેવે છે. (પરંતુ) અંતર્ગત ક્રિય પવો યોગારુદ્ધ મુનિ શમે કરીનેજ શુદ્ધિને, સિદ્ધિને પામે છે.

શ્રુતપદ નમીષ્ઠ શ્રુતપદ જીવિષ્ઠ શ્રુત છે જગત્ ત્યાધાર

શ્રુત પદ નમીષ્ઠી ॥ ૧૬ ॥

દર્શન જ્ઞાન ચરણમય ચેતન, સમજાવે સ્થિર રહીશી.

પવી આણા ધ્રી જિનવરની, સાધી શિવસુખ સદીયે—સમપદ૦

સેવોને; સમપદ સેવો, અનુજવ મેવો, જિન શાસનનો સાર—સમ૦ ॥૧૧॥

चेतन अंग अजंग अतुंपम, एक रूप निज जाणीजी ।

ए विण श्वर न आतमं अर्थे, श्री जिर्नवरनी वाणी-सम० ॥२॥

द्रव्य जाव हिंसा नहीं एहमां, परम दया पद साचोजी ।

अनृत वचन टड्युं इहां सघलुं, शुद्ध सत्यपद जाचो-सम० ॥३॥

नहि परद्रव्य हरण पण दीसे, शुद्ध शील इहां धारोजी ।

दुविध परिग्रह ठे नहीं एहमां, निज आतम हितकारो-सम० ॥४॥

पापनां स्थान अढार न होवे, निज ज्ञाने निज जोवेजी ।

उदासिन्नता सह परजावे, कर्म मेल सवि धोवे-सम० ॥५॥

संवर निर्झर मोक्ष एहमां, आश्रव बंध निकंदेजी ।

परम कृमाने मार्दव आर्जव, मुक्तिं गुण आनंदे-सम० ॥६॥

इंद्रिय विषय न चाहे चित्तमां, धन्नादिक कीम इष्टेजी ।

दर्शन ज्ञान स्वजावे तृप्ती, ते परपद केम वंठे-सम० ॥७॥

शुद्ध उपयोगे स्थिरता करतां, संयम शुद्ध अन्यासेजी ।

सत्तर जेदे असंयम टाळी, निज मति निजमां वासे-सम० ॥८॥

निज द्रव्यादि निजमां जासे, सत्य धर्म पण एहोजी

कर्म मलिनता इहां नवी स्पर्शे, शौच सदा गुण गेहो-समपद० ॥९॥

देहादिकनी ममता नाही, तो कंचन तृण केनुंजी, ।

तेथी अकिंचन ठे साचो, पुद्गल संग न जेहनुं-समपद० ॥ १० ॥

सिद्ध समो शुद्ध ब्रह्म खले जे, टाळी अग्रह जावोजी, ।

सहस अढार जेद ठे तेहना, राखे एक स्वजावो-समपद० ॥ ११ ॥

ए तीरथ ए तारण कारण, दुरित दोष सह नासेजी, ।

वेर विरोध न किनसुं होवे, सत्ता शुद्ध प्रकाशे-समपद० ॥ १२ ॥

अरिहंत सिद्ध ने आचारज पद, समपद मांहे खहीएजी, ।

श्री उवजाय ने साधु सकसनुं, खरुण एहज कहीए-समपद ॥१३॥

दर्शन ज्ञान चरण तप वीरज, नवपद साधन घायजी, ।

गुणगणानी श्रेणी चडतां, समपद श्रेष्ठ सहाय-समपद० ॥ १४ ॥

ज्ञान ध्यान अनुष्ठान एह विण, जन मननी अनुवृत्तिजी ।
 पद दरशन एण एह स्त्रिकारे, समपद अमृत वृष्टी-समपद० ॥ १५ ॥
 छादश जावना सार एह ठे, चार जावना जाची जी, ।
 साधुनी एण पंच जावना, एहमां नवी रहे काची-समपद० ॥ १६ ॥
 इह पर लोकादिक आशंसा, समजावे नवि घायजी, ।
 पंच चरण एण एहमां दीसे, पंचाचार समाय-समपद० ॥ १७ ॥
 मन वच कायने पंच इंद्रिणी, किरीआ एहमां नावेजी ।
 पच्चीश किरिआ दूरे नाठी, सहेजे सुमति सोहावे-सम० ॥ १८ ॥
 शरीर पंचनी परिणति नहीं ए, चिदानंद घर घरणीजी ।
 प्रशमरति स्त्री नाम एहनुं, जोगीश्वर मुख वरनी-सम० ॥ १९ ॥
 आर्च रौद्र कुम्भान नसावे, धर्म शुक्ल प्रगटावेजी ।
 जेम जेम समपद झटतर ठससे, शीव बहु सनमुख आवे-सम० ॥ २० ॥
 खट आवश्यकने समकितनुं, एहज फल ठे सावुंजी ।
 सद्गुरु रंग खण्यो होय जेहने, ते जन जाणे जावुं-सम० ॥ २१ ॥
 विद्या अविद्या ए घेहु सरस्त्री, जूठा सवि मत जेदोजी ।
 समकित सार खद्या विण मूरख, हठ करी मांड्यो खेदो ॥ सम० ॥ २२ ॥
 इष्टा मिष्टा दुक्कन तहत्ती, आवश्यक तिम जाणोजी ।
 निपेधीक आपुच्छा ने बली, पडिपुछा मन आणो ॥ सम० ॥ २३ ॥
 गुरुने आहारादिकनुं देवुं, आमंत्रण बली करवुंजी ।
 गुरु निकट रहेवुं एम दसविध, समजावे अनुसरवुं ॥ सम० ॥ २४ ॥
 एम बहुविध समजावनां कारण, ए थर्ये आदरीएजी ।
 अग्रशस्तता टाळी एहनी, सम संतोषे तरीए ॥ सम० ॥ २५ ॥
 रत्न चिंतामणी काम कुंज सम, सम दम ठे सुख दाइजी ।
 मनसुख समपद खही शीव पावे, परम पूज्य प्रनुताई ॥ सम० ॥ २६ ॥

॥ आठेलाखनी देशी ॥

श्री सिद्धारथ नंद, विलसे परमानंद, आठेलाख, आतमतत्त जणे
ऊपदिश्योजी ॥ १ ॥

निर्मलः सिद्ध समान, जलहल केवल जाण, आण्णप्या परमप्या समोजी.
कीनो देह ममत्त, जूस्यो ते निजतत्त, आ० मोहनी कमें घेरीउंजी.
प्रकृति अडवीस तास, करीसंसर्ग विलास, आ० अण्यवसाय असंख्येजी.
अविनाशी निजअंग, देहविनाशी संग, आ० विनाशी निज मानतोजी.
जेहथी तेह हणाय, क्रोध ते ऊपर थाय, आ० अवाधित पद झूलीउंजी.
मति प्रवृत्ति त्यां हि, सही निवृत्ति न यां हि, आ० त्यांति गुण हणियो तिणेजी.
मान करी मद अष्ट, विनय थयो तसु नष्ट, आ० सद्गुरु वचन ऊवेखियोजी.
नवि पामे ते धर्म, करतो विविध कुकर्म आ० जोग प्रवर्त्या मानमांजी.
पुद्गल संपत्ति अन्य, जाणी तेहने धन, आ० हरवा चित कूडो थयोजी.
नविजाणे निजरिद्धि, ते केम पामे सिद्धि, आ० सकल प्रवृत्ति मायमांजी.
सहजानंद वियोग, पुद्गलमां खल्विजोग, आ० लोळे सद्ध रह्यो सदाजी.
वाधीकामना तेण, नवि लह्यो चितचेन, आ० डंसी तृप्या सर्पणीजी.
वित्त विपयने काज, ठंभी आतम लाज, आ० बहुविधि श्रम दुःख जोगवेजी.
जुततणां पकवान, जमतो कोइ अजाण, आ० तृप्ति नवपामे ध्यमेजी.
करतो परनी हास्य, न लह्यो ह्यान विलास, आ० अनंत हास्य स्थान कययोजी.
पुद्गलमां थइ रक्त, विण जाणे निजशक्ति, आ० योग प्रवृत्ति तिहां वरीजी.
अस्थिर पुद्गलमां ह, रतिमानी रह्यो त्यांघ, आ० तेक्यम स्थिर रह्ये सदाजी.
अरति ऊपजी तेह, जाण्या विषां निजगेह, आ० विविध प्रयत्न प्रयुंजतोजी.
अतूट अखंडित थंग, जूसि पुद्गल संग, आ० निर्जय पण जय जोगवेजी.
जमतां था संसार, काख थनंत थपार, आ० आतम थंग अखंडेजी.
नवि घास्यो गुणसेव, जूस्यो न एकप्रदेश, आ० निजधन ते निज पासवेजी.
नवि जाण्यो ए मर्म, देह विषे निज चर्म, आ० शोकज णविध ऊपन्योजी.
स्पर्शादिक निजनां हि, करीममता तेमां हि, आ० अमनोइ दुगंतोजी.

रोग रहित निजश्रेयस, निःकामी निःसंग, आ० परसंगे प्रकामनाजी.
मोहनी श्रुति एह, नृसी निजगुणगेह, आ० तिहां त्रियोग प्रवर्त्तिष्याजी.
नवी पामे विधाम सकलसमय परकाम, आ० एम निजतत्त्व नवी सख्योजी.
मनमुक्त खट्ठी निजरूप, निर्मल सिद्धस्वरूप, आ० परमानंद पद अनुजवेजी.

॥ २७ ॥

॥ अक्षर ॥

गाथो गाथोरे समजाव सुभारस गाथो, ।

यहुधुत साखे समपद रत्नतां आनंद अति अक्षसायो. ।

मोह मदातम हरवा दिनमणि, शीवसुख सुगम उपायोरे ॥ सम ० १ ॥

कल्पवृक्षे कल्पसत्ता सम, कामकुंज सुख दायो ।

सकल कर्मनी व्याधि विदारण, चिंतामणि जीम पायोरे ॥ सम ० २ ॥

जे चविजन य गाथे प्याथे, तसु जवप्रमण नसायो ।

संवत श्रोगणी साठनी सांछे, आवण मास सुहायोरे ॥ सम ० ३ ॥

शुकल पंचमी पुष पोषमय, सकल विकल्प नसायो ।

सकल सूत्रने ज्ञान प्याननो, सार एमांदि ससायोरे ॥ समजाव ॥ ४ ॥

श्रीनेमि जिनवर जन्म कल्याणीक, दिवसे रंग बधायो ।

थोच्छव महोष्ठव समपद मांहि, सद्गज स्वरूप दिखायोरे सम ० ॥ ५ ॥

बेजसपुर निशासी शुभमति, कोदरने मणिकंदो ।

दक्षसुख मदासुख मुखचंद वसी, गद्गहते व्यापंदोरे ॥ सम ० ६ ॥

एहतपा थापट्टी रचीयो, सामायक प्रतियोपो ।

सुगुण संतोषचंदनी सहोपे, निज आत्मन गुण सोपोरे ॥ सम ० ७ ॥

समय अन्यासे जस मति वासी, थंनगड्टी प्रकाशी ।

सकल जीव समजाव खट्ठी एम, विस्सो निजगुण राशीरे ॥ सम ० ८ ॥

निजगुण भृगनद जोगी समरप, विस्ससे सद्गज स्वजावे ।

कर्मराशु जीति निज सत्ता, राज अरंजिन पावरे ॥ समजाव ० ९ ॥

गुणप्रधान गीरुथो श्रुतसागर, अनुभव आनंद कंदो ।
 श्री मुनिद्वकम पसाय लही में, रचीथो एह प्रबंधोरे ॥ सम० १० ॥
 समजावे शाश्वत सुख प्रगटे, चित्त धरी निर्मल ध्यान ।
 मनसुख दर्शन ज्ञान चरण लही, पामो परम कल्याणरे ॥ सम० ११ ॥

॥ दोहा ॥

सिद्ध समाधि विलासमां, यावत् बिलसे सिद्ध ।
 तावत् समपद ग्रंथआ, अक्षय रहो प्रसिद्ध ॥ १ ॥
 विस्तरजो बहु अर्थधी, करी जवि रुदय प्रकाश ।
 समपद सेवे ते लहे, परमानंद विलास ॥ २ ॥

समजाव संबंधी जे रचना करी ठे तेमांहे मतिदोषधी, प्रमाद
 दोषधी, लीलीत दोषधी कांइपण जूझ थइ होय ते मिष्टामिडुकरं,
 बली सुगुण पुरुषोए सद्गुरुनी गुरुगम साथे समजी जूझ दाखी
 निदोष परमेश्वरनां वचन आदरी आत्म कार्य सिद्ध करवुं. मनुष्य
 जन्म जिनशासनपामी सफल करवो.

आ ग्रंथ रचनामां जाइ संतोकचंद माणिकचंदनी उत्कृष्ट मदद
 मली ठे तेनो आ ठेकाणे उपकार मानुं तुं.

ली० दलसुखनाथजी.

श्रीरस्तुः संपूर्ण.

श्री १।

ॐ श्रीवीतरागाय नमः

प्रस्तावना.

आ वाचन पद शिवाय विचारवा सायक अनेक पद ठे पण
अहिंसां मुख्य पणे वाचन पद सख्यां ठे. एज प्रमाणे सकल सिद्धि
दायक स्वपर पद विचारी स्व स्वमां थने पर परमां समावो परयी
उदासिन्न वृत्ति करी निज पदमां खयलीन चवुं. अहिं जूठी उपमा
के अलंकार के राज्यादि अलंकारनी वातो नपी पण संवेदन ज्ञाने
जाणेली, स्पर्श ज्ञाने अनुभवेली, थने सूत्र सिद्धांत प्रमाणे सिद्ध
चयली बीना ठे. भाटे पोताना शुद्ध संवेदन ज्ञाने तथा सूत्रसि-
द्धांतयी मेलवी, ज्ञानवंतनी गुरुगम खेई, अनुभव ज्ञाने सिद्ध
करी, असत्य तजी सत्य होय ते आदरवुं. हुं व्याकरण के कविता,
उंद, अलंकार बिगेरे पूरुं जाणतो नयी, वली मतिदोष अथवा स-
खीत दोषयी जे जूस घई होय ते सद्गुरु पासे समजी दोष टाली
सत्य होय ते आदरवुं. जेने वाह्य क्रियानो हठ हसे ते आ गहन जावो
समजी शकदो नहिं भाटे हठवाद ठोडी कोमल चित्त करी आत्माप
आत्मीक सुखना दानी चवुं.

सम्यक् न्याय सुधारस वाचन पद एवुं आ ग्रंथनुं नाम ठे.

१ ए माहिं सम्यक् न्यायनो अधिकार ठे.

२ समकीती जीव अजर तत्त्व इची जीव मोक्ष जिज्ञासु
एनो अधिकारी ठे.

३ मुख्य दायक समकीत सिद्ध करवुं अने परमपदनुं पामवुं
ए प्रयोजन ठे.

४ अने पूर्व ग्रंथोने अनुसार आ पदनी रचना करवामां आ-
वीठे भाटे जणवानो, सांजखवानो, अनुभववानो, विनय सहित अ-
न्यास करवो.

अथ श्रीसम्यक् न्यायसुधारस ग्रंथ प्रारब्धते.

मन धरी सरस्वती जगवति, प्रणमि आदि जिणंद
न्याय सुधारस पानथी, जिन दरशन आणंद ॥ १ ॥
दरशन निश्चय जे करे, दायक समकीत थाय
अनंत किरण उद्योतकर, मिथ्या मूळ नसाय ॥ २ ॥
ते कारण निश्चय करो, सत्यासत्य स्वरूप
दायक समकीत पामशो, मूदो जव जय कूप ॥ ३ ॥

१ कवित्त (सवैया एकतीसा)

आतम अधिकार स्वस्वामित्व स्वसंगत्व औ
स्वकर्त्ता स्वज्ञोक्ता स्वग्राहकता सार है
व्यापकता रक्षणता कारजता कारणता
कारकता प्रजुता ज्ञान अक्रिय उचार है.
परिणामिकता जनक अगुरुलघु अखंड
आधाराधेय अचल साधक विचार है
बाधकता देवगुरु शास्त्र धर्म जीवाजीव
पुण्यपाप आश्रव औ संवर उदार है (१)
निर्जरा बंध मोक्ष शम क्षमा मार्दव औ
अज्ञाव औ मुक्ति तब संयम श्रीकार है
सत्य शौच अकिंचन ब्रह्मचर्य निर्जय औ
प्रमेय प्रमाण औ निःप्रयास सुगार है
सुमित्र परमानंद वाचन पद रचनाको
सम्यक् न्याय सुधारस सूत्र अनुसार है

गुरुसो गुरुगम छे विन न्याय चित्तधरी
 पढो याको यह निश्चे सुबोध दातार हे (७)
 चिन्तामणि पारम आ कल्पतरु कामधेनु
 राजरिदि रुप बल सुखज हे पावना
 मंत्र यंत्र प्राणायाम ज्योतिष आ चित्रकला
 काव्य अखंडकृत् करी लोकको रंजनावना
 सहेल बाद तप जप मसानमे निशावास
 क्रियाकष्ट करी करी शरीर सूकावना
 दुर्लभसो दुर्लभ मुगुरु दरवानुयोग
 सम्यक् निज बोध संतोष उर आवना ॥ ३ ॥

॥ अथ जापा विस्थिते ॥

जगत्मां जीव इव्य थनंत ठे, पुद्गल इव्य थनंत ठे, धर्मा-
 स्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय ए एक एक ठे. सर्वे मखी
 पंचास्तिकाय इव्य ठे थने ठो कोस इव्य ते उपचारथी ठे. ते
 सर्वे पोताना थस्तित्व, प्रमेयत्व, सामान्य थने विशेष स्वजाये सहित
 स्वगुण पर्यापमयी स्वगुण प्रवृत्तिष थाप थापणी प्रवृत्तिना परि-
 णामी, स्वस्वजायमाहे उत्पाद् व्यय ध्रुवतावंत ठे. सर्वे समय थाप
 थापणा स्वजाये थस्तिस्वजाववंत ठे. कोइ समये कोइ इव्य पररूप
 घतो नथी. ते इव्यनुं शुद्धरूप थनादि काखथी मिथ्यात्वी जीव
 थणजाणते पुद्गल इव्यमां पोतापणं मानी ते मांहे पोतानो अधि-
 कार जाणी निज अधिकार चूकी थनंत मिथ्या जावने करे ठे. तेथी
 रागादि कपायो उपजी चार गति संसार ज्रमण करतां वेद्द दुःख

સહેઠે. જ્યારે વસ્તુના સમ્યક્ સ્વરૂપને જાણે ત્યારથી જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ ગુણ નિર્મલ કરવા માંહે. જ્ઞાનાદિ ગુણ નિર્મલ થયે પરમાનંદ સિદ્ધિ સુલ્ભ પામે. તે પ્રથમ સ્વપર સ્વરૂપની ડ્રઢ પ્રતિત અને મિથ્યાત્વ આદિ આશ્રવજાવ તજવો અને સંવર નિજ ઉપાદેય જાવમાં સ્થિર થવાથી નિજ ગુણ નિર્મલ થાય. માટે પ્રથમ મિથ્યા જાવનો નાશ કરવો જોઈએ. કાંઈનું કાંઈ જાણવું તેને અજ્ઞાન કહિયે. કાંઈનું કાંઈ નિશ્ચય કરવું અને કાંઈની કાંઈ પ્રતિત, શ્રદ્ધા, રુચિ કરવી તેને મિથ્યાત્વ કહિયે. વસ્તુનું સ્વરૂપ જેમ છે તેમ પ્રતિત સહિત જાણવું, તેને સમ્યક્ જાવ કહિયે.

(૧) આત્મ અધિકાર પદ.—આત્મા પોતે સ્વઆત્મપદનો અધિકારી છે, પરપદનો અધિકારી નથી. આત્મા પોતે પોતાના અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, સત્ત્વ, અગુરુલઘુત્વ, એમ પોતાના સામાન્ય સ્વજાણે સહિત છે. આત્મા એવું પોતાનું નામ પોતામાં છે, અસંખ્યાત પ્રદેશરૂપ સ્વદેષ્ટ્રે પોતાની સ્થાપના છે તે નિરાકાર આકૃતિ-જ્ઞાનરૂપ જાણથી, પોતાના અનંત સફળાણને એકત્વ આધારે રાખનારો પોતે દ્રવ્ય છે, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર સુલ્ભ, વીર્ય, કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા આદિ વિશેષ સ્વજાણે પોતાના જાણે પોતામાં છે. પોતે દ્રવ્યથી એક, દેષ્ટ્રથી અસંખ્ય પ્રદેશી, કાર્યથી સ્વગુણ પર્યાય વર્તનારૂપ, જાણથી અનંત જ્ઞેયનો જ્ઞાતા દ્રષ્ટા આદિ અનંત વીર્યવંત. સ્વસ્વરૂપે અસ્તિ પરસ્વરૂપે નાસ્તિ, દ્રવ્યથી નિત્ય પર્યાયથી અનિત્ય, અનંત સફળાણના એકત્વ પિંડપણે એક ગુણ પર્યાય પ્રદેશથી અનેક, જાણવું દેખવું આચરવું આદિ જિજ્ઞાસા કાર્યે યજ્ઞેદે જેદ સ્વજાણે અને જ્ઞાનાદિક જિજ્ઞાસા જિજ્ઞાસા સ્વપ્રદેશે અજેદ, જ્ઞાન દર્શનાદિ કાર્ય સ્વદેષ્ટ્રે નવા નવા પર્યાયના જવન વ્યયેકરી જવ્ય, સ્વ સ્વજાણે સદા રહે પલટે નહિ તેથી અનવ્ય, પોતામાંહે અનંત ગુણ એવા છે કે વચન ગોચર થાય

અને શ્રુતજ્ઞાને જાણી શકાય તેથી વક્તવ્ય, વક્તવ્ય ધર્મ કરતાં અનંત ગુણા પર્યાય. અગર ધર્મ છે તે કેવલજ્ઞાને પણ વચનગોચર થાવે નહિ તેથી અવક્તવ્ય, એ અવક્તવ્ય ધર્મથી અનંતમે જાણે અજિસાપ્ય ઘટલે વક્તવ્ય ધર્મ છે અને અધિકારી પોતાના પરમ સ્વજાવંત છે ઘટલે ડ્રવ્યના સર્વે સ્વજાવ પર્યાય પરમસ્વજાવને અનુયાયીપણેજ પરિણમે. નૈગમ નયથી પોતાના અસંખ્યાત અંશ પોતામાં છે. સ્વઅંશ પરડ્રવ્યમાં નથી, પરઅંશ સ્વડ્રવ્યમાં નથી. પોતાની સત્તા પોતામાં ઠતી છે; પરસત્તા પોતામાં નથી. વ્યવહારથી જ્ઞાનાદિક સ્વકાર્ય અનેક જેદ પોતાના પોતામાં છે; વર્ણાદિ પરકાર્ય જેદ પોતામાં નથી અને જાણવા, દેખવા, આચરવાદિ સ્વકાર્ય પરડ્રવ્યમાં નથી. ક્રજુસૂત્રે સ્વગુણ પર્યાય પરિણામી છે; પરગુણ પર્યાય કાર્ય પરિણામી નથી. શબ્દનયે થોમી વ્યક્તિ, સમજિરુદે વહુ વ્યક્તિ, એવંજૂતે પોતાની પૂર્ણ વ્યક્તિ પોતાની પોતામાં પ્રગટે; અન્ય ડ્રવ્યમાં નહિ. અને અન્ય ડ્રવ્યની દેશ વ્યક્તિ, વહુવેશ વ્યક્તિ, સર્વદેશ વ્યક્તિ પોતામાંહે ન પ્રગટે. સ્વડ્રવ્યાદિકે અસ્તિ, પરડ્રવ્યાદિકે નાસ્તિ, અસ્તિ નાસ્તિ એકસમયે કહિ શકીએ નહીં માટે અવક્તવ્ય, અસ્તિ નાસ્તિ એક સમયે સમકાલે છે તે જણાવવાને માટે સ્યાદ્ અસ્તિ નાસ્તિ, અસ્તિ ધર્મ અનંતો એક સમયે સમકાલે ઠતો છે તે ઠતાં કહિ ન શકાય માટે સ્યાદ્ અસ્તિ અવક્તવ્ય, નાસ્તિધર્મ પણ અનંતો સમકાલે ઠતો છે ઠતાં એકવચને કહિ શકાય નહીં માટે સ્યાદ્ નાસ્તિ અવક્તવ્ય, અસ્તિધર્મ અનંત તથા નાસ્તિધર્મ અનંત સમકાલે ઠતો છે પણ વચન ગોચર થાવે નહિ તેથી સ્યાદ્ અસ્તિ નાસ્તિ ગુણપત્ અવક્તવ્ય, એવા આત્માના જ્ઞાયકતાદિ અનંત ગુણમાંથી એક ગુણ જાણી વહુ ગુણનું પ્રમાણ કરી ગુણથી ડ્રવ્યનું પ્રમાણ કરીએ. ડ્રવ્યમાંહે ઠથી પર્યાય પ્રવર્ત્યાવિના ગુણરૂપ કાર્ય ન થાય માટે ગુણથી પર્યાયનું પ્રમાણ કરીએ. એ પ્રમાણ વિષે આગલ પ્રમાણ પદમાંહે વિશેષ સ્પષ્ટ-

वामां आदेशे त्यांभी समजी खेवुं. आत्मा पोताना गुण पर्यायनो अधिकारी ठे. ज्यां मोहनो अधिकार गयो ठे; पुद्गलादि परद्रव्यनां वर्ण, गंध, रस, स्पर्श, आकारादि अनंत परिणमन ठे ते मांहेची एक पर्यायनो पण अधिकारी आत्मा नथी. त्रमयकी पर-
अधिकारी पणुं जाणुं, मानुं, तेथी ज्ञान, दर्शन, चरण, वीर्य, अग्न्या-
पापादि ध्यानंदमय निज अधिकार चूक्यो. अन्य अधिकारनो अधि-
कारी कोशरण इत्य थइ शके नहि. जेम जीखारी राज्य करवानो
अधिकारी नथी थने राजा जीख मागवानो थगर नट खेलादिनो
अधिकारी थवा जाय तो पोतानो ध्यानंदमय अधिकार चूके. मांटे
पोतानो अधिकार जाणी थन्य अधिकारपणानो त्रमय मिथ्याताव
थळा, प्रतिन, रूची ठोडवी. त्या पदमां खलाणखा जाय थागल जे
जे पद खलवामां आदेशे ते ते सर्वेमां ज्यां घटे त्यां जिन थाङ्गा
पोतानी बुद्धि प्रमाणे फेखाव करी खेवो थगर सद्गुरु चरणे रद्दी
नीचेना सर्वे पदोनो यथास्थित जाव समजी मिथ्यात्वना थंश थंश
जग मूर्खया तेदज्ञान शस्त्रे ज्येची सम्यक् रूप गुरु सत्ता नूमि करवी.

(७) स्वस्वामित्वपद-गुरु नये जेम थनंता इत्यमांथी
कोइ इत्य कोइ थन्य इत्यनो स्वामि नथी. निश्चय नये सर्वे इत्य
थावथावणा स्वताव गुण पर्यायना स्वामि ठे ने ज्यारे परद्रव्य गुण
पर्यायने पोताना जाणे ठे स्यारे स्वस्वामित्व चूके थने परगुण पर्याय
पोताना न पाय, थावणी इत्राण न प्रवनें, तेथी थन्य थन्य इत्य-
नूं स्वामित्व वाग्वाग् थादरी बहु भेद पामे, मांटे स्वस्वामित्वनी
प्रतिन करी परस्वामित्व रूप मिथ्या ताव तजयो. स्वस्वामित्व स्वस्वा-
मित्व पणे थस्मित्व ठे परस्वामित्व पणे नास्मित्व ठे; ते उनां पर
स्वामित्व मानुं ने प्रत्यक्ष मिथ्या त्रम ठे ए थान साधारण माणम
पण मोटी कर्दी शकजे नहि.

(૩) સ્વસંગત્વપદ-શુદ્ધ નયે કોઈ દ્રવ્ય કોઈ અન્ય દ્રવ્યનો સંગી નથી, સ્વગુણ પર્યાયનો સંગી છે. અને પરદ્રવ્યનું વ્રમયી સંગી-પણું માની જે જે ઝમેદ કરવા તે પ્રત્યક્ષ નાઝમેદીનું કારણ છે. માટે પરદ્રવ્યના સંગપણાનો મિથ્યા ઝમેદ અને આશા તજી સ્વગુણ પર્યાય સંગી એકાંગી પણે મગ્ન રહેવું. દ્રવ્ય સ્વગુણ સંગીપણે સદા અસ્તિત્વ છે. વ્યવહારે પરસંગી પણું જાણે પણ પરગુણ પર્યાય નિજ દ્રવ્યના સ્વક્ષેત્રમાં આવી શકે નહિ માટે પ્રત્યક્ષ પરસંગીપણાનો વ્રમ ઠોળી સ્વક્ષેત્રે સ્વગુણ પર્યાય અન્નેદ સાસય સંગ જાણી મગ્ન રહેવું. વ્યવહારે પરદ્રવ્યનો સંગ છે તો પણ તે શાશ્વત નથી.

(૪) સ્વકર્તાપદ-શુદ્ધ નયે કોઈ દ્રવ્ય કોઈના ગુણ પર્યાયનો કર્તા નથી, અને પરગુણ પર્યાયનું કર્તાપણું માનવું તે પ્રત્યક્ષ મિથ્યા વ્રમ છે, પરકાર્ય કર્તાપણું જાણવા માનવાથી પોતાના જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ, વીર્ય, રમણ, સુલ, અવાધિતપણાને ચૂકી મન, વચન, કાયયોગ દ્વારા આત્મવીર્ય અનંત પુદ્ગલ પર્યાયમાંહે પ્રવર્ત્તાવવાથી સ્વગુણ પર્યાયરૂપ કાર્યમાંહે વીર્ય ફુરતું નથી; માટે પરકર્તાપણાનું મિથ્યા અજિમાન મૂકી પોતાનેજ સ્વકાર્ય કર્તા જાણી, માની, અનુ-જવી સહજાનંદની પ્રાપ્તિ કરવી. સર્વે દ્રવ્ય સ્વસ્વજાવ કર્તા પણે અસ્તિ છે. એમ સમ્યક્ જાણે સ્વજાવ કર્તા પણે અસ્તિ છે. વ્યવહારથી કુંજાર ઘટનો કર્તા કહેવાય, પણ એક પાંચ શેરનો ઘટ હાથમાં લઈ વિચારીય તો તેમાંથી કેટલી માટી કુંજારે કરી ? અને માટીના વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, આદિ માટીમાં અનેક ધર્મ છે તેમાંથી કુંજારે કેટલા કર્યા ? માત્ર પુદ્ગલ પર્યાય વસ્તુ મૃતિકાના આકાર પર્યાયને ઘટાકારે પલટાવવાનો કારણ થયો. તેથી કારણમાં કર્તાનો ઉપચાર કરીને વ્યવહાર નયે ઘટનો કર્તા કહેવાય, શુદ્ધ નયે તો મૃદુ દ્રવ્ય પોતાના સ્વજાવનો કર્તા છે, પણ શુદ્ધ નયમાં ઉપચાર સંજવે નહિ, એમ ઘર, ગામે, દ્રવ્ય કર્માદિનો કર્તા ઉપચારથી જાણવો.

(૫) સ્વજોક્તા પદ-જીવ ડ્રવ્ય પોતાના સર્વે શુદ્ધાશુદ્ધ સ્વગુણ પર્યાયનો જોગીઠે, પરદેત્રી પરડ્રવ્યનો જોગ સ્વદેત્રમાં આવી શકે નહિ. માટે પરગુણ પર્યાયના જોગનો ત્રમરૂપ મિથ્યા જાણ તજી નિર્મલ સ્વગુણ પર્યાય જોગી પણે મગ્ન રહેવું. આત્મા સ્વગુણ પર્યાય જોગી પણે અસ્તિત્વ ઠે, પરદેત્રી પરગુણ પર્યાય જોગ નાસ્તિત્વ પણે જાણી તે માંહે મન, વચન, કાયાના યોગ ન પ્રવર્તાવતાં નિવૃત્તિપણે પરડ્રવ્ય માંહે વપરાતું આત્મ ધીર્ય સર્વ સમેટી સ્વગુણ પર્યાય પ્રવૃત્તિમાં સ્થિર અકંપ રાખવું. જીવ ડ્રવ્ય સ્વદેત્રે રહ્યા જે જ્ઞાનાદિક શુદ્ધાશુદ્ધ ગુણ પર્યાય તેનો જોગી ઠે. અશુદ્ધ અશુદ્ધનો, શુદ્ધ શુદ્ધનો જોગી જાણવો. પર પુરુષ દેત્રે રહ્યા જે વર્ણાદિ પર્યાય તેનો જોગી નથી થને સ્વજાનિ અન્ય જીવ ડ્રવ્ય તે માંહે રહ્યા જે જ્ઞાન દર્શનાદિ ગુણ પર્યાય તેનો પણ જોગી નથી. વ્યવહારથી સ્ત્રી પુરુષ જોગવ્યો થને પુરુષે સ્ત્રી જોગવી એમ જણાય ઠે પણ સ્ત્રીના સ્પર્શ થને પ્રેરણાર્થી પુરુષના રક્ત ધીર્યાદિમાં જે જે વિકાર થાય તેનો અજ્ઞાની જીવ ત્રમરૂપ જોગી ઠે; તેમજ પુરુષના સ્પર્શ થને પ્રેરણાર્થી સ્ત્રીના અંગમાં જે વિકાર થાય તે મને થાય ઠે એમ જાણી ત્રમરૂપી રાગ દ્વેષાદિને જોગવે ઠે થને જાણે ઠે કે પુરુષ જોગવ્યો, રક્ત ધીર્યાદિ આત્મારથી પરદેત્રી તિલ્લ ડ્રવ્ય ઠે તેનો જોગી આત્મા નથી થને ત્રમરૂપી જોગ માનવો તે મિથ્યા જાણ ઠે. તેમજ શબ્દાદિ પંચ વિધ થને ધનાદિકનો પણ અજ્ઞાની જીવ ત્રમરૂપી જોગી ઠે. યદ્વી ડ્રષ્ટાંતઠે એક મુનિ થને ધીજો જમ નામના ઘે પુરુષ હતા તે યંનેને દુરમનિ નામના સ્ત્રીજા પુરુષે ઘણા કુવચનરથી આક્રોશથી નિરમ્મા કરી નિવંદરા. તે દુરમનિના વચનરૂપ કારણ સ્પર્શી જમ પુરુષના ચિત્તમ્મ સ્વદેત્રમાં ગ્વાજદ્વમાન ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો. પણ મુનિ નામનો પુરુષનો પોતાના જ્ઞાનાદિક સ્વપન થને નિજ આત્મ અંગ અસાધિત જાણી તેના વચનરૂપ કારણને ન આદરતાં (પોતાના

ચિત્તમાં ન સ્પર્શતાં)-પરમ-દ્દમામય નિજગુણ માંહે અકંપ અક્ષોભ
પણે સ્વગુણ જોગી રહ્યો; ક્રોધનો જોગી ન થયો. દુરમતિના ચિત્તમાં
જે ક્રોધ હતો તે પરદેવી ક્રોધનો જોગ સુમતિના અંગમાં ન આવ્યો
પણ જરૂ પુરુષે દુરમતિના વચનરૂપ કારણ સ્પર્શી પોતાના ચિત્તરૂપી
સ્વદેવમાં ક્રોધ ઊપજાવ્યો એટલે ક્રોધનો કર્તા અને જોક્તા થયો.
માટે કર્તા તે જોક્તા એમ જાણવું. અને કર્તા જોક્તાપણું, સ્વદેવે છે.
માટે પરદેવી જોગ કોઈને આવતો નથી. જે સ્વદેવમાં રાગાદિ
અશુદ્ધતાને ધારે, કરે, તેજ અશુદ્ધતાને નોગવે. પણ જે શુદ્ધતા રાખે
તે અશુદ્ધતાને નોગવતો નથી. પુદ્ગલના ત્રિકાલવર્તીના અનંત પર્યાય
એ એટલા. રાગરૂપ અશુદ્ધતાના અનંત પર્યાય જાણવા. તે રાગાદિ
અનંત પર્યાયમાંથી જેટલા પર્યાયનો નાશ કરિયે તેટલા જ્ઞાનના શુદ્ધ
પર્યાય પ્રગટ થયા એમ જાણવું. એમ સર્વ પર્યાયની શુદ્ધતા કરવાથી
ફેવલજ્ઞાન પ્રગટ થાય છે. અને જેટલા રાગાદિ વિજ્ઞાવ પર્યાય નાશ
કર્યા તેટલા સ્થિરતારૂપ ચારિત્રના પણ પર્યાય પ્રગટ થાય. અને
રાગાદિના પૂર્ણ પર્યાય નાશ કરવાથી પરમ સ્થિરતારૂપ દ્વાયક ચા-
રિત્ર પ્રગટ થાય. એમ પુદ્ગલ ઇલ્યના અનંત પર્યાયમાં પોતાપણું
માનવું થયેલ કાંઈનું કાંઈ નિર્ધાર, રુચિ, પ્રતિતિ કરવી તે મિષ્ટા-
ત્વના પણ અનંત પર્યાય જાણવા. તેમાંથી જેટલા પર્યાયનો નાશ
કરિયે તેટલા દર્શનના પર્યાય પ્રગટ થાય. મિષ્ટાત્વના અનંત પૂર્ણ
પર્યાય નાશ કરવાથી દર્શનના અનંત પર્યાયના એકત્વ પિંકરૂપ ફેવલ
દર્શન પ્રગટ થાય. અને અનંત પરપર્યાય સંગે રોકાણું, ચણાપમાન
થાણું આત્મવીર્ય, તે સમેટી સ્વગુણ પર્યાયમાં ધોરવવાથી અનંત પર્યા-
યવંત વીર્ય ગુણ નિરાવરણ (સ્વતંત્ર) પ્રગટ થાય. એમ ચારે ધન-
યાતીકર્મ નાશ કરી અનંત ચતુષ્ઠય જોગી વાડ. પુદ્ગલના અનંત પર્યા-
યમાંથી અજ્ઞાનવશે કોઈ પર્યાયને પોતાના સ્વપનો અને જાણો જાણ્યો
તે પર્યાય ઊપર રાગ થાય અને કોઈ પર્યાય પોતાને અદિતકારી

ठोनी निःप्रयास निज रक्षकता अस्तित्व जावे जाणी स्थिर समाधि संतोष मांहे रहेवुं.

(९) स्वकार्यत्व पद—कोइ ड्रव्यनुं कार्य कोइ अन्य ड्रव्यमां नथी. ड्रव्यनुं कार्य ड्रव्यना स्वड्रव्यादिकमां अस्तित्व ठे. परड्रव्यादिकमां स्वकार्यनुं नास्तित्व ठे. नास्ति ठतां तेमां कार्य मानवुं ते मिथ्याज्ञाव वडे आत्मा स्वकार्य चूकी परड्रव्यमां कार्य मानतो अज्ञान मिथ्यात्व अने कपाये करिने चौदराज लोकमां जटकतो स्वकार्य सिद्धि करि शकतो नथी. माटे स्वड्रव्यादिकमां कार्य मानी, जाणी, अनुजवी सदा स्वसंपदा जोगी यइ रहो.

(१०) स्वकारणता पद—शुरू नये स्वकार्यनी कारणता रुप ठती पर्यायरुप करणनी प्रवृत्ति स्वड्रव्यमांहे अस्तित्व जावे ठे ते माटे परड्रव्यमांहे करण कारणता जाणवा रुप मिथ्याज्ञाव तजी सन्यक्स्वरुप जाणी स्थिर थवुं. व्यवहारयकी विज्ञावीक काममां अने कर्मबंधमां फस्या पठी पावुं तुटवाने माटे परड्रव्य निमित्त कारण थइ शके ठे पण शुरू नयेतो कोइ ड्रव्यनी कारणता कोइ अन्य ड्रव्यमां नथी. विवक्षित कार्यना कारण वने अन्य कार्य थाय नहि. अने अन्य कार्यना कारणवने विवक्षित कार्य थाय नहि. कारण ते स्वकार्य कारणपणे अस्तित्व. अन्य कार्य कारणपणे नास्तित्व. कारण ते कार्य नहि, कार्यते कारण नहि. कारणते कर्त्ता नहि, कर्त्ता ते कारण नहि. अने कारण कार्य एक समये होय. कारणपद कर्त्ताने आधीन ठे माटे विपर्यास बुद्धि तजवी.

(११) स्वकारकतापद—शुरू नये स्वकार्य कारकता स्वड्रव्यमां अस्तित्व जावे ठे. निज कार्य कारकता परड्रव्यमां नास्तित्व जावे ठे माटे परड्रव्यमां स्वकार्य कारकता जाणवी ए मिथ्याज्ञाव जाणी तजवो. जेम आत्मसिद्धि रुपी कार्यनो कर्त्ता आत्मा ठे, कारण

ઝપાદાનં ઠતી પર્યાય ઠે, ઠતી પર્યાયની પ્રવૃત્તિ તે સંપ્રદાન, પરગુણ પર્યાયમાં કરણો ન પ્રવર્ત્તાવવાં તે અપ્રદાન, કારક પ્રવૃત્તિ કરવાનો આધાર સ્વપ્રદેશં અને સ્વકાલ આદિં જાણવું. માટે પરમાં નિજ કારક જાણી નિજ કાર્ય કરીશ એમ માનવારુપ છોટો વ્રમ થને વ્રમ તજી સમ્યક્ જાણે સ્થિર થાઉં. વિવક્ષિતકાર્યની કારકતા અન્ય કાર્ય કારકતામાં નથી. જેમ ઘટ કાર્યની કારકતા ઘટ કાર્ય પળે અસ્તિત્વ પણ પટકાર્ય કારકતા તે ઘટકાર્ય કારકતા પણ નાસ્તિત્વ જાણી વિપર્યાસતા તજવી.

(૧૭) પ્રજુલ્ય પદ—કોઈ ડ્રવ્યની શક્તિ કોઈ ડ્રવ્યમાં નથી. પ્રજુલ્તા પદલે શક્તિ. નિજ શક્તિનું પ્રજુલ્ય નિજ માંહે અસ્તિત્વ જાણે છે. અન્ય ડ્રવ્યનું પ્રજુલ્ય સ્વડ્રવ્ય માંહે નાસ્તિત્વ જાણે છે. માટે પરડ્રવ્ય માંહે પ્રજુલ્યનું અતિમાન ઠોરી નિજ પ્રજુલ્ય માંહે આનંદિત રહો.

(૧૩) જ્ઞાયકતા પદ—જીવ પોતાની જ્ઞાયકતા શક્તિય નિજ સ્વરૂપનો જ્ઞાતા ડ્રષ્ટા છે. વધી જે દ્રેય પદાર્થ પરદેયી ડ્રવ્ય તે પોતાની જ્ઞાયકતા દ્રેયાકારે પરિણમે તેથી પરદેયનો પણ જ્ઞાતા વ્રણ કહિયે, પણ જ્ઞાન પરદેયે જનું નથી, દ્રેય તે જ્ઞાન દેયે આવતા નથી; થને નિજ ડ્રવ્ય પરડ્રવ્ય રૂપે યતો નથી, સ્વદેય પરદેય રૂપે યતું નથી, સ્વકાલ પરકાલ રૂપે ન યાય, થને સ્વનાય પરનાય રૂપે ન યાય. નિજ ડ્રવ્ય દેયકાલ નાવ સ્વડ્રવ્યાદિકે અસ્તિત્વ, પરડ્રવ્યાદિ રૂપે નથી થને યાય પણ નહિ. તો તેને પરડ્રવ્યાદિ રૂપે જાગીય, માનીય, અનુભવીય, કે મમત્વકરિયે, પણ સર્વે મિથ્યા જાણી તજનો.

(૧૪) અક્રિયના પદ—ડ્રવ્ય સ્વસ્વનાવે સદા અક્રિય છે, થને પુદ્ગલ ડ્રવ્યને મનન્યે જનના વિનાયે સક્રિય છે. માટે પુદ્ગલ ડ્રવ્યનું મનન્ય ને મિથ્યા જાણી સદા અક્રિય સ્વનાવે મગ્ન રહેવું.

(१५) परिणामीकता पद-इच्च आप आपना गुण पर्यायनो परिणामी ठे. पुद्गल परिणतिना परिणामी घटुं ते मिथ्या जाव जाएवो. पर परिणतिनी परिणामीकतानाममत्वधी निज परिणामीकता चूकी अन्त पर पुद्गल इच्च माटे संसर्प करि सद्विज्ञानंद परिणामीकताने चूके ठे. माटे पर परिणतिना परिणाम रूप मिथ्या जाव ठोडी, दायक दर्शन ज्ञान चरण रूप निज परिणामीकता जाणी, मानी, अनुजबी शाश्वता सुखनां आरामी पाथो.

(१६) जन्य जनकता पद-कोइ इच्च कोइना गुण पर्यायने ऊपजावे एवो नयी. इच्च निज जनकपणे त्रिकासे अनेद ठे. माटे परंतु जन्यजनकपणुं मिथ्या जाणी तजवुं. आ पुत्रादिकने में जन्माव्या, हुं जनक हुं, अथवा हुं जन्य, माता पिता जनक एवो मिथ्या जाव तजवो.

(१७) अगुरुलघुपद-सबे इच्च पोताना अन्तगुणे करि अने गुण गुणना अन्त पर्याये करि सर्वदा सत्य ठे. ते समय समय गुण गुणना अन्त पर्यायनो पद गुण दानी वृद्धि पणे उत्पाद् व्यय दर समय पाय तेमां कोइ समये आवीरजावे पर्यायनी पदगुणी वृद्धि होय अने तीरो जावे दाणी होय. कोइ समये आवीरजावे पर्यायनी पदगुणी हाणी होय अने तीरोजावे पद गुण वृद्धि होय. ए अगुरुलघु स्वजाव कहिये. तेथी इच्च हसको अगार जारे यतो नयी. तो हुं मोटो हुं नानो अगार जारे हसकुं मानवुं ए मिथ्याजाव जाणी तजवुं.

(१८) अखंडता पद-जीव इच्च पोताना अन्त आवीरजाव अने तीरोजाव पर्याये प्रवर्ततो सत्ताए सदा अखंड ठे. पर्याय आवीरजावे ऊपज्या तीरोजावे विणश्या, तीरोजावे ऊपज्या आवीरजावे विणश्या ते उत्पाद् व्यय अनित्य स्वजाव कहेवाय. तो एण त्रिकास

અત્યંત ઠે. અને આવીરજાવ તીરોજાવે થવું અને સત્તાય ધ્રુવ રહેવું
 પણ ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવરૂપ ડ્રવ્યનું શાશ્વતું સ્વરૂપ ઠે. તો હું ઉપગ્યો;
 હું વિણદ્યો, મારું જાગ્યું, મારે આવ્યું, અથવા જશે આવશે એવા
 મિથ્યાજાવે કરીને પોતાને દોષ પમાડવો નહિ. નિજ નીધિ સહિત
 નિત્ય અને પર્યાય પ્રવૃત્તિથી અનિત્ય નિજાત્મ તત્ત્વ જાણી સદા
 સમ્યક્ પ્રકારે સ્થિર રહેવું.

(૧૯) આધારાધેય પદ—કોઈ ડ્રવ્ય કોઈના ગુણ પર્યાયનો
 આધાર નથી. અને કોઈના ગુણ પર્યાય કોઈને આધારે નથી. માટે
 પરદ્રવ્યમાં આધારાધેય પાનું માનવું તે મિથ્યાજાવે એમ જાણી તજવો.

(૨૦) અચક્ષ્ણપદ—ડ્રવ્ય નિજ સ્વનામે ત્રિકાલ અચક્ષ્ણ ઠે
 જેમ જીવ ડ્રવ્ય ચેતના આદિ સદાણે અને પુદ્ગલ પૂરણગલનાદિ
 સદાણે સર્વે સમય અચક્ષ્ણ ઠે. માટે પુદ્ગલના ચક્ષ્ણ ઉપાધિ પર્યાયમાં
 મમત્વ કરી નિજ અચક્ષ્ણ પરિણતિને ચૂકવું નહિ. પુદ્ગલની ચક્ષ્ણ
 પરિણતિના મમત્વરૂપ મિથ્યાજાવ તજવો.

(૨૧) સાધકતાપદ—જીવ વર્ણાદિ પરગુણ રહિત અને પર-
 ગુણ મમત્વવિના રાગાદિ રહિત અરૂપી, અતીંદ્રિય, કેવલ જ્ઞાનાનંદ-
 મય, અનંત ચીરંવંન, અદ્યગ્રાધમય, મિદ્ધ સમાન સ્વરૂપે અસ્તિત્વ
 ઠે. એમ પરમાત્મરૂપ જાણી તે ઉપયોગને ચક્ષાયમાન ન કરવો સ્વરૂપે
 રાગ્યવો તે સાધકતા કહિયે. અને વર્ણાદિરૂપે નથી માટે વર્ણાદિ રૂપે
 જાણવાનો મિથ્યાજાવ તજી સ્વસ્વરૂપે સીકી સહજાનંદ વિજ્ઞાતી રહેવું.

(૨૨) વાધકતાપદ—જીવ પરદ્રવ્યમાંદે ગ્યારે રક્ત થાય ઠે
 ત્યારે વાધકતા પરિણિતિ આદરી કર્મવંધને કરે ઠે. માટે પરદ્રવ્યમાં
 રક્ત થવું તે મિથ્યાજાવ ઠે એમ જાણી તજી સ્વસ્વરૂપે સીકી સહજા-
 નંદ વિજ્ઞાતી રહેવું.

(૨૩) દેવપદ—કેવલ દર્શન જ્ઞાન સ્વનાવમાં અચક્ષ્ણ રમણ.

વંત અનંત વીર્ય અવાધિત નિજ અસ્તિધર્મના જોગી તે દેવ કહિયે. તે દેવ દેવતત્ત્વે અસ્તિત્વ. યથી જે ઝલટા પુદ્ગલ પરિણતિમાંહે મમ્મ જડ ચલ જીવની ઔઠના જોગી તે માંહે દેવ પણાનો નાસ્તિત્વ જાવ જાણી. દેવ પણાના મનન રૂપ મિથ્યાજાવ તજવો.

(૭૪) ગુરુપદ—ગુરુ નયે સિદ્ધ સમાન આત્મ સ્વરૂપના ઘતા-વનારા અને શુદ્ધાત્મ પ્રશસ્તપણે હેય ઊપાદેય મોક્ષમાર્ગના દર્શાવનારા; ધન, વિપય, માન, મમત્વના અર્થી નહિ; નિરપેક્ષ, સ્વપર સ્વરૂપના જાણ, કરુણાના ખંડાર તે ગુરુ. યથી જે ઝલટા ગુરુ નયે સ્વપર સ્વરૂપના અજાણ; ધન, વિપય, માન, મમત્વના અજિજ્ઞાપી, સંસાર સમુદ્રમાંહે દૂધાવવાવાલા, પરપરિણતિમાં રીંજાવનાર તે ગુરુ નથી. માટે તેને ગુરુપણે માનવા રૂપ મિથ્યાજાવ તજવો.

(૭૫) શાસ્ત્રપદ—શાસ્ત્ર કહીય સમય. જેથી આત્મા આત્મ ઊપયોગમાં સ્પિરતા પામે. યથી જે ઝલટું જે કુશાસ્ત્રવરુ આત્મા પુદ્ગલ પરિણતિના સર્વ અંશે અયવા એક અંશમાં પણ રીંજ પામે તે કુવચન જાણી શાસ્ત્રબુધ્ધિરૂપ મિથ્યાજાવ તજી સમય જિનપ્રણિત સિદ્ધાંતમાં મમ્મ ધવું.

(૭૬) ધર્મપદ—ધર્મ તે વસ્તુનો સહજ ઊપયોગમય જ્ઞાનાનંદરૂપ અરૂપી સ્વજાવ આત્મ ફેરથી અજિજ્ઞ તેને ધર્મ કહીય. અનાદિ પુદ્ગલ દ્રવ્યને મમત્ત્વે યણી જે વ્રતા રાગાદિ પરિણામ અને પુદ્ગલ વર્ણાદિમાં ક્રિયા પ્રવૃત્તિ તે અધર્મ. તેને ધર્મ જાણવારૂપ મિથ્યાજાવ તજવો. પણ શુદ્ધાત્મ ધર્મ પ્રગટ કરવા અર્થે કારણપણે પુદ્ગલ ક્રિયા પ્રવૃત્તિ તે કારણ ધર્મ જાણવો. પુદ્ગલ ક્રિયા પ્રવૃત્તિ શુદ્ધાત્મજાવ પ્રશસ્તતાપ આદરવી. અને અપ્રશસ્તતાપ હોય તે તજવી. એમ હેય ઊપાદેયરૂપ ક્રિયા જાણવી. વણી ગુણગણા માપક પણ ક્રિયા હેય ઊપાદેય જાણવી. પણ શુદ્ધાત્મ રમણતો આત્માથી અજ્ઞે-

संज्ञात्री राखवा. उपयोग विषय, कषाय हिंसादि शत्रुतत्त्व अने परज्ञावनी क्रियामां मन वचन कायाए करीने जवादेवो नहि पटले इत्य जाव हिंसामां उपयोग न जवा देवो, स्वस्वरूपे स्थिर राखवो ते संपन्नपद.

(४२) सत्य पद-निजात्म इत्य गुण पर्यायने पोतापणे जाणवुं, मानवुं, अनुभववुं अने प्ररूपवुं ते सत्य. एधी उखटुं पर इत्य गुण पर्यायने पोतापणे जाणवुं, मानवुं, अनुभववुं ते असत्य.

(४३) शौच पद-निजात्म गुण पर्यायने राग, अज्ञान, मिथ्यात्व रूपे मस्तिन न थवा देतां स्वस्वरूपे निर्मल राखवो अगर् पूर्व मस्तिन यपला ज्ञान दर्शन धरण गुण ते जेदज्ञान रूप स्वपर विवेके संवर जखे निर्मल करवा ते शौचपद.

(४४) आर्किचन पद-कंचन, मणि, माणिक, तृण तुप परमाणु माधनो संग्रह न करवो ते आर्किचनपद.

(४५) ब्रह्मचर्यपद-गुरु सिद्ध समान गुरुआत्म ब्रह्ममां निज परिपतिनुं रमण, अने अद्वार हजार जेदे अगर् अनंत जेदे अग्रद टाळवुं ते ब्रह्मचर्य पद. ए हांत्यादि दशे स्वस्वरूपे अस्ति परस्वरूपे नास्ति, माटे दशेनुं स्वरूप यथार्थ जाणवुं अने रूची, पतिन, ते सम्पत्तव. एधी जे विदयांस धृष्टि ते मिथ्यात्व.

(४६) निर्जयपद-पोताना ज्ञानादिक अनन पर्यायमांधी अगर् आत्म थंगमांधी कोइएण प्रदेन के शक्तिशरी धननो वियोग यशानो नथी. आत्मा पोतानी ज्ञान दर्शन स्वभाविक चाख नोधी पुद्गल मांहे गमन करे नहि. अने पुद्गल चाख आदरे नहि तो परमोक्त कोण जाय ? पोताना ज्ञान दर्शन धरण सुख वीर्यप्राणे करी मदा जीवतो अशक्तिन ठे, कोइ मनये विनाश वामनो नथी, रागादिक पुद्गलमांहे होय ठे एण पुद्गलया न्याम पोतानुं स्वरूप गुरु

જાણ્યુંકે ત્યાં રોગાદિકનો અંશ માત્ર પ્રવેશ થાય તેમ નથી. કોઈ ડ્રવ્યના ગુણ પર્યાય કોઈ રાહી શકતો નથી. ડ્રવ્યના ગુણો ડ્રવ્યથી સમવાય સંબંધે શાશ્વત હોય તે ઘટલે મારે કોઈ રક્તકની જરૂર નથી મારું જ્ઞાનાદિક ધન, શક્તિ, રિદ્ધિ મારા આત્મ અંગથી. અન્નદ, અતૂટ, અલંબ છે. ચોરાદિ મારા ઠતા રાજાનાને જાણી અને લેઈ સુંટી વગાની શક્તા નથી. ડ્રવ્યના શાશ્વત સ્વજાતિમાંહે અણચિંત્યુ કાંઈપણ થવાનું નથી. જ્ઞાનાદિકના પર્યાય અનંતકાલ જ્ઞાનાદિક સ્વજાતિ ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવરૂપ પરિણામિકપણે પરિણમ્યા કરશે, કાંઈ અગુસ્ત થવાનું નથી. હું નિર્જય, નિશંક, નિરાકુલ, સ્વતંત્ર, સ્વયંસિદ્ધ અનંત મોકલાશમય સત્તા સ્થિતમાં સદા અનંદિત ધિરાનું હું. એમ જાણી નિર્જય રહેવું. એમાંહે કાંઈ વિપર્યાય જાવ જાસે તે સદ્ગુરુ સંગે સદ્બોધ આદરી વિપર્યાયસતા તજવી.

(૪૭) પ્રમેયપદ-લોકાકાશમાં જેટલા જીવ ડ્રવ્ય છે તેથી એક વધે પણ નહિ અને ઘટે પણ નહિ. દરેક જીવમાં અનંતા જ્ઞાનાદિક ગુણ છે તે ગુણોમાંથી એક ગુણ ઘટે કે વધે નહિ, એક ગુણ સ્વજાતિ અન્ય ગુણ રૂપે ન થાય વિજાતિ અન્ય ગુણ રૂપે પણ ન થાય. ગુણ ગુણના અનંતા પર્યાય છે; તેમાંથી એક પર્યાય વધે કે ઘટે નહિ કોઈ પર્યાય સ્વજાતિ અન્ય પર્યાયરૂપે ન થાય, વિજાતિ અન્ય પર્યાય રૂપે ન થાય. વહી પુદ્ગલ ડ્રવ્ય પરમાણુરૂપે અનંતા છે, હ્રીપ્રદેશી, ગ્રીપ્રદેશી, સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી, અનંત પ્રદેશી સંધ અનંતા છે તે સંધરૂપે વધે, પરમાણુ રૂપે ઘટે, પરમાણુ રૂપે વધે સંધ રૂપે ઘટે પણ પરમાણુ ડ્રવ્ય અનંતામાંથી એક પણ ઘટે નહિ. નવો એક પણ ઠપજે નહિ. પરમાણુમાંહે અનંત ગુણ છે તેમાંહેથી એકપણ ગુણની સત્તા ઘટે કે વધે નહિ અને પર્યાય ગુણ ગુણના અનંતા છે તેમાંહેથી એક પર્યાય વધે કે ઘટે નહિ. એક પર્યાય સ્વ અન્ય અનંત પર્યાય રૂપે ન થાય, પર અનંત પર્યાયરૂપે ન થાય, આપ આપણી મર્યાદાને ઓળે નહિ. વહી

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાયની પોતાના ડ્રવ્ય ગુણ પર્યાયની જે મર્યાદા છે તેમાંહેથી ઘટે કે વધે નહિ. અન્ય રૂપે થાય નહિ. અયોગાકાશમાં આકાશના અનંત પ્રદેશ છે. પ્રદેશે પ્રદેશે અનંતા પર્યાય છે તે પ્રદેશ અને પર્યાય ઘટે વધે નહિ. અન્ય રૂપે થાય નહિ. પ્રિકાસે પોતાની મર્યાદા ચૂકે નહિ. યમાંહે જે વિપરિત જાણે તે સદ્ગુરુ સમીપે સમજી સૂદમ મિથ્યાનાવને દૂર કરવો.

(૪૬) પ્રમાણ પદ—કેવલજ્ઞાન તે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે. અને અવધિ, મનઃપર્યાયજ્ઞાન તે દેશ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે. અને મતિ, શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ પ્રમાણ છે. તેમાંહે શ્રુતજ્ઞાનરૂપ કાંઈ પ્રમાણ સગ્રીવ ઠીવ. પુદ્ગલના વર્ણાદિ પર્યાયમાંથી એક પર્યાયને જાણી તેના વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શાદિ અનંત પર્યાયની ઠતીનું પ્રમાણ કરીવ. વર્ણાદિ ઠતી પર્યાયને જાણી અનંત ગુણની ઠતીનું પ્રમાણ કરીવ. અનંત ગુણની ઠતીના પ્રમાણથી પુદ્ગલ ડ્રવ્યનું પ્રમાણ કરીવ. પુદ્ગલ ડ્રવ્યથી પુદ્ગલ ગુણનું પ્રમાણ કરીવ. પુદ્ગલ ગુણથી પુદ્ગલ પર્યાયનું પ્રમાણ કરીવ. જીવ ડ્રવ્યથી જીવ ગુણનું પ્રમાણ કરીવ. જીવ ગુણથી જીવ ડ્રવ્યનું પ્રમાણ કરીવ. જીવનો એક ગુણ હોય ત્યાં જીવના ઘટુ ગુણ હોય એમ પ્રમાણ કરીવ. જીવના ગુણથી જીવના પર્યાયનું પ્રમાણ કરીવ. જીવના એક પર્યાયથી ઘટુ પર્યાયનું પ્રમાણ કરીવ. જીવ ડ્રવ્યથી જીવ દેયનું પ્રમાણ કરીવ. જીવના દેયથી જીવના સ્વકાશનું પ્રમાણ કરીવ. જીવના સ્વકાશથી જીવના સ્વનાવનું પ્રમાણ કરીવ. જીવના સ્વનાવથી ઇક્ષદા જે વિપરિત તે પરનાવનું પ્રમાણ કરીવ. ઋત્તાદ્યથી વ્યયનું પ્રમાણ કરીવ. વ્યયથી ઋત્તાદ્યનું પ્રમાણ કરીવ. ઋત્તાદ્ય વ્યયથી ધ્રુવનું પ્રમાણ કરીવ. પ્રમેયથી પ્રમાણ થાય છે. ઋત્તાદ્ય વ્યયથી અગુચ્છયુત્વનું પ્રમાણ કરીવ. ઋત્તાદ્ય વ્યયથી ડ્રવ્યત્વનું પ્રમાણ કરીવ. ડ્રવ્યત્વથી સત્ત્વનું પ્રમાણ કરીવ. અને સત્ત્વથી વસ્તુત્વનું પ્રમાણ કરીવ. વસ્તુત્વથી અનિવૃત્તનું પ્રમાણ કરીવ. સામાન્યથી વિશેષનું પ્રમાણ કરીવ. વિશે-

पयी सामान्यनुं प्रमाण करीए. नययी जावनुं प्रमाण करीए. निदोष न्यासयी स्वपर जिन वस्तुनुं प्रमाण करीए. नाम निदोषेयी स्थाप-
नानुं प्रमाण करीए. स्थापना ए स्वक्षेत्र ठे एम जाणवुं स्थापनायी
इव्यनुं प्रमाण करीए. नामयी जावनुं प्रमाण करीए. जावयी नामनुं
प्रमाण करीए. इव्ययी जावनुं प्रमाण करीए.

उक्तंच ॥ एक गुण पमाणे बहु गुण पमाणे, गुण पमाणे
पञ्जय पमाणे, एक पञ्जय पमाणे बहु पञ्जय पमाणे, बहु
पञ्जय पमाणे गुण पमाणे, गुण पमाणे दव पमाणे, दव
पमाणे खेत पमाणे, खेत पमाणे काल पमाणे, काल पमाणे
जाव पमाणे, जाव पमाणे काल पमाणे, काल पमाणे खेत
पमाणे, खेत पमाणे दव पमाणे, कत्ता पमाणे कज्ज पमाणे,
कत्ता पमाणे क्रिया पमाणे, क्रिया पमाणे कत्ता पमाणे, क्रिया
पमाणे कज्ज पमाणे, कज्ज पमाणे क्रिया पमाणे.

एम प्रमाणना अनंत जेद जाणी स्वपर इव्यादिक जिन जाणी
परइव्यनुं ममत्व तजी मारा खपना नयी मने गुण दोष करी शके
एवा नयी एम परइव्यने जिन जाणी परयो ऊदासिन वृत्ति करी
निज शुद्ध स्वजावमाहे स्थिर यवुं. वली सुगुण पुद्गोए योनेयी
वधारे समजी खेवुं अगर सिध्दांतमांयी सद्गुरु मुखे समजी खेवुं.
अप्रमाण कोइ जाव धने नहि माटे विपरित दुग्धि टाली वस्तुनुं
सम्यक् प्रकारे स्वरूप जाणी मिथ्या वासना तजवी.

(४९) सहज निःप्रयासपद—आत्मा कोइ अन्य इव्ययी
यएलो नयी तेम पुद्गल परमाणु, धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय,
अने आकाश ए इंद्रास्तिकाय इव्य कोइ अन्य इव्ययी यएला नयी
माटे आपणे सहज शाश्वत स्वसत्तावंत अनादि नित्य ठीए. ज्ञा-

नादि गुणना पर्याय सहज विना प्रयासे अन्य ड्रव्यना कारण विना स्वतंत्र वर्तते वे तेथी कोइ अन्य ड्रव्यनी आशा के कांइ पण प्रयासनी जरूर नहीं. अनादि अशुद्ध स्वभाव वने परड्रव्यमां ममत्व कयुं के ए मारुं, हुं एहनो, हुं एह, ए हुं, ए मने, ए मारायी, ए मारामां, ए मारावास्ते, एम अनेक प्रकारे ममत्व कयुं ते ममत्व टासया सद्गुरुनो विनय, बेयावच्च, बहु सन्मान करी शुद्ध नये निज स्वरूप शुद्ध जाणी, सद्दी, आदरी, अनुजव आस्वाद लेइ सकस फ़ेश निहारी सहज स्वभावरूप परमानंदमय निःप्रयास प्राप्ति करीए. अनादि अशुद्ध स्वभाव ते पण आत्मानो ठे के स्वरूपथकी पाहेर देखयुं. अने गर्नित अनादि शुद्ध स्वभाव पण आत्मां ठे के जे बडे पोतानी शुद्ध सत्ताने देखयुं. ज्यांसुधी बाहेर देखवानो अने परकर्तृत्व स्वभाव ठे त्यांसुधी परकर्तृत्व पणुं करे. पोतामांहे स्वतंत्र कर्त्तापणुं ठे. माटे शुद्ध स्वभावने जाणया पत्री अशुद्ध स्वभाव न आदरतां सहज परमानंद जोगी थाय.

(५०) मुकासपद-आत्मां ज्ञानादिक अतंत गुणनी सत्ता अनादिथी ठती ठे ज्यारे परमगुरुना वचनरूप ज्ञानघन वृष्टि थाय त्यारे सम्यक् स्वरूप थंकुर ऊल्लसी ज्ञाननी शाखा प्रशाखारूप स्वभाव-चरण वृक्ष फ़ेखी केवल ज्ञानादिक पुष्पे प्रफुल्लित अइ परमानंद फल प्राप्तिरूप मुकास थाय. पण ज्ञानघन वृष्टिमांहेथी संवररूप नीर स्वच्छेरे बाखी खेइण पटखे पत्री मोक्ष फलनी प्राप्ति पामी सादि अतंत कासमुधी सदा मुकास रहे.

(५१) मुमित्रपद-मुमित्र पटखे निर्वाण मार्गरूप साचा मुन्यमां प्रेयावाओ हित उपदेशक जाणवो. ते अरिहंत आचार्यादिक स्वरूप स्वप्नना जाण, पर अतंत पर्यायमांथी जेनी ममत्व बुद्धि गइ ठे, जाण वर्गणाना उदय वगे, धन, मान, ममत्व अने विषयादि कारण विना परमकल्याण गरेखा हृदये जिनवचनना प्रेयां यका जयीजीवोने

મોક્ષમાર્ગમાં પ્રેરે છે. અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ, કપાય અને જન્મ, જરા, મરણાદિ વ્યાધિથી ઘચાત્વનારા, ઠત્સૂત્રને દ્વાદ્વાલ વિષ સમાન જાણે છે, જેને ઘાલ ક્રિયાનો દૃઢ પદ્ધતિ વિષવાદ નથી, તેનાં વચન ઘડુ સન્માને ઘાલ અંતર વિનયે કરી આદરવાં. અનંત કાલથી શુદ્ધાત્મ જાવમાં પ્રેરવાવાલો નહિ મલવાથી સિદ્ધ સમાનઆત્માની દર્દશા ઘડુ છે, માંસ વીર્યાદિ અને વૈક્રિયાદિ પુદ્ગલો જગત્ જીવની ઇંઠને પોતાપણે માની અનંત વેદના સદે છે. ધન્ય ! તે વેલાને અને ધન્ય ! તે ઘનીને, ધન્ય ! તે નગરીને કે આપણને પ્રેરકનો અવસર મલ્યો. પ્રેરક મલવાથી મોહ અને મિથ્યાત્વનો અજ્ઞાન અને અંતરાયનો દાય થાય. પ્રેરકરૂપી સુમિત્ર પોતાનાં વચન માનનારને વૈમાનિકાદિ સુગતિ કરાવે છે. સિદ્ધિ પદનો દાતાર થાય છે. સંસારમાં સ્ત્રી પુરુષાદિ કુટુંબ પોતાના વિષયને અર્થે જેને મિત્ર જાણે છે, તેને કપાય, મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અને નરક તિર્યંચાદિ પુર્ગતિમાં પ્રેરે છે. જૂઓ જૂઓ આશ્ચર્યની વાત છે ! કે અમૃત સમાન સદ્ગુરુના વચનમાંતો આદર થતો નથી તેથી અનંતગુણો પુરુષ, સ્ત્રી, પુત્રાદિકમાં આદર થાય છે. લૌકિક-રીતમાં અને સન્માનમાં પણ ઘડુ આદર થાય છે. જૂઓ જૂઓ મોહનું મહાત્મ્ય ! કે દુઃખ ત્રાસદર્શિ કુસંગતમાં આદર કરાવે છે અને સદ્ગુરુના વચનમાં આદર થવા દેતો નથી. માટે સુગુણ પુરુષોષ ચેત્રી પ્રમાદ ઠોરી સદ્ગુરુ વચનમાં પરમ આદર કરવો. જે સદ્ગુરુના વચનનો પરમ આદર કરે તેને ઘાલ અન્યંતર શિદ્ધિ સિદ્ધિ નવનિધિ ને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ પોતાના હાથમાં છે. જેના ચિત્તમાં ગુરુનું અપમાન છે તેને સુલ અને મુક્તિ, સુગતિ દૂરે છે. જે પુદ્ગલ જાવમાં પ્રેરે, પોતાના વિષયાદિના અર્થી હોય તેમાં સુમિત્ર પણાનો નાસ્તિત્વ જાવ જાણવો. પ્રેરક પ્રેરકપણાના અનંત પર્યાયે સુમિત્રપણે અસ્તિત્વ જાણવો. વિષયાંસ શ્રદ્ધા, રુચિ તજવી. સદા સુમિત્ર સંગે રહી પરમ કલ્યાણકારી દશાનો ઉમેદ કરવો.

॥ श्री ॥

ॐ श्री वीतरंगायनमः

॥ आत्मबोध पत्रिका ॥

॥ माखिनी वृत्तम् ॥

अतिशय अति मोटे, सर्व आपत्ति नाशे;
वचन अतिशयेयी, सर्वने अर्थ जासे;
सकल जरम जागे, ज्ञान सिद्धि स्वजावे;
पूजनिय पद पामे, पूज्य पूजा प्रजावे.
परम गुरु मुनींजे, दिव्य वाणी उचारी;
सुणि गणधर देवे, द्वादशांगे प्रसारी;
सकल डुरित हारी, सर्व कल्याणकारी;
कुमति सकल कापी, शांति दे निर्विकारी.

उप्पय उंद.

महावीर जिनराज, अनंत चतुष्टय धारी;
नयनिक्षेप प्रमाण, सीय पद सुत अधिकारी;
शुद्ध प्ररुप्या अर्थ, ज्ञान संयमना कारण;
खचित जेह्यी थाप, कर्म थरि अष्ट निवारण;
लाज तेनो खही विनित जन, निज जावे जे थिर रहे;
लहि खट्खि पंच निज शिवपुरे, सादि थनंते सुख खहे.

॥ श्री दोहरा ॥

स्वस्ति श्री आत्म धरम, मृगमद खहो सुवास;
सहज स्वतंत्र समाधियुत, पामो खीख विज्ञास. (१)

चिदानंद आनंदधन, शुद्धनये निजरूप;
खही शाश्वत मुख थनुजवो, थखय थनंत थनुप. (२)

चतुर चेतना चूक मां, शुद्ध नये निजशुभ;
चेतनता विण और सब, ठानो अन्य विरूप. (३)

करम करम फल तजी रहो, सहज चेतना छीन;
तुरिय अवस्था पामीने, रिद्धि लही निज पीन. (४)

मनधिर करी शुद्धात्ममें, नृनृजव संफल करंत.
शुद्ध सार जिन वचननो, स्वरो छहो शिवपंथ. (५)

स्वस्तिश्री मानवपुरी महाशुद्धस्थाने जीवाजी चेतना चिरंजीव,
योग्यश्री सद्भाव वसंतपुरीथी ली. मनसुखलाल, हुं चाहूं तुं के
सकल तीर्थकरोना अयायापगमना अतिशय पसाये ताहारा सकल
विघ्न दूर धाओ. तेओना वचनातिशय पसाये छादशांगना जावनो
जाण पा. तेओना ज्ञानातिशय पसाये आपणा सकल संशय मटो.
तेओना पूजातिशय पसाये तुं पोताना अविच्छ पूज्यपदने पाम.
तेओनी तारक परिणतिनी कृष्ण ताहारा सर्व प्रदेशे अने साते
धातुए परिणमो; ते साथे मारी पण तने एमज आशिष ठे. तुं पो-
ताना चेतन्य लक्षणे अस्तिपणाने, नित्यपणाने, शुद्धाशुद्धपणाने, शु-
द्धाशुद्ध जोकापणाने, अनंत आनंदमय परमपदनी प्राप्तिने,
तथा परमपद प्राप्तिना उपाय संयम ज्ञानने, शुद्ध नये पोते निज
अनुभव ज्ञाने जाण.

बली जिनोक्त जीवादि नव पदार्थना जावने चारे निहोरे यथार्थ
जाणी सकल विकल्पोना समुद्रने तर. आध्वव बंध आदि जयंकर
दुःखकारी जावने तजी संवर निर्जरादिक अनंत स्वतंत्र आनंददायक
आत्मजावने आदर.

तुं, शुद्ध चेतना सत्ताए सिद्ध समान एक अखंड अबाधित स्व-
तंत्र ठे. एम सम्यक् दर्शन निर्मल करी आगळ शिवमार्गे निर्वि-
घ्नपणे चाल.

जो के तें उत्पत्ति समये अंगुलना असंख्यातमा जागे अवगाहना करी पुद्गलो ग्रही आहारादिक पर्याप्तिए करी सात धातुपणे पुद्गलो परिणमावी लोलीभूतपणे थइ ममत्व कर्युं. तेज पुद्गलो वधारतां वधारतां अनंतानंत नवा नवा लीधा, अने निहारादिके अनंतानंत ठोड्या. जन्म थया पठी वख आचरण परिजन घर मित्रादि अनेक परवस्तुनुं ममत्व कर्युं. शाता समाधि विषयादि जोग समये पोताने सुखी मान्यो, अशाता असमाधि जय चिंता त्रियोगादि समये पोताने दुःखी मान्यो, ते जाणनार तथा माननार वने वखतमां सर्वकाल अनुगत तुं पोते एकज ठे. एम पूर्व जवे पण अनादि कालथी तुं पोते एकज ठे. अनंतकाल सुधी चैतन्य शक्ति सहित तुं पोते कायम रहीश. कोइ ड्रव्य कोइनो संगी नथी, तो आनंदमय निजात्म तत्त्वने जाणी केम ठोडीये ? अहिंथां अनित्यादि धारे जावना विचारी धर्म, बोध पामवो दुर्लज जाणी सदागमनो संग, अने स्वपर विवेक मित्र, अने समकित कामदार, सुकृचि सखी, विमल बोध, निवृत्ति नारी, सुयुक्ति, जववैराग्य, सद्बोध आदि पोताना हेतुथोने कोइ समये विसारीश नहीं. तुं पोताना पुरुषत्वने चूकीश नहीं. अन्य जाति शत्रुने जरोसे आपणुं राज्य सोंपीश नहीं, पर पुद्गल ड्रव्य शत्रुर्जनो विश्वास करीश नहीं. पुद्गल वर्णादिकमां मोहनो वास ठे, अने ज्ञानावरणादि सर्वे कर्म परिणामनो कुटुंब पुद्गल वर्णादिकमां बसे ठे माटे तेमांहे विश्वास करी सुखस्थान जाणी सुखनी आशाए प्रवेश करवो नहीं. ते शत्रुर्जना सपाटामां सपटाया पठी लुटवुं चहुज मुश्केस ठे.

प्रथम देशविरति स्त्रीथी सगपण कर, एटखे तेज पोतानी मोटी वेन संयम स्त्रीने भेलवी आपशे. पठी पोतानुं राज्य लेवा दामा खड्ग करमां धरी क्रोधने मार. अने अनंत जीवोनो हेमंकर था.

तारा आत्म अंगनुं तथा ज्ञानादि धननुं सदा रखोपुं करजे. माह-

एता जाव प्रकाशी ठए कायनुं डव्य जावे रक्षण करजे, करावजे रक्षण कर्त्ताने अनुमति आपजे.

बली मार्दव परिणामे करी, अने विनयरूप वज्रदंढे मानना आठे पर्वतोने तोर. अने धर्माचार्य तथा अरिहंतादि तथा आत्मगुण सेवता, सेवरावतानो विनय कर, कोइ जीवने पण अवगणीश नहीं. एटसे तुं अनंत सन्मान पात्र यइश.

बली आर्जव रूप अस्थिधाराए मायावेखीने ठेदी मूलघी उखेडी नांख बली तुं सहजानंद कामी थइ परडव्य परमाणु मात्रनी कामना मूर्तके इच्छा राखीश नहीं. तेथी तुं चौद रज्जुप्रमाणे खोज सागरने सहजे तरीश एटसे तृष्णा नागणी अने दीनता बीनु तने स्पर्श करी शकशे नहीं, दूरधीज मूर्ति थइ जशे.

तुं पोताना सहज चेतना बिलास अव्याबाध जोगने जोगव, एटसे तने पंचेंद्रियना जोगनी इच्छाबिना परम तृप्ति रहेशे. तुं पंचेंद्रियना विषय तथा पंच अवत, चार कपाय, मन वचन कायाना जोग-प्रवृत्तिनी चखाचख ठोनी निर्मल चेतनामां उपयोग स्थिर स्थायी थचख अकंप रहेजे. एटसे संयम परम पवित्र स्थिर रहेशे. सरत राखवी के तादारा उपयोगने कोण चखावेठे? जागृत थइ सामे सचेत रहेवायी कोई उपयोग चखावी शकशे नहीं. जो उपयोग चखवानुं कारण जणाय तो तेने जेदज्ञाननी धाराए तुरत नाश करजे.

तुं पोताने पोताना डव्यादिके सत्य स्वरूपने धारी परडव्यादि असत्य अने नास्तिरूपमां सदा दइश नहीं. रागादिक रहित सदा शुद्ध रहेजे. मिथ्यात्वादि अशुद्धताना थंश मात्र पण आत्मथंगे लागवा दइश नहीं. तुं आकिंचन जावे स्थिर रहेजे एटसे पुद्गल परमाणु मात्रनो पण आसंगो करीश नहीं. अदार हजार शीखांग रचना बहाणमां घेरी शुद्ध ब्रह्मनुं जहाज चखावजे.

अदार हजार शीखांगनी विगत—पांच स्थावर, प्रस,

अने एक अजीव वर्णादि ए दशने मथवुं नहीं. ते हांत्यादि दशधमें गुणतां एकसो थाय, ते चार (आहार, जय, मेथुन, परिग्रह) संज्ञाप गुणतां चारसो थाय, तेने पांच इंद्रियना विषयोए गुणतां वे हजार थाय, तेने ग्रण योगना परिणामे गुणतां ठ हजार थाय, तेने करण करावण अनुमोदन ए ग्रणे गुणतां अठार हजार थाय. ए अठार हजार शीसांग रथनो चलावनार थजे.

इत्य जावथी स्वपरजीवनं रक्षण करजे. शुद्ध उपयोगमां अग्रमत जावे स्थिर रहेवुं एमां जाव दया तथा इत्य दया वस्त्री स्वपर दया थादि सर्वे जिनप्रणीत धर्ममां समावेश थाय वे. अने मोहनिय कर्मनी अष्टावीस प्रकृतिमांनी एकमां पण वर्ततां प्रथमतो पोतानाज जाव प्राणनी हाणी यइ. अने पत्नी स्वपर इत्य जाव प्राणनी हाणीनी संतती चाखे माटे प्रमाद एज हिंसानी जरु वे अने ज्ञाना-वर्णादि प्रकृति, स्थिती, अनुनाग अने प्रदेशबंधनी जरु पण एज वे. माटे बहु सावचेतीथी परम पुरुषार्थवने गफसत न राखतां ए जडने मूखथी उखेडी फेंकवी. मृषावाद, अदत्तादान, मेथुन, परिग्रह ए सर्वे हिंसानाज पर्याय जाणवा. स्वपर आत्माने हितकारी शिवाय अन्य कजुं अस्त्रिक घोसीश नहीं. चार प्रकारनुं थदत्त तजजे. उदारिक वैक्रिय थंगना काम जोगनी मन वचन कायाए अनिज्ञापा करीश नहीं. बीज्ञाने अनिज्ञापा करावीश नहीं. अनिज्ञापीने ज्ञा जापीश नहीं. परिग्रहनी मूर्ता राखीश नहीं. अठार पाप स्यानने तजजे पटसे तने कोइ परिग्रह आवशे नहीं.

ते अठार पापस्याननां नाम—प्राणानिपात (१) मृषावाद (२) अदत्तादान (३) मेथुन (४) परिग्रह (५) क्रोध (६) मान (७) माया (८) खोज (९) राग (१०) द्वेष (११) कष्ट (१२) जनुं आस (१३) पेगुन्य (चाकी) (१४) रनि थरनि (१५) पर अपवाद (१६) कपट सहित मृषावाद (१७)

મિથ્યાત્વ શબ્દ (૧૭) એ અઢાર પાપસ્થાનને મૂલથી ઠોડને. જગત્માં જે જારે દુઃખો તથા જયંકર ગતિઠ થાય છે તેનું કારણ અઢાર પાપસ્થાન શિવાય વીજું કાંઈ નથી. માટે પાપસ્થાન નહિ તેવું હોયતો, ઉપસર્ગ અથવા પરિસહ આવશેજ ક્યાંથી ? માટે મૂલથી પાપસ્થાનને ઠોડી પઠી અપ્રમત્ત ગુણસ્થાન પામી સ્થૂલ કપાયનો અંત ધ્યાણજે. નિચે પ્રમાણે—

નિંદા વિક્રધા વિપય ઉન્માદાદિ ઠોમી સાવધાન થઈ અપ્રમત્ત ગજ ઉપર ઘાર જાવનારુપ અંવાડી સ્થાપી જ્ઞાન સ્વરૂપ હાયમાં લઈ ઘેસજે અને આગલ સત્તાજૂમિ સાથવા માટે શત્રુની ફોજને જીતજે. તું અલંડ, અવિનાશી, અજંગ અંગવાલો તથા અટુટ રિદ્ધિવંત છે, તો તારો શત્રુ કોણ છે ? તને કોણ હરકત કરનાર છે કે જેના ઉપર તું ક્રોધ કરે ? એમ ક્રોધને જીતજે. સર્વે જીવ કેવલજ્ઞાનાદિ રિદ્ધિ સત્તા સહિત છે, તો માન કોનાથી ? કોઈ તારું સુખ અને ધન લઈ શકે અથવા પારકું તને મલી શકે તેમ નથી, તો કપટ કોનાથી ? એમ માયાને જીતજે. તાહારા સત્તા જંડારમાં જ્ઞાનાદિ અનંત રત્નો અને તે ગુણોના પર્યાય રુપ અનંત મણિ જરેલાં છે. તેમાં કાંઈ વીજું સમાય તેમ નથી, તો નિર્જીવ પદાર્થનો લોજ કેમ કરીય ? એમ લોજ સુજટનો જય કરજે. કર્મવશે આપણે અનંતવાર હાંસીને પામ્યા તો શો અર્ચવો છે ? પારકી હાંસી શી ઘાવત કરીયે ? એમ હાંસી પરિણામને જીતજે. અસ્થિર પોદગલીક અંગ અને પરતંત્રમાં રતિ શાની ? એમ રતિને જીતજે. આપણું આત્મિક અંગ અને ધન અલંડ અટુટ અજંગ છે તો જય શાનો ? એમ જયને જીતજે. આપણે અનંત કાલ સંસારમાં જટકયા તો પણ આપણું સર્વસ્વ કાયમ છે તો શોક શાનો ? એમ શોકને જીતજે. આપણી જ્ઞાયકતામાં શુદ્ધા-શુદ્ધ અનંત જ્ઞેય જાસિ રહ્યા છે. તો અમનોઈ શબ્દાદિની દુગંઠા

शेनी ? ते अशुभ वर्णादि आत्म अंगने स्पर्शी शक्ता नहीं. आपणो सहजानंद विज्ञास निज अनुभवमाहे ठे तो अन्य स्पर्शादिमां कामना शानी ? कामधिकार उदारिकादि शरीरोमां ठे, आत्म अंग मदा काम रहित ठे. एम गुरु सत्ता रमण करी आगळ दशमा गुणम्भाने मूढ सोनना असंग्य खंड खंड करी मोहने हणी संवर मने निज अंग प्रहारी पवित्र यद् शुक्रध्यान करजे. पृथक्त्व वितर्क गहर विचार, अने एकत्व वितर्क अपर विचार करी ज्ञानावरण, दर्शनावरण, अंतरायनो नाश करी अनंत केवलज्ञान दर्शन अचक्षुषीं जलदृष्ट ज्योति जगावी अनंत चतुष्टय गोपी यजे. पत्नी मोरे कंड कहेवानुं नहीं. एम ज्ञान दर्शन चारित्र निराबाध करी निर्मलता अने एकता करवी, एज तीर्थकरोण मोहनो मार्ग कसो ठे. पण प्रथम मिथ्यात्व हणवा पूरुं जोर करवुं. अहिंसां मिथ्यात्वनो अंश मात्र टकवा देवो नहीं. मतार्थी ज्येडी फेंकी गुरु दायक सम्यक्त करवुं, एतसे विनि सहेजे आदेश अने परवानो नर रहेसो नहीं. पत्नी स्वत्ताशचरणे रमण करी, सत्तामां रहेला हास्यादिने दपारी, दशमे गुणम्भाने सकल मोहनो दाय करी, यथाग्यात चारित्रे मन-प्रपनी एकता करी अनंत चतुष्टय प्रगट करजे. कोइ इत्य अन्य इत्यनो संगी नहीं. माटे पारकी आशा गोपी दण मात्र पण प्रमाद करीश नहीं.

इत्यना गुण पर्याय, क्षेत्र, काय, नाव, अमित्र, यन्त्रुत्व, इत्य-तर. प्रमेयत्व, अगुण्युत्त, सत्व जे जेना होय ते तेनामां समाववा-जन्व जनक अनेदको, नेद अनेदमां, अंग अंशीमां, सना सना-वंतमां, परिणाम परिणामीमां, धर्म धर्मीमां, अनित्यता नित्यतामां, सत्य असत्यमां, वक्तव्य अवक्तव्यमां, अनेक एकमां, व्यक्ति ना-स्तिमां मनाही दोनाना अमित्रमां गयी, पगनां परस्पर पोतामां नास्तिमां जलो इत्यना निहोना नया मनजंग धर्म जे जेना ते

तेनामां समावी निज शक्ति व्यक्त करी शुरू सिद्ध स्वरूपे पोताने जोजे बली सद्गुण, ब्रह्म ब्राह्मक, व्याप्य व्यापक आदि एक समय थने सर्व समय स्वाधिन निर्धारी समाधिमय पोताने जोजे. एटखे मिथ्यात्वनां अंश मात्र रहेवानो नयी. एम समकीत सक्तसठ गुण सहित निर्मल यशे. बली १ अनित्य २ अक्षरण ३ संसार ४ एकत्व ५ अन्वयत्व ६ अशुचि ७ आश्रय ८ संवर ९ निर्जरा १० लोकस्वभाव ११ दुर्लभबोध १२ धर्म. ए चार जावना विगते जाववी. तथा कष्टा, मेत्रिय, प्रमोद, थने माध्यम्य ए चार जावनाठे एण जाववायी सदाए कर्म बंधयी बचीन. बली साधुनी पांच जावनाठे जाववायी उतावखे कर्म निर्जरा यशे-

मुनीनी पांच जावनाठेनां नाम-श्रुत (१) तप (२) सत्व (३) एकता (४) स्वतत्व (५) एटखे मार्ग सुगम यशे. एटखे आनंदपुरीमां ठेठ पदोचागनारी उदासिद्धताए सही सगक पामीन. आगस कोझे एण मार्ग पठवो पडशे नहीं. नाटे धेयें ओगवुं नहीं.

आदिविवादि पांच जावने जाणी, हचउपशम जावे हान थने वीर्यबन्धि तने प्रगट ठे ते बटे ह्यपक जाव करी शुरू पणिपामीक जावे सदा थचस रहेजे.

ते पांच जावना उत्तर जेद जेपन तेनी बीगन-

आदिक जावना एकवीश जेद-गतिचार, कथायचार, सिंग-प्रण, मिथ्यात्व, अज्ञान, अक्षयम, अमिद्धत्व थने खेसा ठ; एम एकरीन पाप.

आपशमिक जावना वे जेद-मिथ्यात्वनां टरगन (टरगन समरीन) कथापना टरगन (टरगन चारिय.)

हयोपशमिक जावना अदार जेद-मति, धुति, अविधि, मनः-

पर्यवे, मतिथ्यज्ञान, श्रुतथ्यज्ञान, विजंगज्ञान, चक्षुदर्शन, श्रवक्षु-
दर्शन, श्रवधिदर्शन, दान, खान, जोग, उपनोग, वीर्य, वेदक
समकीत, (ह्योपशम समकीत) सराग चारित्र, देशविरति, ए
श्रदारनो ह्य उपशम थाय ठे.

हायकना नव जेद-हायक समकीत, ज्ञान, चारित्र, दर्शन,
दान, खान, जोग, उपनोग, वीर्य.

परिणामिकना वण जेद-जीव परिणामीकता, जव्य परिणा-
मीकता, थनव्य परिणामीकता.

विषयो थने परिसहो आदिथी चखवुं नहीं. ताहारा थखंड
थगने थने धनने कोइ खेवा, हखाववा, चखाववा समर्य नथी.
पण पोने चूकवुं नहीं संवेग राखवायी पूर्य कर्मना वेगनो बहेखो
थनं थावशे. जव वेराग्य जव व्रमणने मटाइशे; तुं जे थनंत जंतुउं
पर कइणा करीश ते सर्वे कइणा ताहारा उपर थशे. तत्त्व दातारनां
वचन वहु सन्मान थने विनयथी धारवां. इव्य गुण पर्यायना विचा-
रथी मन धारीउना फंदोने तुं तोडी शकीश. तुं थनंता संयोगमां
पोने ज्ञानमय थखंड एक शुद्ध ठे. एम एकनानी टेक राखजे. मन-
धारीउं देवाद्रिकनी ऋद्धिउं सव्धिउंनी साखच बनाये ने साखचमां
थापणे पढवानी जरूर नथी, मात्र आत्मा पोतानुं थखंड थानंद-
मय आत्म तत्त्व पामे एटखुंज वस ठे. तो पण माहारा तरफथी
एटखुंज कहेवानुं के वरीश दोष रहित थने थनंन ज्ञाने नेखां परम
दया वरमावना थगिहंतनां वचनने चूकीश नहीं. हे मित्र ! तुं सकल
जीवनो हेमंकर था, के तेने संसारमां पण थशाना थवानो मंतव
गहेशे नहीं. माटे हिंसा, मृषा, थदत्तादान, मेथुन, परिग्रहने वगे
थापणे म्वर आत्माने थहितकारी यवुं नहीं.

चेननानी चार दशा कही ठे-महाशयन (१) शयन (२)

जागृत (३) अने तुरिय (४) ए चारमां ताहारे मिथ्यात्व थवस्थामां अना-
दिनी महाशयन दशा हती ते तो गइ. पण जागृतां आलसुनी
पेठे पळी रहेवा जेवी शयन दशा ठे, तेने ठोनी प्रमाद तजी थ-
प्रमत्त चावे सचेत था. जागृत दशा पामी मोह शत्रुने हणवा साव-
धान था. ताहारी सत्ताजूमिमां तो तेनुं जोर नथी. आपणे तेना
वर्णादिक अनेक पर्यायमांथी कोइ पण पर्यायमां सुख जाणी कार्य
मानी तेमांहि चित्त प्रवेश करी व्यापीए तो त्यां सपनाई जइए.
पठी वृटवुं मुश्केल पडे, जेम कोव्हु यंत्रमां (शेखनी पीसवाना
यंत्रमां) आंगळी आळ्या पठी आखा अंगनो नाश थवानो संजव
रहे ठे. माटे मोहना नानामां नाना जावमां पण सुखनी आशाए
चूकवुं नही. मोह बहु रूपे आपणने ठगे ठे माटे घणा जीवोनी
तथा आपणी पूर्वनी अवस्था जोइ सावचेत रहेवुं. ते अष्टावीश
प्रकृती रूपे-सुख दुःख आलस, विकया, लोकसाज, ऋद्धि, सिद्धि
मंत्र, यंत्र, कला, चतुराई, हसवा, रोवारूप हाव जावना चाला जणावी
आपणने चूकावे ठे माटे कर्मचेतना, कर्मफलचेतनारूपे न थतां
निज ज्ञानचेतना रूपे अकंप रहेजे. आत्मा आत्मअधिकारमां रहे
तेने अध्यात्म कहीए. माटे शुद्धात्म अधिकार संजाळी आपणो अ-
धिकार चूकीश नही. शुद्ध परमात्मजावमांहे मग्न रहेजे-

हे जव्य! तुं ए जड पदार्थथी जूळी चेतन मित्रसाथे विश्रुत थइश
नही. हे थार्य! तुं पोताना विवेक पुत्रने दुर राखीश नही ते तने
विलकुल गगावा देजे नही. हे बंधु! तुं अध्यात्म साधकोनो संग
ठोनीश नही.

कुटुंब, मित्र आदि बहुरूपे मोह नटुवो ठे. कोइ रीते पण पो-
ताना पासमां सइ विकराल जवअटवीमां नचावी बहु विपत्ति
पमाडवा चाहे ठे.

सर्वे लोक मोह वशे स्वार्थी ठे. अनर्थ ने अर्थ मानी आपणने हितकारी पण जणाय; तोपण हे सुद्ध! तुंज तारा आत्माना हितमां प्रमाद करीश नहीं. हुं पण मारो स्वार्थ चाहुं तुं पण तुं आत्म हित चूकीश नहीं, झानी, ध्यानी, केवलीने सिद्धनी सजामां तुं अनंतानंद विलासी थजे.

तुं सम्यक्तना सक्तसठ बोल विचारी समकीतनी बहु डढता करजे. ते सक्तसठ बोलनी विगत-चार सद्वहणा, त्रण लिंग, दशनो विनय, त्रण शुद्धि, पांच दूषण, आठ प्रजावक, पांच दूषण, पांच लक्षण, ठ यतना, ठ आगार, ठ जावना, ठ स्थानक, एम सर्व मली सक्तसठ बोल थाय.

सद्वहणा चार-जीवादि नवतत्त्वरूप पदार्थना परमार्थनी यथार्थ श्रद्धा. (१) शुद्धात्म स्वरूपमां रमण करतो अने शुद्धात्मस्वरूप दर्शानार एवा गुणे मुनिने ऊवरीनी पेठे परखी आदरवो. (२) पासध्या, कुशिलिया विगेरे जेपधारी आणा रहितनो संग कदापी न करवो. (३) अन्य दर्शनीनो संग तजवो. (४)

लिंग त्रण-श्रुत सांजखवानो, संजखाववानो अने धारवा विचारवानो अजिलाप. (१) शुद्धात्मधर्म अनुजववानो अजिलाप. (२) आसक्त रहित धर्मदातानो विनय करवानो अजिलाप. (३)

दशनो विनय-अरिहंत, सिद्ध, जिनप्रतिमा, श्रुतसदागम, दांत्पादि दशधर्म, दांत्यादिक दशधर्म धारी मुनिज्जनों, धर्माचार्य, उपाध्याय (सुत्र जणावनार), जिन आणामां वर्तता चतुर्विध संघनो, सम्यक्त. ए दशनो पांच प्रकारे विनय करवो. बहु विधि बाह्य जक्ति (१) रुदय प्रेमथी बहु सन्मान (२) उता गुणनी स्तुति (३) अवगुण न बोखवा (४) आशातना वर्जवी (५) अर्थात् तेमना मन तथा तनने जे थप्रशस्त होय तेने तजी प्रशस्तने आदरवुं-वर्तवुं.

ત્રણ શુદ્ધિ-જિનેશ્વરનાં વચન પણ આત્માને હિતકારી ઠે અન્યનાં વચન હિતકારી નથી. એમ મનમાં વિચારવું (૧) જિન આણા પ્રમાણેજ વચન ઘોસવું તે વચન શુદ્ધિ. (૨) જિન આણા પ્રમાણે કાયા પ્રવર્તાવવી.

પાંચ દૂષણ-સકલ દોષ રહિત, અનંત જ્ઞાન સહીત, જેને રાજા તથા રાંક સમાન ઠે, તેનું વચન જૂનું ન હોય, પણ પોતાની મંદ બુદ્ધિથી તેમાં જે શંકા આવે તે નય જ્ઞાનીને પૂઠી શંકા રહિત થવું (૧) કુમતિની છા ન કરવી (૨) જિનેશ્વરનાં એક પણ વચનમાં તથા ફોણધર્મ કાર્યમાં કોઈ પ્રકારે અપ્રીતિ હુગંઠા ન કરવી. (૩) કુદેવાદિકના ગુણ વર્ણન નહીં કરવા (૪) અંને મિધ્યામતિનો પરિચય ન કરવો. (૫).

આઠ પ્રજાવક.-વર્તમાન સુત્રના અર્થનું પારગામીપણું (૧) નંદિપેણની પેરે તત્ત્વ ઉપદેશકપણું (૨) કુવાદીર્ઝને નિશ્ચર કરવા-પણું (૩) શાસન રચોણ અર્થે નિમિત્ત જ્ઞાન (૪) શુદ્ધાત્મ સ્વજાવમાં તૃપ્તિયંત રહેતાં ઈંદ્રિયોના વિષયાદિકને ન દ્રષ્ટવું (૫) શાસન રદ-ણાપેં વિચાપણ (૬) શાસન ઉત્કર્ષતા માટે સિદ્ધિ (૭) કાવ્ય મુદા-રસે જીવોને ધર્મ રસીયા કરવા (૮).

પાંચ જૂષણ-ગુરુ વંદનાદિકમાં કુદાસ પણું (૧) શુદ્ધોપયોગ તથા શુદ્ધોપયોગ દાતારને સેવવું એમ તીર્થ સેવના (૨) શુદ્ધ દેશ ગુરુની જાનિ. (૩) જેદ જ્ઞાનના યજ્ઞ વગે કોઈના યજ્ઞાવેષ્ટા ન યજ્ઞવું (૪) જિન વચનની અનુમોદના (૫)

પાંચ છદ્મણ-મિધ્યાત્વ ગગાદિકનો ઠગનમ (૧) ગુનાશુ-જમાં સમજાર (૨) ઈંદ્રિય નિવરને યદુ હુન્નરનું કાર્ય જારી તેવી વિરક્ત રહેવું (૩) ઠગારના પ્રાવી ઠપર ડાવ્ય જાયવી અનુ-

कंपा. (४) नवे तत्त्वना जाव सिद्धांतमां प्रकृष्या ठे ते उपर आस्तिक्यता (५)

ठ यतना-परतीर्थीउं तथा परदेवो वने ग्रहायेला चैत्यादिकमां वंदन करवुं नहीं. एटले हाथ न जोरवा (१) मस्तकादिक अंग नहीं नमाववां. (२) तेना निमित्ते कदी कंइ आपवुं नही (३) कुपात्रने पात्र बुद्धिए वारंवार न आपवुं (४) पासत्यादिक साये बिना बोलावे एकवार पण न बोलवुं (५) तेउंए बोलाव्या ठतां वारंवार न बोलवुं (६)

ठ आगार-ठ कारणे तुट-राजाने वशे कंइ अनाचार करवो पडे ते (१) घणा लोकोने वशे कंइ करवुं पने ते (२) व्यंतरादिक देवोना वशे कंइ करवुं पने ते (३) माता पिता गुरुना कारणथी कंइ करवुं पडे ते (४) दुर्लज आजीविकार्ये कंइ करवुं पडे ते (५) घलवंतना घलात्कारे कंइ करवुं पने ते (६) ए ठ वाचतमां शुद्धात्म धर्मथी न चलतां वाह्य क्रिया प्रवृत्ति माटे आगार ठे.

ठ जावना-आ प्रमाणे जाववी-श्रेष्ठ अने रसवाला समकीत रुप मूल बिना चारित्र वृद्ध शिव फल आपवुं नथी (१) समकीत ए धर्म-पुरीनुं धारणुं ठे ते बिना स्वजाव धर्मरुपी नगरीमां प्रवेश थतो नथी (२) समकीत ए मोक्ष महेसनो झड पायो ठे माटे समकीत रुप पायो झड होय तो धर्मरुपी महेस रुगे नहीं. (३) समकीत ए मूल गुण तथा उत्तर गुण रुप रत्नोने राखवानो अदुट जंजार ठे. ते बिना ते रत्नो तुटां रहे नहीं, ए जंजार झड होय तो मिथ्यात्वादि चोरोनुं जोर चाखे नहीं. (४) सर्वे शुद्ध गुणोनो आधार समकीत ठे. सम्यक्तना आधारे समजाव रहे अने दम एटले इंद्रिय विषयथी पण निवृत्ति रहे एटले पृथ्वी जेम सर्वे वस्तुने रहेवानो आधार ठे तेम समकीत उत्तम गुणोने राखवाने माटे परम आधार

ઠે (૫) સમકીત એ શ્રુતજ્ઞાનનો અમૃત સમાન રસ અને શુદ્ધાત્મ સ્વજાવનો અનુજવ રૂપ રસ જરી રાખવાનું જાજન ઠે (૬).

ઠ સ્થાનક—સમકીત ડહ રહેવાનાં ઠ સ્થાનકો—જ્ઞાન દર્શન ઉપયોગવંત ચેતના ઠતો ઠે, તે કર્મવશે શુદ્ધાશુદ્ધ રૂપ થાય ઠે પણ ચેતનત્વ પણે સદા ઠતો ઠે એવી ડહ પ્રતીત. પુદ્ગલસાથે કીર નીર પેરે મિશ્રિત થયો ઠે તો પણ પોતે પોતાના વ્યાપ્ય વ્યાપક અજેદપણે અનેક પરવસ્તુથી ન્યારો અનુજવમાં આવે ઠે. (૧) સર્વે ડ્રવ્ય ત્રિકાલે પોતાના ઉત્પાદ્ વ્યય ધ્રુવપણે પરિણમી રહ્યા ઠે માટે પોતે નિત્ય ઠે, યાલકને સ્તન પાનાદિક યહુ વિધિ સંજ્ઞા (વાસના) પૂર્વ જવ અનુજવ અનુસારે ઠે માટે આત્મા નિત્ય ઠે. (૨) પુદ્ગલમાંહે અહંપણારૂપ મિથ્યાજાવથી કર્મ વશે પુદ્ગલ પરિણામનો કર્તા ઠે. જેમ કુંજાર દંડાદિ સંયોગ વડે ઘટાદિનો કર્તા ઠે તેમ ચેતના પોતે મિથ્યાત્વ, અવ્રત, યોગ, કપાય અને પ્રમાદ વડે કર્મ પરિણામનો કર્તા ઠે. નિશ્ચય નયે તો ચેતના પર કારણ વિના પોતાના શુદ્ધ સ્વજાવનોજ કર્તા ઠે (૩) વ્યવહાર નયે પુણ્ય પાપનો જોક્કા ઠે અને શુદ્ધ નિશ્ચય ડ્રષ્ટે પોતાની શુદ્ધ સત્તાનો જોગી ઠે (૪) નિર્વાણ પદ ચેતના પામી શકે ઠે, શરીર અને મનના અહંપણા વડે પાધિવ્યાધિ ઉપજે ઠે, તે શરીરાદિના અને મનના મમત્વના અજાવે શુદ્ધ પરમ પદની, અવાધિત અનંત સુખની પ્રાપ્તિ થાય ઠે. (૫) મોક્ષ સાધના માટે સદ્કાયના ડ્રવ્ય જાવ પ્રાણને ઝંઝલી તેનું રહોપું કરવું, તેને ન હણવું ઇટલે જ્ઞાન અને સંયમ પણ મોક્ષનો ઉપાય ઠે. (૬)

એ પ્રમાણે સમકીત ડહ કરજે કે કદી પડવું પડે નહીં. ક્યારેનું તાદારા નિર્મલ જ્ઞાનને જોઈ નિવૃત્તિમાં રહું !

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આરાધતાને તું કારણ મજે, અચલ અક્ષય વીર્યવંત થજે, કોડવાતે હૃય શોક કરીશ નહીં, સમજાવ સહાય

॥ श्री गौतमाय नमः ॥

अथ श्री शुद्धोपयोग प्रवेशिका ग्रंथ प्रारब्धते

॥ दोहरा ॥

ज्ञानानंदी शिव सदा, तीर्थपति जिन पास ।
तास श्रुति प्रणमी कहुं, निर्मल बोध विलास ॥

जापा—सम्यक् ज्ञान एज संपूर्ण सुखनुं कारण ठे. ते जाव मि-
प्यात्वना नाशयी प्रगट घाय ठे, माटे सुखना अर्थी जीवोए
(मुक्ति अजिजापी जीवोए) ते सम्यक् ज्ञान तथा जाव मिप्या-
त्वनुं स्वरूप जाणवुं जोड़ए, ते जाणवा माटे अनुभव ज्ञाने सिद्ध
पपली बिना इहां खहुं नुं.

सुख ए शी वस्तु ठे ? आपणे कोण ठीए ? सुख आपणायी
जिन्न ठे के अजिन्न ठे ? ते केवी रीते पमाय ? अथवा केम
नयी पामी शकता ?

तेनो उत्तर—श्री जिन सिद्धांतमां कसुं ठे के “वत्थु सदावो धम्मो”
आत्म वस्तुनो स्वजाव तेज धर्म थने तेज सुख, निर्मल स्फटिक मणि
समान चेतन्य स्वजाव मन वचन कायानी निवृत्तियी स्वतंत्र प्रगट करवो
तेज धर्म; तथा निवृत्तिरूप निर्मल शुद्ध स्वतंत्र स्वजाव तेज सुख. थने
मन वचन कायानी प्रवृत्ति तेज दुःख ठे. निर्मल स्फटिक मणि
समान आत्मानो शुद्ध स्वजाव ठे, ते अनादि देहादिकना
ममत्वादि कर्म परिणामे करी अवरणो (रोकणो) ठे. ते
कर्मना घे जेद (१) इव्यकर्म (२) जावकर्म. इव्यकर्म ज्ञाना-
वरणादि आठ प्रकारे ठे; अने जावकर्म ते रागादि आत्मांनी अशुद्ध
परिणति. इव्यकर्म थने जावकर्मनुं मूख कारण जाव मिप्यात्व ठे;

अने जाव मिथ्यात्वची विपर्यास वासना थाय ठे. तेज विपर्यास वासनाची परम परनेष्टी एवो जे आत्मा ते अनंत संसार भ्रमण करी जयंकर जन्म, जरा, मरण, ताडन, तर्जन, रोग, वियोगादि अनंत विकारने जोगवतो दीन-अनाथ थई जिद्दां तिद्दां गति, योनि, प्राण, पर्यासि करी जटके ठे. ते जोई करुणाना समुद्र शुद्धात्म अनुजवी पोताना दिसनी अंदर करुणानी लहेरमां परम मित्रताए विचारे ठे, फे थदो ! आधर्य ठे के अनंत ज्ञान, दर्शन, तथा अनंत सुखनो धर्यी एवो आत्मा था जयंकर संसारमां अजाण दीन थई जटके ठे, माटे तेनुं शुद्ध स्वरूप जणावीए, अनुभवमां अणावीए, तो दुःख अने थज्ञान सेश मात्र रद्देवा पामे नहि; तेची निचे प्रमाणे उपदेश करे ठे.

हे जग्य ! तुं पोताना स्वरूपने जाण, तुं पोते शुद्धात्मा ठे. सत्ताए सिद्ध समान, अनंत ज्ञानमयी, अनंत दर्शनमयी, अचपन्न, बाधा पीमा रहित, अक्षय, अजर, अमर, निःकलंकी, अप्रयासी, एक, नित्य, अव्यय, अक्रिय, परनो अकर्ता, परनो अजोक्ता, स्वताव जोगी, उपजोगी, स्वदानी, स्वज्ञानी, अनंत चेतना धीर्यमयी, इत्यादि अनंत विशेषण युक्त निश्चय नये एक शुद्ध अजिज्ञ रूप ठे, तेने अणजाणनो विपर्यास वासना वने जवभ्रमण करी क्रोधादि अनंत कषाय, कामादि अनेक विषयोवडे तत (आक्रांत) थई महा आक्रंद करे ठे, ते दुःखनी निवृत्ति माटे आस केवळज्ञानी रागादिकने जीनेजा अरहित जगवने धर्म देशना दीधी. तेमां मुक्तिने माटे असंख्य योग कदा, तेमां अनुभव योग ते मुख्य ठे. तप, तीर्थ, व्रत, संयम, पूजा, प्रजावना, सर्वे योग आत्मअनुभव माटे ठे. तेची कारण तथा कार्यना स्वरूपने जाण्या विना सर्वे निष्फळ ठे. ए माटे परमेश्वर उपदेश दीधो के हे जग्य ! तुं शुद्ध निश्चय नये आत्म स्वरूपने जाण अने तेज शुद्ध नये पोताना स्वरूपमां स्थिर थई

रमण कर; जो तुं अंतरमुहूर्त पण समयांतर रहित रमण करीश तो अन्त कर्मनी निर्जरा घरे; अने तुरत परमानंदमय (समाधिमय) मुक्तिपदने पामीश. एटखे ज्यांसुधी शुद्ध नये पोताना स्वरूपने पोतापणे जाणुं नथी त्यांसुधी परने पोतापणे मानी परमां मुंजायो तेथी ज्ञानावरणादि आठ कर्मनो बंध कर्यो. तेमां मुख्यपणे मोहनीय कर्मनी अष्टावीस प्रकृति बांधी, ते दरेक प्रकृतिर्जना लोकाकाशना प्रदेश प्रमाणे असंख्याता अच्यवसाय ठे, ते एक एक अच्यवसायमां मन, वचन, कायाना योग प्रवर्त्या ते सर्वे असंयम स्थान ठे. तेथी ते योगोनी प्रवृत्तिमां निवृत्ति रूप शुद्ध स्वतंत्र चेतन्य स्वभाव, चेतन्य वीर्य, अव्यावायपणाने न जाणतो न पामतो दुःखी रह्यो, एटखे सुख न पाम्यो. अने शुद्ध नये जोतां पोतेज परमात्मा ठे. शुद्ध निश्चय नय एटखे अन्त धर्मात्मक वस्तुने जेम ठे तेम यथार्थ जाणुं ते शुद्ध निश्चय नय कहीए.

जेम चार माणसो सोनाना स्वरूपने अणजाणता तेठने सोनाना स्वरूपना जाण पुरुषे एक सोनानुं करु लावीने घताव्युं अने कसुं के आ सोनुं ठे ते कमाने ते चारे माणसोए जोयुं, तेमांथी एक जणे पीलाशने सोनुं जाणुं, वीजाए वजनने सोनुं जाणुं, व्रीजाए गोलाकारने सोनुं जाणुं, चोयाए नरमाशने सोनुं जाणुं, हवे ए चारे जणाए सोनाना स्वरूपने यथार्थ लखव्युं नथी. केमके ते दरेक जणे सोनाना एक एक धर्मेने स्वतंत्रपणे सोनुं मान्युं, तेने अशुद्ध व्यवहार नयथी सोनुं लखव्युं कहीए. ज्यांसुधी सोनामां रहेला अनेक गुणोमांथी एक गुणने तथा अन्त पर्यायमांथी एक पर्यायने (एक कार्यने) पण न जाणुं होय त्यांसुधी शुद्ध निश्चय नये सोनुं जाणुं नथी. ए प्रमाणे व्यवहार द्रष्टि जीवो धर्म व्यवहार तथा अध्यात्मना शास्त्रो बांची आत्माना अने पर पुद्गलादिना गुण पर्याय संपूर्ण जाण्या विना अक्षीआत्मा, ज्ञानमयआत्मा, अवंधआत्मा,

કનાયશ્યાત્મા, યોગશ્યાત્મા, અનિત્યશ્યાત્મા એ આદિ અનેક વિશેષણો માંદેલા એકજ વિશેષણ અથવા કેટલાક વિશેષણોને વાંચી, સાંજલી એકાંતે કુનયની વાસનામાં પડેલે, પણ જ્યાંસુધી સંપૂર્ણ પર્યાય જાણ્યા નથી ત્યાંસુધી શુદ્ધ નિશ્ચય નયે જ્ઞાન કહેવાય નહિ. પણ જેમ જેમ વસ્તુના વિશેષ ગુણ પર્યાયને જાણતો જાય તેમ તેમ શુદ્ધ નય સન્મુલ થાય, શુદ્ધગાના અંશ થયે, સંપૂર્ણ પર્યાયનું પ્રત્યક્ષપણે જ્ઞાન તો કેવલીને હોય. અને સમક્ષિનીને 'પરોક્ષપણે' શ્રદ્ધાગોચર પૂર્ણ પર્યાયનું જ્ઞાન હોય. સ્યાદ્દાદ-ગટસે સ્યાત્થસ્તિ, સ્યાદ્દાસ્તિ, સ્યાત્પ્રક, સ્યાત્થનેક, સ્યાદ્નત્ય, સ્યાદ્થનત્ય, સ્યાત્નિત્ય, સ્યાત્થનિત્ય, એ આઠ પદ્ધતિ અંતે સત્તતંગી, નય, નિદેશ, પ્રમાણ, કારક આદિ બહુવિધિ વસ્તુનું સ્વરૂપ જાણવાથી વસ્તુનો યથાર્થ બોધ થાય છે. યથાર્થ બોધ થવાથી આચરણ પણ યથાર્થ થાય છે. અને યથાર્થ આચરણ થવાથી ક્ષાયક ચારિત્ર (પરમસ્થિરતા) તથા પરમ સમાધિ, કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, પરમાનંદ પરમનિવૃત્તિરૂપ અગ્રનિપાતી ગુણ પ્રગટે છે. તે અનંતકાલસુધી એક રસ આનંદનો વ્રોગી થઈ રહેલે, તેને સર્વ કુલ્લથી મુક્ત થઈ શો કહીએ. તે સ્યાદ્દાદ આદિનું સ્વરૂપ આગમ સમ્પ્રદાયો પણ અર્થિયાં મુક્તિમાટે અસંખ્ય યોગ કદા છે તે આત્મ અનુભવ સાથે મેષ્ટ્રીને સુગમ રીતે બાહ્યજીવોને સમજ પડે એવી રીતે કહું.

હવે આપણા આત્માને મિદ્ધ સમાન જાણીએ ત્યારે શરીરમાંદે થતા ચિકારો આપણને નમ્તા નથી, કેમકે જેનો જે સ્વભાવ હોય તેનો તેજ રહે. વસ્તુ સ્વભાવ કોઈ કાષ્ટે સર્વથા વચ્ચે નહિ પણ પર્યાયથી દૂર સમયે કયંચિત્ રીતે વચ્ચે છે. જેમ સમુદ્ર વનયોગે અનેક તંગોને કોતે, તે તંગો જુદે જુદે રૂપે જણાય છે, પણ જલ રૂપે એકરૂપ એકાકાર છે. તેમ આત્મા પર્યાય પદો અનંત રૂપ છે. પણ વસ્તુ પદો કેતન્દમય પદરૂપ એકાકાર છે. જેમ અગ્નિ, પાણી, અંગારા,

मम्मुरा, विजली विगेरे परसंबंधे अनेक रूप ठे पण वस्तुधर्मे, दा-
हक धर्मे, एक रूप एकाकार ठे. तेम आत्म स्वरूप शुद्ध नये निर्मल
ज्ञानरूप ठे. शरीर संबंधे बहिरात्मा, अंतर आत्मा, परमात्मा, एवम
त्रण जेद पळेते. वल्ली कर्मचेतना, कर्मफलचेतना अने ज्ञानचेतना,
पण चेतनारूपे चेतना अजेद एकाकार रूप ठे. तेज चेतननी चेत-
न्यता के जे अग्निधी वसे नहि, शस्त्रधी ठेदाय नहि, पाणीधी. जे-
दाय नहि (गळे नहि) वायुधी सूकाय नहि, (स्पर्शाय नहि) पृथ्वीधी
दवाय नहि, हृषियारधी पकमाय नहि, दृषाय नहि, कोइ चीजधी
मल्ली एकमेक घाय नहि. पोताधी परनी क्रिया घती नथी, पोताना
प्रदेशमाधी एक प्रदेश पण घटे नहि, घसाय नहि, ए मांहे परनो
एक प्रदेश पण आवे नहि. पोताना गुणोमाधी एक गुण के एक प-
र्याय पण घटे नहि, परगुण पर्यायमाधी एक पण पोता अंदर आवे
नहि. सकल प्रमेय प्रमाण सत्ता अखंन अबाधित रहे.

पोते अन्य वस्तुनो कर्त्ता नथी, अन्य कोइए एने कयों नथी
अने अन्य बन्धुधी उपजेशो नथी. पोतानो म्यनाय जाण्या पत्री
पोते म्यनंत्र ठे. पोताना स्वरूप अज्ञानधी परनंत्र ठे. ए माटे ज्ञान
दशानां पोताने मुखनो कर्त्ता; तथा अज्ञान दशामां पोताने दुःखनो
करनारो पोतेज ठे. ज्ञानने अशुद्धता सागवाधी पटखे कम प्रह-
नितो संसर्ग पचाधी अज्ञान कहेवाय, पण ज्ञान ते ज्ञान रूपज ठे.
पर ते पररूपज ठे. जेम सुवर्ण मांहे धातुं, रूपं, मसवाधी सोनुं
अशुद्ध कहेवाय, पण सोनुं पोताना रूपधी टस्युं नथी. अशुद्धता
मल्ली तेने यथार्थ क्रियाए शोधीए पटखे सुवर्ण शुद्ध निजमये
प्रगट पाय.

मुक्तिनो एकज मार्ग ठे, धर्म एकज ठे, ते शुद्धोपयोगनेज कहीए.
ए शुद्धोपयोगना निमित्तनून अनेक कारणों ठे. पण शुद्धोपयोग रूप
कार्य एकज ठे.

જેમ પરમેશ્વરે કહ્યું કે તપ કરો. તે તપ શું છે કે પુદ્ગલના શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શને જોગવવાની ઇચ્છા નહિ અને જ્ઞાનાદિક આત્મ સ્વજ્ઞાવમાં તૃપ્તિ તેનું નામ તપ છે. પણ શુદ્ધ નયે આત્મ સ્વરૂપ જાણ્યા વિના કોઈ એમ જાણે કે હું જારે તપ કરું, પણ સ્વરૂપ જાણ્યા વિના શબ્દાદિક વિષયો માંહેથી ચિત્તની નિવૃત્તિ કેમ થાય ? અને શુદ્ધોપયોગ તો આત્મ સ્વરૂપમાંહે સ્થિરતા જાણે રમણ કરવાથી થાય. માટે જે સ્વરૂપને જાણે છે તેને શબ્દાદિક વિષયો જોગવવાની ઇચ્છા થતી નથી, ત્યારે દીનતા તો શેનીજ હોય ? એટલે સકલ વિષયો અને મોહનીય કર્મની અઘાવીશે પ્રકૃતિની પ્રવૃત્તિથી તથા જ્ઞાનાવરણાદિક આવરણોની પ્રવૃત્તિથી નિવર્ત્યા મન, વચન, કાયાના યોગ તે પરમ નિવૃત્તિ રૂપ સુખ છે. અને ધર્મ પણ તેજ છે. તેજ આત્માથી અજેદ અવાધિત ચેતન વીર્યનો અલંકાર જોગ આનંદ માત્ર રહ્યો. નિજ સ્વરૂપ જાણ્યા વિના વિષયાસ વાસના વળે જે શરીર રસ, રુધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, વીર્ય એ સાત ધાતુ તથા સાત મલ અને અનેક રોગોનું સ્થાનક છે, તેને એ હું હું, એ મારું છે, એ મને, એ મારામાં, એ મારા માટે, એ મારાથી, એમ કરવું એ મારું કામ છે, એ હું કરીશ, આ ક્રુધા, પીપાસા, કામ, ક્રોધ, મરણ, જન્મ, સંકલ્પ પનુષ આદિ મને છે એમ જાણી તે મટારુવાને, જોગવવાને, અનેક પ્રયત્ન, પ્રયાસ, મનોરથ, જય, શોકાદિ કરી મહા વિકાલ નિવિઙ્કર્મ બાંધી જવ સમુદ્રમાં જટકી ન કહી શકાય એવી વેદના સહે છે. પણ જ્યારે પોતાના સ્વરૂપને શુદ્ધ નયે જાણે, અનુજવ કરે, ત્યારે શબ્દાદિક વિષયોને જોગવવાની ઇચ્છા રહેતી નથી, તેનેજ તપ કહીએ. વાહ્ય તપ તે શુદ્ધોપયોગને માટે છે, એ શુદ્ધોપયોગને અણજાણતાં તપ તે ક્લેશરૂપ છે.

હવે પરમેશ્વરની પૂજા તે શું છે ? પરમેશ્વરની આજ્ઞા અંતરંગ વહુ માને પૂજવી એટલે અંગીકાર કરવી, આજ્ઞાએ વર્તવું તેજ પૂજા છે. પરમેશ્વરની આજ્ઞા શુદ્ધ નયે નિજ સ્વજ્ઞાવ આનંદમાં તૃપ્ત થઈ સ્થિર

રહો એવી ઠે. તો શુદ્ધ નયે પોતાના આત્મ સ્વરૂપને જાણાવિના શામાં તૃપ્ત, થયે મમ રહેવાય? જેમ કહ્યું ઠે કે “પદમનાણં તર્લ દયા” અર્થ-હવ્યથી સકલ સંસારી જીવના સ્વરૂપને જાણીને તેના પ્રાણનું રક્ષોપું કરવું, નાનામાં નાના જીવને પણ હુઃસ્વવચો નહિ, ય-ત્નાણ વર્તવું, ત્રિકરણ યોગે રક્ષોપું કરવું, વીજા પાસે પણ રક્ષોપું કરા-વવું, અને રક્ષોપું ઇટલે યત્નાણ વર્તનારને જલો જાણવો, અને પોતે પણ મનથી, વચનથી, કાયાથી ઠ કાણના પ્રાણને હણવા નહિ, હણા-વવા નહિ, અને હણતા પ્રત્યે અનુમોદવું નહિ, તે હવ્ય દયા. અને આત્માના જાવ ધર્મ જાણી સંકલ્પ વિકલ્પે કરી અથવા ક્રોધા-દિકે કરી આત્માના જ્ઞાનાદિક અને ક્ષાંત્યાદિક ગુણોને હણવા નહિ, નિર્વિકલ્પ ઉપયોગે સ્વપર આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણોને સ્થિર રાખવા, ઇટલે હણવા નહિ ઇટલે રક્ષોપું કરવું, એમ જાવ દયામાં પણ ત્રિ-વિધે ત્રિવિધે વર્તવું. એવી રીતે હવ્ય પ્રાણ અને જાવ પ્રાણને જાણ્યા વિના રક્ષોપું કેમ કરી શકે? તેથી પ્રથમ જ્ઞાન ને પઠી દયા કહી. ઇટલે હવ્ય જાવ હિંસાણ ઉપયોગને અશુદ્ધ કરવો નહિ. માટે પ્રથમ શુદ્ધ નયે સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરવું એજ પૂજા ઠે. અને જિનેશ્વરના કેવલ-જ્ઞાનાદિ ગુણનું યહુમાન સ્તવનાદિ જે શુજજાવ તે પણ શુદ્ધોપયો-ગનું કારણ ઠે, માટે પૂજા કહીએ. કેશર ચંદનાદિ એ વાણ પૂજા શાસન શોજા અર્થે કરવી તે પણ શુદ્ધોપયોગે સફલ ઠે. સાધુ મુનિ-રાજને અજિગમન વંદન નમનાદિ તથા વસ્ત્ર પાત્ર આપવું, અગર મુશ્રૂપા વિનયાદિની સંજાલમાં રહેવું, તે શુજઉપયોગ ઠે. ને આત્મ ધર્મના દેતુપણા માટે ઘણા લાંવા કાલના અશુજ કર્મને નાશ કરવા વાલો ઠે. અને સાધુ મુનિરાજની જે જાકિ કરવી તે જરૂરનીજ ઠે, કારણ કે તે તેમની સંયમ ક્રિયાને નિવૃત્તિપણે સાધી, જવી જીવોને ધર્મ દેશ-નાના દાતાર ઘાય, અને સાધુ મુનિરાજની હવ્યથી અને જાવથી સેવા કરીએ ઇટલે તે તેમની પ્રેરણાથી અનંત જીવોને સુખનું કારણ

थाय ठे, ए माटे अहिंसां सखवानुं एटलुंज के जेयी शुद्धोपयोग थाय, ते क्रिया अवश्य आदरवी केमके परमेश्वरे शुद्धोपयोगमां धर्म कह्यो ठे. शास्त्र सांचखनुं, जणवुं, वांचवुं, जाणवुं, ते पण शुद्धोपयोग रूप कार्यनुं कारण मोक्षरूपी कार्यना अजिलापी जीवने ठे. जो कदापि आ जव परजवना इंद्रियजन्य सुखने अर्थे अथवा मान शोचाने अर्थे, एज काम करेतो अकारण ठे, कर्म बंधनो हेतु ठे, जव भ्रमणनुं कारण ठे, माटे शुद्धोपयोगने चूकवो नहि, अने जे क्रिया शुद्धोपयोगने अप्रशस्त एटखे हरकत करे तेवी होय ते तजवी. एमज दान, दया, यात्रा, शुद्धोपयोगने प्रशस्तपणे ग्राहकताए अने यतना सहित होय, तो ते सफल ठे. नहितो ते अकारण ठे. एम देशना देवी, जणाववुं, चर्चा, वाद विवाद करवो, ए आदि अव्य क्रिया व्यवहारथी धर्मनां कारण कहीए, ते पण शुद्धोपयोगे होय तो धर्म कहीए. जो मान अगर विषयादि पुद्गल परिणामनी ग्राहकताए होय तो शुचाशुच कर्मनो हेतु ठे, जव भ्रमण ठे, माटे धर्मार्थी जीवे सदा सावचेतीमां रहेवुं; एवी रीते के आ वर्तमान समये हुं पुद्गलीक परिणामनो ग्राहक तुं, के निज परिणाम आत्मधर्मनो ग्राहक तुं, आगामी समये पण इंद्रिय जन्य सुखने चाहुं तुं के निवृत्तिने इहुं तुं, मारी ग्राहकता, व्यापकता, रमणता वर्तमान समये अथवा आगामी समये स्वगुण पर्यायनी ठे, के परगुण पर्यायनी ठे, ते जेम घने तेम दर बखते विचारता रहेवुं, वली हुं स्वभाव दानमां वर्तुं तुं के इंद्रिय जन्य विषयोना दानमां वर्तुं तुं, हमणां हुं स्वभावना साजने इहुं तुं के पुद्गलना साजने इहुं तुं, हुं स्वभाव जोगी तुं के विषयनो जोगी तुं, तेमज उपजोगी पण स्वभावनो तुं के परभावनो तुं, जो परभावनो जोगी होजंतो पर एटखे पुद्गल, धर्मास्ति, अधर्मास्ति, आकाश, फास, ए माहेतो कांड जोग धर्म जणातो नथी, अने जो

जणाय ठे तो विपर्यास वासनाथी ठे. जेना शरीरमांहें छुधादि रोगं
 ऊंदय आवे ठे ते वखत पुद्गलना रस उपर रीऊ पामे ठे, पण छुधादि
 रोगनी शांति थये घणा मधुरादि रसने पण चाहतो नथी, तेमज
 काम रोगनी आतुरता व्यापे ठे छी पुरुषनां रुधिर, मांसादिके
 जरेखां अंग मलमूत्रनी उत्पत्तिनां स्थानक वली कपटे जरी चेष्टाई,
 अमृतथी पण मीठां लागे ठे, तेज कामनी शांति थये अप्रिय लागे
 ठे. जो कदापि कामक्रीका करतां मनमां मिथ्या वासनाथी ए समान
 बीजुं सुख नथी. ए सुख मने महा सुकृतथी मद्युं, हुं धन्य तुं ! आ
 कृत्य करवाने केवो समर्थ तुं ! एवुं सुख मने हमेश मखेतो केवुं सारुं,
 ए सुख मखवाने हुं बहुज सारो प्रयत्न राखीश एवा जे मनोरथ,
 तेथी आत्मा अशुरू जावनाए मननो वेग बधारी जब ज्रमण करे
 ठे; पण कामनी निवृत्ति थये ए क्रियाने चाहतो नथी. वली पश्चा-
 त्ताप करे ठे, थाके ठे, क्षीणवीर्य थइ बहुजातनी उपाधिनो संचय
 पौताना शरीरमां करे ठे, जो ए सुख होत तो ए कृत्यथी थाकत
 नहि, अथवा अप्रीति उपजत नहि, एम शब्दादि पंचे विषयोनी
 निवृत्ति थये ते विषयो रूप रोगना उपचार रूप आहार, छी आदिक
 जलां लागतां नथी, जो सुख होततो एम थतुं नहि, माटे हुं स्वभाव
 जोगी के परभाव जोगी तुं, एम हमेश विचारवुं उपजोगमां पण
 एमज विचारवुं वली जे शक्ति ते हुं आत्मिक शक्ति राखवाने चाहुं
 तुं के पुद्गलीक शक्ति चाहुं तुं, चेतना शक्ति फोरववा चाहुं तुं के
 पुद्गलीक शक्ति फोरववा चाहुं तुं, आत्मिक शक्ति तो सदाए नित्य
 अधाधित ठे ते तो जो शुरू ऊपयोगे जोइए तो एने राखवाने के
 फोरववाने बीजो कांइ प्रयास करवो पडे तेम नथी, पण मिथ्या वा-
 सनाए देहादिकमां अहंपणुं मानी हुं केवो बखवान तुं, हुं केटली
 श्रीउने रीऊवी शकुं तुं, मन केवो खोराक पची जाय ठे, हुं केवो
 वोढ्यो, में केवो मायों, मारे केटवुं धन, मारे केटवो जयो, हुं केवी

કેવી યુક્તિલં ગોઠવી શકું તું એમ પુદ્ગલીક શક્તિ ફોરવવાની ઝમેદ, પુદ્ગલિક શક્તિ રાખવાની આશા, તે મિથ્યા વાસનાથી થાય છે. જે પુદ્ગલ ડબ્બ્ય તે તો પુરાતું, ગલતું, સડતું, પડતું, અને વિચરતું, દર-સમયે સંધ સંધાદિકતું વદલાતું—લંધમાંથી પરમાણુતું ચરતું, અને મલતું, સંધ પક ઠતાં પણ કેટલાક પુદ્ગલો ચરે મલે છે અને વર્ણ-દિકતું વદલાતું થાય છે તે એનો સ્વજાતિ ધર્મ છે. તો એ આપણા ગમ્યા નિત્ય રહેવાના નથી અને ચરા સુચને આપનાર પણ નથી, એ તો કેવલ ઝપાધિને વધારવા યાત્રી સમાધિને હરવા યાત્રી પર-પરિણતિ છે. તે પરપરિણતિને મૂર્ચ્ જીવ રાખવાને ચાહે પણ સમ્યક્ જ્ઞાની તો દેહ અને વિષયોથી નિવૃત્તિ ચાહે છે. અને તેનું સ્મરણ પણ કાતા નથી, કેમકે શુદ્ધ નયે આત્મા સિદ્ધ સમાન છે, તો એ પુદ્-ગલ શક્તિ કયા દુઃખને ટાલશે ? શુદ્ધ નયે આત્મા પ્રણેકાલ એકરૂપ ચિદાનંદ ધન, સ્વતંત્ર જ્ઞાન ઉદ્યોતમયી, પરમ સમાધિમયી છે. નિહાં કાષ્ટકર્મનું જોર શુદ્ધાત્મ અંગમાંહે પ્રવેશ કરી શકતું નથી. દિન, ઘડી, ગત, પદ્મ, માસ, તે પુદ્ગલના પર્યાયના જોદ છે, જેમ સૂર્ય ઠમ્બો, આયમ્બો, સૂર્ય મેપનાં આદ્યો, ચંદ્રમા ધનનો ચયો, અમુક વ્યવે અમુક હતું, જેમ કેરીનો મરયો હતો તે મોટી કેરી થઈ હવે એના દીંટા ઉપર પીલાદા આવી, પહેલાં રંગે હીલી હતી ત્યાંગે રાતી થશે, હવે મીઝી મોઢાય છે. (વાસે છે) એ સર્વે કાલ-ધર્મ તે પુદ્ગલના પર્યાય છે, તે પુદ્ગલના પર્યાય આત્મ તત્ત્વ માંહે પ્રવેશ કરી શકતા નથી, તો કાષ્ટર્થી શું થશે ? માત્ર પોતેજ પોતાને ચિત્ત્યાંમ વામના વડે જોઈ શકતો નથી, પણ ડ્યારે શુદ્ધ ઉપયાંગે નિજ સ્વરૂપને જુષ, વિચારે, આમ્યાદે, અનુજવે, ત્યારે અનંત આનંદ રૂપ એક રમ ચેતના છે. થીજું કાંઈ નથી, તેમજ જે કર્મ તે કર્મની પનાત્મિ પુદ્ગલ દેય, કાર્મણ, શ્રોતારિકાદિક શરીર, પુદ્ગલ વર્ણના રૂપ છે; ને એ આત્મ દેયે નામ્નિત્વજાવે છે. માટે નિજ આ-

नंद ठोड़ी परजावनुं जे रमण करवुं ते फक्त मिथ्यावासनाए धाय
 ठे. शुद्ध उपयोगे ज्यारे जूए त्यारे आत्म आनंद अखंड धारा प्रवाह-
 रूपे टंकोत्किर्ण न्याये ठे. केवल ज्ञानीए संयम क्रिया तथा अघ्यात्म
 क्रिया अने ग्रह योगनी के रूपकरण आदिकनी जे जे आहार
 परमावी ठे ते फक्त शुद्ध उपयोगे माटे ठे, एटखे शुद्ध उपयोगे
 विरुद्ध हिंसादिक क्रिया वर्जवी, अने जेची शुद्ध उपयोग प्रगट थाय
 ते निमित्त क्रिया आदरवी, अने ज्यारे शुद्ध उपयोग रूप कार्य
 स्वहेतु प्रगट थाय, त्यारे कांइ पण क्रिया आदरवानी नयी अने
 ठोकवानी पण नयी. कारणके आत्मा स्व अव्यादिके सदाए अस्ति-
 त्व ठे. तो केवलीनी देशनानो अजिप्राय जाण्याविना जे कांइ शुद्ध
 कार्य पण आदरवुं, ते पुण्यबंध रूप संसार हेतु ठे. परंपराए संसार
 वधारनार थाय. चांदे पूर्वनो तथा सर्व धर्म उपदेशनो सार एज ठे
 के शुद्ध नये आत्म अनुभव करवो, अने ते तो शुद्ध उपयोगेज बने
 माटे सर्वे आखपंपाल ठोड़ी सुखार्थी जीवोए पढ़ीज आदरवो. शुद्ध
 उपयोगीने आ संसारमां करवा विपाक जोगववा परता नयी, ता
 माटे के सम्यक् ज्ञान यथा पठी कदापि पूर्वनां अशुद्ध निबिड बन्
 ऊदय आवे, तो पण शुद्ध उपयोगे स्वरूपना रमणयी ते किता
 आव्या अने किहां गया ते तेना खरुमां पण रहेसे नहि. ए नद
 शुद्ध उपयोग तेज एक मुक्तिनो मार्ग ठे. ज्यारे चेतना शुद्ध
 गमां वत्ते, पोतानी परिणामिकताने संजाले, अनुभव करे. स्व
 पर जाव उपर विरक्त जाव थाय, एटखे ऊदासिन्न इति
 ऊदासिन्नता शरी मुमुक्षुने (मुक्ति जनारने) धोइ
 ऊदासिन्नता रूप शरीने चूके नहि तो ठेठ मुक्तिपूर्व
 दिक चोरटानो जय रहेतो नयी, अने निर्दिष्ट
 थाय ठे. आगस जतां कोइने कांइ पूठवुं
 ज्ञता देख्या पठी कोण ठोमे ? अर्थात्

પહેલેથી જદાસિદ્ધતા આદરીને શું કરીય; પગથીય પગથીય ચઢાય, તેને કહીય જે પગથીજં શાને કહેવાય ? પગથીજં તો તેને કહીય કે જે ઉપર પગ મૂકી જંતું ચઢાય, અહીંયાં પહેલું ગુણગણું કેવલ મિ-
પ્યાત્વ રૂપ છે, તેને તો કોઈ માર્ગ કહેશે નહિ. વીજું ગુણગણું સા-
દાદન રૂપ, ત્યાંતો ચોથાનો પહેલો આવે તે પણ પગથીજં કેમ
કહેરાય ? અને ત્રીજું મિશ્ર તે પણ મિશ્ર છટ્ઠે પરનાવની મિશ્રતા
છે, હવે જે ચોથું ગુણગણું છે તે સમ્યક્ત રૂપ છે તેના નિશ્ચય અને
વ્યવહાર થે જોઈ છે, તેમાં કોઈ એમ કહેશે જે દેવ ગુરુ ધર્મની સહ-
જ્ઞા ને સમકિત છે, તે સ્વરૂં પણ દેવ ગુરુ ધર્મને ત્રણે તત્ત્વને પાર
નિરૂપેથી જાણે તો વ્યવહાર સમકિત થાય. તે નિરૂપાના અધિ-
કારથી સમજજો પણ અહીંયાં લેશ માત્ર લખું તું.

દેવ શ્રી અગ્નિંદ્ર એમ કહેવાથી કાંઈ દેવનું સ્વરૂપ યચાર્ય જણાય
નહિ થયો. માત્ર નામ નિરૂપેથી પણ અગ્નિંદ્રપદનાં પ્રોધ થાય નહિ
પણ અગ્નિ કહેનાં રાગાદિક જાતુ અને દંત કહેનાં તે જાતુને જોણે હજારા છે
તેને અગ્નિંદ્ર કહિયે. અહીંયાં હજારનાં કોણ ? અને રીં થતુને હજી ?
હવે હજારનાં ને ગુરુ આત્મા છે, અને રાગાદિક અગ્નિ ઉપયોગનો
નાશ કર્યો. તેને અગ્નિંદ્ર કહીય.

ગુરુ નિમંચ એમ કહેવાથી કાંઈ ગુરુનું યચાર્ય સ્વરૂપ જણાય નહિ,
વૃત્તારાં, શિક્ષાટાં આદિ કોઈ માત્ર પણ પોતાની પાસે રાગનાં નથી,
તો શું તેને નિમંચ કહીજું ? એમ તો થને નહિ પણ પુદ્ગલ પગિામ
રૂપ પર ઉચ્ચનું મનસ્વ, અને પુદ્ગલ ઉચ્ચરૂપ કોઈ પણ પુદ્ગલના
મનસ્વરૂપ માંડ, છટ્ઠે ગગ દેવની માંડ જેને રહી નથી, સદાય આત્મ
સત્તાના રૂપી છે, અને સ્વાદ્વાદ નયપ્રમાણે જિન યાગિના અતિશ્રા-
વતા પાપાત્મી છે, તેને ગુરુ કહીય પણ પછી જે ઉત્તર પુદ્ગલ ઉચ્ચ
અને પુદ્ગલ ગારના કામી ને રીં રીંને ધર્મને જાણારને ? એ તો પ્રિ-
યરુદિ અનર્થનાં અર્થ જાણી તેના અર્થો મમત્વી થઈ તોષાત્રીસને

જરમાવે તે શી રીતે તારશે ? માટે જલ્પ જીવોએ ગુરૂને પરસ્ત્રીને ગુરૂની શ્રદ્ધા કરવી.

ધર્મ તે વસ્તુનો સ્વજાવ છે. તો જે વસ્તુનો જે સ્વજાવ તે તેનો ધર્મ કહીએ. આપણે ચેતન વસ્તુ ઠીએ, શુદ્ધ ચેતના ઉપયોગ લક્ષણ આપણો ધર્મ છે, તે જેદ ધર્મ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આદિ અનેક વિશેષણ-મયી, એક રસ ચેતના રૂપ શુદ્ધ સ્ફટિકમણિ ડ્રાપંતે આપણો ધર્મ છે. એથી વિપરિત વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિ અને ધર્માદિ પર ડ્રવ્યના જે સ્વજાવ તે આત્માના ધર્મ નથી, એટલે અધર્મ છે. એટલે ટુંકામાં જેદધર્મ, અજેદ ધર્મ, જે જે આત્માના સ્વસ્વજાવ, ગુણ, પર્યાય, તેજ આત્માના ધર્મ છે. અને પરગુણ પર્યાય તે મિથ્યા ડ્રાપીએ મિથ્યાસ્ત્રી જીવ આત્માના ધર્મ માને છે, પણ તે અધર્મ છે, હેય રૂપ છે, અનર્થ છે. અને નિજધર્મ અર્થે એટલે શુદ્ધ ઉપયોગ અર્થે ઇદરે આવેલી પુદ્ગલ ક્રિયાની પ્રવૃત્તિ કરવી પડે, તેને કારણ ધર્મ કહીએ. તે કારણ ધર્મમાં સર્વે પુદ્ગલ પ્રવૃત્તિ કરવી પડે તે નેગમનયથી ધર્મ પણ કહેવાય, જેમ કારણમાં કાર્યનો આરોપ એટલે નેગમ નયથી કારણને પણ કાર્ય કહેવાય છે. તે કારણ અને કાર્યના નિમિત્ત સ્વરૂપને જાણ્યા વિના એકાંતે કારણનેજ કાર્ય જાણેતો કુનયની વાસના મિથ્યાત્વ આવે, ઉક્તેચ—એકાંતે દોષ મિથ્યત્વો. જેમ ધરેણું કરવાના નિમિત્ત કારણ, ઇરણ, હથોડો, સાંડસી, આદિ મેસવીને જાણેકે માહારે કાર્ય થયું, તો તેથી કંઈ આનૂપણ તૈયાર થયું નહિ, વક્ષી ઘડો કરવાનું નિમિત્ત કારણ, દંડ, ચક્ર, ચીવર, આદિ મેસવીને જાણેકે ઘટ તૈયાર થયો તેથી કંઈ ઘટ થાય નહિ, પણ ધરેણાનું ઉપાદાન કારણ જે સોનું તેના પર્યાય પસટાવી તુસી, કંઠીરૂપ પૂર્ણ પર્યાય નિપજાવે તોજ કાર્ય થયું કહેવાય, તેમજ ઘટના ઉપાદાન રૂપ જે શુદ્ધ મૃતિકા તેના દંડ, ચક્ર યોગે પિંડ, સ્પાસ કોશાદિક, પર્યાય પસટાવી પૂર્ણ પદે ઘટ રૂપ કાર્ય નિપજાવે તોજ કાર્ય થયું કહિયે,

तेमज सिद्धिना उपादान रूप जव्य आत्मा तेनो मिथ्यात्व पर्याय पञ्चटावी सम्यक् पर्याय प्रगट करवो, राग पञ्चटावी वीतरागतानो पर्याय प्रगट करवो, एम सर्वे परसत्ता रमण पञ्चटावी स्वसत्ता रमण करवुं, इत्यादि पर्याय पञ्चटावी संपूर्ण स्वपर्याय प्रगट करवे पूर्ण पदे काय थाय. एण कारण कार्यना स्वरूपने जाण्याविना एकांत नयनी यागना जाय नहि. धर्म कंड नवो करवो नथी, ए तो अकृत्रिम नाश्वरो सदाण एकरूप कायम ठे. एण ते मूढ आत्मानां डष्टी विषयांग यागनाण विषय कपायादिकने पोतानुं कार्य मानी तेनी डष्टी गेकाणी, श्रवणाणी, तेथीज ज्ञानायरणादि डव्य कर्म थयां, एटसे प्रवृत्तिमां अशुद्ध उपयोगे कर्मनी संतती अनादिथी चाखी श्रावी. ते अशुद्ध उपयोग न बधे ते माटे अत्रतनुं टाखवुं अने शिन्पादिकनुं आदरवुं तथा यांचना, पृथना, पर्यटना, अनुप्रेक्षा, धर्मरुथानी क्रिया कर. शुद्ध उपयोग प्रगट करवो, एम शुद्ध देव, शुद्ध गुरु, शुद्ध धर्मनी श्रद्धा ने व्यवहार समकित कहिए, ते निश्चय समकितनुं कारण ठे.

दर्शन गुणवंत मागे आत्मा एज देव, अने ज्ञान गुणमय मागे आत्मा तेज गुरु के जे हेय, उपादेयने जणावे ठे, चरण गुणवंत मागे आत्मा तेज धर्म, के जे दुर्गति परनां बचावे एम जे जाणवुं अने नय, निहेणे करी, स्याद्वादे करी पोनेज पोतानी आत्मसत्ताने मिष्ट समान जाणी श्रद्धा प्रतीति कवी करवी ते निश्चय समकित ठे, अर्द्धियांथी चढवानुं पगयीवं शक थयुं.

उक्तं च गाथा आर्यावृत्तम्.

त्रिण पक्षतं धम्मं, सद्वृत्तमाणम्म होइ रयण मिणं;

मांगुणं ग्याणाण्य, मोवाणं पढम भोग्गम्म.

चोथे गुणवर्गो मिथ्यात्वना अंग गया पट्टसी शुद्धता प्रगट थड.

ते शुद्ध उपयोगनं अने मोहमार्गनं पहेलुं पगधीठं जाणवुं, पांचमे
 अविरतिना थोडा थंश गयाते थंशे शुद्धता प्रगटी, ठे अविरतिनां
 सर्वे कारणो तज्यां ते पण शुद्धताना थंश वध्या, सातमे प्रमाद गयो
 ते पण शुद्धताना थंश वध्या, आठमे अपूर्व स्थिरता आवी ते स्थिरता
 रूप शुद्धताना थंश वध्या. नवमे वेद, हास्यादिवी निवर्त्यो ते अधिक
 शुद्धता थइ. अने स्थूल कपाय पण निवर्त्यो, दशमाना थंते उपशम श्रेणीए
 उपशम्या अने रूपक श्रेणीए सूक्ष्म कपायो पण गया एटखे मोहनीय
 कर्मनी सकल चपलता निवर्त्ति. ते पण शुद्धता वधी, अने धारमा-
 ना थंते ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय. अने अंतराय कर्मनो नाश
 ययो एटखे तेरमे परम शुद्ध उपयोग केवलज्ञान, दर्शन, अने दान,
 क्षान्त, भोग. उपभोग, वीर्य, शुद्ध, अचल, अयाधित प्रगट थयुं त्यारे
 पूर्ण शुद्ध उपयोग थयो, एम पगधीथां जाणवां. पण चौथेवी शुद्ध
 उपयोगने साध्य जाणी शुद्ध उरभोग सन्मुख थइ अने शुद्ध उपयोग
 तरफ झट्टी राखी शुद्ध उपयोगने प्रशस्त हेय, उपादेयपणे वर्त्तवुं ते
 पगधीथां जाणवां. अने सर्वे पगधीए उदासिन्नता वधती जाय, ते
 उदासिन्नता रूप शरी जाणवी. उदासिन्नताने चूके तो पडे, पण न
 चूके तो जेम जेम उंचो चढे तेम तेम उदासिन्नता वर्द्धमान थइ
 पूर्ण वंजित स्थानके पहुँचाडे. उदासिन्नताने चूकवुं नहि एनुंज नाम
 शुद्धोपयोग ठे. ए शिवाय बीजां पगधीथां नयी. ते पगधीठं
 कंइ शरीरची चढवानुं नयी पण शुद्ध आत्म परिणामनी धाराए
 चढवुं तेनुं नाम पगधीठं ठे. शुजाशुज कर्म परिणाम धारा तजीने
 शुद्ध परिणामीक जावे वर्त्तवा अन्यास करवो, जेमके हुं सिद्ध
 समान निर्मळ आत्मा हुं, तो मने पुद्गलना अनंत पर्यायोमांधी
 एकनी पण जरूर नयी, ज्यारे अंतरंगमां पुद्गल पर्यायनो खप न
 जाणीए. तो चित्त शामाटे चंचल थाय, ए अन्यासनुंनाम अनुजव
 योग कहिए. अनुजव योग ते सर्व आचारमय परमात्माए कसो ठे.

તપ, તીર્થ આદિ સર્વે ધર્મ કાર્યનો સમાવેશ અનુજવ યોગમાં થાય છે. સમયસારના સારમાં કુંદકુંદ આચાર્ય લલેટેકે એક ગુરુ પરમાત્માનો અનુજવ અન્યાસ કરવો, એજ મોક્ષમાર્ગ છે. માટે સર્વ આસંપાસ ઝોડી. એક ગુરુનયને જો અનાદિ અગુરુ ઉપયોગથી પરમાં પોતા પાં મારી પુરુષ શક્તિ રાગવા ઇચ્છે, તેથી અનાદિનો પુરુષ અનુજવથી મમય માત્ર પણ વિરામ પામતો નથી, તો કઈ રીતથી વિજિને પામે ? માટે ગુરુ પગિણામીક જાવનો અનુજવ અન્યાસ કર્યો કે. સોકાકાશના સર્વ પુરુષજના પ્રણે કાલના અનંતા અનંત પર્યાપથી જ્ઞાન હટીવ જોતાં આત્માને પુરુષજથી સુખ અથવા દુઃખ કંઈ પણ નથી, પુરુષજના મમત્વથી દુઃખ, અને તેજ મમત્વ તને સુખ, માટે મિથ્યા ત્રાંનિથી તે પુરુષજ પર્યાપમાં કાર્ય માનેલું ઝોડી. એ તો સહેજે અને નિર્વિગ્નપણે આત્મ અનુજવ થાય. માટે પ્રમાદ ઝોડી પોતેજ પોતાના સુખના કર્તા થાઉં. હવે સર્વ પ્રાણીઉં સુખને વાહે છે. યથાર્થ સુખને જાણ્યાવિના, અને પોતાની ઉન્માર્ગ પ્રવૃત્તિ ઝોડ્યા શિવાય, અને સન્માર્ગ પ્રવૃત્તિ આદર્યાવિના સુખ થાય નહિ, માટે સુખનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણી, સન્માર્ગનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણી, અસન્માર્ગ નજી સન્માર્ગે પ્રવર્તવું. હવે તે સન્માર્ગ પામવાનું યથાર્થ સ્વરૂપ લગીયે ત્રિયે. સુખ જાણી યાય ? સુખમાં હાનિ શાથી થાય છે ? તે જરૂર જાણવું જોઈયે આકુલના રહિત સ્થિર, સંતોષમય, સ્વતંત્ર આત્મસ્વજાવને જાણવું તથા મહાજ સ્વજાવે મક્ક રહેવું તે નિવૃત્તિ જ્ઞાન સુખ છે. ક્રુધા અને કામ મેગ આદિ વિષયની આકુલના ડ્યાં નથી, અજ્ઞાન, તપ, શોકાદિ ઉગ્રધિ તે પણ ડ્યાં નથી, એવું શરીરથી ત્રિજ નિજ આત્મ સ્વરૂપ જ્ઞાનથી જ યાય. અને ધર્યાં ઉત્તરું જેમાં અનેક મેગ, જન્ન, જગ, મરણ, વ્યાધિ, અને અજ્ઞાન, તપ, શોકાદિનું મ્યાનક જે પુરુષજ હવે તેનાં પોતાનું જાણ્યાર્યાં. દુઃખ મરુ યાય છે. તે પુરુષજનાં પોતાનું નજી આત્માનાં આત્માનું જાણ્યાર્યાં પરમાનંદ સુખ

પ્રગટ થાય છે. પર પુદ્ગલમાં પોતાપણું જાણવાથી પોતાના કર્તા, જોક્તા, ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા, આદિ જે ગુણ તે સર્વે પર અનુયાયી થઈ પુદ્ગલના અધિર પર્યાયને જોગવી સ્થિર રાખવા વાહી અનંત પ્રયાસ કરી અનંતાનંતી ઉપાધિને જોગવી અનંતા કાલ સુધી આત્મા સ્વરૂપરમણનો અવસર પામતો નથી. પુદ્ગલ દ્રવ્ય પર્યાયનું સેવું, તેને લાજ માને છે. પુદ્ગલ દ્રવ્ય પર્યાયનું દેવું તેને દાન માને છે, પુદ્ગલ દ્રવ્ય પર્યાયને જોગવું તેને જોગ માને છે, અને પુદ્ગલ ગુણને જોગવું તેને ઉપજોગ માને છે, અને વીર્ય શક્તિ પણ સર્વે પુદ્ગલમાં ફોરવે છે. એવી મિથ્યા મોહની નિંદમાં સૂતેલાને જગારવાને ગુરુસિવાય ધીજો કોઈ સમર્થ નથી. પુદ્ગલના અનિત્ય પર્યાયમાં નિત્યતા ક્યાંથી હોય ? ચપ્પ પર્યાયમાં સ્થિરતા ક્યાંથી હોય ? જડ અંધકાર માંદે જ્ઞાન ડ્યોત ક્યાંથી હોય ? અરમ્યમાં રમ્યપણું ક્યાંથી હોય ? પરજાત્ર અટવીમાં જમતાં ઘણોજ આક્રંદ કરે પણ શરણ કોણ થાય ? એકલો આવે, એકલોજ જાય, એક જીવથી ધીજા સર્વે જીવ, તથા સર્વે પુદ્ગલ અન્ય (જૂદા) છે. સુખ દુઃખ એકલોજ જોગવે, સંસાર જાવને પામી વારંવાર તેને તેજ કૃત્ય, ગતિ, યોગિ, પ્રાણ. પર્યાપ્તિ, વૈર, દેત આદિ કર્યા કરે, અને અનંતા જીવની ઇંત્ર એવી પુદ્ગલ વર્ગણથી ઉત્પન્ન થપસું હાડ, રૂધિર, માંસ, ચર્મ, વિષા, મલમૂત્રાદિનું સ્થાનક એવું અપવિત્ર શરીર તેને પવિત્ર માની અગર, ચંદન, પુષ્પ, આજરણાદિકે શોભીત કરી મોહમદે ઠાકી સુખ માને છે, પણ તે અધિર રૂણમાંદે વિણતી જાય તેથી સ્થિરતાનો સેશ પણ પામતો નથી. સર્વે સમય કર્મ પરિણામને ધધારનાર દુઃખ સમુદ્રને જરી દુઃખ સમુદ્રમાં ઝીલે છે. તેથી સુખ રોકાયું, પટલે સુખની હાણિ થઈ. દુઃખના સ્થાનકમાં સુખ સેવા જાય તે જાહે નહિ, એવા જીવને કાલ પરિણતિ અને જલ્પતાના યોગે કોઈ સમયે સદ્ગુરુનું નિમિત્ત મળી આવે, ત્યારે તે ગુરુના ઉપદેશથી સિદ્ધ સમાન

पोताना स्वरूपने जाणी, गुरु आझाए चाले, तोज कर्म रसनी आवक
 रोकाय, अने वाकीनो कर्म रस रहेओ तेनी पण निर्जरा करे. ते तो
 गुरु उपयोगथीज थाय, माटे गुरु उपयोग एज सुखनुं कारण ठे.
 अने विषय कपायना कारणथी जे शुभाशुच संकल्पनुं उपजवुं, तेज
 सुख रोकावानुं अने दुःख थवानुं कारण ठे. उन्मार्गनी प्रवृत्ति एटखे
 विषय कपायनुं सेववुं, ते मिथ्यात्वथीज थाय ठे. जेम एक ऊंडी
 खाइनी अंदर अखूट निधान जरेखुं हुतुं, पण ते खाइ चिरकालथी
 अंधकारे जरेली हती, ते अंधकार टाखवाने माटे विपर्यास वासना-
 वालाए घणा कोश, कोदाला, पावनाथी अंधकारने ऊखेडी फेंकवानो
 उद्यम कर्यो, वली ते अंधकार नसाडवा माटे घणा घाणो अने तो-
 पोना गोला चलाव्या, घणी जातना तप, तीर्थ, यज्ञ, होमादि कर्यो,
 वली बहुत ऊदासिन्न रही संसारी जोग त्याग कर्यो, घणुं रुदन
 कर्नुं, शिर फूटणादि क्रिया करी, आप अने गालो विगेरे अनेक
 प्रयत्न कर्यो, पण तल मात्र अंधकार नाश थयो नहि. एटलामां
 कोइ सुजाण पुरुष मढ्यो तेने कहुं के एम अंधकार जाय नहि,
 पण ते खाइने एक वाजुथी फोनी सूरजनुं किण अंदर पके तेम करो,
 थयवा एक मसाल करी अंदर खेइ जाठ एटखे अंधकार तरतज
 नाश पामशे. त्यारे मिथ्या वासनावालो बोढ्यो, के अमे घणा कालथी
 जारे जारे उद्यम कर्यो तोपण अंधकार नाश थयो नहि, तो ताहरं
 कहेखुं एटखुंज सहेज कृत्य करवाथी कांइ अंधकार नाश पामे
 नहि एवुं कहुं, त्यारे सुइ पुरुष बोढ्यो, जरा धैर्य राखी माहं
 कहेखुं कृत्य करी जो, पठी ते पुरुषने कांइक श्रद्धा, प्रतिति, रुचीयइ
 एटखे ते सुइ पुरुषना कक्षा प्रमाणे वर्ततांज अंधकार नाश थयो तेम
 आत्मसत्ता जूमी रूप खाइमां अनंत कालनुं ज्ञान, दर्शनादि अखूट
 निधान जरेखुं ठे, पण मिथ्या अंधकारे ढंकाएखुं ठे, ते मिथ्या अंधकार
 सम्यग् ज्ञान रूपी सूर्यनुं किरण अंदर प्रवेश कर्योविना ओडो उपाये

પણ જાય નહિ, અને ધન નજરે પડે નહિ, તો હાથ આવું તો ક્યાંથી જ હોય? જ્યારે તીર્થંકરો અગર ગુરુના વચનોમાં કહેલા તત્ત્વોની પ્રતીતરૂપ સમ્યક્ સૂર્યનું કિરણ સત્તાજૂમી રૂપ શ્વાહમાં પ્રવેશ કરાય, અને તે સમ્યક્ જ્ઞાન વડે જોડે, તો તે ધન હાથ આવે. મિથ્યાત્વરૂપી અંધકાર દાણમાત્ર પણ રહે નહિ, જેમ ઘણા કાલથી શ્વાહમાં રહેલો અંધકાર સૂર્યનાં કિરણ સામો થતો નથી, એમ નથી કહેતો કે હું ઘણા કાલથી અહિંઆં, માટે મારો મુકામ નહિ ઠોઠું, પણ તરતજ નાશી જાય છે. તેમ સમ્યક્ જ્ઞાન રૂપી સૂર્યના કિરણ વડે મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાન રૂપી અંધકાર તરત નાશ થાય છે. જેમ જેમ અજવાળું સત્તાજૂમીમાં ઊંડું પ્રવેશ થતું જાય, તેમ તેમ સત્તાજૂમીમાં રહેલું જ્ઞાનાદિ અશ્વૂટ ધન ડ્રાઈગોચર થઈ પોનાને સ્વતંત્ર પણે કરાય છે. પણ જે કાર્ય કરવું હોય, તે કારક પ્રવૃત્તિ વિના બને નહિ. જગત્નાં સર્વે કાર્ય કારક પ્રવૃત્તિથી થાય છે, તો આત્મિક કાર્ય પણ યથાર્થ કારક પ્રવૃત્તિથી જ બને કોઈ કહેશે કે આત્મિક સુખ માટે યથાર્થ પ્રવૃત્તિ તે શું? તે અમારા સમજવામાં આવતી નથી, તેને કહિયે કે ચિત્તમાં ધૈર્ય રાલી સાંજલો જ્યારે કારક પ્રવૃત્તિનો બોધ થાય ત્યારે યથાર્થ પ્રવૃત્તિ તરત સમજાશે. તે કારક પ્રવૃત્તિ વાવત સામાયક સિંધુપાયમાં સુલાસો આપેલો છે. ત્યાંથી જોડે લેજો. ત્યાં એ સાથે અસ્તિ નાસ્તિ વાવત પણ કહેલું છે. તેથી યથાર્થ સ્વરૂપ સમજાશે સત્તતંગીનું સ્વરૂપ જાણવું તે સ્યાદ્વાદ કહીએ. વહી વસ્તુ માંદે એક પળું, અનેક પળું, નિત્યપળું, અનિત્યપળું, સત્પળું, અસત્પળું, વક્તવ્યપળું, અવક્તવ્યપળું એમ અનંત ધર્મ છે. અને એ સર્વે ધર્મ વસ્તુમાં સર્વે સમય રહ્યા છે, પણ એકજ વારે એકેવચને કહ્યા જાય નહિ તે સ્યાત્ પદ સહિત બોલીએ તો મિથ્યાત્વ આવે નહિ, માટે પરમેશ્વરની વાણિ સ્યાદ્વાદ-મયી છે. હવે એક પળું તે જેમ આત્મામાં ચૈતન્ય લક્ષણે કરી એક પળું છે, અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, સુખ વીર્યાદિ અનેક ધર્મ તે

અનેક સ્વજાવ છે, પણ એ અનેક સ્વજાવ માંહે ચૈતન્ય પણે એકજ છે, અને એક ચૈતન્ય માંહે જ્ઞાન દર્શનાદિ અનેક પણે છે. જેમ પુદ્ગલ માંહિ પૂરણ, ગલન સ્વજાવ તે એકજ છે, તેમજ વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ સંઘયણ, સંગ્રાણાદિ, અનેક પણે તે પણ એકજ પુદ્ગલમાં છે, એવી રીતે વર્ણ ગંધ આદિ અનેક પણે માંહે પૂરણ ગલન પણે તે એકજ છે, અને એક પુદ્ગલમાંહિ વર્ણાદિ સંસ્થાનાદિ અનેક પણે પણ છે. તેમજ સર્વે દ્રવ્યમયે એકપણે અનેકપણે જાણી લેવું. સર્વે દ્રવ્ય દ્રવ્યથી નિત્ય છે અને પર્યાયથી અનિત્ય છે તે નિત્યાનિત્ય સ્વજાવ કહિયે. જેમ સોનું તે સુવર્ણ દ્રવ્યે નિત્ય છે અને પર્યાય પટલે સોનાનાં જે કાર્ય મુકુટ કુંડલાદિકે અનિત્ય છે, તેમ જીવ દ્રવ્ય પોતે દ્રવ્યથી નિત્ય છે, અને જીવ દ્રવ્યનું અશુદ્ધ કાર્ય જે નર નરકાદિ પર્યાય તેથી જીવ દ્રવ્ય અનિત્ય છે, પુદ્ગલ દ્રવ્ય પૂરણ ગલન સ્વજાવે નિત્ય છે, અને વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિ પર્યાયે અનિત્ય છે, એમ સર્વે દ્રવ્યોમાં નિત્યાનિત્ય સ્વજાવ જાણવો. સર્વે દ્રવ્ય સ્વદ્રવ્યાદિકે સત્ છે, અને પરદ્રવ્યાદિકે અસત્ છે, જેમ સોનું સુવર્ણ દ્રવ્યથી સત્ છે પણ લોહ દ્રવ્યથી અસત્ છે, જેમ જીવ દ્રવ્ય પોતાના ચૈતન્ય દ્રવ્યે સત્ છે, પણ અચેતન દ્રવ્ય જે પુદ્ગલ તેથી અસત્ છે, જીવ દ્રવ્ય સ્વદેવ પટલે પોતાના સ્વપ્રદેશે સત્ છે પણ પુદ્ગલ દેવે અસત્ છે, જીવ દ્રવ્ય સ્વજાવ વર્તનાપ સત્ છે પરજાવ પટલે પુદ્ગલાદિ વર્તનાપ અસત્ છે, જીવ દ્રવ્ય પોતાના જ્ઞાન દર્શનાદિ સ્વજાવે સત્ છે પણ પર જે પુદ્ગલના વર્ણ, ગંધાદિ સ્વજાવે અસત્ છે સર્વે દ્રવ્યનું સ્વરૂપ પૂર્ણ પદે વચનથી કહી શકાતું નથી - માટે અવક્તવ્ય છે, કેમકે વસ્તુમાં અનંત ધર્મ સર્વે સમયે સમકાલે રહ્યા છે પણ તે એકજ વચને એકજ સાથે કહી શકાય નહિ તેથી અવક્તવ્ય કહિયે, અને કેટલાક ધર્મ નય દ્વારા વચન ગોચર થાય માટે કોશ્ક રીતે વક્તવ્ય કહિયે. એ આઠ પદ્ધતી બોલવું તેને સ્યાદવાદ કહિયે, હવે નય કહિયે ત્રિયે.

વસ્તુમાં અનંતા ધર્મ એક સમયે રહ્યા છે; તે એકે વચને સમકાલે કહ્યા જાય નહિ, માટે નયે કરિ કહીએ. વસ્તુ અનંત ધર્માત્મક છે, તેમાં મુખ્ય દ્રવ્યાર્થક અને પર્યાયાર્થક બે નય છે. જે વચન દ્રવ્યાર્થક-પણને આગલ કરી પર્યાયાસ્તિકપણને ગોણ રાखी વોલંબું તે દ્રવ્યાર્થક નય કહિએ, અને જે વચન પર્યાયાસ્તિકને મુખ્ય પણે કરી અને દ્રવ્યાસ્તિકને ગોણપણે અપેક્ષા રાखીને વોલંબું તે પર્યાયાર્થક નય કહિએ, તે દ્રવ્યાર્થકના ચાર જેદ છે, તેનાં નામ—નેગમ, સંપ્રહ, વ્યવહાર, રજુસૂત્ર. અને પર્યાયાર્થના ત્રણ જેદ તે શબ્દ, સમનિશ્ચય, અને એવંજૂત. એવં સાત નય જાણવા, એનો વિશેષ જેદ આગમથી જાણવો, પણ એક નયની મુખ્યતાએ વસ્તુ ધર્મ ઉચાર કરતાં અન્ય નયના વિષયને ગોણપણે જાણતો નથી, તો તે કુનય કહિએ. જેમ સોનું ચારે, પીલાશ, ચીકાશ વિગેરે ધર્મે કરી સહિત છે, અને વચનથી સોનું ચારે કહેતાં ઠતાં વાકીના ધર્મની અપેક્ષા રાखતો નથી, તો તે કુનય કહિએ. તેમજ જીવાદિ વસ્તુમાં અનંત ધર્મ સર્વે સમયે સમકાલે ઠતા છે, તે માંહેથી નિત્યતા આદિ એક ધર્મને મુખ્ય પણે ઉચાર કરતાં વાકીના ધર્મની ગોણતાએ અપેક્ષા ન હોય તો, તે કુનય સમજવો. એમ વસ્તુના ધર્મનો ઉચાર કરતાં અને જાણતાં નયોના જિજ્ઞાસા વિષયની અપેક્ષા હોય તો કુનય ધાય નહિ, અને જ્ઞાન યથાર્થ ધાય. માટે પરદ્રવ્ય ગુણ પર્યાયનો લક્ષ અને રમણ ઝોડી આત્મ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયમાં લક્ષ રમાવી સ્થિર રહેવું. આત્માના જ્ઞાન, દર્શન, વીર્યાદિ અવ્યાવાધ ગુણનો અનુજવ આસ્વાદ લક્ષ, તો અરિહંતાદિ નવ પદ આત્માના આત્મા માંહેજ છે. નવપદમાં આત્મા, અને આત્મામાં અરિહંતાદિક નવપદ, એમ એક અનેક સ્વજાવ જાણી રમણ કરવું. મિથ્યાદ્રષ્ટીએ જ્યાં સુધી આત્મ સ્વરૂપમાં લક્ષ ન દેષ, ત્યાં સુધી આત્માનાં નવપદ તે આત્મામાં જાણે નહિ. જેમ એક નગરનું તટ્ટીયું સ્ફટિક રત્નનું હતું તે ઉપર ઘાસ, કાંકરા આદિ અનેક પદાર્થો પમેલા હતા, તે સ્ફ-

पणानुं सुख ठे, अज्ञाननुं दुःख नयी अने ज्ञाननुं सुख ठे, चपल-
 तानुं दुःख नयी अने स्थिरतानुं सुख ठे, उपाधिपणानुं दुःख नयी
 अने निरुपाधिक पणानुं सुख ठे, जयनुं दुःख नयी अने निर्जयतानुं
 सुख ठे, संश्लिष्ट यवानुं दुःख नयी अने अश्लिष्ट पणानुं सुख ठे,
 जन्म मरणनुं दुःख नयी अमर अजन्म पणानुं सुख ठे, संकल्प
 विरुद्धनुं दुःख नयी अने निर्विकल्पतानुं सुख ठे, बाधा पीडानुं
 दुःख नयी अन्त्यायाधनुं सुख ठे, वीर्य हाणीनुं दुःख नयी अश्लिष्ट
 पणानुं सुख ठे, एम अनंत दुःख रहित अने अनंत सुख
 रहित पोने आत्म तत्त्व ठे. हवे आत्माए ज्यांमुधी पोतानुं स्वरूप
 जाणुं नयी त्यांमुधी पोतानी अन्वय तथा अनन्वय रिद्धिने नोगरी
 शक्तता नयी, अने पोताना कर्ता नोक्तादि गुणो परानुयायी यइ पर-
 नावने कोर ठे, नोगवे ठे, ते उपारे गुरु स्वगुण कार्य इवे यके
 कारक नाव विनाययी उल्लटे गटले सर्व स्वगुण गुरु कारक नावे
 प्रवने ते सर्व गुरु उपयोगनुं फल ठे, माटे गुरु उपयोग पामरा
 प्रयत्न करवुं. ते गुरु उपयोगना निमित्त कारण सद्गुरु ठे. ते सद्-
 गुरु केवा होय ? मिज्ञानना गृह्यना जाण, अगर स्वममय पर सम-
 यना जाण, निर्मय, गटले इत्ययी नवविध परिग्रह रहित अने
 नावयी गग छेप रहित, निर्गुह, निम्पृह, गग, छेप अने विषय
 विकारयी नोशववावावा, स्वपर स्वल्पने देखाइवावावा होय,
 वाहिरनी धामधुम अज्ञान कष्ट न करवे पण गुरु माय्य मांयह जे
 उन्मग अने अरवाह मार्ग एवी प्रगमन क्रियाना जणावनार होय-
 एयी जे उल्लटा आत्म स्वल्पयी अज्ञाण वाहिरनी क्रियाना आह-
 र देखाही नोशो सोकोने नग्मावे ते सद्गुरु नयी, अगर कोइ
 नोशो वाहिरयी देगम्य पामीने आत्म स्वल्पना अज्ञाण उग्रविहा
 कमाने वाहीमे परिग्रह मदेवा वायो होय, नोरा गुरु न जाणो-
 कारण के कारण कार्यनी विग्रहा जाण्या विना मोहमार्ग मायी

શકાય નહિ, જોણા છોકો કારણ કાર્યને ઇક્કજ જાણે છે, અથવા કારણનેજ કાર્ય માને છે, તે કારણ કાર્યના અજાણ વેશધારીથી સમ્યક્ક શી રીતે પમાય ? અને સમક્તિ વીના સર્વે ક્રિયા નિષ્ફલ છે.

આર્યાટત્તમ્

ઉત્તંચ-ચિરયા સાવજ્જાત, કસાયહીણા મહધય ધરાવી ।

સમ્મદિઠિ વિદૂણા, કયાવિ મુક્કં ન પાવંતિ ॥

ડ્રવ્યથી સર્વે સાવય વ્યાપાર ઝોડ્યા છે, વહારથી કપાય પણ કરતો નથી, અને વ્યવહારથી પંચમહાવ્રત પણ પાલે છે ઇટલે યાદે-રથી સુધર્માસ્વામી સરસ્વી ક્રિયા પાલે છે પણ અંતર સમડટ્ટી ઇટલે સમ્યક્ક ડટ્ટીઈ સર્વે ઊપર સમજાવ નથી, તો કદાપિ મુક્તિને પામે નહિ. માટે શુદ્ધ પ્રકારે સમજાવ આદરવો ઇજ સાર છે.

ગાથા-॥ નયજંગ પમાણેહિ, જો અપ્પા સાયવાય જાવેણ; ॥

॥ જાણઈ મોરુલ્લસરુલ્લ, સમ દિઠીયો સો નેલ ॥

અર્થ:-નયે કરિને, સસ જંગાદિને જાંગે કરિને, પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણે કરીને, આત્માની સ્પાદ્વાદ સત્તાને અને મોક્ષ સ્વરૂપને જે જાણે, તેને સમક્તિ સમડટ્ટી કહિય. વહી પોતાના સ્વરૂપને સિદ્ધ સમાન અલંકાર જાણે કે પોતાની રિદ્ધિનો કોઈથી નાશ થઈ શકે તેવો નથી તો ક્રોધ શી ધાયત ? અને કોના ઊપર કરવો ? અને સર્વે આત્માને સિદ્ધસમાન જાણે તો કોણ નોંચો ? અર્થાત્ કોઈ નીચો અગર કોઈ ઊંચો પણ નથી તો માન શી ધાયત ? અને કોના ઊપર કરવો ? મર્વે જીવમાદે જ્ઞાનાદિક રિદ્ધિ સમાન છે નો હું કેને, અને શું નશું ? સર્વે પોતાના જ્ઞાનાનંદને જોગવીને મદાય મગ્ન રહો. મારે જોગવવાને માટે માહરી જ્ઞાનાદિક રિદ્ધિ મારે પામે છે. તો ઇ શિશય મારે શું મેજનું ? અને લાશનું અને સંપદ કરવો. માટી, નૂની આદિક ઇટલે ધાતુ, રત્ન આદિક મારે કામ આરતાં નથી, ઇ રોમીના કાનનાં ને ના હું

પણાનું સુખ છે, અજ્ઞાનનું દુઃખ નથી અને જ્ઞાનનું સુખ છે, વપસ-
તાનું દુઃખ નથી અને સ્થિરતાનું સુખ છે, ઉપાધિપણાનું દુઃખ નથી
અને નિરૂપાધિક પણાનું સુખ છે, જયનું દુઃખ નથી અને નિર્જયતાનું
સુખ છે, સંક્રમિત થવાનું દુઃખ નથી અને અસંક્રમિત પણાનું સુખ છે
જન્મ મરણનું દુઃખ નથી અમર અજન્મ પણાનું સુખ છે, સંકલ્પ
વિકલ્પનું દુઃખ નથી અને નિર્વિકલ્પતાનું સુખ છે, વાધા પીડાનું
દુઃખ નથી અવ્યાવાધનું સુખ છે, વીર્ય હાણીનું દુઃખ નથી અલંકાર
અચલ વીર્યનું સુખ છે, એમ અનંત દુઃખ રહિત અને અનંત સુખ
સહિત પોતે આત્મ તત્ત્વ છે. હવે આત્માએ જ્યાંસુધી પોતાનું સ્વરૂપ
જાણ્યું નથી ત્યાંસુધી પોતાની અન્વય તથા અનન્ય રિદ્ધિને જોગવી
શકતો નથી, અને પોતાના કર્તા જોક્તાદિ ગુણો પરાનુયાયી થઈ પર
જાવને કરે છે, જોગવે છે, તે જ્યારે શુદ્ધ સ્વગુણ કાર્ય રૂપે થયે
કારક જાવ વિજાવથી ઝલટે ઇટલે સર્વે સ્વગુણ શુદ્ધ કારક જાવે
પ્રવર્તે તે સર્વે શુદ્ધ ઉપયોગનું ફલ છે, માટે શુદ્ધ ઉપયોગ પામવા
પ્રયત્ન કરવું. તે શુદ્ધ ઉપયોગના નિમિત્ત કારણ સદ્ગુરુ છે. તે સદ્
ગુરુ કેવા હોય ? સિદ્ધાંતના રહસ્યના જાણ, થગર સ્વસમય પર સમ-
પના જાણ, નિર્ગ્રંથ, ઇટલે ડ્રવ્યથી નવવિધ પરિમિદ્ધ રહિત અને
જાવથી રાગ દ્વેષ રહિત, નિરપેક્ષ, નિસ્પૃહ, રાગ, દ્વેષ અને વિપ-
વિકારથી ઘેરાયવાયાલા, સ્વપર સ્વરૂપને દેસાડવાયાલા હોય
વાહિરની ધામધુમ અજ્ઞાન કષ્ટ ન કરાવે પણ શુદ્ધ સાધ્ય સાપેક્ષ કે
ઉત્સર્ગ અને અપવાદ માર્ગ ઈવી પ્રશસ્ત ક્રિયાના જણાવનાર હોય
ઈથી જે ઝલ્લટા આત્મ સ્વરૂપથી અજાણ વાહિરની ક્રિયાના આડં-
વર દેસાની જોડા લોકોને જરમાવે તે સદ્ગુરુ નથી, થગર કો-
જોડો વાહિરથી વૈરાગ્ય પામીને આત્મ સ્વરૂપનો અજાણ ઝમ્પવિહાર
કરનારો વાલીસે પરિમિદ્ધ સદેવા વાલો હોય, તોપણ ગુરુ ન જાણવો
કારણ કે કારણ કાર્યની તિવ્રતા જાણ્યા વિના મોક્ષમાર્ગ સાર્થ

હોતતો માંસ, રૂધિર, હાડ, મેદ, મઝા, વીર્ય, રસ, એ સાત ધાતુમાંથી અને સાત મેલમાંથી હું એક કોણ તું? અથવા એ સર્વે હું તું, તો હું અનેક તું કે એક તું? હું અનેક હોજું એમ તો સંજવે નહિ હુંતો એકજ તું, તો શું હું રૂધિર તું? જો કદાપિ હું રૂધિર હોજું તો રૂધિરના અનેક ઘીંડુવા ધાય છે, વહી તે રૂધિરના એક ઘીંડુમાં વાયુ, પિત્ત, કફ આદિ અનેક પદાર્થ છે, અને તે દરેક પદાર્થ અનંત પુદ્ગલ પરમાણુના સંયોગથી બનેલા છે, તો તે માંહેલો કયો પરમાણુ હું? એમ સાતે ધાતુનો વિચાર કરતાં સ્પષ્ટ માલૂમ પડે છે કે તે માંહેલો તો હું નથી; પણ એને જાણનારો ચેતના સદ્ગુણે સક્ષિત આત્મા તું. વહી પાંચ ઇન્દ્રિય અને અંગોપાંગ માંહે હું કશું ઇન્દ્રિય તું? અથવા કયું અંગ કે ઝપાંગ તું? એ સર્વેને હું જાણું તું, દેખું તું, એ મને જાણતાં નથી, દેખતાં નથી, હું મને જ્ઞાતા અને દૃષ્ટાપણે તન્મયપણે જાણું તું. જે બીજા પદાર્થને જાણું તું તે મારાથી નિવ્રજ જણાય છે, પણ તન્મય પણે તો તે પદાર્થ નથી, કેવલ જ્ઞાપકતા તેજ મારો મૂલ સ્વભાવ છે, તો ઘડુ પુદ્ગલ સંયોગે ઝપજેલું શરીર અને તે માંહે ઝપજતા વિષય કપાયાદિ વિકારને મારા કેમ માનું? મારે એને શો સંબંધ છે? મારી જાતી નથી, અનંત પુદ્ગલ સંયોગી છે, માટે વિચરી જવાના તે તો નિર્ધાર છે. તો એવા મિથ્યાજ્ઞાને કરી ચપલતાના ડુઃખને કેમ યોગવું? એ માંહે સદ્ગુણ દેવાની મારે કાંઈ જરૂર નથી. એ પુદ્ગલ પોતાની સ્થિતિ પ્રમાણે મલે, વિચરે, પોતાનો સમુદાય પડણ વિધ્વંસણ ધર્મ છે તે કદાપિ નહિ ઠોડે; તો હું જુગેજ એના પાઠલ પડી પુદ્ગલ શક્તિ રાખવાની ઝમેદ કરું તે કેવી ખૂલ છે? હવે એવો પૂર્વ અન્યાસ તજી મારી કેવલ જ્ઞાપકતા શક્તિ સંજાલી અચલ અકંપ જાવે રહું તે પરમાનંદ છે. અહિંઆં ચોરનું જોર નથી, રાજાનો હુકમ નથી, મરણાદિકનો જય નયો, પારકી તાવેદારી નયો, રોગ નથી, શોક નથી, ઝીલ નથી, ધ્રમ નથી, કાંઈ સંક્રમણ નથી, કાંઈ લાવડું નથી,

अनिष्ट वस्तुनो संयोग, तथा पीडानुं चिंतवतुं, अने आवता कासनी चिंती, ए सर्वे आर्त्तध्यान बहिरात्म जाव ठे, माटे तजयो. अने हिंसा, अस्तव्य, परधन हरण अने परिग्रह संचयनुं चिंतवन, ते रोज-ध्यान बहिरात्म जाव ठे, अगुरु उपयोग ठे, माटे ठेमो. अने जे धर्मध्यान ते परमेश्वरनी आज्ञानो विचार, कर्मबंधनो विचार, कर्मना नानागुन फलनो विचार, अने संस्थान विचार, ए चार प्रकारनुं चिंतवन ते धर्मध्यान कर्त्तव्य, परमेश्वरनी आणा स्वरूप रमण कर-वानी ठे अने गुणागुन कर्म तेना विकारयी अने सर्व संस्थानयी हुं निम्न गुरु चेतना तूं, एम स्वपर विवेक नेदङ्गनमांहे चित्त रमायी पर ग्यायी, निजगुणमांही मम यवुं; ते तो बाहिर क्रिया नयी पण अंतर्दृष्टि, आत्मज्ञानमांहे यने माटे अख्यात्म क्रिया आदरयी. गुरुध्यान ते तो वस्तुना यथार्थ स्वरूपने जाणी गुणागुन सर्वे विकल्प तजी आत्म स्वभावे स्थिरयांन यवुं, ते तो पूर्ण गुरु उप-योग ठे. माटे जीहांयी निहांयी चिंतने बासी स्वरूपमां लायी स्थिर उपयोगे स्वरूप रमण करवुं, वर्णादिक पर पदार्थ मांहे चित्त रोकव ठे, ते तो विषयोमां सुख वासनायी अनादिनुं वेगे चमेलुं चित्त त्यां जइ व्यापे ठे, ते चित्त स्वगुण पर्याये ज्ञान वासिन करी परयी पावुं बासो, जेयी सर्वे कारक चक्र मुखटे, अने आत्म मत्तामांहे सीन यह मम यह रूढे, ते अन्याम करवो. जेम जेम बाहिर द्रष्टीए देखीए तेम तेम मन बाहेरवा पदार्थमां जाय अने अंतर द्रष्टीए देखीए तोमन स्थिर पाय, अने विद्यामने पामे. माटे जे जे कारणोयी चित्त चक्राय-मान पाय ते ते कारणोयी वेगवा रूढी एक गुरु चेतनाने अनुगतो तो अद्वय पद नमाम पोनानाज हाथमां ठे. जीहांं सुखी बहिरात्म जाव ठे, तीहांं सुखी चित्त स्थिर यवुं कलण ठे, माटे बहिरात्म नाव वंशाने निचे खंयेंतो विचार दर समये करवो.

के आ मान पावु अने मज्झी बंधावयुं जरीर ते हुं नयी, जो ए हुं

होततो मांस, रुधिर, हाड, मेद, मज्जा, वीर्य, रस, ए सात धातुमांयी
 अने सात मेखमांयी हुं एक कोण हुं? अथवा ए सर्वे हुं हुं, तो हुं अनेक
 हुं के एक हुं? हुं अनेक होऊं एम तो संजवे नहि हुंतो एकज हुं,
 तो गुं हुं रुधिर हुं? जो कदापि हुं रुधिर होऊं तो रुधिरना अनेक
 वींछुवा घाय ठे, वखी ते रुधिरना एक वींछुमां वायु, पित्त, कफ
 आदि अनेक पदार्थ ठे, अने ते दरेक पदार्थ अनंत पुद्गल परमा-
 णुना संयोगधी घनेखा ठे, तो ते मांहेखो कयो परमाणु हुं? एम साते
 धातुनो विचार करतां स्पष्ट मालूम पने ठे के ते मांहेखो तो हुं नयी;
 पण एने जाणनारो चेतना खरुणे खक्षित आत्मा हुं. वखी पांच
 इंद्रिय अने अंगोपांग मांहे हुं कइ इंद्रिय हुं? अथवा कयुं अंग के
 ऊपांग हुं? ए सर्वेने हुं जाणुं हुं, देखुं हुं, ए मने जाणतां नयी,
 देखतां नयी, हुं मने ज्ञाता अने दृष्टापणे तन्मयपणे जाणुं हुं. जे
 बीजा पदार्थने जाणुं हुं ते माराधी निन्न जणाय ठे, पण तन्मय पणे
 तो ते पदार्थ नयी, केवल ज्ञायकता तेज मारो मूल स्वभाव ठे, तो
 बहु पुद्गल संयोगे ऊपजेखुं शरीर अने ते मांहे ऊपजता विषय
 कपायादि विकारने मारा केम मानुं? मारे एने शो संबंध ठे? मारी
 जाती नयी, अनंत पुद्गल संयोगी ठे, माटे बिखरी जवाना ते तो
 निर्धार ठे. तो एवा मिथ्याज्ञावे करी चपलताना दुःखने केम जोगवुं?
 ए मांहे सद्ध देवानी मारे कांइ जरूर नयी. ए पुद्गल पोतानी
 स्थिति प्रमाणे मळे, बिखरे, पोतानो समुण पडण विध्वंसण धर्म ठे
 ते कदापि नहि ठोडे; तो हुं ज्मोज एना पाठस पडी पुद्गल शक्ति
 राखवानी ऊमेद करुं ते केवी नूल ठे? हवे एवो पूर्व अग्न्यास तजी
 मारी केवल ज्ञायकता शक्ति संजाली अचल अकंप जावे रहुं ते
 परमानंद ठे. अहिंश्यां चोरनुं जोर नयी, राजानो हुकम नयी, मर-
 णादिकनो जय नयो, पारकी तावेदारी नयो, रोग नयी, शोक नयी,
 जीख नयी, भ्रम नयी, कांइ संकमाश नयी, कांइ लाववुं नयी,

एतत् तो मने न घटे. परमेश्वरे आत्मानि अनंत सत्ता अनंत महीमा
परम चंच पद वर्णव्युं ठे.

तेज मारा परम पदने समय पण न चूकुं. जिहां चेतना सक्षण
शिवाय अन्यजाव ठे ते मारा नथी तो तेनुं मारे कांइ पण प्रयोजन
नथी. जे वखते मारी शुष्क चेतनामां अचक्ष अकंप रहीश त्यारे हुं
स्वतंत्र परमानंदनो अधिकारी यइश.

॥ दोहरा ॥

चेतन चेतन जावमां, रहेशे जेह थडोस
मनसुख शिव प्रिय संगशुं, करेशे सहज कसोस (१)
धरणादि रागादि विन, पिर ज्ञायक उपयोग,
चखे न बीरज अन्यपी, सहजानंदसुं जोग (२)
एत अनुभवतां आत्मा, डड करी मन वच काय,
मनसुख नरजव पाइके, कीजे सिद्धि सदाय. (३)

संपूर्ण इति श्री रस्तु.

॥ ॐ श्री वीतरागायनमः ॥

॥ अथ श्री अनुजव प्रवेशिका ग्रंथः प्रारब्धते ॥

॥ सावित्री वृत्तम् ॥

॥ क्षयज अजित बंदो, मोक्ष मार्गाधिकारी ॥

॥ फलम जरम हारी, निर्मलानंद धारी ॥

॥ विमल सुनय चाणी, वस्तु सत्ता यखाणी ॥

॥ सुर नर पति धंदे, सिद्धिना हेतु जाणी ॥ १ ॥

॥ जधि दरशन पावे, आत्म आत्म जावे ॥

॥ गुण रमण रमावे, एकमां एक जावे ॥

॥ सधि दुरित खपावे, जावना गुरू जावे ॥

॥ जय पडह वजावे, शीव संपत्ति पावे ॥ २ ॥

॥ मंदाक्रांता वृत्तम् ॥

॥ आत्मा जोने अखिल जगमां, सर्व वस्तु विचारी ॥

॥ आपा आपे निज निज झुल्ये, आपणां कार्य कारी ॥

॥ कोई केना गुण न प्रणमे, नास्तित्ता अन्य धारी ॥

॥ सिद्धा सिद्धे सहज धिरमां, लक्षणे लक्ष धारी ॥ १ ॥

॥ दोहरा ॥

दर्पणमां मुख जिम लखे, ज्ञायकतामां आप;

उपयोगी उपयोगधी, प्रगटे पूर्ण प्रताप. ॥ १ ॥

कुमत तिमिर टाखी करे, हृदय सरोज विकास;

दिनकर किरण समो सदा, पुरुषादानी पास. ॥ २ ॥

अथ जाया विन्यते.

ॐ श्री. वीतरागायनमः.

गाथा ॥ दप्पण दंसणेणय ना ससखं जह पस्सदि कोवि णरो ॥
तह वीयरायायारं ॥

गाथा ॥ दर्पणं दर्शने न च, स्वस्वरूपं पश्यति कोपि नर ॥
तथा वीतरागाकारं, दृष्ट्वा स्वयं रागे ततः अहं हि ॥

अर्थ—जेम कोइ पुरुष दर्पण खेइ तेमां पोतानुं स्वरूप देखे तेम वीतरागांकार प्रतिविंब देखी पोते पुद्गलमां रह्यो थको पण पुद्गलना राग रहित पोताने देखे तो पोताने वीतराग रूप जूए, एटखे जो हुं शरीर रूप पर अव्यने अहंपणे न जोऊं तो अनंत ज्ञायकतामय वीतराग रूपे हुं पोतेज हुं, एटखे पर अव्यमां अहंपणुं अने राग तजी पोते पोताने ज्ञायकतावंत जोतां सर्वे दुःख विषय जाय, शाश्वतो आनंद स्वतंत्र प्रगटे, पर रहित निजपद संज्ञालतां परमपदनी प्राप्ती थाय. एज उपाय देखाडीए ठीए.

पोनानीज ज्ञायकता शक्ति बने पोताने न जोतां जलदो परमां आपो मानी पोताने नूली रह्यो ठे, तेज ज्ञायकता परथी पाठी वालो पोताने ज्ञान रूपे जूए तो मुक्ति स्त्रीनो कंत थाय. निजरूप परिणाम करवामां कांइ क्लेश नथी, तो ए परिणाम जीव केम करतो नथी ? अनादि कालथी परमां अहंपणा रूप निविरु गांठ पनी ठे, आपा परनुं एकत्व संधान थइ रह्युं ठे जेम कोइ पुरुषने अफीण खावानी टेव पडी तेथी परवश थइ दुःखी थाय ठे, अफीणनी टेव ठोडवाथी सुखी थाय पण बहावरु आववाथी टेव ठोमी शक्तो नथी. तेवी रीते पर संबंधे मोह बंधायो ठे ते ठोरे सुख ठे पण जेदज्ञान विना परमां अहं ममत्व करी जूवुं सुख मानी ते विनाशी पदार्थने स्थिर राखवा चाहे अने पोतानी मरजी प्रमाणे प्रवर्त्ताववा चाहे, पण पर अव्य

કોઈનો સંગી નથી; ને કોઈ ડ્રવ્યની પરિણતિ અન્ય ડ્રવ્યની ઇચ્છા અનુસારે પરિણમે નહિ, તો પણ તેને રાખવા યત્ન કરતો અદાર પાપ સ્થાનક સેવી ચોરાશીલાલ જીવાયોનિમાં ઝ્રમણ કરી મહા વિપત્તિનો જોગી થાય છે. અનાદિ અવિદ્યા વૃદ્ધેજ સુખ છે. એ અવિદ્યા નાશ કરવાને અર્થે પ્રકારુપ ટીણી આત્મા તથા પરના એકત્વ સંધાનમાં મૂકે, સ્વપર અંશ ડ્રવ્ય ગુણ પર્યાયવડે ન્યારા ન્યારા કરે, પરના પરમાં સમાવી પોતાના પોતામાં રાહી સ્થિર ઉપયોગે તન્મયી થઈ મગ્ન થાય, પઠી જન્મ પરિણામનો પ્રવેશ નથી, પરથી પોતાને જિજ્ઞાસે કેવી રીતે જાણે ? કે પરમાં અહંપણું જાણનાર માનનાર એજ મારા જ્ઞાન સ્વરૂપની વાંનગી છે, એજ જ્ઞાન વાંનગીને જાણી જાણી અનેક સંતો પોતાનું પૂર્ણ સ્વરૂપ પામી અજર અમર પદને પામ્યા. ચિત્તને ચેતનામાં લીન કરે સ્વરૂપ અનુજવનો વિલાસ સુખ નિવાસ છે, તો અનુજવ કેવી રીતે કરે તે કહીએ ટીણ.

નિરંતર પોતાના શુદ્ધાત્મ સ્વરૂપની જાવનામાં મગ્ન રહે; દર્શન જ્ઞાન ચેતનામય ઉપયોગ છૂટ જાવે. હું ઉપયોગવંતું, જ્ઞાન પુંજ, અલંકાર, એક, અજ, અવિનાશી, સ્વતંત્ર, અનંત ચેતનવીર્યવંતું, એથી જે અન્ય તે હું અંતે માહું નહિ, પોતાના ડ્રવ્ય ગુણ પર્યાય પોતામાં યથાર્થ અનુજવે; એટલે પોતાની અનંત શક્તિનો આનંદ રસ છે. નિજ આનંદ અનુજવથી પંચ પરમેષ્ટી થયા છે, થાય છે, અને થશે, એ પ્રતાપ અનુજવનો છે. અનુજવના આચરણને અરિહંત સિદ્ધ સંભવે છે. અનુજવમાં શુદ્ધ આત્મિક સિદ્ધતાના સકલ રસ આવે છે. ને કહીએ ટીણ—જ્ઞાનનો પ્રગટ પ્રકાશ અનંત ગુણને જાણે, જ્ઞાન વિશેષગુણની પરિણતિ પરિણમે જ્ઞાન પરિણતિને જોગવે, આસ્વાદ છે, તિહાં અનુપમ આનંદ ફલ નિપજે. તેમજ દર્શન ગુણ પરિણતિ પરિણમે, વેદે, આસ્વાદ છે, અલંકાર આનંદ અનુપમ રસ છે, તેથી સર્વે રસ પરિણતિ દ્વારે આલ્પો, એવી રીતેજ ડ્રવ્યને પરિણમે ત્યારે પરિણતિ દ્વારે ડ્રવ્યનો અનુજવ થયો,

અનુજવનો રસ ગુણ પરિણતિ એક રસ થયે થાય છે. આત્મ વસ્તુ અનંત ગુણ ચેતનાનો પુંજ છે, તે ગુણ ચેતનાનું સંકેપથી વર્ણન કરીએ ટીકે,-

સકલ ગુણમાંહે જ્ઞાન પરમ પ્રધાન ગુણ છે. જ્ઞાન વિશેષ ચેતના છે સર્વનો જ્ઞાતા છે, જ્ઞાન ઇન્દ્રિય ગ્રાહ્ય નથી, વહી જ્ઞાન સદાએ ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવયુક્ત શાશ્વતો નિજ ગુણ છે, તે અનંત વીર્ય સહિત છે, અગુરુલઘુમયી છે, જો અગુરુલઘુમય ન હોત તો હલકો જારી થઈ જડતા પામતો, તે જ્ઞાનાદિ ગુણ સર્વે સકલ સમય પ્રમેય રૂપ છે. આપણી મર્યાદા ઠોઢે નહિ, પ્રમેયવિના પ્રમાણ રહે નહિ વસ્તુવિના પ્રમાણ શાનું થાય ? અસ્તિત્વવિના વસ્તુત્વ કોના આધારે રહે ? પ્રદેશત્વ વિના અસ્તિત્વ કોનું કહીએ ? પ્રચુત્વવિના પ્રદેશ પ્રચુતા શેની રહે ? ડ્રવ્યત્વ વિના પર્યાયનો આવિર્જાવ તીરોજાવ કોને આધારે રહે ? સત્ત્વ વિના સત્તા અસત્તા રૂપ થાય, વિચુત્વ વિના પ્રચુત્વ સર્વ માંહે કેમ થાય ? જીવત્વ વિના વિચુત્વ અજીવ થાય, ચેતના વિના જીવત્વ ક્યાં વર્તે ? જ્ઞાન વિના ચેતનાનું વિશેષ જ્ઞાન ન થાય, દર્શન વિના સામાન્ય વિશેષ જ્ઞાન ન થાય, જ્ઞાન સર્વ જ્ઞાતા છે તે વિના દર્શન સામાન્યને કોણ જાણે ? સર્વ દર્શિત્વ વિના જ્ઞાનને કોણ દેખે ?

—ચારિત્ર ચેતના વિના દર્શન જ્ઞાનની સ્થિરતા ક્યાં રહે ? પરિણામીકત્વવિના ચિદ્વિલાસ ક્યાં રહે ? અકારણ કાર્યત્વ વિના પર કારણ થાય તેથી નિજ કારણ કાર્યનો અજાવ થાય, અસ્વલ્લિત ગુણવિના અવિનાશી ચેતના વિલાસ સ્વલ્લના પામે, ગ્રહણ ત્યાગ શૂન્યત્વ વિના ગ્રહણ ત્યાગ વન્યો રહે, પર અકર્તૃત્વવિના પુદ્ગલ કર્મનો કર્તા થાય, પર અજોક્તૃત્વ વિના પરનોગી રહે, અસાધારણ વિના સ્વપર ડ્રવ્યનો જેદ ન પડે શંકરપણું આવે, સાધારણ વિના સામાન્ય સ્વજાવ ન રહે, તત્ત્વવિના વસ્તુ સ્વજાવ ન ધરે, અતત્ત્વવિના પરતત્ત્વ આવે, જાવવિના પરજાવ આવે, સદ્જાવવિના અતિતજાવ

अनागतमां न रहे, जाव अजावविना परिणाम समय मात्र न संजवे, अजाव जावविना गतागत परिणाम वन्यो रहे, अजावविना कर्मनो सदजाव जाणे, अजाव अजावविना अतीतमां कर्म अजाव हतो ते अनागत अजावमां एवुं न घतुं, कर्त्ताविना निजकर्मनो कर्त्ता न थाय, कार्यविना स्वजाव कार्य न थाय, कारणविना परिणामे करी स्वरूपनुं साधन हतुं ते न घतुं, संप्रदानविना आत्मा आत्म परिणामे करी आत्म संपदानो दाता न थाय, अपादानविना पर संपदानोज दातार रहे, अधिकरणविना सकल कार्य पर्यायनो आधार न थाय, स्वयंसिद्धविना पराधिनता आवे, अज विना ऊपजे, अखंनित्व विना खंडन पामे, विमलविना समल रहे, एकविना अनेक थाय पिंडनुं एकत्वपणुं न रहे, अनेकविना गुण पर्यायनी अनंतता न रहे, नित्यविना नाश पामे, अनित्यता विना पद गुण हानि वृद्धि न थाय अर्थक्रियाकारित्व न रहे, जेदविना ड्रव्य गुण पर्यायनो जेद न रहे, अजेदविना प्रदेश अजेदपणे एकापारे न रहे, अस्तिविना अस्तु थाय, नास्तिविना पर ड्रव्यादिक पणुं पामे (पररूपे थाय), अचल स्वजावविना स्वजावयी चलायमान थाय, ऊर्ध्वगमन स्वजावविना उंचत्व पद न पामतो इत्यादिक अनंत विशेषणो जाणी जे जे ड्रव्यनां जे जे विशेषणो ते ते तेनां तेनामां समावी परड्रव्य उपर ऊदासिन्न वृत्ति करी पोतानां विशेषणो पोतामां अजेदपणे समावी निर्मल, निःकंप उपयोगे, समयानंतर आनंदमां मग्न रहेवुं.

प्रथम अनादि परमां अहंजाव रूप मिथ्या परिणामरूप अविद्यानो, जेदज्ञानवेगे स्वपर गुण पर्याय जिन जिन विचारी नाश करे. शुद्ध नये स्वरूपना जाण सहजानंदी गुरु पासे स्वपर ड्रव्यनी जिनता जाणी, मिथ्यात्वनो अंश मात्र राखे नहि, निःशंकितादि अष्ट गुण प्रगट करे, पठी परगुण पर्याय उपरयी राग उठावे. परना अहंपणावेगे मोहनिय कर्मनी अष्टावीश प्रकृति अने तेना असं-

ख्याता अध्यवसायथी मुंझाई अज्ञाने, मिथ्यात्व, अने परांचरण रूपे वेंते ठे. शुद्ध नये पोताने पोतापणे जाणतां सकल अध्यवसाय रूप विज्ञाव तथा परने पोतापणे जाणवाची थपला सर्वे शुजाशुज संकल्पोनी तरंगोना कळखोळ नाश पामे, परमस्थिरता आवे, निर्मल शुद्धध्यान पामे, वीतरागता पामे, पर प्रवेशनो अज्ञाव धाय, तेवारे निज ज्ञाने निज अनंत गुणनो ज्ञाता, अने पोताना रम्य स्वरूपमां रमण करवावालो परम स्थिरतावंत धाय. स्वद्रव्य गुण पर्यापमय तथा ज्ञान दर्शन उपयोगमय अज्ञेद निज पद जाणी निर्विकल्प समाधिमां मग्न थाय. अनंत महिमा जंगार निर्विकार, सार, अपार शक्ति मंडित, मारुं स्वरूप ठे एम ध्यान धरी निश्चल धाय. पोतानुं सर्वस्व जाणे, एम निज स्वरूपने जाण्याविना परगुण पर्यायने पोतापणे जाणी जाणी संसारी जीव दुःखी थया. ते परने अहंपणे जाणवुं केसं मटे ? ते कहिए ठिये.—

हुं उपयोगवंत तुं, मारा उपयोगने परमेश्वरनी वाणी पोकारे ठे, पुद्गलना स्पर्शादिक वीश गुण अने संस्थानादि अनंत पर्याय अने मारा शिवाय अन्य द्रव्यना जे जे गुण पर्याय ते रूपे हुं नथी, सदा निज प्रमेयमय तुं, एम द्रव्य निर्धार करे, परपरिणति अज्ञान वशथी सें मारी जाणी ते उपर राग रीझें रींकी विविध प्रकारे रींज खीज करतो. निज सत्ता स्थलमां स्थिर न रह्यो, ह्ये परपरिणतिनो राग न करूं तो न थाय. मारा सद्भावमांहे स्थिर रहूं तो मुक्तित्रियाथी संगपण अवश्य पामुं. कर्मना जर्मनो नाश निज शर्म पामे थाय ठे. ते निज शर्म केवी रीते पामीए ? ते कहे ठे—

हुं चिदानंद जाति तुं, मारी आत्म जाति मांहेला अनंत पुरुषो आनंदपुरीमां निज प्रिया साथे अनंत स्वतंत्र आनंदेविलसे ठे. हुं जगत् जीवनी पंठ चात्रतो चोराशी लाख जीवायोनिमांहे जटकतो, फडं हुं ते मने न घटे. थाहा ! केवी शरमनी बात ठे के

एकवार वमन करेहुं कोइ चाखतुं नथी तो अन्त जीवोए अन्-
तीवार वमन करेली एतने चाखतुं अने ते उपर खखचावुं अने ते
मांहे मग्न रहेवुं ए मने न घटे. पर अधिर जडमां सुख क्यांथी
होय ? मारुं सुख मारा उपयोगमां ठे ते मारो उपयोग सदा मारामां
ठे. हुं उपयोगने जूखी अनुपयोगी जरु डव्यमांहे अनादिथी रक्त
थयो, सुख स्थानक चेतना उपयोग जूख्यो, सुख क्यांथी थाय ? हवे
में साक्षात् उपयोग नावो (प्रगट) कयो के अहं नर एवं मानवुं ते
नर, देवादिक शरीर जरुमां तो होय नहि. परमां अहंपणुं मानवुं
मारा अशुद्ध उपयोगथी थयुं, जेम कोइ नट बखदनो स्वांगधरी
पोताना मूख स्वरूपने जूख्यो कोइने पूठे ठे हुं मनुष्यपणुं क्यारे
पामीश ? एटखे पोतानुं स्वरूप जूखवाथी ए रीत यइ ठे तेमज चि-
दानंद पोताना स्वरूपने जूखी नर, देहादिक पुद्गल पर्यायने पोता-
पणे मानी पोताना अन्त ज्ञान वीर्यने अने अबाधितपणाने जूख्यो
ठे. ज्यारे पोते पोताने पोतापणे जाणे त्यारे पोते शुद्ध सिद्ध स्वजा-
धने पामे. पोते बलविना पोताने जाण्यो नहि. कार्य एज ठे के आत्म
अदाए आत्म सुख अवलोकन थाय ठे ए अरु शाथी थाय ?
ते कहिए ठीए-के प्रथम सर्वे लोकीक रीतथी विमुख यइ पोतानी
शुद्धताना विचार सन्मुख थाय. कर्म गुफाविषे दुष्यो निज स्वरूप-
मय चिदानंद राजा रहे ठे ते गुफा व्रण ठे. तेनां नामः प्रथम नोकर्म
गुफा, बीजी डव्यकर्म गुफा, त्रीजी जावकर्म गुफा. प्रथम नोकर्म
गुफामां परिणति प्रवेश करी पोताना चिदानंद राजाने देखवा लागी
तिहां न मख्यो त्यारे चकित यइ रही, पाठी फरवा लागी, त्यारे
श्रीगुरुए कयुं के “ तुं शुं हुंहुं तुं ” त्यारे ते बोखी मारा चिदानंद
स्वामीने शोधुं तुं. ते अहिंथां न मख्यो. त्यारे श्रीगुरु बोल्या “ तारो
राजा हुं वतावुं ” अहिंथांथी त्रीजी जावकर्म नामनी गुफा ठे त्यां
ते वसे ठे. तेना हायनी चलावेखी क्रिया दोरी नोकर्म गुफासुधी

આવે છે, જો તે ન હોયતો ક્રિયા દોરી પોતાની મેલેં હાલે નહિ, માટે વિચાર. અને એ દોરીના અનુસંધાને ચાલી જા. ડ્રવ્યકર્મ ગુણમાં પ્રકૃતિ, પ્રદેશ, સ્થિતિ, અણુજાગ, તારા સ્વામીના નિમિત્તથી નામ પામ્યા છે. જ્ઞાનાવરણાદિક જે જે પ્રકૃતિ વંધાઈ તે તારા ચિદાનંદ રાજાના અશુદ્ધ જાવ નિમિત્તથી છે. ત્રીજી જાવકર્મ ગુણમાં રાગ, ક્રોધ, મોહના વિકાસમાં સ્વરૂપ તૂપી રહે છે. તે રાગ, ક્રોધ રૂપ વિકાસ તારા નાથનો અશુદ્ધ સ્વાંગ છે. તેમાં તું શોધ. જય ન કરીશ નિઃશંક જાણ. એ રાગ, ક્રોધ, મોહની દોરી સાથે જા, શોધ, જે પ્રદેશથી રાગ, ક્રોધ, મોહ રૂપ ક્રિયા દોરી ઝળે છે તે પ્રદેશવંત તારો નાથ છે. ક્રિયા દોરીને તયા અશુદ્ધ સ્વાંગને ન દેખીશ, પણ અશુદ્ધ સ્વાંગ ધરનાર, અને ક્રિયા દોરી પ્રેરનાર, અનંત ચેતના ચિન્હ પરમ આનંદમય તારા ચિદાનંદ સ્વામીને જેટી સુઝી યા. પોતાનો જ્ઞાન મદિમા તૃપાત્રી યેગો છે તું પિત્રાની લેજે. એ ગુણ જ્ઞાન થતાં તારા નાથને પ્રગટ જોડશ, એ નિજશર્મ પ્રાપ્તિનો ઠપાય કહ્યો. નિજ સુખનો નિજ ઠપયોગમાં છે. તે દુર્લભ કેમ થયું છે તે કહિણ ત્રિવે-એ પશ્ચિમનૂમિકામાંહે મોહમદિરા યશે અવિવેકમદ્ધ ઢગ્મન થયો છે, વિવેકમદ્ધને જીતી ગળ્યંત રોપી ભડો થયો છે. જોગવરીથી ચેતનાને ચેતનાની મુખ્ય નિધિનો વિજ્ઞામ કરવા દેતો નથી. ત્યારે વિવેકમદ્ધનું જોર પ્રગટે ત્યારે અવિવેકને પગમે, ત્યારે નિજ નિધિ વિજ્ઞામને પામે. પર જ્ઞવી જ્યોટો આહાર સેવવાથી મિપ્પાત્વ જ્ઞર ઝર્યો છે, તેથી વિવેક નિર્વંશ થયો છે, માટે સ્વચ્ચાવરણ પામે, શ્રદ્ધા હુદ્દિના રમવમે સુધારી સેવન કરે તો મિપ્પાત્વ જ્ઞર મટી વિવેકમદ્ધ મયજ થાય, અને અવિવેકને નાશ કરે, ત્યારે આનંદ નિધિનો વિજ્ઞામ થાય. સ્વચ્ચાવરણ અને શ્રદ્ધા જુ, તે કહિણ ત્રિવે.

અનાદિથી સંમારનાં જીવ આત્મજાવને ન જોનાં આત્માથી યાદિગ્ની ધમ્નુમાં કર્મચેતના, કર્મદ્ધચેતનાપણે સકલ સમય

वर्त्त्यो. ज्ञानचेतनापणे निज निधि विज्ञासनो अवसर न पाम्यो. हवे जिनवचन अमृत अंतर अष्टिमांहे अंजन करी ज्ञान, दर्शन, चरण, निज स्वभाव आचरण रूप पारो सेवीए तो आत्मवीर्य वृद्धि पामी विवेकमल प्रवल पराक्रमवंत थाय. हुं कोण तुं ? माझं स्वरूप तुं ? हुं केम जूव्यो ? एम परतरफथी अष्टीवासी दर्शन, ज्ञान, चरण, रूप निज आत्मगुणमां परिणति रमावे. दर्शन गुणे देखुं तुं, ज्ञान गुणे स्वपर विशेष स्वभावने जाणुं तुं, चरण परिणामे करी आचरण करुं तुं, ए त्रणे गुणो में अन्य ज्ञेयोमां ज्ञेयार्थपरिणमनपणे प्रवर्त्तव्या, जो निजमांहे एकत्वपणे रमावुं तो अनंत चेतना निधान माझं मारे स्वतंत्र ठे. में ममत्वपणे अनादियी परज्ञेयोमां आचरण कर्युं. में मारा निर्मल पदमां उपयोग न दीधो, अतींद्रिय सुख लाजपी रीतो रह्यो. अनंत केवळी घया तेउए स्वरूप शुद्ध कर्युं, अनंत सुखी घया. मारे पण स्वरूप शुद्ध करवुं एज माझं कार्य ठे. मुनि-श्वरो निरंतर प्रमाद ठोडी स्वस्वरूप शुद्ध करेवे; माटे माझं त्रिस्तोक-पूज्यपद शुद्ध प्रगट करी सहजानंदी घाजं. कर्म घन घटामां मारा स्वरूप रूप सूर्य वृष्यो ठे, मारा स्वरूपनो प्रकाश कर्म घटाए करी दृष्टायो नपी; पण पर्याय अवराया ठे, वखी वखी कर्म घटानुं जोर ठे पण मारा स्वरूपने हणि शके तेम नपी. चेतनाने अचेतन करी शके नहि पण मारीज जूख यझ हुं स्वपद जूव्यो तुं. जागीने जो-कंतो माळ पद अग्रंड चेतनामय जेमनुं तेम कायम ठे. जेम कोइ रत्नछिपनो रहेवासी मनुष्य हतो, रत्न समूहनां रहेतो हतो, रत्नना मंदिरमां रहेतो हतो, रत्ननी परग्नो अजाप हतो, रत्ननी परग्न-वासा देशनां आव्यो. एना पाने कोइ जागनां सीखी नपी चोटी आवी हती. एकदिन सरोवरे स्नान माटे गयो. ऊबेरीए सरोवरनुं पापी छीशुं घयेषुं देखी जाखुं के आ पुरुष पातेनी मपीना प्रता-वपी पापी छीशुं घयुं ठे. ते पुरुषने चैताव्युं के आ नादारी मपी

મહા મૂલ્યવંત છે, તે વોલ્યો મેં ન જાણ્યું. એમ પોતાનું નિધાન પોતાની પાસે જાણતાં સુઝી થાય. તેમ હું ચિદાનંદ તું, અનંત ચૈતન્ય ચિન્મંદિત અનંત ગુણમય તું, મારા ઉપયોગને આધીન છે, હું મારો પરિણામ સ્વરૂપ ઉપયોગમાંથી નહિ ચલાવું તો અનાદિ દુઃખ નાશ થશે. સહેલ રસ્તો નિજ સ્વરૂપ પામવાનો છે. ડ્રાટ્ટીગોચર કરવુંજ દુર્લભ છે, પણ સંત પુરુષોણ સુગમ કરી આપ્યું છે, તેમના પસાયથી હું પામ્યો તું; તે મારો અલ્પાંશ વિલાસ સુખ નિવાસ આ અનુજવ પ્રવેશિકામાં છે; યજ્ઞ ગોચર નથી, જાવના ગમ્ય છે, એ મારો સ્વરૂપ જ્યોતિનો પ્રકાશ નિજ ઘરમાં પ્રકાશી રહ્યો છે, તુષ્યો નથી, ગુપ્ત કેમ માનું ? ઠતી વસ્તુને અત્રતી કેમ કહું ? પહેલાં ઠતીને ઠતી ન જાણી હતી, તેથીજ દુઃખ ફલ થયું હતું. હવે શરીરને મારા પણ કેમ માનું ? એ તો મધિર વીર્યથી ઉપન્યું છે, સાત ધાતુ, સાત મલ, અનેક રોગનું કાગડાન જરૂ અધિર છે. તે હું નહિ, એનું મને કાંઈ નહિ, મેં કયું નથી, મારે માટે નથી, મારા કારણથી પરિણમ્યું છે પણ મારાથી નથી, મારું નથી, મારામાં નથી. જ્ઞાનાવરણાદિક વર્ગણ વિજાતી, અચેતન, વાપક, વર્ણાદિ રૂપી, ચિનસ્વર, ચિનસ્ત, દુર્ગંઝિત જાવ છે. એજ સ્વભાવ મશ્ચિન કરે. તે કર્મ કદપથી થયું છે. ણથી નિમ્ન ચૈતનાવંત મારું પદ હું પામ્યો. જ્ઞાન સદ્ગુણથી સદ્ગુણ ઇંડાથી સ્વરૂપ શ્રદ્ધાવળે આનંદકંદમાં કેડી કરી મુચ્ચી ધાવું. સ્વરૂપ શ્રદ્ધાવળે આનંદકંદમાં કેડી કેડી રીતે ચાપ તે કહિણ ત્રિપે.

અનંત ચૈતનાચિન્દ્ર સહિત અમંદિત ગુણનો પુંજ અનંત પર્યાપ ધારી ડ્રવ્ય જ્ઞાનાદિ ગુણ પરિણિ પર્યાપ અવસ્થા રૂપ વસ્તુનો નિશ્ચય થયો. જ્ઞાન જાણવા માત્ર, દર્શન દેખવા માત્ર સજા અસ્તિ માત્ર, થીયે મામર્થ્ય માત્ર, કેવડ પૃથ્વી પ્રતિનિધિને રૂચી જાવને શ્રદ્ધા કહિણ. નેચી ઠતની આનંદકંદ કેડી કરી મુચ્ચી ધાવું. સ્વરૂપ જ્ઞાનાનંદ, સ્વરૂપ દર્શનાનંદ, સ્વભાવચરણાનંદ, અનંત થીયાનંદ, સ્વગુણ તૃપ્તિઆનંદ, એમ અનંત-

ગુણ સ્વતંત્ર અવ્યાયાધાનંદ તેજ સ્વરૂપાનંદ છે. એ માંહેજ પરિણતિ રમાવવી
 એથી અન્ય જે પુદ્ગલ સત્તાનૂમિ ત્યાં પ્રવેશ કરવો નહિ; તેમાંહે
 જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ કર્મ અને મોહાદિક કર્મ શત્રુનું કુદુંવ વસે છે;
 તે તરફ જવું નહિ, ને જોવું પણ નહિ, તેથી સુખ સમૂહ થાય, એથી
 બીજો ચઢતો અને સુગમ ઉપાય નથી. જીવી જીવોને જગવંતે શિવ
 માર્ગ સોદ્ધો એ રીતે વતાવ્યો છે. એવી જગવંતની યાજ્ઞા સેવતાં સંત
 મહંતો થયા. મેં પણ એ આજ્ઞાની જાણનાનો ગાદો થંજ રોપ્યો છે.
 સમ્યક્ દ્રષ્ટીને એવો અન્યાસ નિરંતર રહે, કર્મ પરિણામ અજાવથી
 જ્ઞાન સ્વરસ મંચિત સુખરાશિ પ્રગટે ત્યારે કૃત કૃત્ય થાય. આત્માનું
 સ્વરૂપ ગુપ્ત થઈ રહ્યું છે; તે જ્ઞાતા શી રીતે થાય ? જાવના પરીક્ષ
 જ્ઞાન કરી કરી વધારીએ તે કેવી રીતે સિદ્ધિ થાય તે કહિયે ણિયે—
 જેમ કોઈ દીવાને પાંચ પડદા છે તેમાંથી એક પડદો ડુર કરવાથી
 કાંઈક ડોલત થાય, બીજો પડદો ડુર કરવાથી વિશેષ અંશ પ્રકાશ
 ખુલે, ત્રીજો ગયે ચઢતો પ્રકાશ થાય, ચોથો પૂર્ણ પ્રકાશની દૃઢ પ્રતિતિ
 વધે, ચોથો ગયે અધિક પ્રકાશ થાય, પાંચમો પડદો ગયે પૂર્ણ પરમ
 સ્વતંત્ર અક્ષય પ્રકાશ થાય. એમ જ્ઞાન આવરણના પાંચ પડદા છે.
 મતિ શ્રુતજ્ઞાન આવરણ ગયે પોતાનું સ્વરૂપ પોતાપણે મનાય, પર
 સ્વરૂપ ઉપરથી અહંમત્વ ઊઠે તો અંતરંગ એવી પ્રતીતિ આવે કે
 હું શુદ્ધ સિદ્ધ પરમાત્મા રૂપ છું. અન્યરૂપ મારું નથી, જેમ કોઈ
 પુરૂષ દરિડી છે. કરજનો થોક છે, તેના ઘરમાં ચિંતામણિ છે, પોતે
 જાણતો નથી. કોઈ દયાલુ પુરૂષે કહ્યું “ હે જાણ ! તારા ઘરને વિષે
 ચિંતામણિ છે. એ ચિંતામણિ પસાચે તારે નિધિ વિસ્તરી રહી છે તું
 ચિંતામણિ ને જાણ. તે વચનની પ્રતિતિ ધતાંજ પોતે ડુઃખ દારિદ્ર્યો-
 મુક્ત થાય, તેમ શુદ્ધાત્મ જાવની પ્રતિતિ આવે, અનાદિ ડુઃખ દારિદ્ર્ય
 દૂર થાય, નિજ નિધિનો અધિકારી થાય, એમ મતિ શ્રુતવડે અંશ
 અંશ નિમગ્નતા વધતાં વધતાં પરમ અવધિ માંહે સકલ પુદ્ગલ

પરમાણુ આદિ રૂપી ડ્રવ્ય પ્રત્યક્ષ લેલે, અને પુદ્ગલ ડ્રવ્યના કેટલાક અનંત જાવને પ્રત્યક્ષ જાણે. વહી મનઃપર્યવ આવરણ ગયે અઢીઢીપ માંહેલાં સંઙ્ગી પંચેન્દ્રિય જીવોના મનોગત જાવ જાણે. એમ જ્ઞાનની નિર્મલતા વધતે વધતે ક્ષય ડપશમ જ્ઞાનવહે કેવલજ્ઞાનાવરણ પટ તોત્રી પૂર્ણ પરમ પ્રકાશ પામે. એમ હું જ્ઞાનરૂપ તું, અન્યરૂપ મારું નહિ, એવી જે દૃઢ પ્રતિતિ, ને નિજ રૂપે રહેવાની રુચિ, તેને સમકિત કહિય. અને પ્રત્યક્ષ કેવલ સ્વરૂપ તો સર્વે આવરણ ક્ષય થયે પ્રગટે, પણ સમ્યક્ત ગર્જિત શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપની પ્રતિતિ તે પરોક્ષ જ્ઞાન કહિય. એમ પરોક્ષ જ્ઞાન વધારતે વધારતે ક્ષય ડપશમ ગુણ વૃદ્ધિ પામી પૂર્ણ ક્ષાયક જાવને પામે. થોડા જ્ઞાનવાલો કેવી રીતે પ્રતિતિ કરે તે કહિય ટિપે.

મારો દર્શન જ્ઞાનનો પ્રકાશ મારા પ્રદેશથી ડઠે ઠે, જાણપણું મારું હું પોતે તું, એવી રીતે કરતાં આનંદ વધે તે નિર્વિકલ્પ સુખ ઠે. જ્ઞાન ડપયોગ આવરણમાં ગુસ્ત ઠે. જ્ઞાનીમાં આવરણ નથી. જેમ સૂર્યમાં વાદલાં નથી. કિરણો અને વાદલાં એક ક્ષેત્રે થયાં ઠે, તે પ્રકાશને રોકે ઠે. તેમ જોડલા અંશે આવરણ ગયું, તેડલા અંશે જ્ઞાન પર્યાય નિર્મલ થયા. એમ જ્ઞાન, આવરણથી ન્યારું ઠે, તેજ પોતાનો સ્વજાવ ઠે. જોડલું જ્ઞાન પ્રગટ થયું, તેડલો આત્મ સ્વજાવ સુલ્લો, તેજ આપાપણું ઠે. વિશેષ ઇંડલું જાણવું કે એક આવરણ જવાથી જે જ્ઞાન સુલે અને ઘીજા આવરણમાં જડ અવરાય; તેડલું મેલું રહે. પણ જે આવરણ મટે જ્ઞાનના અંશ સુલ્યા અને તે સુલેલા અંશો સ્વરૂપમાં આવે તેડલા નિર્મલ રહે; તે ગુસ્ત કેવલ શુદ્ધતા ઠે, પણ પ્રતિતિમાં શુદ્ધ પરમાત્મ જાવની પ્રતિતિ કરી કરી આનંદ વધારીય. આત્મા શુદ્ધ જાવનાથી નિર્મલ થાય એ નિશ્ચય ઠે— (યા મતિ સાગતિ) ઇંડલે અશુદ્ધતાને જોગવતાં અશુદ્ધતા વધે

અને શુદ્ધતા જોગવતાં શુદ્ધતા પ્રગટે. નિજ સ્વરૂપ સાક્ષાત્ કેવી રીતે ધાય તે કહીએ ઠીએ.

પ્રથમ નિર્મલ જાવનાવડે સંસાર જાવના ઠોડે. કેવી રીતે કરે તે કહીએ ઠીએ.—દૃશ્યમાન રૂપી જડ પદાર્થમાં મમત્વ અને રાગ દ્વેષ ન કરવો, અનિત્યાદિ ધાર જાવના જાવવી વલી મેત્રી આદિ ચાર જાવના પણ જાવવી જન પદાર્થમાં આપોપુ માને સુખ વ્યાંધી ? શરીરાદિકમાં આપોપુ માને ડહાટી સુખનો હાણિ ધાય છે. રાગ, દ્વેષ, મોહજાવ, જવજાવ, અશાતાજાવ, તૃષ્ણાજાવ, અવિશ્રામજાવ, અસ્થિરજાવ, દુઃખજાવ, આકુલતાજાવ, સ્વેદજાવ, અજ્ઞાનજાવ વિગેરે પરના અહંમત્ત્વને ધાય છે. માત્ર નિજ શુદ્ધ સ્વજાવ જ્ઞાનથી શાંતજાવ, વિશ્રામજાવ, સ્થિરતાજાવ, અનાકુલજાવ, સ્વતંત્ર આનંદજાવ, તૃપ્તિજાવ, નિર્વૃત્તિજાવ, નિષ્કામજાવ, અકંપજાવ, ઇદાસિદ્ધજાવ, સમતાજાવ આદિ નિજાત્મજાવ ઉપાદેય છે. શુદ્ધાત્મ પરિણતિમાં આત્મ જાવ છે. નિજ પરિણતિમયી હું હું, પું જાવે આત્મતા પ્રગટે. હું પરિણામી, પરિણામ માહરા, પરમ ક્રમોમય, પરમ માર્દવમય, આર્જવમય, મુક્તિમય, તૃપ્તિમય, સંપન્નમય, શુદ્ધતામય, આર્કિચનમય, સત્યમય, અદાર હજાર જેદે અબ્રહ્મજાવ ટાલી શુદ્ધ બ્રહ્મમય હું હું, એમ નિજ પદની અસ્તિતા યથાર્થ જાવી નિજ પદ પરિણામી રહેવું. સ્વપરિણામી થયે સ્વપદે પ્રગટે અહિંઆં કાપ ચેષ્ટા નથી. વચન ડહારનું કામ નથી, મનના શુદ્ધ-શુદ્ધ સંકલ્પ નથી, આત્મ સ્વજાવમાં મમ્મ થઈ આત્મ પરિણામ પરજાવ મધ્વિનતાએ મધ્વિન થવા દેવો નહિ, એમ ચિત્ પરિણતિનો વિવેક રાખવો. નિજ પરિણતિ નિજ રૂપે રમાવવી. મન દ્વારાએ વિવેક હોય પણ પારણતિ ચિત્ સ્વરૂપમાં રમે તિહાં મન બાજૂ રહે; કેમકે મન તે પર છે. જ્ઞાન પરિણતિ નિજ વસ્તુ છે. પોતાનું શુદ્ધ પરમાત્મ સ્વરૂપ જાવતાં પરમાત્મપદ પ્રગટ ધાય છે; તિહાં મન પ્રથમથીજ

પરમાણુ આદિ રૂપી ડ્રવ્ય પ્રત્યક્ષ દેશે, અને પુદ્ગલ ડ્રવ્યના કેટલાક અનંત જાવને પ્રત્યક્ષ જાણે. વહી મનઃપર્યવ આવરણ ગયે અઢીઢીપ માંહેલા સંઢી પંચેંડિય જીવોના મનોગત જાવ જાણે. એમ જ્ઞાનની નિર્મલતા વધતે વધતે ક્ષય ઉપશમ જ્ઞાનવડે કેવલજ્ઞાનાવરણ પટ તોની પૂર્ણ પરમ પ્રકાશ પામે. એમ હું જ્ઞાનરૂપ તું, અન્યરૂપ મારું નહિ, એવી જે દૃઢ પ્રતિતિ, ને નિજ રૂપે રહેવાની રુચિ, તેને સમકિત કહિયે. અને પ્રત્યક્ષ કેવલ સ્વરૂપ તો સર્વે આવરણ ક્ષય થયે પ્રગટે, પણ સમ્યક્ત ગર્જિત શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપની પ્રતિતિ તે પરોક્ષ જ્ઞાન કહિયે. એમ પરોક્ષ જ્ઞાન વધારતે વધારતે ક્ષય ઉપશમ ગુણ વૃદ્ધિ પામી પૂર્ણ ક્ષાયક જાવને પામે. થોડા જ્ઞાનવાલો કેવી રીતે પ્રતિતિ કરે તે કહિયે ટિપે.

મારો દર્શન જ્ઞાનનો પ્રકાશ મારા પ્રદેશથી ઉઠે ઠે, જાણપણું મારું હું પોતે તું, એવી રીતે કરતાં આનંદ વધે તે નિર્વિકલ્પ સુખ ઠે. જ્ઞાન ઉપયોગ આવરણમાં ગુત્ત ઠે. જ્ઞાનીમાં આવરણ નથી. જેમ સૂર્યમાં વાદલાં નથી. કિરણો અને વાદલાં એક ક્ષેત્રે થયાં ઠે, તે પ્રકાશને રોકે ઠે. તેમ જેટલા અંશે આવરણ ગયું, તેટલા અંશે જ્ઞાન પર્યાપ નિર્મલ થયા. એમ જ્ઞાન, આવરણથી ન્યારું ઠે, તેજ પોતાનો સ્વજાવ ઠે. જેટલું જ્ઞાન પ્રગટ થયું, તેટલો આત્મ સ્વજાવ સુલ્હો, તેજ આપાપણું ઠે. વિશેષ પટલું જાણણું કે એક આવરણ જવાપી જે જ્ઞાન સુલે અને વીજા આવરણમાં જડ અવરાય; તેટલું મેણું રહે. પણ જે આવરણ મટે જ્ઞાનના અંશ સુલ્યા અને તે સુલેલા અંશે સ્વરૂપમાં આવે તેટલા નિર્મલ રહે; તે ગુત્ત કેવલ શુદ્ધતા ઠે, પણ પ્રતિતિમાં શુદ્ધ પરમાત્મ જાવની પ્રતિતિ કરી કરી આનંદ વધારીયે. આત્મા શુદ્ધ જાવનાથી નિર્મલ થાય એ નિશ્ચય ઠે— (યા મતિ સાગતિ) પટલે અશુદ્ધતાને જોગવતાં અશુદ્ધતા વધે

અને શુદ્ધતા જોગવતાં શુદ્ધતા પ્રગટે. નિજ સ્વરૂપ સાક્ષાત્ કેવી રીતે યાય તે કહીએ ઠીય.

પ્રથમ નિર્મલ જાવનાવડે સંસાર જાવના ઝોડે. કેવી રીતે કરે તે કહીએ ઠીય.—દૃશ્યમાન રૂપી જડ પદાર્થમાં મમત્વ અને રાગ દ્વેષ ન કરવો, અનિત્યાદિ ચાર જાવના જાવવી વહી મેત્રી આદિ ચાર જાવના પણ જાવવી જરૂ પદાર્થમાં આપોપુ માને સુખ ક્યાંથી ? શરીરાદિકમાં આપોપુ માને ઠલટી સુખનો હાણિ યાય ઢે. રાગ, દ્વેષ, મોહજાવ, જવજાવ, અશાતાંજાવ, તૃષ્ણાજાવ, અવિ-
શ્રામજાવ, અસ્થિરજાવ, દુઃસ્વજાવ, આકુલતાજાવ, સ્વેદજાવ, અજ્ઞાનજાવ વિગેરે પરના અહંમમત્વવળે યાય ઢે. માત્ર નિજ શુદ્ધ સ્વજાવ જ્ઞાનથી શાંતજાવ, વિશ્રામજાવ, સ્થિરતાજાવ, અનાકુલજાવ, સ્વતંત્ર આનંદજાવ, તૃપ્તિજાવ, નિર્વૃત્તિજાવ, નિષ્કામજાવ, અકંપ-
જાવ, ઇદાસિદ્ધજાવ, સમતાજાવ આદિ નિજાત્મજાવ ઉપાદેય ઢે. શુદ્ધાત્મ પરિણતિમાં આત્મ જાવ ઢે. નિજ પરિણતિમયી હું તું, એ જાવે આત્મતા પ્રગટે. હું પરિણામી, પરિણામ માહરા, પરમ ક્રમાં મય, પરમ માર્દવમય, આર્જવમય, મુક્તિમય, તૃપ્તિમય, સંપન્નમય, શુદ્ધતામય, આર્કિચનમય, સત્યમય, અઢાર હજાર જેદે અબ્રહ્મજાવ ટાલી શુદ્ધ બ્રહ્મમય હું તું, એમ નિજ પદની અસ્તિતા યથાર્થ જાવી નિજ પદ પરિણામી રહેવું. સ્વપરિણામી થયે સ્વપદ પ્રગટે અહિંથાં કાય ચેષ્ટા નથી. વચન ઉચારનું કામ નથી, મનના શુદ્ધ-
શુદ્ધ સંકલ્પ નથી, આત્મ સ્વજાવમાં મમ્મ થઈ આત્મ પરિણામ પરજાવ મલિનતાય મલિન થવા દેવો નહિ, એમ ચિત્ત પરિણતિનો વિવેક રાખવો. નિજ પરિણતિ નિજ રૂપે રમાવવી. મન દ્વારાય વિવેક હોય પણ પારણતિ ચિત્ત સ્વરૂપમાં રમે તિહાં મન વાજૂ રહે; કેમકે મન તે પર ઢે. જ્ઞાન પરિણતિ નિજ વસ્તુ ઢે. પોતાનું શુદ્ધ પરમાત્મ સ્વરૂપ જાવતાં પરમાત્મપદ પ્રગટ યાય ઢે; તિહાં મન પ્રથમથીજ

અને શુદ્ધતા જોગવતાં શુદ્ધતા પ્રગટે. નિજ સ્વરૂપ સાક્ષાત્ કેવી રીતે થાય તે કહીએ ટીપ.

પ્રથમ નિર્મલ જાવનાવડે સંસાર જાવના ઝોડે. કેવી રીતે કરે તે કહીએ ટીપ.—દૃશ્યમાન રૂપી જઠ પદાર્થમાં મમત્વ અને રાગ દ્વેષ ન કરવો, અનિત્યાદિ ચાર જાવના જાવવી વહી મેત્રી આદિ ચાર જાવના પણ જાવવી જરૂ પદાર્થમાં આપોપુ માને સુખ ક્યાંથી ? શરીરાદિકમાં આપોપુ માને ઝલટી સુખનો હાણિ થાય ઢે. રાગ, દ્વેષ, મોહજાવ, જવજાવ, અશાતાજાવ, તૃષ્ણાજાવ, અવિશ્રામજાવ, અસ્થિરજાવ, ડુઃસ્વજાવ, આકુલતાજાવ, લેદજાવ, અજ્ઞાનજાવ વિગેરે પરના અહંમમત્વવળે થાય ઢે. માત્ર નિજ શુદ્ધ સ્વજાવ જ્ઞાનથી શાંતજાવ, વિશ્રામજાવ, સ્થિરતાજાવ, અનાકુલજાવ, સ્વતંત્ર આનંદજાવ, તૃપ્તિજાવ, નિર્વૃત્તિજાવ, નિષ્કામજાવ, અકંપજાવ, ઝડાસિત્તજાવ, સમતાજાવ આદિ નિજાત્મજાવ ઉપાદેય ઢે. શુદ્ધાત્મ પરિણતિમાં આત્મ જાવ ઢે. નિજ પરિણતિમયી હું તું, પ જાવે આત્મતા પ્રગટે. હું પરિણામી, પરિણામ માહરા, પરમ દુઃખો મય, પરમ માર્દવમય, આર્જવમય, મુત્તિમય, તૃપ્તિમય, સંપન્નમય, શુદ્ધતામય, આર્કિચનમય, સત્યમય, અઘાર હજાર જેદે અબ્રહ્મજાવ ટાણી શુદ્ધ બ્રહ્મમય હું તું, એમ નિજ પદની અસ્તિતા યથાર્થ જાવી નિજ પદ પરિણામી રહેવું. સ્વપરિણામી થયે સ્વપદ પ્રગટે અર્હિશ્યાં કાય ચેષ્ટ નથી. વચન ઝંઘારનું કામ નથી, મનના શુજા-શુજ સંકલ્પ નથી, આત્મ સ્વજાવમાં મમ્મ થઈ આત્મ પરિણામ પરજાવ મહિનતાણ મહિન થવા દેવો નહિ, એમ ચિત્ત પરિણતિનો વિવેક રાખવો. નિજ પરિણતિ નિજ રૂપે રમાવવી. મન દ્વારાણ વિવેક હોય પણ પારણતિ ચિત્ત સ્વરૂપમાં રમે તિહાં મન વાજૂ રહે; કેમકે મન તે પર ઢે. જ્ઞાન પરિણતિ નિજ વસ્તુ ઢે. પોતાનું શુદ્ધ પરમાત્મ સ્વરૂપ જાવતાં પરમાત્મપદ પ્રગટ થાય ઢે; તિહાં મન પ્રથમપીઝ

પરમાણુ આદિ રૂપી દ્રવ્ય પ્રત્યક્ષ દેશે, અને પુદ્ગલ દ્રવ્યના કેટલાક અનંત જાવને પ્રત્યક્ષ જાણે. વલી મનઃપર્યવ આવરણ ગયે અઢીઘીપ માંહેલા સંઙી પંચેન્દ્રિય જીવોના મનોગત જાવ જાણે. એમ જ્ઞાનની નિર્મલતા વધતે વધતે ક્ષય ઉપશમ જ્ઞાનવડે કેવલજ્ઞાનાવરણ પટ તોળી પૂર્ણ પરમ પ્રકાશ પામે. એમ હું જ્ઞાનરૂપ તું, અન્યરૂપ મારું નહિ, એવી જે દૃઢ પ્રતિતિ, ને નિજ રૂપે રહેવાની રુચિ, તેને સમક્તિ કહિયે. અને પ્રત્યક્ષ કેવલ સ્વરૂપ તો સર્વે આવરણ ક્ષય થયે પ્રગટે, પણ સમ્યક્ત ગર્જિત શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપની પ્રતિતિ તે પરોક્ષ જ્ઞાન કહિયે. એમ પરોક્ષ જ્ઞાન વધારતે વધારતે ક્ષય ઉપશમ ગુણ વૃદ્ધિ પામી પૂર્ણ ક્ષાયક જાવને પામે. થોડા જ્ઞાનવાલાં કેવી રીતે પ્રતિતિ કરે તે કહિયે ઠિયે.

મારો દર્શન જ્ઞાનનો પ્રકાશ મારા પ્રદેશથી ઊઠે છે. જાણપણું મારું હું પોતે તું, એવી રીતે કરતાં આનંદ વધે તે નિર્વિકલ્પ સુખ છે. જ્ઞાન ઉપયોગ આવરણમાં ગુપ્ત છે. જ્ઞાનીમાં આવરણ નથી. જેમ સૂર્યમાં વાદલાં નથી. ફિરણો અને વાદલાં એક ક્ષેત્રે થયાં છે, તે પ્રકાશને રોકે છે. તેમ જેટલા અંશે આવરણ ગયું, તેટલા અંશે જ્ઞાન પર્યાય નિર્મલ થયા. એમ જ્ઞાન, આવરણથી ન્યારું છે, તેજ પોતાનો સ્વજાવ છે. જેટલું જ્ઞાન પ્રગટ થયું, તેટલો આત્મ સ્વજાવ સુલ્હો, તેજ આપાપણું છે. વિશેષ પટલું જાણતું કે એક આવરણ જવાયી જે જ્ઞાન સુલે અને વીજા આવરણમાં જડ અવરાય; તેટલું મેલું રહે. પણ જે આવરણ મટે જ્ઞાનના અંશ સુલ્યા અને તે સુલેલા અંશો સ્વરૂપમાં આવે તેટલા નિર્મલ રહે; તે ગુપ્ત કેવલ શુદ્ધતા છે, પણ પ્રતિતિમાં શુદ્ધ પરમાત્મ જાવની પ્રતિતિ કરી કરી આનંદ વધારીયે. આત્મા શુદ્ધ જાવનાથી નિર્મલ થાય એ નિશ્ચય છે— (યા મતિ સાગતિ) પટલે અશુદ્ધતાને જોગવતાં અશુદ્ધતા વધે

અને શુદ્ધતા જોગવતાં શુદ્ધતા પ્રગટે. નિજ સ્વરૂપ સાક્ષાત્ કેવી રીતે થાય તે કહીય ઠીય.

પ્રથમ નિર્મલ જાવનાવડે સંસાર જાવના ઠોડે. કેવી રીતે કરે તે કહીય ઠીય.—દૃશ્યમાન રૂપી જડ પદાર્થમાં મમત્વ અને રાગ દ્વેષ ન કરવો, અનિત્યાદિ વાર જાવના જાવવી વહી મેત્રી આદિ ચાર જાવના પણ જાવવી જરૂ પદાર્થમાં આપોપુ માને સુખ ક્યાંથી ? શરીરાદિકમાં આપોપુ માને ઠલટી સુખનો દાણ થાય છે. રાગ, દ્વેષ, મોહજાવ, જવજાવ, અશાતાંજાવ, તૃષ્ણાજાવ, અભિ-શ્રામજાવ, અસ્થિરજાવ, દુઃખજાવ, આકુલતાજાવ, સેવજાવ, અજ્ઞાનજાવ વિગેરે પરના અહંમમત્વવળે થાય છે. માત્ર નિજ શુદ્ધ સ્વજાવ જ્ઞાનથી શાંતજાવ, વિશ્રામજાવ, સ્થિરતાજાવ, અનાકુલજાવ, સ્વતંત્ર આનંદજાવ, તૃપ્તિજાવ, નિર્વૃત્તિજાવ, નિષ્કામજાવ, અકંપ-જાવ, ઝડાસિલ્લજાવ, સમતાજાવ આદિ નિજાત્મજાવ ડપાદેય છે. શુદ્ધાત્મ પરિણતિમાં આત્મ જાવ છે. નિજ પરિણતિમયી હું તું, ય જાવે આત્મતા પ્રગટે. હું પરિણામી, પરિણામ માહરા, પરમ દામાં મય, પરમ માર્દવમય, આર્જવમય, મુક્તિમય, તૃપ્તિમય, સંયમમય, શુદ્ધતામય, આર્કિચનમય, સત્યમય, અઢાર હજાર જેદે અબ્રહ્મજાવ ટાલી શુદ્ધ બ્રહ્મમય હું તું, એમ નિજ પદની અસ્તિતા યથાર્થ જાવી નિજ પદ પરિણામી રહેતું. સ્વપરિણામી થયે સ્વપદ પ્રગટે અદિંશ્યાં કાય ચેષ્ટા નથી. વચન ડચારનું કામ નથી, મનના શુજા-શુજ સંકલ્પ નથી, આત્મ સ્વજાવમાં મમ થઈ આત્મ પરિણામ પરજાવ મલિનતાય મલિન થવા દેવો નહિ, એમ ચિત્ પરિણતિનો વિવેક રાખવો. નિજ પરિણતિ નિજ રૂપે રમાવવી. મન દ્વારાય વિવેક હોય પણ પારણતિ ચિત્ સ્વરૂપમાં રમે તિહાં મન વાજૂ રહે; કેમકે મન તે પર છે. જ્ઞાન પરિણતિ નિજ વસ્તુ છે. પોતાનું શુદ્ધ પરમાત્મ સ્વરૂપ જાવતાં પરમાત્મપદ પ્રગટ થાય છે; તિહાં મન પ્રથમથીજ

અને શુદ્ધતા યોગવતાં શુદ્ધતા પ્રગટે. નિજ સ્વરૂપ સાક્ષાત્ કેવી રીતે ધાય તે કહીએ ઠીય.

પ્રથમ નિર્મલ જાવનાઘડે સંસાર જાવના ઠોડે. કેવી રીતે કરે તે કહીએ ઠીય.—દૃશ્યમાન રૂપી જડ પદાર્થમાં મમત્વ અને રાગ દ્વેષ ન કરવો, અનિત્યાદિ વાર જાવના જાવવી વહી મેત્રી આદિ ચાર જાવના પણ જાવવી જન પદાર્થમાં આપોપુ માને સુખ ક્યાંયી ? શરીરદિકમાં આપોપુ માને ઠલટી સુખનો હાણિ ધાય છે. રાગ, દ્વેષ, મોહજાવ, જવજાવ, અશાતાંજાવ, તૃષ્ણાજાવ, અવિશ્રામજાવ, અસ્થિરજાવ, દુઃખજાવ, આકુલતાજાવ, સેદજાવ, અજ્ઞાનજાવ વિગેરે પરના અહંમમત્વવને ધાય છે. માત્ર નિજ શુદ્ધ સ્વજાવ જ્ઞાનથી શાંતજાવ, વિશ્રામજાવ, સ્થિરતાજાવ, અનાકુલજાવ, સ્વતંત્ર આનંદજાવ, તૃપ્તિજાવ, નિર્વૃત્તિજાવ, નિષ્કામજાવ, અકંપજાવ, ઠડાસિન્નજાવ, સમતાજાવ આદિ નિજાત્મજાવ ઠપાદેય છે. શુદ્ધાત્મ પરિણતિમાં આત્મ જાવ છે. નિજ પરિણતિમયી હું તું, એ જાવે આત્મતા પ્રગટે. હું પરિણામી, પરિણામ માદરા, પરમ ક્રમાં મય, પરમ માર્દવમય, આર્જવમય, મુક્તિમય, તૃપ્તિમય, સંપન્નમય, શુદ્ધતામય, આર્કિચનમય, સત્યમય, અદાર હજાર જેદે અવદ્યજાવ ટાણી શુદ્ધ બ્રહ્મમય હું તું, એમ નિજ પદની અસ્તિતા યથાર્થ જાવી નિજ પદ પરિણામી રહેવું. સ્વપરિણામી થયે સ્વપદે પ્રગટે અર્હિયાં કાપ ચેષ્ટા નથી. વચન ઠચારનું કામ નથી, મનના શુભા-શુભ સંકલ્પ નથી, આત્મ સ્વજાવમાં મમ્મ થડ આત્મ પરિણામ પરજાવ મધિનતાએ મધિન થવા દેવો નહિ, એમ ચિત્ત પરિણતિનો વિવેક રાલવો. નિજ પરિણતિ નિજ રૂપે રમાવવી. મન ધારાએ વિવેક હોય પણ પારણતિ ચિત્ત સ્વરૂપમાં રમે તિહાં મન યાજૂ રહે; કેમકે મન તે પર છે. જ્ઞાન પરિણતિ નિજ વસ્તુ છે. પોતાનું પરમાત્મ સ્વરૂપ જાવતાં પરનાત્મપદ પ્રગટ ધાય છે; નિર્મલ પ્રથમથીજ

નિર્વૃત્તિ પામે છે. જ્ઞાન પરિણતિ શુદ્ધ થયે અનાત્મ પરિણતિ મટી
 આત્મા શુદ્ધ થાય છે. આત્માજ નિજ આત્મ પરિણામ કરવો એજ
 કૃત કૃત્યપણું છે. યોગીશ્વરો પણ ઘટલુંજ કરે છે. પ્રાણાયામ, ધ્યાન,
 ધારણા, પ્રત્યાહાર, સમાધિ આત્મ શુદ્ધતા કરવાનેજ માટે છે.
 પરિણામ સ્વરૂપવાલા કરવામાં અનંત સુખ થાય. અનુપમ પદમાં
 સરસ એકતા થઈ ઉપયોગ શુદ્ધ થયો, સહજાનંદ પદનો સ્વાદ લીધો
 શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શાદિકની જોગવવાની ઇચ્છા, તૃષ્ણા
 કામના મટી. નિજ પરિણામ નિર્મલ કર્યા વિના પોતે પરમેશ્વર
 સંસારચક્રમાં જીવ જમરી જમે છે પોતાના પરિણામ સ્વરૂપાનંદી થયે
 પરમેશ્વર કહેવાય, એવો પ્રજાવ સહજ સ્વરૂપાનંદ પરિણામનો છે.
 અપૂર્વ લાજ થયો, તે પરિણામ સહજાનંદ સ્વરૂપમાં કેવી રીતે લાગે
 તે કહે છે.

વર્ણાદિકની ગ્રાહકતા, વ્યાપકતા, રમણતા, કર્તૃતા, જોગવૃત્તા
 આદિમાં જતા પરિણામ ધારી સહજ જ્ઞાન, દર્શન, ચરણાનંદી
 કરી સ્થિર રાખવા. વાર વાર સ્વરૂપ નિર્ધાર ઝૂટી ગોચર કરી મગ
 રહે, જ્ઞાન બાહિર પરિણામ ન કરે, અલંકૃત ચેતના તરંગમાં પરિણામ
 લીન રાલે, અમરપુરી નિવાસ નિજ બોધ પ્રકાશથી નિશ્ચલ, અચલ,
 અતુલ, અમિત, અલંકૃત, અનંત ગુણ રત્ન મંકિત, બ્રહ્માંડનો પ્રકાશી
 થઈ રહે. ત્રિલોક જૂપ પરમાત્મ પદ પામી પાવન રહે. યથાર્થ જ્ઞાન
 પરમાર્થ નિદાન આરાધીદ, એમ નિર્વાણ પદ આરાધીદ, અલલ,
 અવિકારી, કર્મ રોગ અપહારી, વાધા રહિત, મહંત, જવ્યનો આધાર,
 જવ પારનો કરણહાર, જગત્ સાર એવો શુદ્ધાત્મ બોધ આરાધીદ.
 સર્વે તીર્થકરોણ શુદ્ધ બોધ આરાધવો કહ્યો છે માટે ક્યાં સુધી કહી
 એ? શુદ્ધ બોધ એજ પરમ સાર છે. જેમાં વિપરીત કરણી જીવ દુઃખની
 જરવાવાણી નથી, એવો બોધ આરાધીને અનંત જીવ શિવ રસી
 થઈ આનંદપુરોમાં અનંત આનંદનો વિલાસ કરે છે. ફરી સ્વપદ

ઠોડી કદાપિ ઘાહેર જતા નથી. નિજ પદ નિવાસ નિજમાં છે. મૃગ મૃગમદસ્થાન જૂલી ઘાહિર હુંડવાથી હુઃસ્વ પામે છે; તેમ ચેતના સુખસ્થાન જૂલી ઘાહિર જટકવાથી સુખ વિલાસ ન પામતાં હુઃસ્વ દોહીલાં પામે છે. પરમ ગુરુ કૃપાથી ચેતના સુખસ્થાન પામી નિજાનંદ વિલાસી થઈ શાશ્વત વિલાસ કરે છે. જ્યાંસુધી પરપદમાં આપો જાણ્યો, ત્યાંસુધી રાગી થઈ અનંત આકુલતા ઝોગવે છે. નિર્મલ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રથી નિજ પદ અજેદ જાણી તુરત પરમ-મત્વની દ્વાણ થાય છે. ઇદરે અનંત ક્લેશથી નિર્વૃત્તિ અને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે. જેમ કોઈ રાજા મયપાન કરી નિંદ્ય સ્થાનમાં રતિ મારી રહ્યો છે. મદ ડતરે રાજપદનો વિવેક આવે, આપણો રાજ્ય અધિકાર સંજાલે. તેમ આત્મા પર પદના અહંપણા રૂપ મદ પીને નિજ રાજ્યાધિકાર જૂલ્યો છે. પોતાના અધિકારના જ્ઞાન રૂપ અમૃત પાન કર્યે પર અહંપણા રૂપ મદ ડતરે, વિવેક આવે, આપણો રાજ્યાધિકાર સંજાલી સ્વતંત્ર સહજાનંદ વિલાસી થાય. કોઈ પ્રશ્ન કરે કે “ જ્ઞાનતો જાણપણા માત્ર છે; તો પોતાને કોણ જાણે ? તેને કહિયે જેમ સૂર્ય પોતાના અંગને અને પૃથ્વીને પ્રકાશ આપે છે, તેમ જ્ઞાનની સ્વપર પ્રકાશક શક્તિ છે. પોતે પોતાને અને પરને જાણે છે. માટે હું જ્ઞાન હું, મારા જ્ઞાનવળે હું મારી અનંત શક્તિને અને સ્વપર પ્રમેયને પ્રમાણ કરવાવાલો પોતેજ જ્ઞાન રૂપ હું, એવો ડઢજાવ તેજ સમકિત છે. આપણો ચેતના પ્રકાશ મોહ વિકાર પામી મલિન થયો છે, પર વર્ણાદિકની લેશ્યાયે લેસાણો છે. તે સ્વપર ડ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, લક્ષણ જેદવિજ્ઞાને જિન્ન જિન્ન જાણી પર ગુણ પર્યાય લક્ષણથી ડદાસિન્ન વૃત્તિ કરી, સ્વડ્રવ્ય ગુણ પર્યાય લક્ષણ અજેદપણે આપણા જાણી સ્થિર ઉપયોગે નિર્વિકલ્પ ધ્યાન કરે એજ મોહ માર્ગ છે. આત્માની શક્તિ પર મમત્વ વળે મેલી થયેલી છે, પણ નાશ થઈ નથી જેમ કોઈનો પુત્ર વજારમાં ગયો છે કોઈને તેની માને પુઠ્યું કે “ તમારે

પુત્ર છે?" તો તેણે કયું "હા મારે પુત્ર છે." વજારમાં ગયો માટે નથી
 મમ ન કહેવાય. તેમ આત્માની શક્તિ લેશ્યાવને મલીન થયેલી છે,
 પણ નાશ થયેલી નથી. પોતાને પોતાના રૂપે જાણવાથી પર ક્યવનું
 મમત્તર અને લેશ્યા નાશ પામી નિર્મલ ગુણ પર્યાય વિલાસ પ્રગટ
 થાય છે. હે નિવાનંદ ! તદ્દારૂં ચરિત્ર આશ્ચર્યકારી લાગે છે પોતાની
 દરાન જ્ઞાન શક્તિ ઠી થયતી કરી રાખી છે. જેમ છોટન જમી
 (જડામાંથી) દેહી વિલાડી છોટે છે, તેમ નિજ પદ જુલેસો જીવ
 પુદ્ગલ ઘણાંદિક દેહી મોહ પામી જવચક્રમાં છોટે છે. અંતર-
 મુહૂર્તે અશ્વંક સમયે શુદ્ધ નવે શુદ્ધ સ્વરૂપમાં સ્થિર થઈ અનુજવ
 આમ્વાદ લે, તો જવ ત્રમણ મટે, ત્રણલોકનું રાજ્ય પામે. આરમાપ
 યોગની ક્ષાત્ર જીવાયોનિમાં અનેક સ્વાંગ લીધા પણ પોતે ચેતના
 રપ છે. સ્વાંગ રૂપે થયો નથી. જેમ કોઈ કાષ્ટ પાપાણની પુત્રીને
 માથી શ્રી માનીને નેને યોલાયે, ચાહના કરે, તેની સેવા કરે, પત્રી
 જાળે ણ નિર્જીવ છે ત્યારે પસનાય. ણ પ્રમાણે પોતાનું સ્વરૂપ અણ-
 જાણનો જરૂ શરીરાદિકને સેવી, તેના સંજોગ વિજોગાદિ ડુઃખ
 યોગવે છે. ણમંજ નિજ સ્વનાંવનો સાંચો યોધ થયે વિનાશ તૂટે,
 દોરડીમાં મરં નથી, અંધકાર વશે સર્પ મનાય છે. તેમ પુદ્ગલ ઘનુમાં
 આગું કાંઈ નથી. આત્મા સમુદ્ધના પાણી ઘડે ધોવાથી પણ દેહ
 પવિત્ર થાય નહિ, તેને પવિત્ર રાખવા યાહે છે, તે જૂગોજ મેદ કરે
 છે. ઝીકરી પકમી કમીત્ર માની તેને વાપરી મુખી થયા યાહે છે પણ
 ઠીકમીથી ઘનુ કાંઈ આવે નહિ. તેમ પુદ્ગલ થઈ મુખ ઘનુ આવે
 નહિ. પોતાની રૂપ તથાવિના પોતેજ પોતાની હાંમી હુનીઆમાં
 દેવાને છે. અનંત જ્ઞાનનો ધર્મી રૂપથીજ હુમ્મ પામે છે. જે હાંમીથી
 શરમ પામે તે કરો હાંમી જેવું કામ કરે નાહ. આરમા પરમ પૂમ્મ
 પમ્મ પવિત્ર છે. જેનો વાત કરનાં અનુનમ આનંદ આવે ણું નિજ
 પદ નોરી, જે વેદે અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તન કરનાં ધને ણું પારદ

बहु इच्छिं सेवे ठे. एवी हठीली टेव न ठोमवी ए केवी मूर्खाई ठे ? जेम कोइ सापने हार जाणी गळामां नांखेतो दुःख पामे, एमां कांइ आश्चर्य नथी. तेम परपद सेवनाथी दुःख थायज थाय ! ! जेम एक नगरमां ऊष्टीबंधवालो पुरुष आव्यो, राजाना नजीकमां रह्यो. कोइ वखत राजा मरण पाव्यो ए वात कोइने जाणवा न देतां राजाने ठेकाणे काष्टनो राजा वनावी वेसाव्यो. अने मुएसा राजाने घणो उंडो दाटी वेमावुम जग्या करी. हवे कोइ राजाने राजकाज संबंधी कांइ वात करे, त्यारे पेसो ऊष्टीबंध नर जुवाय दे. काष्टना राजाने लोक साचो जाणे राज्य उपज ऊष्टी बांधनार नर जोगवे. एटलामां वननी बुढी माघे राखेली ठे एवो कोइ नर त्यां आव्यो, तेने देख्युंके लोको अज्ञानथी निर्जीव काष्टना राजानी सेवा करे ठे, उपज धूतारो खाय ठे, एम जाणी लोकोने कह्युं के “हे मूर्खाई ! निर्जीव राजानी सेवा करे तमोने शो फायदो ठे ? ए राजा तमारुं रखोपुं करी शके एवो नथी.” ते लोकोए समजी काष्टना राजानी सेवा ठोडी. तेम समकित बुद्धि जेनी पासे ठे, एवा श्री गुरु ऋषि जीवोने चेतावे ठे के “जडनी सेवा ठोडी चिदानंद राजाने सेवो, एटले परम सुखी थशो.” ते गुरुना वचनना पत्ताये चिदानंद राजाने जाणे, ते जरु सेवनाथी वृढी सुखी थाय. एटले गुरुनां वचन विनय सहित आदरे ते सुख पामे ठे. जेम कोइने घेरे बासक अवतपुं; ते बासकने जन्मथी आंख उपर चर्म पमस हतुं. कोइ सुझ वेदे देखी तेने कह्युं तारी आंख अंदरथी निर्मल प्रकाशवान ठे, जो तारी मरजी होय तो पमस दूर करी आंखनो प्रकाश खुल्यो करीए. त्यारे ते बासक घोड्यो के “तमारी महेरवानी” पठी ते वेधे मूल्यवान दवा अंजन करी, चर्म पडस दूर कर्युं, आंखनो प्रकाश खुल्यो. स्वपर रूपने देखवा लाग्यो. तेम आत्मा अनादिथी ज्ञान दर्शन ऊष्टीवंत ठे. कर्म पमस पण अनादिनुं ठे. अंदर देखवा जाणवा रूप निर्मल शक्ति ठे. गुरु

મહામૂલ્ય પ્રવચન અંજન કરી, અજ્ઞાન પક્ષ દૂર કરે છે. શીપમાં રૂપું નથી, મૃગજલમાં જલ નથી, કાચ મંદિરમાં વીજો શ્વાન નથી. મૃગની હુંટીથી વેગલી કસ્તુરી નથી, નલિનીનો સૂડો કોણે પકડ્યો નથી, વાનરની મૂઠી કોણે પકડી નથી, કૂવામાં વીજો સિંહ નથી, પન્થાયામાં પુરુષ નથી, માત્ર મિથ્યા ધ્રમવચ્ચે દુઃખ ઉપજે છે. તેમ પર અહં મમત્વ વચ્ચે જીવ અનાદિ દુઃખી થઈ રહ્યો છે, સ્વરૂપ જાણી આદરે સુખી થાય. આત્મા પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જાણ્યા વિના સુખ માટે ધન સંચય કરે છે, દેશાવર જટકે છે, વિષય જોગના પદાર્થ વસાવે છે, દેવાદિક સુખને ચાહી અનેક શ્રમ કરે છે, પણ સાચું સ્વતંત્ર સુખતો નિજ સ્વરૂપ જાણે થાય. મોહ ઊગારે સંસારી જીવને પર દ્રવ્યમાં અહં મમત્વ રૂપ અવિદ્યા ફેલાવી છે. શ્રી ગુરુ ઊગારે નાશ થવાને માટે શુદ્ધ મંત્ર વતાવે છે કે “ (નો અહંમમેતિ.) ” એ મંત્ર જે હમેશ જપશે તે પોતાની નિધિ ચૂકશે નહિ. વલી શ્રી ગુરુ જગત્ જનને પોતાનું સત્તાનૂમિનું ઘર વતાવે છે કે “ તું પોતાના નિર્મલ ઉપયોગ વડે આપણા ઘરમાં રહી નિજ નિધિનો વિશ્વાસ કર, તાંહારી હિરામજાદી વડે તું પોતાનું રાજ્ય જૂસી કોડી કોડી જાત્રી કંગાસ થઈ રહ્યો તું, તાંહારું નિધાન તાંહરા પાસે છે, તું સંજાલતો નથી, તેથી દુઃખી થયો તું. જેમ કોઈ ચંપો ગોવાલ્લ ધતુરાનું પાણી પીને પોતાને જૂઠ્યો પોતાના ઘરની આજુબાજુ ફરતો પોતાને શોધે છે, ઘરે પાઠલ રહી પોકાર કર્યો કે ચંપો ઘરમાં છે? ત્યારે તેની સ્ત્રી પ કહ્યું “ તું કોણ છે ? ત્યારે તેને શુદ્ધી આવી કે હું પોતે ચંપો તું ” તેમ શ્રી ગુરુ આતમતા વતાવે અજ્ઞાનતા રૂપ ધતુરાનું વિષ ઉતારે સુખી થાય. શ્રી ગુરુ વચન સુધારસ પીધા વિના વિજાવ દુઃખ ઠંદમાં સુખ માની, દુઃખ જોગત્રી રહ્યો છે. ગુરુ વચનામૃત પીધે મોહ મદ ઉતારે, સુમ્તી થાય, પઠી પરતરફ દેખે પણ નહિ. નિજ સ્વરૂપ દેખતાં જ ત્રણ લોકની ઠકુરાઈ પામે. નિજ સ્વરૂપમાં અનુજવ દ્રષ્ટિ અમૃત

ધારા ધરસે છે. અર્થિયાં પર સ્વરૂપ અવિદ્યાનો અવકાશ નથી; પણ અનાદિ વિજ્ઞાવ વશથી જેમ સોનાની સ્થાણમાં સોનાં સાથે અનાદિ ઉપલ્લ સંયોગ છે, તે અગ્નિ સંયોગે ઉપલ્લ જિહ્વ પડે પઠી સોનામાં મલિનતાનો સંયોગ નથી. તેમ નિર્મલ ધ્યાનાગ્નિમાં મોહમલ નસ્ત પાય, આત્મા કંચન સમાન નિર્મલ ધાય, શરીરના મમત્વ વડે ક્રોધાદિક સર્વે કર્મ પ્રકૃતિ, મન, વચન, ઇંદ્રિય અને કુટુંબ પરિવાર વિગેરે સર્વેને પોતાના માની, તેના રક્ષણ અર્થે અનેક પ્રયત્ન કરે છે. સુવર્ણ, હીરા, મણિ, માણેક, મંત્ર, જંત્ર, કસા, વિજ્ઞાન, રિદ્ધિ, સિદ્ધિ જે જે ચૌદરાજ લોકમાંહે મનોહ્ર જોગના પદાર્થો તે સર્વેનું મમત્વ કરી કર્મપરિણામ સાથે બંધાઈ રહ્યો છે, મન વચન કાયાની ક્રિયા પોતાની જાણી એ માહરાં, હું એહનો, એ હું, એવે પરિણામે ત્રિકાલ-વર્તી સર્વે જ્ઞેય જાણવા દેખવાની પોતાની શક્તિ આવરી રાખી છે. જ્ઞાનાદિ શક્તિ ઊલટી પરિણમાવી રાખી છે. તેજ અજ્ઞાનાદિ વિકાર થયો, તે વડે પરને આપ રૂપે દેલે છે. પોતાને પર રૂપે દેલે છે, ચેતનને અચેતન, અચેતનને ચેતન, વિજ્ઞાવને સ્વજ્ઞાવ, સ્વજ્ઞાવને વિજ્ઞાવ શત્રુને મિત્ર, મિત્રને શત્રુ, અહિતને હિત, હિતને અહિત, જ્ઞેયને જ્ઞાન, જ્ઞાનને જ્ઞેય, અકારણને કારણ, કારણને અકારણ, કારણને કાર્ય, કુગુરુને ગુરુ, ગુરુને કુગુરુ, દેવને અદેવ, અદેવને દેવ, ધર્મને અધર્મ અધર્મને ધર્મ, એમ અનેક વિપરિતતા તથા બંને પદ્ધને સમાન જાણવા-પણું થયું છે; અને જેટલી ચૌદરાજલોકમાં સજીવ અજીવ મિશ્ર વસ્તુ છે તે પોતાને આદરવા સાચંક જાણી તેનો આચરણ પરિણામી યજ્ઞ રહ્યો છે. કાપ ચેષ્ટા પણ તે વિષે કરે, વચન આલાપ પણ તેને માટે કરે, શુભાશુભ સંકલ્પ પણ તેજ માટે કરે, સમય માત્ર પણ સદ્જ્ઞાનંદ સમાધિનો અવકાશ રાખ્યો નથી. સુખ વ્યાપી હોય? પોતાની સર્વ શક્તિ પરમાંહે વાપરી આત્મવીર્ય ઊઠાડું પરિણમાંહે છે. સ્વસ્થાચરણ કરવા વીર્ય ઠેક નિર્વલ થયું તેથી આત્માના અનંત

જ્ઞાન, પાન, વૃથા, ચંદન, વસ્ત્ર, આજરણે કરી શોભાવવા ચલ કરે,
 જૂઠમાં મમ્મ થઈ થઈ મુઠાથી જીવતો સગાઈ કરે તો કાર્ય કેમ સુધરે?
 જેમ કુતરાં સૂકાં હામ્કાં ચાવે, પોતાના ગાલ તાલવું મસોડાનું માંસ
 કાઢી રુધિર નિકલે તેનો સ્વાદ લઈ મગ્ન થાય. એમ મૂર્ખ જેમાં દુઃખ
 હાણી, શ્વેદ, પ્રત્યક્ષ ગ્લાનિ છે. પૃથ્વી કામરતિ રીત આદરી દુઃખી
 થાય છે. કર્મ વંધમાં સુખકંદ નાની દુઃખી થાય છે. પણ જન
 જોગથી ઘોડાવવા કોઈ સત્ પુરુષ પ્રેરણા કરે તે અનિષ્ટ લાગે. ચોરા-
 શી, લાલ જીવાયોનિમાં જટકતો અનેક રૂપને પોતાપણે માની પરવસતુ
 પ્રહણ કરતો, ચોર ઘની દુઃખ દંત્ર સહેતો, આક્રંદ કરતો રહે છે;
 પણ જ્ઞાયકતા રૂપ નિજ અંગ જાણે સુખી થાય. દુઃખ દંત્ર સહેતાં પણ
 પરમહણતા ઘોડતો નથી. પોતે પરમ પુરુષ ત્રિજગનાથ પોતાનું જ્ઞાનાનંદ
 સુખ જૂસી દુઃખી થાય છે. ચેતના નિધાન પોતાનું પોતાની પાસે છે તેને
 જાણતાં સુખી થાય. કોઈ પુરુષે કોઈને પૂછ્યું તું કોણે? તે બોલ્યો “હું
 મહદું તું” પેલે પુરુષે કહ્યું બોલે છે તે કોણ? તો કહે કે “હું નથી જા-
 ણતો” તો નથી જાણતો યવું કોણે જાણ્યું? જે જાણનાર તેજ પોતે
 જીવતો છે, તેમ શરીરને પોતાપણે જાણનારો પોતે પોતાની જ્ઞાયકતા
 સહિત ત્રિકાલ જીવતો છે. જન પદમાં આપો માનવો પ્રત્યક્ષ મિથ્યાત્વ
 અને પોતાને દુઃખદાઈ છે જેમ કોઈ પુરુષ મદિરા પી ઝન્મત થઈ
 પુરુષાકારે પથ્થરના સ્થંભને દેહી કહેકે આવ મારી સાથે લડ, પછી
 તે પુરુષે તે સ્થંભ સાથે વાથ જીડી તેને પાડવા ચાહ્યો. તે પોતાજ
 ઉપર આવી પડ્યો. પછી કહે તું જીત્યો હું હાર્યો. હવે મને ઘોડ.
 પૃથ્વી પોતાની અસત્ય જાવના પોતાને દુઃખદાઈ થઈ. તેમજ પર બ્ર-
 હ્મમાં મમત્વ કરવાથી જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ કર્મનો ઘોજો પોતાપર
 આવવાથી પોતેજ દુઃખી થાય છે. જોદજ્ઞાનની શક્તિવડે વિવેક પ્રદી
 સ્વપરના અંશ, અંશ-જિન્ન-જિન્ન કરી નિજ સર્વાંશ જ્ઞાનાનંદમય
 જાણી અલ્પ, અકંપ, રહેવાથી શાશ્વત-આનંદ, વિલસે તે પોતેજ.

पोतानुं स्वरूप अणजाणतां परद्रव्यमां अहं ममत्वरूप असत्प्रावनां
 करी नाहक खेद पेदा कर्षो. तें पोतानुं स्वरूप न संजाव्युं त्यांसुधी
 पोते पोतानो शत्रु पयो. जो शुद्ध नये स्वरूप संजाव्ही स्थिर रहंतो
 तुं पोते पोतानो मित्र तुं. तुं अचेतनने पोता सरखो करवा चाहुं तुं; ए
 जक पोतानो स्वभाव ठोडी ताद्री इच्छाए न प्रवर्त्ते. कोई द्रव्य पो-
 ताना गुण पर्याय प्रमेय मर्यादा ठोडी अन्य द्रव्यना गुण पर्याय प्रमे-
 यने न प्रहे तो मिथ्या जावना करी, पोताने दुःख दाता केम यवुं?
 पोते पोताने सुखदानी या. तुं पोतानो अने पट्कायाना जीवोनो
 अनेत हेमंकर या. अनेत काखयी स्व अने पर जीवना द्रव्य
 जाव प्राणनी हाणी करी दुःख समुद्रमां दुःखी रलो; ह्ये
 दर्शन ज्ञान चरणमयी निज अजेद शुद्धात्म जावमां उपयोग
 ध्वंष राखी स्वपर जीवोनो हेमंकर या. तुं पोते पोताने कर्म
 फंदमां न नाखीश. ए विना सुख सिद्धि न पाय, विना विचारयी
 अनेत चतुष्टय (ज्ञान, दर्शन, सुख अने वीर्य) अमृत न जाण्यां,
 न स्वाद छीपो, पारंवार मरण पाम्यो, ह्ये अनेत चतुष्टय जाणी
 अन्यासी स्वाद खेई सुखी या. जडनी शक्ति नयी के तने कोई
 हरकत करी शके. ताद्री अविद्या वडे तुं दुःखी पयो. पोतानी शुद्ध
 शक्ति वडे अविद्यानो नाश करी सुखी या. तें परमां अहंपातुं धायुं
 एज अविद्या ताद्री गळे पटी. ह्ये कतायलो स्व पर जेद विज्ञान
 यिया वने अविद्याने नुरत नाश कर. आयुष्य चपस ठे. हाख श्री
 गुहना परमअमृत समान वचन तुं पाम्यो पटी तने चेनारनार मयवो
 मुरेख ठे. ताहना निज स्वल्पमां परम लंघ्य पद ठे ते संजाव. नीच
 अने नादानीपतुं ठोग. निज इत्यकता एज ऊगदेय ठे; ए शिषाय
 सकस परजार परद्रव्य गुण पर्यायनो आदर हेय ठे. निज आनंदना
 एक अंशना तोस आनस सबे ईंद्र चक्षुर्ती आदिनुं सुख नृप नाय
 पय खेले नयी. एकरार निज ज्ञानानंद सुखमां मग पाय तो पटी

જ્ઞાન, પાન, ચૂથા, ચંદન, વસ્ત્ર, આજરણે કરી શોભાવવા યત્ન કરે,
 જૂઠમાં મમ્મ થઈ થઈ મુવાયી જીવતો સગાઈ કરે તો કાર્ય કેમ સુધરે?
 જેમ કુતરાં સૂકાં હાલુકાં ચાવે, પોતાના ગાલ તાલવું મસોડાનું માંસ
 ફાટી રુધિર નિકલે તેનો સ્વાદ લઈ મગ્ન થાય. એમ મૂર્ખ જેમાં દુઃખ
 હાણી, લેદ, પ્રત્યક્ષ ગ્લાનિ છે. એવી કામરતિ રીત આદરી દુઃખી
 થાય છે. કર્મ વંધમાં સુખકંદ માની દુઃખી થાય છે. એવા જન
 જોગથી ઘોડાવવા કોઈ સત્ પુરુષ પ્રેરણા કરે તે અનિષ્ટ લાગે. ચોરા-
 શી લાલ જીવાયોનિમાં ઝટકતો અનેક રૂપને પોતાપણે માની પરવસુ
 મહાન કરતો, ચોર બની દુઃખ દંન સહેતો, આકંદ કરતો રહે છે;
 પણ જ્ઞાયકતા રૂપ નિજ અંગ જાણે સુખી થાય. દુઃખ દંન સહેતાં પણ
 પરમહણતા ઘોડતો નથી. પોતે પરમ પુરુષ ત્રિજગનાથ પોતાનું જ્ઞાનાનંદ
 સુખ ખૂલી દુઃખી થાય છે. ચેતના નિધાન પોતાનું પોતાની પાસે છે તેને
 જાણતાં સુખી થાય. કોઈ પુરુષે કોઈને પૂછ્યું તું કોણ છે? તે બોલ્યો “હું
 મહદું તું” પેલે પુરુષે કહ્યું બોલે છે તે કોણ? તો કહે કે “હું નથી જા-
 ણતો” તો નથી જાણતો એવું કોણે જાણ્યું? જે જાણનાર તેજ પોતે
 જીવતો છે, તેમ શરીરને પોતાપણે જાણનારો પોતે પોતાની જ્ઞાયકતા
 સહિત ત્રિકાલ જીવતો છે. જન પદમાં આપો માનવો પ્રત્યક્ષ મિથ્યાત્વ
 અને પોતાને દુઃખદાઈ છે જેમ કોઈ પુરુષ મદિરા પી ઝન્મત થઈ
 પુરુષાકારે પથ્થરના સ્થંભને દેહી કહેકે આવ મારી સાથે લડ, પત્રી
 તે પુરુષે તે સ્થંભ સાથે વાય જીડી તેને પાડવા ચાહ્યો. તે પોતાજ
 ઉપર આવી પડ્યો. પત્રી કહે તું જીલ્યો હું હાયો. હવે મને ઘોડ-
 એવી પોતાની અસત્ય જાવના પોતાને દુઃખદાઈ થઈ. તેમજ પર ક-
 વ્યમાં મમત્વ કરવાયી જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ કર્મનો ઘોજો પોતાપર
 આવવાયી પોતેજ દુઃખી થાય છે. ખેદજ્ઞાનની શક્તિવડે ત્રિવેક મદ્દી
 સ્વપરના અંશ, અંશ-જિન્ન-જિન્ન કરી નિજ સર્વાંશ જ્ઞાનાનંદમય
 જાણી, અચલ, અકંપ, રહેવાયી. શાશ્વત-આનંદ, વિલસે તે પોતેજ.

पोतानुं स्वरूप अणजाणतां परद्रव्यमां अहं ममत्वरूप असत्यजावनां
 करी नाहक खेद पेदा कर्यो. तें पोतानुं स्वरूप न संजाव्युं त्यांसुधी
 पोते पोतानो शत्रु थयो. जो शुद्ध नये स्वरूप संजाखी स्थिर रहंतो
 तुं पोते पोतानो मित्र तुं. तुं अचेतनने पोता सरखो करवा वाहुं तुं; ए
 जम पोतानो स्वभाव ठोडी ताहरी इच्छाए न प्रवर्त्ते. कोई द्रव्य पो-
 ताना गुण पर्याय प्रमेय मर्यादा ठोडी अन्य द्रव्यना गुण पर्याय प्रमे.
 यने न ग्रहे तो मिथ्या जावना करी, पोताने दुःख दाता केम थवुं?
 पोते पोताने सुखदानी था. तुं पोतानो अने पदकायाना जीवोनो
 अनंत केमंकर था. अनंत कालथी स्व अने पर जीवना द्रव्य
 जाव प्राणनी हाणी करी दुःख समुद्रमां दुःखी रह्यो; हवे
 दर्शन ज्ञान चरणमयी निज अजेद शुद्धात्म जावमां उपयोग
 अकंप राखी स्वपर जीवोनो केमंकर था. तुं पोते पोताने कर्म
 फंदमां न नाखीश. ए विना सुख सिद्धि न थाय, विना विचारथी
 अनंत चतुष्टय (ज्ञान, दर्शन, सुख अने वीर्य) अमृत न जाण्यां,
 न स्वाद छीधो, वारंवार मरण पाम्यो, हवे अनंत चतुष्टय जाणी
 अज्यासी स्वाद खेई सुखी था. जडनी शक्ति नथी के तने कोई
 हरकत करी शके. ताहरी अविद्या वडे तुं दुःखी थयो. पोतानी शुद्ध
 शक्ति वडे अविद्यानो नाश करी सुखी था. ~~तुं~~ ~~जमां~~ ~~अहंपणुं~~ ~~धार्युं~~
 एज अविद्या ताहरे गळे पडी. हवे उतावलो ~~स्व~~ ~~कर~~ ~~जे~~ ~~विद्यु~~ ~~न~~
 विद्या वने अविद्याने तुरत नाश कर. आयुष्य ~~काल~~ ~~वडे~~
 गुरुना परमअमृत समान वचन तुं पणो ~~नी~~ ~~तने~~
 मुदकेल ठे. ताहरी निज स्वरूपमां परम ~~अ~~
 अने नादानीपणुं ओम, निज ज्ञायकता एज ~~उता~~
 सकल परजाव परद्रव्य गुण पर्यायनो आदर ~~हे~~ ~~वे~~
 एक अंशना तोख आगल सर्वे ईंद्र चक्रवर्ती ~~जा~~
 पण खेले नथी. एकवार निज ज्ञानानंद ~~क~~

જ્ઞાન, પાન, ચૂથા, ચંદન, વસ્ત્ર, આજરણે કરી શોભાવના
 જૂઠમાં મમ્મ ચર્ચ ચર્ચ મુવાયી જીવતો સગાઈ કરે તો કાર્ય તે
 જેમ કુતરાં સૂકાં દાઢકાં ચાવે, પોતાના ગાલ તાલવું મ
 કાટી રુધિર નિકલે તેનો સ્વાદ સર્ચ મગ્ન થાય. એમ
 હાણી, શ્વેદ, પ્રત્યક્ષ ગ્લાનિ છે. એવી કામરતિ રીત
 થાય છે. કર્મ બંધમાં સુલકંદ માની દુઃખી થા
 જોગથી ઠોડાવવા કોઈ સત્ પુરુષ પ્રેરણા કરે તે
 શી, લાલ જીવાયોનિમાં જટકતો અનેક રૂપને
 પ્રહણ કરતો, ચોર ઘની દુઃખ દંડ સહેતો,
 પણ જ્ઞાયકતા રૂપ નિજ અંગ જાણે સુખી થા
 પરમહણતા ઠોડતો નથી. પોતે પરમ પુરુષ નિ
 સુલ જૂઠી દુઃખી પાયઠે. ચેતના નિધાન
 જાણતાં સુખી થાય. કોઈ પુરુષે કોઈને
 મડદું હું " પેલે પુરુષે કહ્યું બોલેઠે તે કોણ ?
 જાણતો નથી જાણતો એવું કોણે જાણ્યું ?
 જીવતો છે, તેમ શરીરને પોતાપણે જાણનારો
 સહિત ત્રિકાલ જીવતો છે. જરૂ પદમાં આપો
 અને પોતાને દુઃખદર્શ છે જેમ કોઈ પુરુષ
 પુરુષાકારે પથ્થરના સ્થંભને દેહી કહેકે આ
 તે પુરુષે તે સ્થંભ સાથે થાય નીડી તેને
 ઊપર આવી પડ્યો. પઠી કહે હું જીત્યો હું
 એવી પોતાની અસત્ય જાવના પોતાને દુઃખદ
 વ્યમાં મમત્ત્વ કરવાયી જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ
 આવવાયી પોતેજ દુઃખી થાય છે. જેદજ્ઞાનની
 સ્વપરના અંશ, અંશ-જિન્ન-જિન્ન કરી નિજ
 જાણી, અવલ, અકંપ, રહેવાયી શાશ્વત-આનં

સર્વ શ્રંગે થાય તથાપિ રત્ન સર્વાંગે નિર્મલ છે. તે રત્નનો એક શ્રંગ સુલો દેખી ઝવેરી અલંકર રત્નની શુદ્ધતા જાણે તેને ઠકરદાપ્રી અલગ કરી છેડે, ધોઈ તે રત્નના અમૃત્ય સૂઝવે પામે. તેમ, આત્મા પુદ્ગલ અશુદ્ધ પર્યાયમાં રહ્યો ઠતો પણ અનાદિ જ્ઞાન વીર્ય ગુણ દ્વાય અપશમ વડે સમક્તિ આત્મ તત્ત્વને સર્વાંગે શુદ્ધ જાણી, પ્રેરૂં જેદ જ્ઞાન વડે કર્મ મેલ દૂર કરી અમૃત્ય આત્માનંદ પામે. રત્નની શુદ્ધતા ઉપર જેની દૃષ્ટિ પડી નથી તે રત્નને ન પામે તેમ જેની દૃષ્ટિ શુદ્ધાત્મ જાવ ઉપર પડી નથી તે આત્માની શુદ્ધતાને પામે નહિ. જ્યારે ગુરુ વચ્ચે શુદ્ધાત્મતા ઉપર દૃષ્ટિ પડે ત્યારેજ તે પોતાની શુદ્ધતા સંજાણી શુદ્ધ પરમાત્મ પદ પામે. જેવી દૃષ્ટિએ દેલે તેહું ફલ થાય. શુદ્ધ આત્મ દ્રવ્યમાંહે અનંત જ્ઞેય જાણે છે પણ આત્મ દ્રવ્યની જ્ઞાયકતામાં જ્ઞેય નથી જ્ઞેયમાં જ્ઞાયકતા નથી. જ્ઞાયકતા તે પોતાનું રૂપ છે, જ્ઞેય પર રૂપ છે. જ્ઞેય વિણશે જ્ઞાયકતાનો વિનાશ નથી. જ્ઞાયકતા અમર નિજ રૂપ છે તે જાણી સદા અમરપદ જોગી રહો. રાગાદિ પોતાનું મૂલ રૂપ નથી જ્યારે પોતાની જ્ઞાયકતામાં જાસતા જે જ્ઞેય રૂપ પર દ્રવ્ય તેના ઉપર મમત્વ કરે ત્યારે એ હું, એ મને, હું એ, એ મારામાં, હું એનામાં, હું એ વડે, એ મારાવડે, એ મારાથી હું એનાથી, એમ વિદ્વિકાર થાય છે; પણ જ્યારે પોતાને જ્ઞાયકતા રૂપે દેલે ત્યારે પોતેજ દર્શન, જ્ઞાન, ચરણ રૂપ, અગર પંચ પરમેષ્ટી રૂપ પોતાને જાણી શિવ રાજ્યનો અધિકારી થાય. એમ પ્રથમ પોતાની શુદ્ધતાની શ્રદ્ધા થઈ તેજ સાધક અને શુદ્ધ સ્વરૂપ તે સાધ્ય. એમ સાધ્ય સાધકતા જાણીને શિવ માર્ગ સાધે તે પૂર્ણ શુદ્ધતા પામે. માટે સાધ્ય સાધકનું ઝડાહરણ દેસાડીય ત્રિયે.

ચેતના અનાદિ પર મમત્વ વડે કર્મવર્ગણ પુદ્ગલ કૌશમાં પોતાના આત્મ પ્રદેશ એક કૌશાવગાહી કરી છોલીભૂતપણે એકમેક થઈ રહ્યો છે, ત્યાં ઘડિરાત્મા સાધક અને મિત્યાજ્ઞાન સાધ્ય છે.

દ્વયઉપશમ જ્ઞાનવીર્ય સાધક ત્યાં સમ્યક્ત્વજ્ઞાવ સાધ્ય છે, જ્યાં સમ્યક્ત્વજ્ઞાવ સાધક ત્યાં શુદ્ધ સિદ્ધતા સાધ્ય છે. જ્યાં શુદ્ધોપયોગ સાધક ત્યાં પરમાત્મજ્ઞાવ સાધ્ય, જ્યાં વ્યવહારરત્નત્રિક સાધક ત્યાં નિશ્ચય અજ્ઞેદ રત્નત્રયી સાધ્ય છે, સમ્યક્દ્રષ્ટિને દેશવિરતિ સાધક ત્યાં સર્વવિરતિ સાધ્ય છે; જ્યાં દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્ર, ત્રિનય, જક્તિ, સાધકતા ત્યાં વિષય કપાયાદિ નિવૃત્તિ, ઝડાસિદ્ધતા, મન પરિણતિ નિવૃત્તિ, સ્થિરતા સાધ્ય છે, જ્યાં શુજીઉપયોગ વ્યવહાર પરિણતિ નિજાત્મ તત્વાર્યે સાધકતા છે ત્યાં પરંપરાએ મોક્ષ સાધ્ય છે; જ્યાં અંતરઆત્મા સાધક છે ત્યાં શુદ્ધ પરમાત્મજ્ઞાવ સાધ્ય છે; જ્યાં સમકિતી જીવ સાધક ત્યાં જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ સાધ્ય; જ્યાં જ્ઞાવ મોક્ષ સાધક ત્યાં દ્રવ્ય મોક્ષ સાધ્ય; જ્યાં દ્વયક શ્રેણિ ચઢવું સાધક ત્યાં કેવલ જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ, વીર્ય, સાધ્ય છે; જ્યાં દ્રવ્યજ્ઞાવ સંયમ સાધક છે ત્યાં સાદાત્ મોક્ષ સાધ્ય છે, જ્યાં પરમાણુ માત્ર પરિગ્રહ પ્રપંચ સાધક તિહાં મમતા જ્ઞાવ સાધ્ય; જ્યાં મિથ્યાવિધ્વંશ કરવો સાધક છે ત્યાં મોક્ષ કરવો સાધ્ય છે. એમ સાધ્ય સાધક જાણી સાધવાથી સહેજે શુદ્ધ સાધ્ય સિદ્ધ થાય.

હવે સાધ્ય સાધકનું વિશેષ સ્વરૂપ ટિપ્પણ કે જ્યાં હું નર, નપુંસક, નારી, દેવ, નરક, તિર્યંચ, એ શરીર મારું, એવો પરમા અહં મમત્વજ્ઞાવ, નિજ આત્મસ્વજ્ઞાવથી બાહિરના અન્ય જ્ઞાવને પોતાપણે જાણવું, માનવું, પર પરિણતિ માંદે રાગ રીંક કરી તન્મય થવું એવા મિથ્યાજ્ઞાવનેજ સાધ્ય છે. ઇટલે અજ્ઞાનથી અજ્ઞાન સધે, મિથ્યાત્વને મિથ્યાત્વ સધે, રાગાદિક કપાયથી રાગાદિક કપાય સધે, વધે, એમ અશુદ્ધતાથી અશુદ્ધતા સધે. શુદ્ધતાથી પરમ શુદ્ધતા સધે. દેશ શુદ્ધતાથી પૂરણ શુદ્ધતા સધે. મિથ્યા દેવ ગુરુ ધર્મ સેવે મિથ્યાત્વ સધે. સમ્યક્ દેવ, ગુરુ, ધર્મ, સમ્યક્દર્શન, જ્ઞાન, ચરણ સેવે શુદ્ધ તત્વ સધે. અંશ દર્શન જ્ઞાન ચરણરૂપ શુદ્ધ ઉપયોગ પરમ દર્શન જ્ઞાન ચરણ ઉપયોગનો સાધક છે. અંશવંદે સર્વાંશ પ્રગટ થાય. આત્મ શુદ્ધ

तानो निश्चय परम प्रगट शुद्धतानुं कारण ठे. सम्यक् ज्ञानमां पूर्ण
 आत्मज्ञाव अग्रगट ठते श्रद्धा रुचिमां आश्रव बंध अजीव जाव हेय,
 संवर निर्जरा मोक्ष आत्मज्ञाव उपादेय जाण्या, निज आत्म शुद्ध
 सिद्ध स्वरूप उपादेय प्रतीतिमां आणी अंतरंग शुद्धतामां परिणति प्र-
 वेश करे ते वने प्रगट समवेत (समुदाय) समवाय (अनेद)
 शुद्धता प्रगटे. प्रथम शुद्ध स्वरूपनुं श्रद्धान करी विषयो कपायो मन
 वचन कायानी योग प्रवृत्ति, धन, कुटुंब, परिवार, देवादिक ऋद्धि
 आदिमांथी रति ठवे निवृत्ति पामी, परिणति ज्ञान दर्शन चरणादि-
 रुप निज स्वस्वमां स्थिरता पामे, एम ययाख्यात् चारित्र्यरूप स्व-
 ज्ञावाचरण पामी केवल ज्ञानादिक गुण प्रगटी अवाधित रहे. प्रथम
 समकितनां निःशंकितादि आठ अंग प्रगटे, समकितनी निर्मलता
 वधे. जेदज्ञान स्वपर विवेक वने जिन वचनमां शंका न रहे. (१)
 कुप्रावचनिक मिथ्या वचनमां रुचि प्रतिति न पाय. (२) सिद्धां-
 तमां प्रक्षेपला एक पण वचननी अप्रीति डुगंछा न आवे बली साधु
 मुनिराजना मल्लादिकनी के कोईपण अमनोझ वर्णादिकनी डुगंछा न
 आवे. (३) शुद्धा शुद्ध देव, गुरु, धर्म परिक्रामां मूढता न रहे. (४)
 गुरुना गुणोने न गोपवे, बली पोतानी असमजयी जणापला अवगु-
 णने न प्रकाशे, पोताना गुरुने न तुपावे, बली अन्यना अवगुण अने
 पोताना गुण न प्रकाशे (५) पोताने अने परने सम्यक् संजम आ-
 दिथी परताने अन्यना गुणपर्याय लक्षण लक्ष्मां अनेदपणे जणावी
 बतावी स्थिर करे (६) देव, गुरु, साधर्मी उपर वात्सल्यताजाव राखे
 (७) शुद्ध नये सिद्धांतना रहस्यने जाणी, जणी जणावी प्रतिबोध
 आपी काव्यसुधारस आदिथी जवी जीवने शासन रती करे (८)
 एम आठ अंगवडे सम्यक्ताजाव निर्मल करे. देव, गुरु, धर्म, शास्त्र
 भक्ति सन्मान शुद्धातमजाव पामवानुं कारण जाणी करे. गुरु परम
 कृपाल शुद्ध नये आत्मस्वरूप जणावी कपाय कसुपतायी ठोडावे गुरु-
 गमसहित शास्त्र (आस परम गुरुनां वनन यतः

તિથ્યર સમો સૂરી, સમ્મં જો જિણમયં પયાસેઈ

આણાઈ અફકંતો, સો કાપુરિસો ન સપ્પુરિસો

અર્થ—જે સમ્યક્ પ્રકારે જિનમતને પ્રકાશે છે, તે આચાર્ય તીર્થંકર જેવા છે. પણ જે જિન આજ્ઞા ઓલંધી હપદેશ દે છે, તે સત્પુરુષ નથી નીંદનીય છે. અન્યાસે જેદજ્ઞાન રૂપ સ્વપર વિવેક પામીએ; માટે ગુરુ અને શાસ્ત્રની સેવા ઘણીજ જરૂરની જાણી પ્રમાદ ઠોઢી આદરે. જવ જોગથી હતાસિદ્ધ વૃત્તિ કરી શુદ્ધાત્મ જાવમાં મન સ્થિર કરે. શુદ્ધ હપયોગના ગ્રણ જેદ છે. જકિરૂપ, ક્રિયારૂપ, ગુણ ગુણી જેદ વિચાર રૂપ. તેના સાતિશય અને નિરતિશય વડે ઠ જેદ થાય. તેમાં સમકિત સહિત જકિ, ક્રિયા અને ગુણ ગુણી જેદ વિચાર તેતો સાતિશય છે, અને સંમ્યક્ રહિત એ ગ્રણે જેદ નિરતિશય જાણવા. સમ્યક્ત સહિત તો પરંપરા નિયમા મોહનું કારણ છે. અને સમ્યક્ત વિના સંસાર મુલ્ક થાપે, મોહ માર્ગની જજના છે. એટલે પરંપરાય મોહ પામે અથવા ન પણ પામે; એજ શુદ્ધયોગવડે ફરી સદ્ગુરુ પામે સમ્યક્ત પામે તો મોહનું કારણ થાય.

— સમ્યક્ત જ્ઞાન, દર્શન ચરણ સાધ્ય છે તેમજ સમકિતી જીવ સાધક છે. જ્યાં દ્વપકથ્રેણિ સાધક ત્યાં યથાહ્યાત ચારિત્ર સાધ્ય, અને યથાહ્યાત ચારિત્ર સાધક ત્યાં અનંત ચતુષ્ટય સાધ્ય છે. જ્યાં હ્રવ્યલિંગ સાધક ત્યાં જાવાલિંગ સાધ્ય. જ્યાં મનોવિકારવિશય સાધક ત્યાં પરમસ્થિરતા સાધ્ય છે. જ્યાં શબ્દ સાધક છે ત્યાં અર્થ સાધ્ય છે. જ્યાં અર્થ સાધક ત્યાં જ્ઞાનનંદરસ સાધ્ય છે. જ્યાં શુદ્ધ ધ્યાન સાધક ત્યાં પરમસ્થિરતા સાધ્ય છે. સ્થિરતા સાધક ત્યાં કર્મહય સાધ્ય છે. સ્વાદ્વાદ સાધક ત્યાં વસ્તુસ્વરૂપ જ્ઞાન સાધ્ય છે. હાદરા જાવના સાધક ત્યાં પરમ વૈરાગ્ય સાધ્ય છે. નિર્મલ જ્ઞાન કસા સાધક ત્યાં શુદ્ધ પરમાત્મ જાવ સાધ્ય છે. વિવેક સાધક

त्यां परम नीति साध्य ठे. धर्मध्यान साधक त्यां शुक्लध्यान साध्य ठे. बीतरागभाव साधक त्यां मोक्षभाव साध्य ठे. संवर साधक तिहां कर्मबंध अज्ञांव साध्य ठे. निर्झरा साधक शुद्धात्म गुण प्रगट साध्य, शुद्ध उपयोग साधक त्यां चेतनामां चित्त खीन ग्रवुं साध्य. नयजंग साधक त्यां प्रमाण साध्य. ज्यां प्रमाण जंग साधक त्यां वस्तु सिद्ध साध्य. सम्यक् शाखावलोकन साधक त्यां शुद्ध धर्मा साध्य, शुद्ध धर्मा साधक प्रगट परमार्थ पामवो साध्य, गुरुसेवा साधक आत्म-हित साध्य. धिनय साधना ज्ञानसिद्धि साध्य. तत्वामृत पीवुं ए साधना संसार खेद मटवो साध्य, ध्यानाच्यास साधना ध्यान सिद्धता साध्य, नयनिक्षेप प्रमाण सतजंगस्याद्वाद साधना शुद्ध द्रव्य ज्ञान साध्य, परदया साधना निजदया साध्य, द्रव्य दया साधना जाव दया साध्य, सम, संवेग, निर्वेद, अनुकंपा, आस्तिस्यता, साधना सम्यक्त गुण साध्य, शुद्ध चेतन जावना साधना सहज समाधि साध्य, प्राणायाम साधना मनोनिग्रह साध्य, धारणा साधना ध्यान साध्य, निज गुण रुचि साधना अखंड समाधि साध्य, विक्रया साधना कर्म क्लेश साध्य, संवेगनी, निर्वेदनी, आक्षेपणी, निक्षेपणी थेम चार प्रकार धर्मकया साधना शुद्ध धर्म साध्य, एम अनेक विध साध्य साधक जाणी शिव समाधि साधीए.

कोई कदेशेके आ समयमां मोक्ष मार्ग ठे नहि, तो थेवुं जाणनारे मोक्ष मार्गनो अज्ञाव कयो ते बहिरात्मा ठे पण आ वर्तमान समये जे जीव मोक्ष मार्गनो अजिखापी थई शुद्ध दायक समकित पामी अनुजव आनंदने वधारे ते थेक जव वैमानीकनो करी; उत्तम क्षेत्रे, उत्तम कुले, मनुष्यजव पामी, आठ वर्ष उमर थया वाद संयम सई, एक अंतरमुहूर्तमां घाती कर्मनो दाय करी अनंत चतुष्टय प्रगट करी परम कल्याणने पामे; माटे मोक्ष मार्ग साधवा उजमास थई अनुजव अच्यास निरंतर करवो. अहिंथां कास कर्मनुं जोर नथी.

आगलनी पेठे चक्रवर्ती आदि ऋद्धि अने गृहस्थोनी मणि माणक
 आदि ऋद्धि आज नथी. ते खोकोने तो परिग्रह नो राग संसार तरफ
 वधारे खंचनारो हतो, आ वस्तुतमां थेटखो परिग्रह नथी माटे स्वरूप
 साधवामां थटकावनार आगळ जेटखो परिग्रह पण नथी. प्रत्यक्ष आ
 संसारमां घणां विघ्न जणाय ठे तो मुमुक्षुथोथे देहादि जोगथी विरक्त
 यद् स्वरूप साधवुं एज थैय ठे. पर परिणामिकता करवी सुगम जाणे
 ठे निज परिणामे रद्देवुं कण्ठ घतावे ठे. संसारीक कार्यामां चतुर,
 निज स्वरूप साधवामां मूर्ख, ए केवी अचंचानी बात ठे ? एम शर
 ह्म पकमी कर्मछंदमां ध्यायो बहु जव ताप पाम्यो तो पण थंध धुंच
 यद् रद्दी सद्गुरु वचनामृत पीतो नथी, मोहनिंझावने गाफळ यद् रक्षो
 ठे. पानाना कृतकर्मना त्रिपाको थन्य कोइ नहि जोगवे पोतेज जोगवे;
 माटे गुरु परमरूपा करी ढंडोळी ढंडोळी पचारी पचारी जगावी
 कहे ठे ते ठनां जो निज दयाल न घाय तो जव थटवीमां जमतां
 करी कोण वारयावाखो ठे ? माटे एक दणमात्र पण प्रमाद न करतां
 जिन आडा परमगुरु मुखे जाणी शुद्ध नये सेवो. सुखी घायो. मुद्द
 जागृता पामे निज चैतन्यता वधारे. निज परिणति वधारे. थप्यात्म
 महिमां लय खगावे. सहज समाधिरम पामे. कर्मबंध मटावे. प्रधान
 चिद्गुण पर्यायमां ध्यावे त्यारे पूर्णानंद पामे. ए. जिनवचननो सार
 जाणी ग्रही अन्ननकाव जीवीण. निज जोडी न यड्य. निज स्वभाव
 अक्कोकनथी पर परिणति नाश पामे निज अनुरागवने धीनराग पद
 पामे. हमसां दाव पाम्यो तुं करी योग मखवो दुखत ठे. जेथी जवकंद
 मटे; माटे मान मोडी, माया जास उयेमी, क्रोध अग्नि पुजावी,
 सोत छेद मटावी, विषय विष नजी, चिदानंद राज्य देखो. ज्ञाना-
 मृत पारा पीथो. निज परिणति नारि संगे रमण करी ममता कुम-
 निने घरथी कदानी एकांतिक, आत्यंतिक आनंद विखासी घायो.
 निवृत्ति त्रिपाटी दूर रक्षो त्यां मुची जवताप ससो; हवे निवृत्ति रापी

સંગે સર્વે સમય રહી શ્વેતંદ્ર આનંદ વિષસો. પરમાં નિજજાય કહંપી
 રહ્યો તેથી સાચું કુલ પામ્યો નહિ, હોંશ પુરી થાય નહિ. પણ અસ્થિ-
 રતા, પરતંત્રતા, અપ્રસન્નતા, સહજ નિષિ વિયોગ વિના ધીજું કલ્પ ગથી.
 બ્રહ્મ સમુદ્ર જ્ઞાનામૃત રસે જાયો છે તે રસ પીતાં અમર, અજરપણું
 પામે. પુદ્ગલ કર્મે કરી પાંચ ઇન્દ્રિયનેઠાં મન થયાં તેમાં દેહ પ્રમાણે
 આત્મા વ્યાપ્યો તેથી એકંદ્રિયાદિ તથા સંજ્ઞી, અસંજ્ઞી સંજ્ઞા પામ્યો.
 જાવ ઇન્દ્રિય જાવ મન એમ ઠ પ્રકારે અપયોગના જેદ થાય છે. એક
 એક અપયોગ થને એક એક તરેહનો પુદ્ગલાદિ પરિણામ લેશે, જાણે.
 અપયોગ મન. દ્વારે ચિંતા વિકલ્પ લેશે, જાણે, ચેતના પરિણામ,
 વિકલ્પ ચિંતાશય થાય તે પરિણામને મન નામ કહેવાય. એમ ધીજી
 ઇન્દ્રિયો દ્વારે પુદ્ગલ વર્ણાદિ વિષયોને લેશે, જાણે, જોગ કાન થને
 શબ્દ પર્યાય, ધ્યાન થને વર્ણાદિ સંસ્થાનાદિ પર્યાય, નાકાવટે ગંધ પર્યાય,
 જીજવટે રસ પર્યાય, ત્વચાવટે સ્પર્શાદિ પર્યાયને જાણે. તે સ્પર્શ, રૂપ,
 અવાય, ધારણા, અવગ્રહે, એમ એક એકના ચાર ચાર જેદ કરી ચોવીશ
 થને મન, ધ્યાન વિના ચાર ઇન્દ્રિય અવંજનને પ્રદે છે તે ચારને અવંજ-
 નાવમદ્ કહિયે એમ અજ્ઞાપિશ જેદ થાય તે મનિદ્વિત નામ પામે છે.
 તેના ઉત્તર જેદ કરતાં અન્યેક જેદ પણ થાય છે. એજ ઇન્દ્રિયો થને
 મનથને પશ્તુનો સામાન્યે યોધ તેને દર્શન કહિયે. એમ આત્માનાં
 અપયોગ પરસંયોગે મતિ સંજ્ઞા પામે છે. જ્ઞાનીધ્યાના અનિપ્રાય શ્રમિ
 પટલે પાણિથી અન અદરાદિ અન્ય ચિન્તોયદે અન્ય જે જે જાણે
 શ્રી અશ્રી પ્રિયાલના થને દુરચરિના મનિદ્વિતને કરીને જાણે, મ
 મિથુનું નામ શ્રુતજ્ઞાન કહિયે, તે મતિ શ્રુત શામલિની જીવને
 મતિશ્રુત કહિયે. મિપ્યાતરી જીવને કુમનિ કુખુનિ ક્ષય છે. પરસંયો
 જ્ઞાન અન્યેક નામને પામે છે. જ્ઞાન એક. નિર્મલ ચેતન્ય માત્ર છે.
 મિપ્યાતરીના જાણવામાં વિષયાંસ છે; કેમકે મિપ્યાતરી દેખાંને ન હું,
 મને, માત્ર કામના રૂપાદિ મમલ સહિત જાણે છે માટે મિપ્યાજ્ઞાન

तो देखवा जाणवा मात्र ठे. राग द्वेष आदि विकार ग्रहवे करी पोते विकारी घाय. राग, द्वेष, मोह सहित देखवुं, जाणवुं, आचरण करे तोज बंध घाय. सम्यक् ज्ञान दर्शन चरणमां बंध नथी.

॥ गाथा ॥ दर्शनमात्म विनिश्चित, रात्म परिज्ञानमिष्यते बोधः ॥

स्थितिरात्मनि चारित्रं, कुत एतेन्यो जयति बंधः ॥ अर्थ ॥

॥ दोहरो ॥ दर्शन आत्म विनिश्चित, बोध विशेष सुज्ञान ॥

आत्म स्थिरता चरण गुण, तिहां न बंध विधान ॥

अनत्रि जीवने स्वनावाचरण आये नहि, अने जवि जीव सम-
कित पामी स्वनावाचरण सेवी सकल कर्मनो नाश करे. कोई प्रभ
कर के स्वरूप देखीए नहि, जाणीए नहि, तो तेमां कौरी रीते
उपयोग स्थिर करीए ? तेने कहेवुं के परवस्तुनो देखनार जाणनार
प्रत्यक्षण ताहरोज उपयोग ठे, ए उपयोगची देखवा जाणवानी
अन्य वस्तु निश्च ठे, पण एज ताह्रा उपयोगने राग, द्वेष, मोह
पराचरण न यवा दवं तो कर्मबंध थावी शके नहि, अने जेम
जेम रागादि अगुरुता विना उपयोग स्थिर रहे तेम तेम पूर्व कर्म रस
निर्जरी, कर्मद्वीयां गरी ज्ञान दर्शन छत्थि प्रगट घाय. ताहरो
उपयोग ताहारी पामे ठे, अन्य क्षेत्रे शोधवा जवुं नथी (उक्तं)
(उपवर्तमानवर्तनीयो)

॥ गाथा ॥ उपवर्तगो स्वप्न इविहो, एणोण य दंसणेण संजुतो ॥

जीवन्म मय्य कायं, आणणज्जुदं विद्याणीहि ॥

एतवे सवे जीव अंगे काय उपयोग सहित ठे. जीवपरिणाम,
वस्तु वेदे ठे तथा खान खे ठे. स्वयंनिकास परिणामज करे ठे. परि-
णाम उत्पत्ति, व्यय, भ्रव इत्ये. उत्पत्ति, व्यय, भ्रवमां मना, अने
मनानां अस्मिन्. अस्मिन्वनां वस्तुन, वस्तुत्वनां अस्मत्त्व, अस्म-

ત્વમાં પ્રમેયત્વ, પ્રમેયત્વમાં પરિણામિકત્વ, પરિણામિકત્વમાં અશુદ્ધ સ્વ-
યત્વ, એમ સામાન્ય વિશેષ સર્વ ધર્મ ગુણગુણી અજેદપણે પરિણામમાં
સિદ્ધ થયા. માટે જ્ઞાન દ્રષ્ટિએ જોઈએ તો વસ્તુ અગોચર નથી પણ
વસ્તુના સ્થાનકે જોતાં જકે, અન્ય સ્થાનકે અને અન્યરૂપે નાસ્તિ છે
માટે સ્વદ્રવ્યાદિકે પોતાનો અસ્તિ ધર્મ સંજાણી ત્યાં પરિણામ સ્થિર,
અચલ, અકંપ, મધ્યપણે નિર્મલાનંદ અનુભવો.

॥ ઉક્તંચ ॥ જીવો પરિણામ હ્રિવિહા, સુદેણ અસુદેણ ચાસુહો
અસુહો, ॥ સુદેણ તદા સુહો, પરિણામો હોઈ સફેયો.

જીવના પરિણામ એ પ્રકારના. એક શુદ્ધ, બીજો અશુદ્ધ.
અશુદ્ધના પણ એ જેદ એક શુદ્ધ બીજો અશુદ્ધ. જ્યારે જીવ જેવા
પરિણામને પરિણમે છે ત્યારે તે પરિણામથી તન્મયી છે. જ્યારે
શુદ્ધ પરિણામને પરિણમે ત્યારે પોતાની શુદ્ધતાએ તન્મયી છે. જ્યારે
શુદ્ધાશુદ્ધ અશુદ્ધ પરિણામને કરે ત્યારે અશુદ્ધતામાં તન્મયી છે.
માટે પરિણામને શુદ્ધ સ્વરૂપે કરી તન્મયતાએ સ્થિર રાખવો, રાગા-
દિક અશુદ્ધતા ધાગવા દેવી નહિ. પરદ્રવ્યના મમત્વે આત્મ અધ્ય-
વસાય ત્રિવિધ રૂપે અશુદ્ધ થાય છે. આત્મસ્વરૂપને જાણ્યું નહિ માટે
અજ્ઞાન રૂપ અધ્યવસાય થયા, પરને પોતાપણે જાણ્યું માટે મિથ્યાત્વ-
રૂપ અધ્યવસાય થયા, અને પરદ્રવ્ય ઊપર રાગાદિ ચયેયી કપાયરૂપ
અધ્યવસાય થયા, એમ ત્રિવિધ અધ્યવસાય થાય તે તિગ્ર, તિગ્રતર,
તિગ્રતમ, મંદ, મંદતર, મંદતમ બંને અસંસ્ક્રિયાતા જેદ થાય છે માટે
જ્ઞાન દર્શન ચરણરૂપે નિજ આત્મ પરિણામ સ્થિર કરી અવાધિત
રહેવું. પરાચરણ એ પ્રકારે છે એક દ્રવ્ય પરાચરણ થીજું જાવ પરાચરણ.
મન વચન કાયાની શ્રીયા અથવા કર્મનું કારણ જે નોકર્મ તે દ્રવ્ય
પરાચરણ છે. જાવ પરાચરણ મમત્વ રાગ દ્વેષ મોહરૂપ છે. કોઈ કહે કે
“રાગાદિજાવ જીવના છે, પરજાવ નથી અને રૂપ રસાદિ તે પરના છે”

તેને કહિયે રાગાદિ જાવ શુરૂ નયે જીવના મૂલ સ્વજાવ નથી પણ આત્મામાં વિજાવ સ્વજાવ છે, તે વડે થનાદિ પોતાના સ્વરૂપને અણજાણતો અશુરૂ નિશ્ચય વડે પરને પોતાપણે જાણે તેથી રાગ એ પ્રવાહ થનાદિ છે પણ પૂર્વલો પૂર્વલો રાગ નાશે અને નવો નવો ઉપજે તેથી એ પણ સાદિસાંતઠે, ડ્યારે જીવ શુરૂ નયે પોતાના સ્વરૂપને જાણે ત્યારે રાગ થવાનો અવકાશ નથી; માટે એ પોતાનો મૂલ સ્વજાવ નથી. અને રૂપ રસાદિકતો પ્રત્યક્ષ જડ વિજાવ છેજ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એજ પોતાનો મૂલ સ્વજાવ છે; પણ જ્યાંસુધી પોતાનું શુરૂ સ્વરૂપ જાણ્યું નથી ત્યાંસુધી પરિણામ જેવા ધ્યેયમાં વ્યાપે તેવા થાય; માટે જન ધ્યેયમાં પરિણામ ન જવા દેતાં શુરૂ સિદ્ધ સ્વરૂપ ધ્યેયમાં સ્થિર કરવા એટલેજ પોતે સિદ્ધ રૂપ થાય, ઉત્પાદ, વ્યય, અને લટ ગુણ હાનિ વૃદ્ધિ અને અર્થક્રિયાકારિત્વ પરિણામથીજ સિદ્ધ થાય છે. આગલ દેવાધિકાર લાક્ષીય ઠિયે.

ચાર ઘનઘાતી કર્મ જેણે નાશ કર્યાં, અનંત દોષ રહિત અનંત ગુણ સહિત એવા દેવાધિદેવ ત્રિજુવન તારણ ને મુખ્ય અંદાર દોષ રહિત છે, મોહની કર્મના ક્ષય થકી અગ્યાર, જ્ઞાનાવરણના ક્ષય થકી એક, દર્શનાવરણના ક્ષય થકી એક, અંતરાયના ક્ષય થકી પાંચ, એમ અંદાર દોષ ગયા તેની વીગત નિચે પ્રમાણે.

મોહની કર્મના અગ્યાર દોષ લાક્ષીયે ઠિયે. હાસ્ય, રતિ, અંરતિ, જય, શોક, ડુગંધા, મિથ્યાત્વ, અધિરતિ, રાગ, ક્રોધ, કામ.

પંચાસ્તિકાયના પ્રમેય જાણવાથી સકલ પરિણામને પણ યથાર્થ જાણ્યા પુરૂપો અને સ્ત્રીઓના સ્વજાવને કર્મ ઝડયાગતને પણ જાણ્યા તો તેને અચંબો ન હોય તો હાસ્ય શાની ? (૧) જ્ઞાનાનંદમય નિજરૂપથી ન્યારો જે પુંદગલપર્યાય અધિર, અસાર જાણ્યો તો તેમાં રતિ શાની ? (૨) પુંદગલપર્યાય અધિર, જડ ચલ જીવની અંતરૂપ જે શરીર તેમાં જન્મ, જરા, મરણ, જૂલ, તૃષા, તાંપ, શ્રમ, રોગ, ચિંતા

લેદ આદિ અનેક દોષણ છે; તેથી ન્યારું જ્ઞાનદર્શનમય અસંખ્યાત પ્રદેશરૂપ અવાધિત નિજ અંગ જાણ્યું, પુદ્ગલ પરિણતિ એ આપણી નથી, અને તેમાં જોગ ધર્મ પણ નથી, સમ્યક્ પ્રકારે નિજ જ્ઞાનાનંદમાં જોગધર્મ જાણ્યો. કલુપતારૂપ મોહનીની અઘાવીશે પ્રકૃતિ અને તેના અસંખ્યાતા અપ્યવસાયનો નાશ થયો તો શરીરની અંદર ગમે તેમ હોય તેની અરતિ શાની ? (૩) પોતાના સ્વપ્રદેશ અને જ્ઞાનાદિ નિધાન, જ્ઞાંત્યાદિ નિજ કુટુંબ, સ્વપર વિવેકરૂપ મિત્રને સદા અલ્લંકર અવાધિત જાણે છે અને પોતાનું સર્વસ્વ અલ્લંકર જાણે છે તિહાં જય શાનો ? (૪) વહી પોતાના દ્રવ્ય પ્રદેશ, ગુણ, પર્યાય, સુખ હેતુ સદા કાયમ છે. પૂર્વે અનંતકાલ જવ વ્રમણ કરતાં પોતાનો એક પ્રદેશ પણ ઘસાયો નથી, ગુણ તો લેશ માત્ર પણ વિનાશ પામ્યો નથી તો શોક શાનો ? (૫) પુદ્ગલના અમનોહ સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રૂપ, શબ્દ આપણા નિજ આત્મ અંગને કંઈ હરકત કરી શકતા નથી, અમનોહ સ્પર્શાદિકની હરકત તો શરીરને હોય, શરીરથી ન્યારો જ્ઞાનધન પોતે પોતાને જાણ્યો તો ડુગંઠા શાની ? (૬) સકલ દ્રવ્યના ગુણપર્યાય અસ્તિત્વાદિક સામાન્યધર્મ અને પરિણામિકત્વાદિ વિશેષ ધર્મ લક્ષ લક્ષણ અજેદપણે જે જેના તે તેનામાં જાણ્યા. પોતાના લક્ષ લક્ષણ અજેદપણે પોતામાં જાણ્યા તો પરમાં મમત્વ ક્યાંથી હોય અને મમત્વ ન હોય તો મિથ્યાત્વ શાનું ? (૭) શરીરની અંદર ડપજતા ક્રુધા, તૃપા, જરા, મરણાદિ મટાડવાને અને પંચ ઈન્દ્રિયાના જોગો, અને ધન આદિ જોગ ડપજોગની વસ્તુ મેલવવાને મન, વચન, કાયાની પ્રવૃત્તિરૂપ અવિરતિ ડપજે છે પણ શરીરથી ન્યારું નિર્મલ, નિઃકંપ, નિજ આત્મ-અંગ જાણ્યું તો અવિરતિ શાની ? (૮) આત્મઅંગ અજંગ ચેતના વિલાસ પોતાનો પોતામાં જાણ્યો પુદ્ગલ ક્રિયા પ્રયુજી સુખ લેવાનું નથી પણ સહેજાનંદ નિજ આત્મ અધિકાર માંહે છે તો પરનો મોહ પણ નહિ તો રાગ શી વસ્તુનો હોય ? (૯) પોતાનું આત્મઅંગ અને

ज्ञानादि निधान अखंड, अजंग, अतुट ठे अने कोइ अन्य इन्द्रिय हरकत करी शके एवुं नयी, छुंटी बगाकी शके एवुं नयी, कोइ बगाइवा समर्थ नयी, तो घेर अने छेप शानो ? (१०) शरीरनी अंदर वेदोदय तथा जूख, तरस, ताप, शीतादि विकारो होय ठे, शरीरयी न्यासं निरोगी, निरामय, अविकारी, ज्ञानमय, सकल कामना रहित, निज आत्मअंग जाण्युं तो वेद उदयनो मद अने छी आदि अंगना अनिलाय, अने पंचे इंद्रियोना विषयोनी कामना क्यांयी होय ? (११) ए अग्यार दोष मोहनी कर्म बडे हुता ते सर्वांशे नाश पाम्या.

समकाक्षे अनंत इन्द्रियना सामान्य विशेष धर्म, गुण, पर्याय, यस्तु स्वभाव, जवितव्य, जीवादि सर्वे इन्द्रियनी कास परिणति, सकल इन्द्रियना क्रमवृत्तीपर्याय, शक्ति अने पुरुषत्व सर्वेना त्रिकासवर्तीना जावपर्याय, अन्य संगंध विज्ञाव आदि सकल प्रमेयने मापनारी पर परिष्ठेदक शक्ति वासी जळहुळ ज्ञान ज्योती अखंड, अतंग प्रगटी. कोइ पण होय एवो नयी के जे ज्ञानना जाणवामां आवे नहि; एवुं निर्मल, निःकंपज्ञान प्रगटपुं तो अर्हिआं अज्ञान रहेवानो अवकाश नयी. (१२) शरीरना ममत्वबडे शरीरना याकयी निजा हती; साक्षात् चैतन्यअंग सकल समय अबाधितपणे दश्युं. तुरीय अवस्था प्रगट यइ पुद्गल अंगमांयी इष्ट अनिष्ट वर्गणा खरे, मळे ते वने खेद लागी निजा चाप ठे पण पुद्गल पर्याययी न्यासं निज अखंड अंग दश्युं; तेमांयी प्रदेश मात्र पण खरवानो के घसावानो नयी तो याक अने निजा क्यांयी होय ? (१३)

हवे अनरापना पांच दोष गया ते सखीए नये.

आरना पोताना बीरं गुणे करी ज्ञान, दर्शन, चरणादि सुपात्रने स्वपर्याय परिमवानी सर्वे समय शक्तिरूप अक्षय दान आवे ठे; बडो अव्यावाधादि अनंत गुणोने कायम रहेवाने तथा अन्य नशी

जीवोने पण आत्मसत्ता शुद्ध नये. उपदेशी अक्षय दान थापे ठे एम
अनंत दानलब्धि प्रगट थइ. (१४) ज्ञान, दर्शन, चरणादि थाप
आपणा सायक वीर्य तरफधी साज खेइ थाप थापणा कार्यमां अखंम
धाराए वत्तेवे ते साजलब्धि प्रगट थइ. (१५) ज्ञान, दर्शन शुद्ध
निर्मल अनंत पर्याय रम्य स्वरूपमां सदाए रमण जोग विलास
करी अनंत पर्यायने जोगवे ते जोगलब्धि जाणवी. (१६) ज्ञान,
दर्शन, चरण, अव्यावाधादि आत्मगुण शिव कमला संगे अखंड अनंत
जोग जोगवे ते उपजोगलब्धि प्रगटो (१७) चेतना निज वीर्य गुणने
निज सकल स्वकार्य मांहे अखंम प्रवर्तावे ते वीर्यलब्धि (१८) एम
अदार दोष रहित होय तेने देव कहिए. कोइ निज कल्पना कल्पीत
जन्म, मरण, दुधा, तृपादि दोष बतावेवे ते शुद्ध परंपराना,
अजाण, बास ठे. तृपादि तो वेदनी कर्मना तावाना ठे, जन्म, मरण,
आयुष्य कर्मना तावाना ठे, अहिंसा तो घाती कर्म जबायी घाती कर्म
बडे जे दोपो उपन्या हता ते गया, अने दुधा, तृपाने जो दोष
कहीए तो आत्माने उंच गोत्र कहेवुं थयवा कर्म प्रकृतिना नामे जे
नाम कहेवुं ते अने शाता अशाता वेदनी आदि अनेक दोपो ठरे
तो तेणे अरिहंतनुं स्वरूप जाण्युं नयी.

ते लोको नीचे प्रमाणे अदार दोष बतावे ठे ॥ कुंमजीयाः ॥

दूषन अछारह रहित, सो केवली संजोग, जन्म मरण जाके नहीं
नहिं निज्जा जय रोग; नहिं निज्जा जय रोग, सोग विस्मय न मोह
मति; जरा खेद परस्वेद, नहिं मद वैर विषे रति, चिंता नांही सनेह,
नहिं जह प्यास न भूख न, धिर समाधि सुख सहित, रहित
अछारह दूषन.

पण तेमां प्रथमथी केटलाक नाश थएखा ते केवलज्ञान वाखते
नाश बतावे ठे. तथा केटलाक अंतर जावित दोपोने जुदा गणी
बतावे ठे तथा केटलाक कायम रहेखाने नाश थएखा कहेवे, तथा

तेज पोतानी अने अन्य जीवोनी करुणाना पात्र ठे. माटे उत्सूख
 घोलनारथी सावचेत रहेवुं, घाती कर्म सहित ए दोषो हय थवाथी
 अनंत चतुष्टय प्रगट जोगी थया. इंद्रियादिकनी सहाय विना निज
 ज्ञान गुणे करीने लोकालोक पंचास्तिकाय त्रिकाखवर्तीना पर्याय एक
 समय समकाले द्रव्यथी, क्षेत्रथी, कालथी, जावथी, सकल द्रव्यना प्र-
 मेयने जाणे एवं अखंड, अविनाशी, अस्त्वलित, केवलज्ञान प्रगट थयुं ठे.
 सकल द्रव्यना सामान्य स्वजावने समकाले देखे एवं केवलदर्शन प्रगट
 थयुं ठे, पोताना स्वजावमां ज्ञानना त्रिकाखवर्तीना पर्याय ज्ञेयाकाररूपे
 जासे अने सकल द्रव्यना सामान्य स्वजाव दर्शन गुणमां जासे एवा
 ज्ञान दर्शनना अनंत पर्यायमय रम्य निज स्वरूपमां अखंड आनंदे
 रमण करे अने सकल परद्रव्य पर्यायथी उदासिन्न वृत्ति तो पहेलां
 मोहनी कर्मना अंतर्धी थयेली ठेज, अने निज स्वजावमां अखंड
 धाराए स्वतंत्रपणे, मग्नपणे जे रमण एवो परम चारित्र धर्म प्रगट्यो
 ठे वली आत्मवीर्यवने अनंत दान, अनंत लाज, अनंत जोग, अनंत
 उपजोग, अचल, अनंत वीर्यशक्ति, स्वतंत्र प्रगट थइ ठे, एम चार
 अनंत आत्मिक शक्ति जेने प्रगट थइ ठे; वली तीर्थंकर नामकर्मने
 उदये करी थए महा प्रातिहार्य, चोत्रीश अतिशय, निर्दोष, स्याद्-
 वादमय पूर्वापर विरोध रहित वली अतिव्याप्ति अव्याप्ति, असंज-
 वादि अनेक दोष रहित अने पांत्रीश गुण सहित जेनी बाणी ठे.
 जविजीवोने शुद्ध नये नवतत्वादि वस्तु स्वरूप प्ररूपि मोक्ष मार्ग
 पहुँचाडे एवा महागोप, महामाहण, महानिर्यामक, महासव्यवाह,
 महावेद्य, आधार, करुणासमुद्र, जावधर्मदातार आदि अनेक गुणो
 जेने कहेवाने पूर्ण श्रुतज्ञानी पण समर्थ नथी तो हुं अस्वमंती शुं
 कही शकुं; मतखव के जेना उज्ज्वल अपार गुणो ठे एंवा अरिहंत
 देवाधिदेव ठे. वली सिद्ध परमेश्वर अष्टकर्म हय करी लोक शिखरे
 आनंदपुरीमां विराजमान थया ते अनंत ज्ञान, अनंतदर्शन, अनंत-

तेज पोतानी थने अन्य जीवोनी कष्टाना पात्र ठे. माटे उत्सूय
 धोखनारपी सावचेत रहेवुं, घाती कर्म सहित ए दोषो हय घवापी
 थनंत चतुष्टय प्रगट जोगी थया. ईडिपादिकनी सहाय विना निज
 ज्ञान गुणे फरीने लोकालोक पंचास्तिकाय त्रिकाखवर्तीना पर्याय एक
 समय समकाले डव्ययी, हेतुयी, कालयी, जावयी, सकल डव्यना प्र-
 मेयने जाणे एवुं अखंन, अविनाशी, अस्खलित, केवलज्ञान प्रगट थयुं ठे.
 सकल डव्यना सामान्य स्वजावने समकाले देखे एवुं केवलदर्शन प्रगट
 थयुं ठे, पोताना स्वजावमां ज्ञानना त्रिकाखवर्तीना पर्याय ज्ञेयाकारणे
 जासे थने सकल डव्यना सामान्य स्वजाव दर्शन गुणमां जासे एवा
 ज्ञान दर्शनना थनंत पर्यायमय रम्य निज स्वरूपमां अखंन थानंदे
 रमण करे थने सकल परडव्य पर्याययी उदासिन्न वृत्ति तो पहेलां
 मोहनी कर्मना अंतयी थपेली ठेज, थने निज स्वजावमां अखंन
 धाराए स्वतंत्रपणे, भग्नपणे जे रमण एवो परम चारित्र्य धर्म प्रगट्यो
 ठे वली आत्मवीर्यवने थनंत दान, थनंत ज्ञान, थनंत जोग, थनंत
 उपजोग, अचल, थनंत वीर्यशक्ति, स्वतंत्र प्रगट थड ठे, एम चार
 थनंत आत्मिक शक्ति जेने प्रगट थड ठे; वली तीर्थंकर नामकर्मने
 उदये परी अष्ट महा प्रतिहार्य, चौथ्रीश अतिशय, निर्दोष, स्याद्-
 वादमय पूर्वापर शिरोध रहित वली अतिव्याप्ति अव्याप्ति, असंज-
 यादि अनेक दोष रहित थने पांच्रीश गुण सहित जेनी वापी ठे.
 जयिजीवोने शुद्ध नये नवनत्वादि वस्तु स्वरूप प्रज्ञेपि मोह मार्गे
 पहेलाडे एवा मदागोप, मदामाहण, मदानियांमक, मदामप्ययाह,
 महावैष, थापार, करुणासमुद्र, जावधर्मदानार आदि अनेक गुणो
 जेने फहेवाने पूर्ण धुनझानी पण समर्थ नपी तो हुं अस्पन्ती हुं
 कही शकुं; मतप्रय के जेना उज्ज्वल अथार गुणो ठे एवा अरिहंत
 देवाधिदेव ठे. वली सिद्ध परमेश्वर अष्टकर्म हय करी लोक शिखर
 ध्यानंदपुरीमां पिराजमान पण ते अनंत ज्ञान, अनंतदर्शन, अनंत-

त्ररण, अनंत अचखवीर्यवंत, अटलअवगाहेना, अक्षयस्थितिवंत, अ-
गुरुलघु, निरावाध, समाधिमय एम अष्ट गुणातम सिद्ध परमात्मा
कहिण.

हवे ज्ञान अधिकार खलीए ठिए.—ज्ञान ए आत्मानो परम स्वजाव
ठे; आत्माथी अजेदपणे ठे, पण आवर्ण वेशे विविध प्रकारे नाम पामे ठे
तेना मुख्य पांच जेद ठे. मति, श्रुत, अवधि, मनःपर्यव, ए चार ज्ञान
आवर्णना क्षय उपशमथी अने केवलज्ञान शुद्ध निरावर्ण, अतींद्रिय,
निर्मल, परम ज्ञान ठे; तेमां प्रथम मतिज्ञान अधिकार आ ग्रंथमां
कारण प्रसंगे पहेलो खलायो ठे त्यांथी जाणवो. बीजुं श्रुतज्ञान चौद
अने बीस जेदे अगर विविध प्रकारे ठे तेना मुख्य जेद खलीए ठीए.

॥ गाथा ॥ अस्कर सन्नी सम्मं, साईअं खलु सपजावसिअं च
गमिअं अंगपविठं, सत्तविए ए सपन्निक्का ॥

अर्थः—(अस्कर के०) अक्षरश्रुत (सन्नी के०) संज्ञीश्रुत
(सम्मं के०) सम्यक्श्रुत (साईअं के०) सादिश्रुत (खलु के०)
निश्चे (सपजावसिअं के०) सपर्यवसितश्रुत अथवा सांत श्रुत
(गमिअं के०) गमिकश्रुत ते पाठ, ठंद, आलावा, सरला होय
(अंगपविठं के०) अंगप्रविष्टश्रुत, ते आचारांगादिक (ए के०)
ए (सत्तविए के०) साते श्रुतना जेद ते (सपन्निक्का के०)
सप्रतिपक्ष करीए पटखे ए सातेने पोताना प्रतिपक्ष सहित
करीए; जेम अक्षर श्रुत, त्यां बीजुं अनक्षर श्रुत, संज्ञि श्रुत त्यां
बीजुं असंज्ञि श्रुत. एवी रीते प्रतिपक्षी सात जेद. मेलवतां चौद-
जेद, श्रुत ज्ञानना याय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥

हवे चौद जेदनुं विवरण खलीए ठिये.

त्यां अक्षर त्रण जेदे ठे. एक संज्ञाक्षर, बीजा व्यंजनाक्षर, बीजा

सव्याहार. त्यां जे पत्रादिके सख्या ते संज्ञाहार, मुखे करी उच्चार करीए जे अकारककारादिक ते व्यंजनाहार. एवमेव थकी (कारणयी) जाव श्रुत होय. ते माटे ते श्रुतना कारणपणाने सीधे एने अव्य श्रुत कहीए; तथा शब्द सांजखे थके तथा कृपादिक ग्रहे थके “अमुको ए अर्थ.” एवुं जे अजिधेय पणे अर्थज्ञाननो हेतु, ईंद्रियावरण क्षयोपशम. सन्धि ज-
घन्य ज्ञान ते श्रुत एटखे अनजिधेय पदार्थने अनंतमे जागे अजिधेय पदार्थ ठे तेनुं जाणवुं ते सव्याहार ए जावाहार. एनुं नाम अहारश्रुत जाणवुं. (२) अने एनुं प्रतिपक्षी बीजुं अनहारश्रुत ते कहीए जे आत्मे-
आत्मकारे, अने ठीके, खांसीए करी पुरुषादिकनुं ज्ञान, ते. अन-
हार शब्द श्रुत. ए बीजो जेद जाणवो.

३-त्रीजुं संज्ञा श्रुत ते संज्ञा त्रण ठे. एक हेतूपदेशिकी, बीजी-
दैर्घकाक्षिकी, त्रीजी इष्टीवादोपदेशिकी, ए त्रणमांहे अहीं दैर्घका-
क्षिकी संज्ञाए करी जे सत्रीया पंचेंद्रिय मनोज्ञानवंत जीव तेनुं
श्रुत ते संज्ञि श्रुत. एत्रीजो जेद जाणवो.

४-चोथुं तेनुं प्रतिपक्ष जे दैर्घकाक्षिकी संज्ञा रहित जे जीवने मन
विना ईंद्रिययी ययुं ते असंज्ञि श्रुत, ए चोयो जेद जाणवो.

५-पांचमुं सम्यक् इष्टी जीवनुं श्रुत. ते असम्यक् श्रुत ग्रहण करे
तो पण सम्यक् श्रुत घाय; कारणके ते खोटाने खोदुं जाणे तेयी ए
पांचमुं सम्यक् श्रुत.

६-ठहुं मिष्या इष्टि जीवने जे परिणमे, ते मिष्या श्रुत. जे जणी
मिष्यात्व इष्टि जीव खोटाने खरुं अने खराने खोदुं जाणे तेयी ए
मिष्यात्वश्रुत ठहुं जाणवुं.

७-आदि सहित ते सादि श्रुत. ते आदि अव्य, क्षेत्र, काष्ठ अने
जावनी अपेक्षाए चार प्रकारे ठे, तेमज सपर्यवस्तान कहेतां अंत
तेणे सहित ते सपर्यवस्तित श्रुत, ते पण तेमज चार जेदे ठे, त्यां
अव्ययी एक जीवनी अपेक्षाए श्रुतज्ञान ते सादि अने सपर्य-

વસિત ઠે; કેમકે જવ્યજીવ સમ્યક્ત્વ પામે તે વારે શ્રુત પામે તે સાદિ શ્રુત; અને વહી સમ્યક્ત્વ વમે તિહાં, અથવા કેવલજ્ઞાન પામે તે વારે જાવ શ્રુત ટલી જાય, ઇટલે શ્રુતનો અંત થાય, તેથી સપર્યવસિત ઇટલે સાદિ અને સપર્યવસિત, એ બે જેદ ડ્રવ્યથી કહ્યા. અને સર્વ જીવની અપેક્ષાએ શ્રુત, અનાદિ તથા અપર્યવસિત ઠે. જે નળી એમ કહ્યું ન જાય, જે આ સંસારમાં સર્વથી પહેલું અમુકને શ્રુતજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અથવા અમુકથી શ્રુતજ્ઞાનનો અંત થશે એમ અનાદિ અનંત કાલ જળી પ્રવાહ રૂપે શ્રુતપણ અનાદિ અનંત ઠે; ઇટલે અનાદિ અને અપર્યવસિત એ બે જેદ ડ્રવ્યથી કહ્યા; એ રીતે ચારે પ્રકાર શ્રુતના ડ્રવ્યથી કહેવાળા. હવે ક્ષેત્રથી કહે ઠે. ત્યાં જરત પેરવતે જેવારે પ્રથમ તીર્થ પ્રવર્તે તેવારે દ્વાદશાંગરૂપ શ્રુત હોય તે દિવસથી સાદિ કહેવાય. તેવાર પછી જેવારે તીર્થ વિઠેદ થાય તેવારે શ્રુતવિઠેદ હોય તે માટે સાંત કહેવાય. તથા મહાવિદેહ માંદે તીર્થવિઠેદ ન થાય તેથી શ્રુતનો પણ વિઠેદ ન થાય; તેથી અનાદિ, અનંત, તથા કાલની અપેક્ષાએ ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીકાલે ગ્રીજા આરાને પ્રાંતે, ચોથે અને પાંચમે હોય; અને ઠઠા આરામાં વિઠેદ થાય તેથી સાદિ સાંત કહિયે; તથા ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીકાલે મહાવિદેહે અનાદિ અને અનંત જાણવું, અને જાવથી જવ્યની અપેક્ષાએ સમ્યક્ત્વ પામે તેવારે સાદિ, અને કેવલજ્ઞાન પામે તેવારે સાંત, તથા અજવ્યની અપેક્ષાએ કુશ્રુત અનાદિ અનંત ઠે એ રીતે સાદિશ્રુત, અનાદિશ્રુત તથા સપર્યવસિત શ્રુત અને અપર્યવસિત શ્રુત એ ચાર જેદ પૂર્વોક્ત ઠ જેદ સાથે મેલવતાં વધા મહી દશ જેદ શ્રુતજ્ઞાનના થયા.

૧૧-તથા અગ્નીઆરમું ગમિક ઇટલે સરસ્વા પાઠ આલાવા, તેણે કરી વાંધ્યું, જે શ્રુત ડ્રષ્ટિવાદ પ્રમુખ તે ગમિકશ્રુત.

૧૨-વારમું ઇનું પ્રતિપદ્ધી અગમિકશ્રુત. તે જિહાં પાઠ સરસ્વા ન હોય કાલિક શ્રુતની પેરે, તે વારમું અગમિકશ્રુત જાણવું.

१३-तेरमुं अंगप्रविष्टश्रुत. ते आचारांगादिक छादशांगीनुं ज्ञान, ते तेरमो जेद.

१४-चौदमुं ते अंगयी बाहेर उपांग, दशवैकाक्षिक, उत्तराध्ययनादिक तथा प्रकरणादिकनुं ज्ञान. ते अंग बाह्यश्रुत. ए चौदमो जेद जाणवो.

ए रीते अक्षरश्रुत, संज्ञीश्रुत, सम्यक्श्रुत, सादिश्रुत, सपर्यवसितश्रुत, गमिकश्रुत, अंगप्रविष्टश्रुत ए सात श्रुतना प्रातिपादिक विरोधी सात जेद; जे अक्षरश्रुत, असंज्ञिश्रुत, मिथ्याश्रुत, अनादिश्रुत, अपर्यवसितश्रुत, अगमिकश्रुत, अंगबाह्यश्रुत, ए सात जेद मेखवतां चौद जेद श्रुतना कक्षा.

तथा ड्रव्य, क्षेत्र, काय, अने जाव. ए चार प्रकारे श्रुतना जेद कहे ठे; त्यां ड्रव्ययी पूर्ण श्रुतज्ञानी, आदेशे जिनवचनयी सर्व ड्रव्य जाणे, क्षेत्रयी सर्व क्षेत्र आदेशे जाणे, काययी आदेशे सर्वकाय जाणे, जावयी श्रुत ज्ञानी, आदेशे सर्व ड्रव्यना अतिथेय पर्याय जाणे, एम चार प्रकारे श्रुतज्ञान ठे. अने आवरण क्षयोपशान विविच्रताये अनेक जेद थाय. जे जणी चौद पूर्वपर मांहे एक एकयी अनंत गुण वृद्धि हानीए करी, चटता पडता ठगाण वडिया होय.

हवे बीश जेद, श्रुतना कहे ठे.

“ पञ्जय अक्षर पय सं, घाय पट्टिवत्ति तहय अणुर्जगो॥

पाहुमपाहुड पाहुम, वहु पुत्राय ससमासा ”

अर्थः—(पञ्जय के०) पर्यायश्रुत, (अक्षर के०) अक्षरश्रुत, (पय के०) पदश्रुत. (संघाय के०) संघातश्रुत, (पट्टिवत्ति के०) प्रतिपत्ति श्रुत, (तहय के०) तेमज वसी, (अणुर्जगो के०) अनुयोगश्रुत, (पाहुमपाहुन के०) प्राचृतप्राचृतश्रुत, (पाहुम के०) प्राचृतश्रुत, (वहु के०) वस्तुश्रुत; (पुत्राय के०) पूर्वश्रुत ए दशने वसी आगस्य (स-

સમાસા કે૦) સમાસ સહિતકરીષ્ણદલ્લે પર્યાયસમાસશ્રુત, અક્ષરસમાસશ્રુત, પદસમાસશ્રુત, સંધાતસમાસશ્રુત, પ્રતિપત્તિસમાસશ્રુત, અનુયોગસમાસશ્રુત, પ્રાનૃતપ્રાનૃતસમાસશ્રુત, પ્રાનૃતસમાસશ્રુત, વસ્તુસમાસશ્રુત પૂર્વસમાસશ્રુત, ઇ રીતે ઇ દશ સાથે પૂર્વોક્ત દશ મેશ્વરતાં શ્રુતજ્ઞાનના વીશ જેદ થાય.

આં સૂક્ષ્મ નિગોદિષ્ઠો લઙ્ઘિ અપર્યાપ્તો જીવ, તેદને જય પ્રથમ સમયે જેટલો જયન્ય કુશ્રુત તેથી થીજે સમયે જેટલો જ્ઞાનનો એક અધિનાગ પરિણેદ અંશ વધે તે પ્રથમ પર્યાયશ્રુત જાણવું. તેથી બે ચાર પર્યાય, તે થીજું પર્યાયસમાસશ્રુત જાણવું.

અકારાદિ લઙ્ઘ્યદાર અનેક વ્યંજન પર્યાય સહિત જાણવો તે થીજું અદારશ્રુત. ઇવા બે ચાર લઙ્ઘ્યદારનું જ્ઞાન તે અદારસમાસશ્રુત થોવું જાણવું.

નિહાં અકાર કકારાદિક જે છે તે નિશ્ચ નિશ્ચ અદાર સંયોગે નિશ્ચ નિશ્ચ અર્થના વાચક થાય તે વ્યંજન પર્યાય. નિહાં અર્થ પૂર્ણ થાય તેટલા અદાર સમૂહનું નામ પદ કહીયે; તેનું જ્ઞાન તે પદશ્રુત પાંચમું જાણવું; ઇવા ઘણા પદનું જ્ઞાન તે પદસમાસશ્રુત ઠહું જાણવું.

નયા ગત્યાદિક અન્યતર માર્ગણા દ્વાર મધ્યે એક મનુષ્યાદિક ગતિના જીવ જેદનું જ્ઞાન તે સંધાત શ્રુત સાતમું જાણવું, અને મનુષ્ય, નિર્યંવ, દેવતાદિક ઇમ બે ગ્રણ ગત્યાદિક જીવજેદનું જ્ઞાન તે સંધાતસમાસશ્રુત આઠમું જાણવું.

ગત્યાદિક માર્ગણા દ્વાર મધ્યે એક ગત્યાદિક દ્વાર માંદે સર્વ સંસારી જીવના જેદ અવતારવાનું જ્ઞાન, તે પ્રતિપત્તિશ્રુત નવમું જાણવું. ઇવો બે ચાર માર્ગણા દ્વારે જીવ જેદ વિચરે, તે પ્રતિપત્તિ મનામશ્રુત દશમું જાણવું.

તેમજ ગત્યાદિક માર્ગણા દ્વાર અચંચીને જીવાદિક પદાર્થનું મનુષ્ય પ્રજાગત્યાદિક અર્થ કહેવાના દ્વાર તેમજ એક અનુયોગદ્વારે

નિરૂપણ કરવું. જેમ દેવ પદ, એક જેદ જણી ઠતા અર્થનું વાચક છે જે અઠતિ વસ્તુનો વાચક તે એક પદ ન હોય. જેમ સ્વર, શ્રંગ, દેવ એ પદ નથી તે જણી એ અઠતિ વસ્તુ ન હોય. એમ ઠતા પદની પ્રરૂપણા કરવી તથા દેવતા અસંખ્યાતા અને મનુષ્ય સંખ્યાતા દ્રવ્ય પ્રમાણ છે. એમ (શ્રણુ કે૦) સૂત્રનો અર્થ સાથે જોમ્વો તે અગીયારમું અનુયોગશ્રુત જાણવું. એમ ઘણી જાતિએ અનુયોગ કહેવો તે ચારમું અનુયોગસમાસશ્રુત જાણવું.

પ્રાજૂતપ્રાજૂત એવે નામે, ડટ્ટીવાદમધ્યે અધિકાર વિશેષ છે. જેમ યંગમાહે અધ્યયનના ઉદ્દેશા હોયછે તેમ પૂર્વમાહે કપાય પાહુરુ, કર્મ પાહુડ, તે મધ્યે અધિકાર વિશેષ પૂર્ણ પૂર્ણ થયે પાહુરુપાહુડ પૂર્ણ થાય. તેવા એકનું જ્ઞાન તે તેરમું પ્રાજૂતપ્રાજૂતશ્રુત જાણવું. અને એવાં બે ચાર પ્રાજૂત પ્રાજૂતનું જ્ઞાન તે ચૌદમું પ્રાજૂતપ્રાજૂતસમાસશ્રુત જાણવું.

તથા ઘણે પાહુરુ પાહુડે એક પાહુરુ હોય. જેમ ઘણે ઉદ્દેશે એક અધ્યયન હોય છે એવું એક પાહુરુનું જ્ઞાન, તે પંદરમું પ્રાજૂતશ્રુત જાણવું. તેહવા બે ચાર પ્રાજૂતનું જ્ઞાન તે શોસમું પ્રાજૂતસમાસશ્રુત જાણવું.

તેમ ઘણે પાહુડે એક વસ્તુ એવે નામે અધિકાર થાય છે, જેમ અધ્યયનના સમુદાએ સુયસ્કંધ થાય છે, એવો એક પૂર્વાધિકાર તે સત્તરમું વસ્તુશ્રુત જાણવું. અને એવી બે ચાર વસ્તુનું જ્ઞાન તે અઠારમું વસ્તુસમાસશ્રુત જાણવું.

તથા ઘણી વસ્તુએ એક પૂર્વ હોય, એવા એક ઉત્પાદાદિક પૂર્વનું જે જ્ઞાન તે યોગણીશમું પૂર્વશ્રુત જાણવું. તેમજ એક ઉત્પાદપૂર્વ, બીજું અપ્રાયણીય, ત્રીજું વીર્યપ્રવાદ, ચોથું અસ્તિપ્રવાદ, પાંચમું જ્ઞાનપ્રવાદ, ઠઠું સત્યપ્રવાદ, સાતમું આત્મપ્રવાદ, આઠમું કર્મપ્રવાદ, નવમું પ્રત્યા-
શ્ચયાનપ્રવાદ, દશમું વિદ્યાપ્રવાદ, અગીયારમું કલ્યાણ, ચારમું પ્રાણવાદ,

तेरुं क्रियाविशाल, चौदमुं लोकविंदुसार, ए चौद पूर्वनुज्ञान, ते वीशमुं पूर्वसमासश्रुत जाणवुं. एम श्रुतना वीश जेद थया.

अविरति अज्ञान आदि दोषो टाखवानुं साधन श्रुतज्ञान ठे, पठी अवधिज्ञान कहुं तेना ठ जेद कहे ठे.

॥ अणुगामि वड्डमाणय, पन्निाईयर विहा ठहा उंही ॥

॥ रिजमइ विजलमई मण, नाणं केवल मिगविहाणं ॥

अर्थ— (अणुगामि के०) लोचननी पेरे साथे चाले ते अनुगामि अवधिज्ञान. (वड्डमाणय के०) तथा निरंतर वधे ते वर्द्धमान अवधिज्ञान. (पडिवाइ के०) आवीने पावुं जाय, ते प्रतिपाति अवधिज्ञान कहिए. ए त्रणथकी (इयरविहा के०) ईतरविधा एटसे प्रतिपक्षीपणे जेद. जेम के अननुगामि, हीयमान अने अप्रतिपाति, ए त्रण मेलवतां (ठहा उंही के०) ठ जेदे अवधिज्ञान होय. ह्वे गाथाना उत्तरार्द्धवने मनःपर्यव तथा केवलज्ञान कहे ठे. (रिजमइ के०) रुजु सामान्य पणे जाणे ते रुजुमति. अने (विजलमई के०) विस्तारे जाणे ते विपुलमति. ए रीते (मण नाणं के०) मनःपर्यव ज्ञान वे जेदे ठे. अने (केवल मिगविहाणं के०) केवलज्ञान ते एकज विधान एटसे एक जेदे जाणवुं. ए बधा मखी पांचे ज्ञानना एकावन जेद कहा. ॥ इत्यक्षरार्थ. ॥

१ त्यां जे जीवने, जे स्थानके अवधिज्ञान ऊपन्युं त्यांथी जेटसुं क्षेत्र, चारे दिशाथो तरफ देखे, तेटसुं क्षेत्र ज्यां ज्यां जे जे क्षेत्र जाय, त्यांथी आगल आगल तेटसुं तेटसुं देखे. ए लोचननी पेरे अनुगामिक अवधिज्ञाननो प्रथम जेद जाणवो.

२ अने जे हाटना दीपकनी पेरे अथवा श्रृंखला बद्ध दीवाना प्रकाशनी पेरे ज्यां अवधिज्ञान ऊपन्युं त्यांथी चारे दिशाए तेटसुं

દેસે; પરંતુ તે ક્ષેત્ર અતિક્રમ્યા પઠી આગસ ન દેસે તે અનનુગામિ અવધિજ્ઞાનનો ધીજો ખેદ જાણવો.

૩ તથા જે જીવને જેટલું અવધિજ્ઞાન ઊપન્યું છે; તે થકી દિવસ દિવસ પ્રત્યે અપ્યવસાય વિશુદ્ધે કરી ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, અને જાવા-પેઢાઈ અવધિજ્ઞાન વધતું જાય, વિષય પણ વધતો જાય, વિશુદ્ધ થાય, તે ત્રીજું વર્ડમાન અવધિજ્ઞાન જાણવું.

૪ અને જે સંકેશે કરી મલિન થાય, નિરંતર હસવે હસવે ઘટતું જાય, તે દ્વીયમાન ચોથું અવધિજ્ઞાન જાણવું.

૫ તથા જે અવધિજ્ઞાન આવ્યું, જવફયે દેવતા તથા નારકીને જાય, અને ગુણ ફયે જેમ ખેલાને કાજો ઝડરતાં જાવ વિશુદ્ધિ અવધિજ્ઞાન ઊપન્યું તેટલામાં ઇંડની સાથે ઇંડાળી રીશાવી હતી તે ઇંડે ઇંડાળી મનાવતાં દેહી તે ખેલાને હાસ્ય આવ્યું તે સંકેશે કરી અવધિજ્ઞાન ગયું ૫ પાંચમું પ્રતિપાતી અવધિજ્ઞાન જાણવું. ૫ દીપક શોભવાપાની પેઠે એક કાલને વિષેજ નિર્મૂલ થાય.

૬ તથા જે પરમાવધિજ્ઞાન કેવલ જ્ઞાનથી પહેલું અંતર્મુદ્દર્શન થતિ. વિશુદ્ધ થાવે તે પઠી અંતર્મુદ્દર્શન થાંતરે કેવલજ્ઞાન ઊપજે તેમાદિ તે અવધિ સમાઈ જાય. જેમ તારાદિકનાં તેજ સૂર્યના પ્રકાશ માંહે સમાઈ જાય અને પ્રકાશ એકસા સૂર્યનો કહેવાય; તેમ અર્હિ પણ ાગ્રસ્થિક જ્ઞાન નાનાં કહેવાય, એકસો કેવલાલોક કહેવાય પણ ફેય વિષય જાણવાનો વિરહ ન હોય તેથી તે ઠહું અવધિજ્ઞાન અપ્રતિ-પાતિ જાણવું.

૭ રીતે અનુગામિ, વર્ડમાન, પ્રતિપાતિ ૫ ગ્રણ ખેદના ઇંતર પડસે ઊપરાંત ધીજા વિરોધિખેદ અનનુગામિ દ્વીયમાન અને અપ્રતિપાતિ ૫ ગ્રણ ખેદ એકલા મેલવતાં ૭ ખેદ થાય.

૧ અવધિજ્ઞાની ડ્રવ્યથી જધન્ય પપે અનંત રૂપી ડ્રવ્યને જાણે

તથા દેહે અને ઉત્કૃષ્ટથી સર્વ રૂપી ડબ્બને જાણે દેહે; એમ ડબ્બ વિષય જેદે અનંતા જેદ થાય.

૨ તથા દોત્રથી અંગુલનો અસંખ્યાતમો જાગ વિષદ્વિધાથી માંડી-ને પ્રવેશાધિક પ્રવેશાધિક દોત્ર વિષદ્વિધા વધતાં વધતાં અસંખ્યાત લોકાકાશ દોત્ર વિષદ્વિધા ઉત્કૃષ્ટ દોત્રાવધિ સમે અસંખ્યાત જેદ હોય.

૩ તથા કાલથી જઘન્ય પળે આવલિના અસંખ્યજાગપરિમાણ અતીત અનાગત કાલ, ઉત્કૃષ્ટપળે તો અસંખ્યાત કાલચક્ર સમય પ્રમાણાવધિથી માંનીને સમય સમય પ્રમાણ અતીત અનાગત રૂપી ડબ્બ વિષદ્વિધ જાણે દેહે એમ અસંખ્ય જેદ થાય.

૪ તથા જાવ થકી જઘન્ય પળે અનંત જાવને જાણે દેહે અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ અનંત જાવને જાણે દેહે તે જાવાવધિજ્ઞાન જાણવું. વિજંગજ્ઞાન તે મિથ્યાત્વીને હોય, તે માટે મલિન છે. અવલું સવલું જાણે પણ તે અવધિજ્ઞાનનીજ જાતી છે તે માટે એકત્ર જાણવું એમ અવધિજ્ઞાન જેદ સહિત કહ્યું.

હવે જેમ અવધિજ્ઞાન વિકલ પ્રત્યક્ષ તેમ મનઃપર્યવ જ્ઞાન પણ વિકલ પ્રત્યક્ષ છે; જેમ અવધિ ઉદ્ગસ્યને હોય તેમ મનઃપર્યવ પણ ઉદ્ગસ્યને હોય, એવી સરલાઈ પણે કરી હવે અવધિજ્ઞાન પઠી મનઃપર્યવ જ્ઞાન કહે છે.

તે મનઃપર્યવ જ્ઞાન છે જેદે છે. પ્રથમ રૂઝુ કે ૦ સામાન્યપણે સ્પૂષ્ણ-પણે ૫ પુરૂષે ઘટ લાવું મૂકું ? એમ ચિંતવ્યું ૫વું જે પારકા મનનું જાણવું તે મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો રૂઝુમતિ નામે પ્રથમ જેદ જાણવો.

તથા ત્રિપુલ કે ૦ વિસ્તીર્ણપણે ઘણા પર્યાય સહિત જાણવું તે આવી રીતે કે ૫ણે ચિંતવેલો ઘટ અમુક નગરમાં થપ્લો, ત્રણે રાતો, પરિમાણે એક, મળ પાણીનો સમાવેશ થાય એવો, ડબ્બે ત્રાંવાનો, અમુકનો ઘડેલો ઇત્યાદિક ઘણા વિશેષે સહિત પારકા મનમાં ચિંતવેલો ઘટ

તેને જાણે તે વિપુલમતિ નામે મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો વીજો ખેદ જાણવો.
૫ જે ખેદે મનઃપર્યવ જ્ઞાન કહ્યું.

હવે એક એકના વણી ચાર ચાર ખેદ વિશેષે કહે છે.

૧ પ્રથમ ડ્રવ્યયત્તી રજુમતિ, મનોવર્ગણા ડ્રવ્ય અનંતાનંત પ્રદેશીઆ જાણે તેથી વિપુલમતિ બહુ પ્રદેશીઆ અતિ સૂદમ મનોડ્રવ્ય જાણે. ૨ વીજું દોત્રયી રજુમતિવાલો મનુષ્ય દોત્રમાંહે તીર્થ અટ્ટી-
દ્રિપ લગે, તપા ઇંચું જ્યોતીષીના ઇપરના તણા લગે, અને નીચું ઇંડી
વિજય છે ત્યાં લગે પટલે રત્નપ્રજા પૃથ્વીના ફુલક પ્રતર લગે, એમ અ-
દારસે યોજનમાં રજા જે સંઙ્કી પંચેન્દ્રિય જીવ તેના મનને જાણે અને તે
યત્તી અટ્ટી અંગુલ દોત્ર અધિક વિપુલમતિ વિષય વિશુદ્ધ પળે જાણે છે.

૩ કાલ યત્તી રજુમતિવાલો પલ્પોપમનો અસંખ્યાતમો જાગ અ-
તિત અનાગત ચિંતલ્પું તથા ચિંતવશે તેને જાણે, અને વિપુલમતિ તે
યત્તી કાંઈક અધિકેઈ જાણે.

૪ જાવયત્તી રજુમતિ ચિંતવેલા ડ્રવ્યના અસંખ્યાતા પર્યાય જાણે
અને વિપુલમતિ તેથી અધિક જાણે, એમ મનઃપર્યવજ્ઞાન કહ્યું.

હવે જેમ મનઃપર્યવજ્ઞાન સર્વ ચિરતિ ઇતે હોય તેમ કેવલજ્ઞાન પણ
સર્વ ચિરતિ ઇતે હોય, એ સંગતે મનઃપર્યવજ્ઞાન કહ્યા પઠી કેવલજ્ઞાન
કહે છે; તિહાં ડ્રવ્યયત્તી રૂપી તથા અરૂપી સર્વ ડ્રવ્યને જાણે અને
દોત્રયત્તી લોક અલોક દોત્ર અનંતો જાણે, કાલયત્તી સર્વાઙ્ગા વિષયને
જાણે, જાવયત્તી સર્વ ગુણપર્યાય વિષયો એકરૂપ શુદ્ધ નિરુપાધિ અ-
પ્રતિપાતિ સકલ જ્ઞાનાવરણ રૂપે પ્રગટ થયો જે શુદ્ધાત્મગુણ સર્વ
વિશેષે પ્રકાશરૂપ તે કેવલજ્ઞાન કહીએ, તેહને સર્વ પદાર્થ પ્રકાશે કરી
આવરણરૂપ રૂપાધિને અજાવે ફેપવસ્તુને અવિશેષે કરી ઇગવિહાણં
કેળે એક સરલો છે તેથી એ જ્ઞાનનો વીજો ખેદ કોઈ નથી.

એ રીતે મતિના અષ્ટાવીશ, ધ્રુતના ચૌદ અથવા વીશ, અવધિ-

ના ઠ, મનઃપર્યવના થે તથા કેવલજ્ઞાનનો એક એમ સર્વ મણિ પાંચે જ્ઞાનના એકાવન જેદ અથવા સત્તાવન જેદ કહ્યા.

હવે એ પાંચે જ્ઞાનનાં આવરણ કહે ઠે.

॥ એસિં જં આવરણં, પશુચ્ચ ચક્ષુસ્સ તં તયાવરણં ॥

(ભમિંજં કે૦) એ મતિ પ્રમુલ્લ પાંચ જ્ઞાનનું જે. (આવરણં કે૦)

રોષકુ આગ્રાદન કરનારું તેને જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ. જેમ (પશુચ્ચ ચક્ષુસ્સ કે૦) આંધ્રનો પાટો આંધ્ર પ્રકાશનું આવરણ તેમ મતિ-જ્ઞાનાદિકના જાણવાના વિષય પદાર્થને જે દૂરકત કરે (તં કે૦) તે (તયાવરણં કે૦) તે જ્ઞાનનું આવરણ જાણવું. હત્યદારાથ.

જ્ઞાન પાંચ પ્રકારે ઠે તેથી તેના આવરણના પણ પાંચ જેદ ઠે. તેમાં જેમ પાટો ઘાંધે થકે આંધ્રનું તેજ અવરાય; તેમ જે કર્મે કરી મનિજ્ઞાન અવરાય તે મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ. પૃથ્વીજ રીતે જે કર્મે કરી શ્રુતજ્ઞાન અવરાય તે શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ, તેમજ જે અવધિજ્ઞાનને આવરે તે અવધિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ, તથા મનઃપર્યવજ્ઞાનને આવરે તે મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ, કેવલ સંપૂર્ણ જ્ઞાન આવરે; જેમ મેઘ મરૂં સૂર્યની પ્રતાને આવરે એવું જે કર્મે તે કેવલજ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહીએ. અહિં જીવ ચેતનપ્રકાશ-સ્વરૂપ, જીવરૂપ સૂર્ય તે કેવલજ્ઞાનાવરણરૂપ વાદણે કરી સારું દંકાય તો પણ અજ્ઞાનો અનંતમો ત્રાગ મરૂં જીવને ડગાસો રહે. અહિં શ્રુત કેવલજ્ઞાન માધારણ પર્યવાદરૂં લેવું જે ત્રાળી અતિથેય વસ્તુધર્મે તે સ્વરૂપાંધ ઠે; અને અનઅતિથેય વસ્તુધર્મે તે પરપર્યાંધ ઠે; અને કેવલ-જ્ઞાનના તો તે અતિથેય, અનતિથેય વેદુ મ્પર્યાંધ ઠે. એમ વેદુ જ્ઞાનના પદાર્થ મમ્મા હોય તે પર્યવાદરૂં નેજનો અનંતમો ત્રાગ ડગુડો શ્રુત કેવલજીને હોય, અને અવધ્ય ત્રાગ નિગોદિત્યા જીવને આહારમંજાદિ ચેતનપ્રકાશ હોય; કદાચિ તે પણ દંકાય તો જીવ ચેતનપદાર્થને અતોષે

અજીવ કદેવાય તેથી તે વાદણે કરી પણ ઢાંકી ન શકાયો એવો જે રાત્રિ દિવસ વિજાગકારી સૂર્યતેજ સરસો ચેતનાશ્રય જીવ ગુણ કર-
દ્યા કાંવલા સરસો સઠિઙ્ગ દેશઘાતી મતિજ્ઞાનાવરણાદિક ચાર પ્ર-
કૃતીય આચરિયે, તેથી તેને ક્ષયોપશમવિશેષે ન્હાને મહોટે અર્હઠિઙ્ગે
પ્રસરતાં રશ્મિપ્રકાશની પેરે જ્ઞાનનું તરતમણું હોય. તેમાંહે પણ એક
મનઃપર્યવજ્ઞાન, ઘીજું અવધિજ્ઞાન એ બેહુ જ્ઞાનના આચરણના કેટલા-
એક રસસ્પર્શક, સર્વ ધાતિયા, શેષ દેશ ધાતિયાપણે એ બેહુ ક્ષયોપશ-
મથી અવિરોધજાણી દેશઘાતિ કક્ષાં, અને કેવલજ્ઞાનાવરણ સર્વ
ધાતિ હોય. જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોદનીય, અંતરાય, ૫ ચાર
ધાતી કર્મ કહિયે, એમ જ્ઞાનાવરણીના પાંચ જેદ કક્ષા. ૫ સર્વે ડ્યાં
મુખી આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણનું સન્માન આવ્યું નથી ત્યાં મુખી સર્વ
સમયે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ધંધાય છે; માટે આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણનું
સન્માન આદરી નિર્મલ ઉપયોગે જ્ઞાનગુણમાં પરિણતિ સ્થિર કરવી.

હવે જ્ઞેય અધિકાર સ્ત્રીય ત્રિયે.—પંચાસ્તિકાય ડ્રવ્ય છે, ઠઠો
કાલ ડ્રવ્ય ઉપચારથી છે, તે પુદ્ગલાદિ ડ્રવ્યનો વર્તનાપર્યાય છે, તે
પંચાસ્તિકાયને સામાન્ય અને વિશેષ સ્વજાતે જાણી પરિડ્રવ્યનું મમલ
અને રાગાદિ તજી પોતાના સામાન્ય વિશેષમયી સદાસદાણ અનેદ-
પણે નિજ સ્વજાતમાં સ્થિર થવું. તેમાં પ્રથમ દશ મહાસામાન્ય સ્વજાત
સ્ત્રીય ત્રિયે.

૧—ઉત્તરસામાન્ય અને વિશેષ સ્વજાત જેને આધારે રહે છે ઘટણે
ઉત્તરસામાન્ય અને પરિણામિકત્વાદિ વિશેષ સ્વજાતને સદાણ કાયમ
રાગનારો આધારજૂત જે ધર્મ, તે આસ્તિ સ્વજાત કદીય.

૨—ગુણ અને પર્યાયનો આધાર ઘટણે જેને આધારે સ્વગુણ પર્યાય
રહે છે તે વસ્તુ સ્વજાત, ધીજો જાણવો,

૩—અર્થક્રિયાકારીત્વપણનો આધાર ઘટણે જે માટે કાર્ય ધર્મના
અનંત તીરોજાતે વતિપર્યાય રહેલા છે; તેજ પર્યાય કાર્ય માટે

સમયે સમયે સામર્થ્ય પણે ઊપજે; અને પાઠાતીરોજાવે ડ્રવ્યત્વમાંહે ડ્રવ્યે પટલે જે માંહે ઉત્પાદ વ્યય પ્રજાયની જનક શક્તિ છે, ને આવીરજાવ અને તીરોજાવનો આધાર પણ એજ છે તે ડ્રવ્યત્વ સ્વજાવ ત્રીજો જાણવો.

૪-જોવ પુદ્ગલાદિક ડ્રવ્ય જેટલા છે તેમાંથી કોઈ સમયે એક વધે કે ઘટે નહિ, પરમાણુ સંઘાદિકપણે પરિણમે, સંઘ પરમાણુપણે પરિણમે. પણ પરમાણુની ગણતરીમાં કોઈ કાલે ઘટે વધે નહિ; તેમ જે જે ડ્રવ્યમાં જેટલા ગુણો અને પર્યાયો જે જે જાતના છે તેટલાજ રહે. એક ડ્રવ્ય યીજા ડ્રવ્યનું કાર્ય કરે નહિ, એક ગુણ અન્યગુણના કાર્યને કરે નહિ, અને આપ આપણું કાર્ય ઠોમે નહિ, જે કાલે જે ડ્રવ્યનો જે ગુણનો જે પર્યાય વ્યક્તિ શક્તિપણે થવાનો હોય તેમાં ફેરફાર ન પડે; પટલે કોઈ ડ્રવ્ય, કોઈ ગુણ, કોઈ પર્યાય પોતાની મર્યાદા ઠોમે નહિ તેને પ્રમેય સ્વજાવ કહીએ. જ્ઞાનવળે જેનું પ્રમાણ થઈ શકે છે તે પ્રમેય સ્વજાવ જાણવો.

(૫) પંચે અસ્તિકાયની સત્તા ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવરૂપ છે એક સમયની અંદર ઉત્પાદ, વ્યય, ધ્રુવ જેની અંદર પામીએ તે ડ્રવ્યનું સત્ત્વરણ જાણવું પટલે સર્વે સમયે ડ્રવ્યના પર્યાયને ઊપજતાં અને વિણસતાં પણ સત્તા કાયમ રહે એવા ધર્મને સતત્વ સ્વજાવ કહીએ.

૬-ડ્રવ્યના પર્યાય સર્વે સમયે સ્વરૂપ હાણિવૃદ્ધિપણે ઉત્પાદ, વ્યય થતાં ડ્રવ્ય ગુરુતા લઘુતાને પામે નહિ અને ઉત્પાદ વ્યયનો આધાર તેને અગુરુલઘુ સ્વજાવ કહીએ.

૭-ચેતનત્વ પટલે સર્વે ડ્રવ્યના ત્રિકાલચર્ચના પ્રમેયને જાણનારો જે સ્વજાવ તે ચેતનત્વ સ્વજાવ કહીએ.

૮-અચેતનત્વ પટલે સ્વપર પર્યાયને જાણે નહિ તે અચેતનત્વ નામે આઠમો સ્વજાવ કહીએ.

૯-મૂર્તત્વ પટલે જે માંહે સ્પર્શ, રસ, રૂપ, ગંધ, સંસ્થાન આદિ હોય તેને મૂર્તત્વ સ્વજાવ કહીએ.

१०-अमूर्तत्व एतत्वे जेमांहे वर्णादि न होय तेने अमूर्तत्व स्व-
ज्ञाव कहीए, ए दश मांहेला पाठला चेतनत्वादि चार मांहेला वे वे
स्वजाति अपेक्षाए सामान्य, अने परजाति अपेक्षाए विशेष स्वज्ञाव
जाणवा. ए मांहेला आठ स्वज्ञाव सर्वे अव्यमांहे सदा पामीए.

हवे उत्तरसामान्य स्वज्ञाव अनंता ठे पण मुख्य तेर स्वज्ञाव
अहिंशां लखीए ठिए. (१) अस्तिस्वज्ञाव, (२) नास्तिस्वज्ञाव, (३)
नित्यस्वज्ञाव, (४) अनित्यस्वज्ञाव, (५) एकस्वज्ञाव, (६) अनेकस्व-
ज्ञाव, (७) ज्ञेदस्वज्ञाव, (८) अज्ञेदस्वज्ञाव, (९) ज्ञव्यस्वज्ञाव (१०)
अज्ञव्यस्वज्ञाव, (११) वक्तव्यस्वज्ञाव, (१२) अयवक्तव्यस्वज्ञाव, (१३)
परमस्वज्ञाव. तेमां हवे अस्ति स्वज्ञावनुं लक्षण लखीए ठिए.

पोताना अव्यादि चारमां जेनो व्यापकपणो सर्वे समये ठे तेने अस्ति-
स्वज्ञाव कहिए. अव्य ते गुण पर्यायप्रदेशनो एक पिमाधारपणो ते स्व-
अव्य, क्षेत्र ते प्रदेशरूप स्वगुण प्रवृत्ति ध्वानुं स्थानक ते स्वक्षेत्र, काल
ते उत्पाद्, व्यय, ध्रुवपणे नवा नवा पर्याये सर्वे समये वर्तवुं ते स्वकाल,
ज्ञाव ते स्वगुण पर्यायनो कार्य धर्म ते स्वज्ञाव. निहां जीव अव्यनो
स्वअव्य प्रदेश गुणनो समुदाय अव्य ठे ते गुण पर्यायनो जनकपणो
ते स्वअव्य अने जीवना असंख्याता प्रदेश एतले जाणवा देखवादि
स्वकार्यना पर्यायने रहेवानुं स्थानक ते स्वक्षेत्र, पर्याय मध्ये कारण कार्या-
दिनो जे उत्पाद्, व्यय, ते स्वकाल तथा अतित, अनागत, वर्तमाननो
परिणमन ते स्वज्ञाव सर्वे काखे सरखोज होय तेने स्वज्ञाव कहीये.
जेम कार्यादि धर्म, ज्ञान गुणनो पर्याय जाणंगपणो, वेत्तापणो, पर-
परिष्ठेदकपणो, विवेचनपणो इत्यादि स्वज्ञाव जाणवा. एम स्वअव्य,
क्षेत्र, काल, ज्ञाव, जे परिणामिकपणे परिणमतां सदा रहे तेनी
अस्तिता जाणवी, ए सर्वेनी ठति सदाए ठति रहे ते अस्तिस्वज्ञाव
जाणवो. ए अस्तिस्वज्ञावे अव्य ठे, ते मूख धर्म चूकी
अन्यना धर्म पणे परिणमतो नयी, आगमन ठे, ए

અસ્તિસ્વંજાવ તે સર્વ દ્રવ્યમાં પોતાના ગુણ પર્યાયનો જાણવો. જે અસ્તિ તે સદ્ગુણતા ઘટાગુણપણની પરિણતિ લેવી સર્વે દ્રવ્ય પોતાને ધર્મેજ પરિણમે પણ જે જીવ દ્રવ્ય તે અજીવદ્રવ્યપણે ન પરિણમે, તથા એક જીવ તે અન્યજીવ પણે ન પરિણમે, વલ્લી એક ગુણ તે અન્યગુણપણે ન પરિણમે, જ્ઞાન ગુણ વિષે દર્શનાદિ ગુણની નાસ્તિતા છે, અને જ્ઞાનના ધર્મની અસ્તિતા છે. તથા એક ગુણના પર્યાય અનંતા છે તે સર્વ પર્યાયધર્મે સરિત્તા છે; પણ એક પર્યાયના ધર્મ વીજા પર્યાયમાં નહિ, અને વીજા પર્યાયના ધર્મ પહેલા પર્યાયમાં નહિ; માટે સર્વ પોતાને ધર્મેજ અસ્તિ છે. એ રીતે અસ્તિ નાસ્તિનું જ્ઞાન સર્વત્ર કરવું એ દ્રવ્યને વિષે પ્રથમ અસ્તિ સ્વજાવ કહ્યો.

(૧) એક જીવમાં અન્ય જીવના તથા પુદ્ગલાદિક અન્ય દ્રવ્યના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, જાવ, સામાન્ય વિશેષ સ્વજાવનો અજાવ છે એટલે અન્ય દ્રવ્યાદિક રૂપે ન થવાનો સ્વજાવ તેને નાસ્તિ સ્વજાવ કહીએ. વલ્લી જગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે તે નીચે પ્રમાણે.

॥ “અત્યિતે અત્યિતં પરિણમયી, નત્યિતે નત્યિતં પરિણમયી॥

માટે એ વિષે વધારે જાણવાના જીજ્ઞાસુઓએ ગ્રંથાંતરથી જાણવું.

૩-સર્વે દ્રવ્યના સ્વજાવ સદાકાલ અવ્યયપણે રહે, દ્રવ્યધર્મી જૂદા ન પડે તે નિત્ય સ્વજાવ જાણવો.

૪-સર્વે દ્રવ્યના પર્યાય સમયે સમયે સ્વદ્ગુણહાણિવૃદ્ધિપણે પરિણમે છે તે અનિત્ય સ્વજાવ જાણવો, જો પર્યાય ન પસંદે તો અર્થ-ક્રિયાકારિત્વપણું સધે નહિ માટે અનિત્ય સ્વજાવ અવશ્ય માનવો.

(૫) દ્રવ્ય પોતાના ગુણ પર્યાય સામાન્ય વિશેષ એકાધારત્વપણે વર્તે તે એક સ્વજાવ જાણવો.

૬-દરેક દ્રવ્યમાં ક્ષેત્ર, કાલ, જાવ, પ્રદેશ, ગુણ, પર્યાય, કાર્ય ધર્મ અનેક છે માટે અનેક સ્વજાવ જાણવો. જો દ્રવ્યમાં એક સ્વજાવ

न होय तो एकत्वाच्चावे सामान्यनो अच्चाव घाय अने अनेकत्वा-
च्चावे विशेष धर्मनो अच्चाव घाय.

७-सर्वे अव्य पोतपोताना जित्त जित्त कार्यने करे, जेम जीव
ज्ञान, दर्शन, चरणादि अने पुद्गल वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादिक जित्त
जित्त कार्य करे माटे जेद स्वच्चाव जाणवो.

८-दरेक अव्य पोतपोतानुं जित्त जित्त कार्य करवा जातां अव्यने
प्रदेशधी गुण पर्याय तूटा पने नहि; एकत्वपणे रहे माटे अजेद
स्वच्चाव जाणवो. जेदाच्चावे सर्वे गुण पर्यायनो शंकर दोष आवे. गुण
गुणी, सद् सद्गुण, कार्य कारणता नाश धाय अने अजेदाच्चावे
स्थान ध्वंश घाय एटसे गुणी कोण? अने गुण कीयो?

९-अव्यमां समय समय नवा नवा पर्यायनो उपजवो अने पूर्व
पर्यायनो व्यय धवो ते अव्य स्वच्चाव कहीए. जुवन व्यय विना कार्य
घाय नहि माटे अव्यमां अव्य स्वच्चाव अवश्य मानवो.

१०-अने अव्य पोताना अव्य, गुण, पर्याय ठोमी अन्य अव्य
गुण पर्यायपणे न परिणमे सदा पोताना रूपे अवस्थित रहे ते अव्य
स्वच्चाव जाणवो. अव्यने पोतानो स्वच्चाव सर्वे समय अवस्थित न
रहे तो अन्य अव्य गुणपणाने पामी सत्ता नाश पामे.

११-दरेक अव्यमांहे केटसाक एवास्वच्चाव ठे के वचन गोचर आवे
तेने वक्तव्य स्वच्चाव कहीये.

१२-वसी केटसाक धर्म एवा ठे के वचन गोचर आवे नहि तेवां
धर्मेने अवक्तव्य स्वच्चाव कहीए, वक्तव्य स्वच्चाव करतां अवक्तव्य
स्वच्चाव अनंतगुणो ठे.

१३-धर्मास्तिकायादिक तेना विशेष गुणो ते धर्मास्तिकायनो चक्षु
सहकारीणो, अधर्मास्तिकायनो स्थितिसहायणो, आकाशास्ति-
कायनो अवगाहदान गुण, पुद्गलनो पूरणगलण, जीव अव्यनो

चेतना लक्षण, ए विशेष-गुण कक्षा. एम लक्षण, रूप, तथा इत्यां-
तरथी जिन पारवानुं मूल कारण ते परमस्वभाव कहीए.

ए ऊपर कहेला तेर उत्तर सामान्य स्वभावनां लक्षण संक्षेपथी
वताव्यां विशेष ग्रंथांतरथी जाणीखेवुं

हवे दश विशेष स्वभाव लखीए ठिए.

(१) चेतनस्वभाव, (२) अचेतनस्वभाव, (३) मूर्तस्वभाव, (४)
अमूर्तस्वभाव, (५) एकप्रदेश स्वभाव, (६) अनेकप्रदेश स्वभाव,
(७) जावस्वभाव, (८) विजावस्वभाव, (९) शुद्धस्वभाव, (१०)
अशुद्धस्वभाव. ए रीते दश विशेष स्वभाव संक्षेपे कक्षा.

हवे प्रथम लखेला तेर सामान्य स्वभावने ऊपर लखेला दश विशेष
स्वभाव मलीने सर्वे त्रेवीश स्वभाव थया; तेमांथी चेतनादिक चारमांथी
ये वे सर्वे इव्यमां होय एटले एकवीश स्वभाव जीव थने पुद्गलमां
पुरावे याकीना इव्यमां विजावादि नथी. एम सर्वे इव्य पोत पोताना
सामान्य विशेष स्वभाव सहित सर्वे काल लक्ष लक्षण अनेदपणे
शाश्वता ठे, कोई लक्ष अन्यपणाने पामतो नथी, कोईनुं लक्षण कोई
अन्य इव्यमां जतुं नथी, अतीत कालमां पण पररुपे थयुं नहोतुं,
आवते काले पण अन्यरुपे थसे नहि, माटे पोते जीव जाति, ज्ञानयन,
अनंत ज्ञायकता सहित ठे तेमां अनंत स्वजाति अन्यइव्यना अने
परजाति अन्यइव्यना लक्ष लक्षण थावे नहि तो स्वज्ञेय शिवाय
सर्वे स्वजाति अन्यइव्य थने परजाति सर्वे इव्य लक्ष लक्षण सहित
पोतानी ज्ञायकतामां नासे; ते ज्ञेयरूप सर्वे परवस्तु जाणी ऊदासिद्ध-
वृत्तिए ते ऊपरनो राग द्वेष ममत्व उजावी थापणा खपनां नथी
ए बने थापणने कोई गुण थयवा हरकत यई शकती नथी अनंत
काय एनाज ममत्व संसर्ग परिचयथी पोताना स्वरूपने नृत्या ठिए.
जेम कोई चंभासणी महा क्रुर थने दुष्टस्वभाववासी स्त्री तेस, कपुर,
काचडी, काजन्त आदि थंगे खगावी थांस थंजी शरीर समारी कोई

મૂઢ કામી પુરુષને દાવ ખાવે મધુર વચને સસ્રચાવી પોતાના વશ કરી તેના તન, ધન, સર્વે સામર્થ્યનો નાશ કરે; તેમ પરદેયના રાગરૂપ જે વિજાતવ પરિણતિ તે ચેતન પુરુષને અહિતકારી છે; તેમ ઊપર લલેલા ફેયોઈથી આપણે કોઈ કાર્ય નથી એમ જાણી ત્યાં લક્ષ્ય જતો વારી શુદ્ધ સિદ્ધસમાન નિજ રૂપ લક્ષ્યમાં રાહી ચલાયમાન થવું નહિ. એ પ્રમાણે ફેયાપિકાર પૂરો થયો.

હવે ધર્મ અધિકાર લેખીએ ત્રિણ.

નિર્મલ સ્ફટિકમણિસમાન જે આત્મવસ્તુ સ્વજાત તેજ આત્માનો ધર્મ છે. જે વસ્તુનો જે મૂલ સ્વજાત તે તેનો ધર્મ કહિયે. આપણે આત્મા ત્રિણ, આપણો મૂલ સ્વજાત તે આપણો ધર્મ છે, એ વસ્તુસ્વજાત ધર્મ સર્વે સિદ્ધ અને સર્વે સંસારી જીવમાં અનાદિથી છે પણ વિજાત સ્વજાતવડે આત્માય પરપુદ્ગલ સ્વરૂપને પોતાપણે જાણી તે ઊપર રાગાદિકે પરિણમ્યો એવો સંસારી જીવ પોતાના મૂલરૂપને જૂલેલો છે, તે મૂલસ્વરૂપ પ્રગટ કરવાને માટે જે જે કારણ વ્યવહાર તેને કારણ અથવા તારણ ધર્મ કહિયે, કે જે વડે પોતે પોતાને હુઃસ્વરૂપ સંસાર સમુદ્રથી તારી પરમસમાધિ સ્થાન આનંદપુરી રૂપ મુક્તિમાં અનંત આનંદ જોગી કરીયે. નિશ્ચયથી પોતાને તારનારો પોતેજ છે માટે અનંત આનંદ જોગી કરીયે એમ લખ્યું પણ અનંત આનંદ જોગી પોતેજ થવું છે, અર્હિયાં કોઈ બીજાને કરવાનો નથી. વ્યવહારથી શુદ્ધ સદ્ગુરુ તારનાર કહિયે. એ તારણ અથવા કારણ ધર્મના યહુ ખેદ છે; પણ અર્હિયાં ટુંકામાં લખ્યું છે. એક શ્રુતધર્મ. તે જીવાદિ નવ પદાર્થના જાત ચાર નિરૂપે જાણી આશ્રવ ઘંધાદિ અજીવપરિણામ અજીવકાર્ય અશુરૂપરિણામ તજવા અને સંવર નિર્કરાદિજીવ પરિણામ જીવ જાત આદરવો. ખેદજ્ઞાને કરી સ્વપર ગુણપર્યાય લક્ષણ ચિન્નચિન્ન જાણી પરગુણપર્યાય લક્ષણ ઊપરથી મમત્વ અને રાગાદિ ઝલાવી, ચદાસિન્નવૃત્તિ કરી, નિજગુણ પર્યાયલક્ષણમાં લક્ષ્ય સ્થિર રાહી અકેપ,

अदोष रहें। बली वांचना, पृष्ठना, परिस्थटना, अनुप्रेक्षा, धर्मकथा
 एमादि जे अनुप्रेक्षा लखी छे ते अनित्यादि चार जावना तथा मे-
 प्रादिक चार जावना, बली साधुनी पंच जावना, बली एक एक
 व्रतनी पांच पांच जावना, ए सर्वे अनुप्रेक्षा समजवी एटखे जिनेश्व-
 रना प्रणेत्या स्याद्वादमय सिद्धांतोनो वांचना, विचारना, जणावना,
 गांतवना, उपदेश देवादि श्रुतधर्मजाणवो. चारिधर्म ते पंचमहाव्रत,
 पंच ममिति, प्रण गुप्ति, साधुनो व्यवहार, अने देशविरतीने पंच अ-
 नुमय, प्रण गुणव्रत, अने चार शिक्षाव्रत ए आवश्यकनो व्यवहार जाणवो.

बली हांत्यादि दश प्रकारे आत्मधर्म ते ज्ञानादिक ताव
 प्राण अने इंद्रियादिक दश इन्द्रियप्राणमांथी एक पण स्वपर प्राणने
 एटखे उकायना कोषण इन्द्रियताव प्राणने क्रोधादिके हणवुं नहि ते
 हांनिधर्म (१) अष्ट प्रकारनो मद देहादिनुं ममत्व त्यागी अखिंत
 मिद्ध अने धर्माचार्यादि ज्ञानादि गुणयंतनो विनय करवो, बली
 पोताना गुणनो उत्कर्ष तजी अन्य जीवोनुं पण अपमान न करवुं
 ते मर्दवनामा वीजो नेद (२) मन, वचन, काया अने परिणामयी
 कोइनुं कोइ ठगवुं नहि, कपट करवुं नहि, ते आर्यवनामा वीजो
 नेद (३) पोताना ज्ञानादि धनमांहे संनोष राखी अन्य पुद्गल
 परमाणु माग्रनी पण मूर्ता न गवयी ते मृत्तिनामे गोथो नेद (४)
 निज ज्ञानदर्शन चरण विश्राममां नृनिबंन रही पंच इंद्रियोना विप-
 येने न इच्छा अने अणमणादिक बाध अग्र्यंतर तरे करी मुळाम
 म्बलावनां नृनिबंन रहैवुं ते तपनामा पांचमो नेद (५) पंच इंद्रि-
 योना विषयो, पंच अत्रत, चार कषाय, प्रण योगनी चपलता तजी
 मुळाम उदयोगमां स्थिर रहैवुं ए संजमनामा ठठो नेद (६) पर-
 इन्द्र, क्षेत्र, काय, वाच, आत्मा इत्ये क्षेत्र काय तारमां नपी एम
 तानी अद्विक वचन तजी आत्मा इत्यादिक मांहे स्थिर पवुं अने
 वचनना तेज व्रतमे कोषवुं ते सत्यनामा मानवो नेद (७) आन-

रौद्रादिक ध्यान अने कपट आदि मलिन कार्य तजी निज आत्म-
 अंगे कर्ममल रहित रहेवुं ते शौचनामे आत्मो जेद (८) कंचन कोनि
 मात्रनो परिग्रह प्रपंच न राखवो ते आर्किचननामा नवमो जेद
 (९) अठार हजार जेदे पुद्गल मयन तजी शुरु ब्रह्मरूपे रहेवुं ते
 ब्रह्मचर्यनामा दशमो जेद. (१०) एम दश प्रकारे यतिधर्म अगर
 आत्मधर्म जाणवो. चली साधु अने आवकने न आवश्यक अवश्य
 करवां; ए आदि साधु अने आवकनो सर्वे व्यवहार क्रिया धर्म जाणवो.
 ए तारण धर्मना संक्षेपथी थोडा जेद लख्या विशेषे ग्रंथांतरथी जाणवा.
 अने ऊपरना विशेष अर्थ पण अनुजवीओ पासेथी समजी, जाणी,
 आदरी, सुखी घाथो! धर्मनुं सार ए के अज्ञान मिथ्यात्व अने
 कपायवालो आत्म परिणाम थयो ठे तेने जेदज्ञानरूप सावुवके निर्मल
 करवो एटले पोते पूर्ण सिद्धताने पामीए; एम संक्षेपथी धर्म अधि-
 कार समजवो. एक शुरु अनुजव मांहे सर्वे धर्मानुष्ठान समाय ठे पण
 बालजीव विशेष बिना जाणे नहि; माटे सद्गुरु संग करी, सेवा
 करी, सकल विशेष जाणी खेवुं. समकित गुणगणाथी मांडी वारमा
 गुणगणासुधी ज्ञान, दर्शन, चारित्रना थंश निर्मल यद् वरुमान
 धाराने पामे, अने कपायना सर्व थंश दशमे क्षणकप्रेणीना थंते नाश
 पामे, अने ज्ञानावरण, दर्शनावरण, वीर्यावरणवके धपली अशुद्धता
 वारमा गुणस्थानकना थंतसुधी नाश पामे त्यांसुधी ज्ञानधारा,
 कर्मधारा मिश्रपणे वत्ते माटे मिश्रधारा कहिए. माटे मनुष्य जन्म
 पामी, सद्गुरु योग पामी सम्यक्ज्ञानवके ज्ञानदर्शन अने चारित्र
 ए आत्माना ग्रणे गुणोनी प्रमाद रहित यद् थंशे थंशे निर्मलता
 वधारी पूर्ण निर्मलता अने एकता करवी. आत्मा सत्तामांहे थनादि
 कालनो सिद्ध समान ठे अने अशुद्ध स्वभावपण थनादिनो ठे तेथी
 अज्ञान मिथ्यात्व अने कपायवाला परिणाम पोतानी नुसली करी
 पोताना स्वरूपने जाणतो नथी. जेम कोइ पुरुष पोतानुं स्वरूप पूववाने

अडोस रहेवुं. वस्त्री वांचना, पुत्रना, परिच्छिदना, अनुप्रेक्षा, धर्मकथा
 एमहि जे अनुप्रेक्षा सखी ठे ते अनित्यादि चार जावना तथा मे-
 प्रादिक चार जावना, वस्त्री साधुनी पंच जावना, वस्त्री एक एक
 व्रतनी पांच पांच जावना, ए सर्वे अनुप्रेक्षा समजवी एटले जिनेश्व-
 र्ना प्रमेक्षा स्याद्वादमय सिद्धांतो नो वांचवा, विचारवा, ज्ञानमा,
 मांनप्रमा, उपदेश देवादि श्रुतधर्म जाणवो. चारिधर्म ते पंचमहान्त,
 पंच ममिनि, ग्रण गुनि, साधुनो व्यवहार, अने देशविरतीने पंच अ-
 नुग्रह, ग्रण गुणग्रह, अने चार शिद्धाग्रत ए आवकनो व्यवहार जाणवो.

वस्त्री क्रांत्यादि दश प्रकारे आत्मधर्म ते ज्ञानादिक नाय
 प्राण अने इंद्रियादिक दश अव्यप्राणमांथी एक पण स्वपर प्राणने
 एटले उक्तयना कोइपण अव्यनाय प्राणने क्रोधादिके हणुं नहि ते
 क्रांतिधर्म (१) अष्ट प्रकारनो मद देहादिनुं समस्त त्यागी अखिंत
 मिद्ध अने धर्माचार्यादि ज्ञानादि गुणवंतनो विनय करवो, वस्त्री
 पोताना गुणनो उत्कर्ष नजी अन्य जीवोनुं पण अपमान न करवुं
 ने मादवनामा वीजो जेद (२) मन, वचन, काया अने परिणामथी
 कोइनुं कांइ उगवुं नहि, कष्ट करवुं नहि, ते आर्यवनामा वीजो
 जेद (३) पोताना ज्ञानादि धनमांहे संतोष राखी अन्य पुद्गल
 परमाणु मात्रनी पण मूर्ता न राखवी ते मृत्तिनामे चोथो जेद (४)
 निज ज्ञानदर्शन चरण विश्राममां नृतिवंत रही पंग इंद्रियोना विप्र-
 योने न उठवा अने अणमणादिक बाह्य अग्र्यंतर तपे करी शुद्धात्म
 स्वभावमां नृतिवंत रहेवुं ते तपनामा पांचमो जेद (५) पंग इंद्रि-
 योना विप्रयो, पंच अग्रत, चार कषाय, ग्रण योगनी चपलता नजी
 शुद्धात्म उपयोगमां स्थिर रहेवुं ए संजमनामा ठठो जेद (६) पर-
 अव्य, क्षेत्र, काष्ठ, नाय, आग्ना अव्य क्षेत्र काष्ठ नायमां नथी एम
 जाली अखिद वचन नजी आग्ना अव्यदिक मांहे स्थिर पनुं अने
 वचनना नेज प्रमाणे दोसुं ने मर्यनामा सातनो जेद (७) आन-

रौद्रादिक ध्यान अने कपट आदि मलिन कार्य तजी निज आत्म-
अंगे कर्ममल रहित रहेवुं ते शौचनामे आठमो जेद (८) कंचन कोनि
मात्रनो परिग्रह प्रपंच न राखवो ते आर्किचननामा नवमो जेद
(९) अठार हजार जेदे पुद्गल मयन तजी गुरु ब्रह्मरूपे रहेवुं ते
ब्रह्मचर्यनामा दशमो जेद. (१०) एम दश प्रकारे यतिधर्म अगर
आत्मधर्म जाणवो. वली साधु अने आवकने ठ आवश्यक अवश्य
करवां; ए आदि साधु अने आवकनो सर्वे व्यवहार किया धर्म जाणवो.
ए तारण धर्मेना संक्षेपची थोडा जेदलख्या विशेषे ग्रंथांतरची जाणवा.
अने ऊपरना विशेष अर्थ पण अनुजवीओ पासेची समजी, जाणी,
आदरी, सुखी याओ! धर्मनुं सार ए के अज्ञान मिथ्यात्व अने
कपायवालो आत्म परिणाम थयो ठे तेने जेदज्ञानरूप साधुवने निर्मल
करवो एटले पोते पूर्ण सिद्धताने पामीए; एम संक्षेपची धर्म अधि-
कार समजवो. एक गुरु अनुजव मांहे सर्वे धर्मानुष्ठान समाय ठे पण
वासजीव विशेष विना जाणे नहि; माटे सद्गुरु संग करी, सेवा
करी, सकल विशेष जाणी लेवुं. समकित गुणगुणायी मांडी धारमा
गुणगुणायुधी ज्ञान, दर्शन, चारित्रना थंश निर्मल थइ वर्डमान
धाराने पामे, अने कपायना सर्वे थंश दशमे रूपकश्रेणीना अंत नाश
पामे, अने ज्ञानावरण, दर्शनावरण, वीर्यावरणवने थएली अशुद्धता
धारमा गुणस्थानकना अंतसुधी नाश पामे त्यांसुधी ज्ञानधारा.
कर्मधारा मिश्रपणे वत्ते माटे मिश्रधारा कहिए. माटे मनुष्य जन्म
पामी, सद्गुरु योग पामी सम्यक्ज्ञानवने ज्ञानदर्शन अने चारित्र
ए आत्माना त्रणे गुणोनी प्रमाद रहित थइ थंशे थंशे निर्मलता
वधारी पूर्ण निर्मलता अने एकता करवी. आत्मा सत्तामांहे थनादि
कालनो सिद्ध समान ठे अने थशुद्ध स्वभावपण थनादिनो ठे तेची
अज्ञान मिथ्यात्व अने कपायवाला परिणाम पोतानी ब्रूखची करी
पोताना स्वरूपने जाणतो नथी. जेम कोइ ॐ ॐ स्वरूप पठवाने

माटे गुरु पासे गयो, गुरुए कह्युं “अमुक सरोवरमां अमुक नामे मछ रहे ठे ते तने ताहरुं स्वरूप बतावशे त्यां तुं जा;” पठी ते पुरुष ते सरोवरना किनारे जइ ते मछना नामथी पोकारी ते मछने पूठयुं के हुं माहरुं स्वरूप जाणतो नथी. मने माहरुं स्वरूप बताव. ते मछ बोध्यो हुं अहिंश्रां घणा दिवसनो तरस्यो तुं मने क्यांथीपण पाणी आणी आप के हुं तरस मटावी तने उत्तर आपुं. त्यारे ते पुरुष बोध्यो के केयी अचंचानी बात ठे ! के रातदिन पाणीमां रहेतां उतां पण तुं काहुं तुं के मने पाणी आणी आप ? त्यारे ते मछ बोध्यो के तुं पण अनादिकासथी पोते चेतनारूप तुं, तुं पोतानारूपने बीजे ठेकाणे शोधुं तुं. ज्यारे तुं दुःखने वेदतो हतो त्यारे ते दुःखना अनुजवथी तन्मय पणसो तुंज पोते चेतनावंत हतो ज्यारे तुं विषयो अने पुद्गल संपदादि मुगने जोगवतो हतो त्यारे पण ते सुखना अनुजवमां तन्मय तुं पोते चेतनावंत हतो एवो अनादिथी चेतना उपयोगवंत तुं पोतेज तुं. उक्तंच:

॥ परिणमदि जेण द्रव्यं, तक्काखं तम्मयत्ति पणत्तं,
तह्मा धम्मं परिणदो, आदा धम्मो मुण्येयवो ॥

तुं तादरा स्वरूपने जाणतो नथी ए मोटी आश्चर्यनी बात ठे ! ह्ये तुं पोते पोतानुं उपयोगवंत स्वरूप जाणी, अन्यतुं ममत्व ठोमी, पोताने स्वरूपे स्थिर रहुं तो गुरु अवाधित, एक, नित्य, अनाकुल, परमानंदमय, गुरुनाथी तन्मय तुं पोते एकजनुं. एम जाणवाथी निज गुरुना पामी मुग्धी थाय. मात्र उपयोग अगुरुज्ञान मिय्यात्व अने कयायवगे मस्तिन थयो ठे ते जेदज्ञानवडे निर्मलकरी स्वतंत्र सुखीया.

हवे समाधि अधिकार लखीए विए.

जीव अनादि गुरु सिद्धसमान सत्तावंत ठे विताववडे पोतानुं स्वयं जाणुं नहि, परस्वरूपमां पोतानुं स्वरूप जाणी ते स्वरूपने

શ્રી અનુજવ પ્રવેશિકા ગ્રંથ.

રાખવા રાગાદિ ઝપન્યા તેથી અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ અને કપાય એ ત્રણ રૂપે અધ્યવસાય થઈ આત્મ અને રોડ ધ્યાને કરી સમાધિ પામ્યો નહિ માટે પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જાણવાથી અજ્ઞાનની અસમાધિ મટે, પર-
દ્રવ્યનું અહંપણું તુટવાથી મિથ્યાત્વની અસમાધિ મટે, અને પરવસ્તુ
ઝપરથી રાગાદિ તજવાથી કપાયની અસમાધિ મટે, એમ ત્રણ પ્રકારે
અશુદ્ધ અધ્યવસાય વને ઝપજેલી ઝપાધિ મટી સમાધિ ધાય.

આત્મ, રોડ ટાલી સમાધિ કરવી તે નીચે પ્રમાણે.

૧-શરીરને અહંપણે જાણવાથી શરીરના હેતુ ધન, કુટુંબાદિ તે
ઇષ્ટ લાગે છે પણ તે અધિર પદાર્થ આપણી ઇચ્છા રાહ્યા રહે નહિ,
અને આપણી ઇચ્છા પરિણમે પણ નહિ, વલી પોતાનું સ્વદેહ અને તે
અન્યનું દેહ એ જિહ્વા જિહ્વા છે. તે એક દેહે ન રહે, તેની અસમાધિ
ઝપજે છે પણ જ્યારે પોતાના જે ઇષ્ટ જ્ઞાન, દર્શન, ચરણ, વીર્યાદિક
ગુણ નિજ શુદ્ધ પરિણમે સ્વતંત્ર પરની સહાયવિના પરિણમે છે તે
જ્ઞાન વીર્યાદિક નિજ હેતુ સ્વદેહથી જિહ્વા પન્તા નથી. એમ જાણે
ત્યારે સર્વે અસમાધિ મટી પૂર્ણ સમાધિ પામે.

૨-જ્યારે શરીરને પોતાપણે જાણે છે ત્યારે તે પુદ્ગલ ઝપર યત્ર
વિકારો શુદ્ધ અને પરિસહાદિ અનિષ્ટ સંજોગ મટાવવાની વિચાર-
અસમાધિ ઝપજે છે. પણ અચલ, અંતઃક્રિત, અવ્યાયામય, અજ્ઞાન
નિજ જ્ઞાનાનંદમય રૂપને જાણે અને પરદ્રવ્યાદિક પોતાના અજ્ઞાન
પ્રવેશ કરી શકતા નથી એવું જાણે ત્યારે અનિષ્ટ સંયોગની અસમાધિ
મટી પૂર્ણ સમાધિ પામે.

૩-જ્યારે આત્મા પોતાના સ્વરૂપને અજ્ઞાપતો
જાણે, માને, અનુજવે છે, અને તે શરીર તો અનેક
ત્યારે પીના ચિંતવનની અસમાધિ ઝપજે છે. ૫-
ગણનો પુંજ, શુદ્ધ ચેતનામય, નિરાકૃત,
સ્વપરિવામિકતાય પરિદને.

ન પરિણમે યતું પોતાનું શ્રંગ જાણે ત્યારે પીડા ચિંતવનની અસમાધિ મટી પૂર્ણ સમાધિને પામે.

૪-સર્વે ડ્રવ્ય સર્વે સમય પોતાના પ્રમેયને ઠોમે નહિ, કોઈ કાલે પોતાના પ્રમેય રહિત થાય નહિ, ત્રિકાલ અલંક નિજ પરિણામિકતાપ રહે. માટે કોઈ ડ્રવ્યની સત્તા નાશ પામવાની નથી. પણ પુદ્ગલ પર્યાયનું જ્યાંમુધી મમત્વ છે અને પુદ્ગલ પર્યાય વિનાશી છે તે બંને આગામી કાલની ચિંતાની અસમાધિ ઉપજે છે. પણ પોતાના ડ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, સદા અસ્તિપણે, વસ્તુપણે, ડ્રવ્યત્વપણે, પ્રમેયત્વપણે, મત્તપણે, અગુરુલ્લઘુપણે, ચેતનત્વપણે, અમૂર્તત્વપણે, સર્વ સામાન્ય અને વિશેષ સ્વભાવમયી રહે. કોઈ કાલે નાશ કે દુરકત પામતા નથી. પોતાને તોગયવાની વસ્તુ પોતામાં અનિદ્ર શાશ્વતી છે એમ જાણે ત્યારે આગામિ કાલનો શોચ મટી પૂર્ણ સમાધિને પામે.

જ્ઞાનાદિ પોતાના દૃષ્ટ પોતાથી વેગલા ચતા નથી. પુદ્ગલ પરિણામ અનિદ્ર આત્મ સત્તામાં પ્રવેશ કરી શકતા નથી. એક રસ નિજ જ્ઞાનશ્રંગમાંદિ મેળાદિનો મંત્રવ નથી. આત્માનો પ્રમેય ગુણ પર્યાય ત્રિકાલેકાયમ છે યગડનો વિણમનો નથી. એમ જાણવાથી આનંદ્યાનની અસમાધિ અને કર્મબંધ રહિત આત્મા ત્રિકાલ અલંક સમાધિ પામે છે.

૫-જીવ અનાદિથી જ્ઞાનાદિ, જ્ઞાંત્યાદિ નિજ આત્મભાવપ્રાણને અગજાણનો તે ભાવધર્મરૂપ નિજ પ્રાણને ન સંતાડ્યા, રમોપું કર્યું નહિ અને વશાયના ડ્રવ્યપ્રાણ અને ભાવપ્રાણની હાણિ કરતો રહ્યો. પુદ્ગલમાંદિ આયો જાણી છાંવા આયુષ્ય માટે, વિપયો માટે, મોહા અથે, શોભા અથે એમ અનેક કારણોએ વશાયના પ્રાણને માયાં, દ્વાયા, વધ વંધન કર્યા, શ્રંગ વેચાં, તે વડે જ્ઞાનાવરણાદિ આગ કર્મબંધ કરી નમ્કાદિ ગનિમાં વેદન, નેદન, નાદન, નર્જન, અસદ્ય વેદના, પશ્વજનાઈ મટી, દ્વાય વિલાપ કરી હુઝ પામે, ત્યાં સમાધિ સ્વાંધી હોય ? માટે શક્ત્યામ ઉપયોગમાં મિથર થડ મન, વચન, કા-વાચ ડ્રવ્ય ભાવપ્રાણની દ્વાણિના અધ્યવસાય તોટી, નિમંત્ર જ્ઞાનાનંદ મદગાવમાં મિથર થયું.

६-जे वचनयी अने जे चिंतवनयी स्वपर आत्माने हित न थाय एवुं अने जूतुं वचन, अने चिंतवन करी आत्मा जव चक्रमां नम्यो. माटे स्वपर आत्माने हित नहि एवुं वचन, अने चिंतवन तजी निज आत्म स्वभावमां स्थिर समाधिण वर्त्तवुं.

७-अनंत कालयी चार प्रकारे परधन चोरतो आत्मा निज ज्ञानादि धन न पाम्यो माटे तीर्थकर अदत्त, गुरुअदत्त, स्वामीअदत्त, जीवअदत्त तजी वली पुद्गल वर्गणाक्षर, परद्रव्य परभावरूप, परधन ठोनी पोताना ज्ञानादिक धनने संजाली, वापरी समाधिमय रहेवुं.

८-अनंत कालयी आत्माए बहुविध परिग्रह ग्रहण करी करी ज्ञानावरणादि कर्मबंधननो संग्रह करी, रखोपुं करी, चार प्रकारे अनंतवार पुद्गल परावर्तन कर्या त्यां समाधि क्यांयी होय? माटे निजगुण संजाली निज रक्षणाए वर्त्तवुं तेथी परम समाधि पामे.

९-जिन आज्ञा जाण्या, मान्या, आदर्या विना जव समुज्जनों अंत आव्यो नहि, वली ते आज्ञानो योग निगोदादि एकेंद्रिय अने विगलेंद्रिय अने समूर्तिम तिर्यच अने मनुष्य पंचेंद्रिय, अनार्यादि देशमां वली अडार कोडाकोनी सागरना धर्म वियोगमां धर्म पाम्यो नहि माटे मनुष्य जन्म, देवगुरुनी योगवाई पामी; परमेश्वरनी आज्ञा शुद्ध नये आत्मस्वरूप आराधवानी ठे, ते आराधी समाधिवंत यवुं.

१०-हिंसा अने रागादि अडार पापस्थान सेवी आत्मा परम असमाधि पाम्यो माटे हिंसा, रागादि अपाय, दुःखदाताजाणी तेने तजी सहेजानंद स्वभावमां स्थिर समाधिवंत रहेवुं.

११-कर्मना विपाक ज्यारे उदय आवे त्यारे पोताने जोगववा पने, ने ते कटुक विपाक खेवा, मटाडवा, बीजो समर्थ थाय नहि माटे मिथ्यात्वादि कर्मबंधना हेतु तजी ज्ञानादि करणे आत्मसिद्धिना कर्त्ता थई परम समाधिवंत यवुं.

१२-लोकाकाशना असंख्याता प्रदेशे पुद्गल परावर्तन करतां जन्म मरण करी कोई ठेकाणे समाधि पाम्यो नहि माटे निज आत्म

પ્રદેશમાં રહ્યા જે જ્ઞાન દર્શનાદિક સ્વપર્યાય વિજ્ઞાતી થઈ પરમ સમાધિમય થવું.

૧૩-અમર ડ્રવ્યના ડ્રવ્ય ગુણ પર્યાય વિચારી, પરડ્રવ્યગુણ પર્યાય ડ્રવ્યની વદાસિદ્ધિપુત્તિ કરી, પોતાના ડ્રવ્યગુણ પર્યાય પોતામાં સમારી, મુદ્ધાન્મ અનુનવ સમાધિમાં રહેવું.

૧૪- પોતાના ડ્રવ્યગુણ પર્યાય અનેદપણે પોતામાં જાણી, સર્વ તિગ્ધાર લોભી, શકંપ, અચક્ષ, નિજ ધ્યાને પરમ સમાધિ લેવી.

૧૫-મન ચળનના યોગ સ્થિર કરી પોતાની જ્ઞાયકતા પરિણતિ નિજ જ્ઞાનશ્રંગમાંદે સ્થિર અકંપ કરી, પરમ મગ્નતાપ સમાધિવંત રહેવું.

૧૬-કાય યોગની મૃદ્ધમ ક્રિયા પણ ત્યાગી, પોતાના અત્તંડ અંગે દેહધર્મી વ્યાગ પમ્મ જ્ઞાન ઝ્યોતિમાંદે પરમ પૂર્ણ આનંદે મગ્ન થવું. એમ અનેક વિધે સમાધિના યોગો મિહાંતોમાં કહેલા છે તે મર્ચે યોગોમાંદે મુદ્ધાન્મ અનુનવયોગ મુખ્ય છે. માટે અનુનવ અન્યામ કરી નિર્મલ જ્ઞાનાનંદમય સમાધિવંત થવું.

દોહરા.

જિન દેશિત નવ તત્ત્વને, લખે યથાવત જેદ્ ।

મુદ્ધાન્મ નિજ ગુણ મ્ચે, સમ્યગ્દર્શન પદ્દ ॥ ૧ ॥

ગુણ પર્યાયયુત ડ્રવ્યને, નય નિરૂપ પ્રમાણ ।

મકલ્પ મ્વભાવ વિશેષને, જાણે તેદ્ મુદ્ધાન્મ ॥ ૨ ॥

ગણાદિક વિકલ્પ ગદ્ધિત, રત્નપ્રયી નિજ મ્ચ ।

આવર્તમાં ચિત્ત નાવધી, રમતાં ચરણ અનુષ ॥ ૩ ॥

તત્ત્વી પર રશ્મિનિ રમણના, પ્રદ્વી આનમ અધિકાર ।

દર્શન જ્ઞાન ચરણ મદ્ધિત, નિજાનંદ ચિત્ત પાર ॥ ૪ ॥

હદ અનુનવ અન્યામધી, મિહં આનમ કાજ ।

મનમુન નિવ મંરતિ ચે, નિજ પદ્મં નિજ રાજ ॥ ૫ ॥

॥ હનિ શ્રી રમ્બુઃ ॥

